

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Právnická fakulta

Katedra politologie a společenských věd

Bc. Jana Knutelová

**Dohoda o hospodářském partnerství mezi západní Afrikou
a Evropskou unií**

Diplomová práce

OLOMOUC 2021

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma *Dohoda o hospodářském partnerství mezi západní Afrikou a Evropskou unií* vypracovala samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci

.....

Poděkování

Touto cestou děkuji doc. PhDr. Vlastimilu Fialovi, CSc. za jeho trpělivost a za odborné vedení mé magisterské diplomové práce. Rovněž mu děkuji za cenné rady a připomínky při realizaci této diplomové práce.

Obsah

Seznam zkratk	6
Úvod	9
1 Teorie soft power	19
1.1 Historické souvislosti při tvorbě teorie soft power.....	19
1.2 Základní principy soft power.....	22
1.2.1 Základní zdroje a klíčová podmínka	23
1.2.2 Typy chování vytvářející soft power	25
1.3 Fungování soft power	26
1.4 Kritika soft power	28
1.5 Soft power ze strany EU	30
1.6 Shrnutí	33
2 Vývoj společné obchodní politiky EU a vztahy s regionem AKP	34
2.1 Vývoj obchodní politiky se zaměřením na rozvojovou politiku ES/EU	37
2.2 Vývoj vztahů s regionem AKP.....	38
2.2.1 Začátek spolupráce s regionem AKP.....	38
2.2.2 Smlouvy z Yaoundé, dohoda z Arushe a smlouva z Georgetownu	40
2.2.3 Smlouvy z Lomé a Cotonou (1975–2020)	42
2.3 Současné vztahy s regionem AKP.....	51
2.4 Shrnutí	55
3 Vývoj vztahů ES/EU a regionu AKP ve vztahu exportu a importu	56
3.1 Vztah ES/EU a regionu AKP od roku 1958	56
3.2 Změny ve vztahu EU a regionu AKP po přijetí dohody z Cotonou.....	60
3.3 Změny ve vztahu EU a západní Afriky po přijetí EPAs.....	71
3.4 Shrnutí	77
4 Významné oblasti spolupráce mezi EU a západní Afrikou	79

4.1	Zemědělské produkty	84
4.2	Průmyslové výrobky	86
4.3	Rybolov	88
4.4	Cestovní ruch	92
4.5	Shrnutí	97
5	Možnosti budoucího vývoje obchodních vztahů mezi EU a západní Afrikou	98
5.1	Shrnutí	107
Závěr	109
Seznam použité literatury	114
Prameny	114
Literatura	114
Časopisy	117
Internetové zdroje	121
Seznam tabulek	132
Seznam příloh	133
Seznam grafů	167
Abstrakt	170
Abstract	171

Seznam zkratek

AASM	Africké asociované státy a Madagaskar
ACP (AKP)	Státy Afriky, Karibiku, Pacifiku
AU	Africká unie
CCA	Centrum pro zemědělskou spolupráci
CEAO	Západoafrické hospodářské společenství
CEMAC	Hospodářské společenství států střední Afriky
CFI	Iniciativa pro pobřežní rybolov
EBA	Everything but Arms
ECA	Economic commission for Africa
ECOWAS	Hospodářské společenství států západní Afriky
ECU	Evropská měnová jednotka
EDF/ERF	Evropský rozvojový fond
EIB	Evropská investiční banka
EHS	Evropské hospodářské společenství
EK	Evropská komise
EPA	Dohody o hospodářském partnerství
ER	Evropská Rada
ES	Evropská společenství
ESA	seskupení států východní a jižní Afriky
EU, Unie	Evropská unie
GSP	Systém všeobecných celních preferencí
GVC	Globální hodnotový řetězec
JAES	Společná strategie Afrika – EU
JAR	Jihoafrická republika
LDCs	Nejméně rozvinuté země světa
MFN	Doložka nejvyšších výhod
NEPAD	Nové partnerství pro africký rozvoj
OAU	Organizace africké jednoty
OACPS	Organizace afrických, karibských a tichomořských států
Rada EU	Rada Evropské unie
SADC	Jihoafrické rozvojové společenství
SAPs	Programy strukturální přizpůsobování

SITC	Standardní klasifikace mezinárodního obchodu
SSA	Subsaharská Afrika
STABEX	System stabilizace exportních příjmů
SYSMIN	System pro hornické výrobky
UDEAO	Západoafrická hospodářská celní unie
UNECA	United Nations Economic Commission for Africa
UNWTO	Světová organizace cestovního ruchu OSN
WAEMU (UEMOA)	Západoevropská hospodářská a měnová unie
WACIP	West Africa Common Industry Policy
WB	World Bank
WTO	Světová obchodní organizace

„Solidarita se nesmí omezovat jen na Evropu. Musíme rovněž projevit solidaritu s Afrikou. Afrika je vznešený a mladý kontinent, kolébka lidstva. Náš svěřenecký fond EU–Afrika vytváří pracovní příležitosti na celém kontinentu.“

Předseda Evropské komise Jean-Claude Juncker, projev o stavu Unie, 13. září 2017.

„To, co se děje v Africe, má význam pro Evropu, a to, co se děje v Evropě, má význam pro Afriku. Naše partnerství je investicí do naší společné budoucnosti. Je to partnerství rovného s rovným, v němž se navzájem podporujeme, pomáháme si, abychom prosperovali a učinili svět bezpečnějším, stabilnějším a udržitelnějším místem k životu.“

Předseda Evropské komise Jean-Claude Juncker, summit Africké unie a Evropské unie v Abidžanu, 27. listopadu 2017.

Úvod

Vzájemný obchod mezi Evropskou unií (EU, Unie) a západní Afrikou je v současné době prováděn na základě Dohody o hospodářském partnerství mezi státy západní Afriky, hospodářským společenstvím států západní Afriky (ECOWAS) a Západoevropskou hospodářskou a měnovou unií (WAEMU). Velký význam vzájemných vztahů obou aktérů je spojován i s velkou rychlostí jejich budování, která probíhá i nadále v rámci formálních politických dialogů. Vztah ES/EU a regionu Afriky můžeme označit za prioritní, což souvisí i s tím, že africké státy jsou také největším příjemcem rozvojové pomoci v rámci společné obchodní či rozvojové politiky.

Dohoda o hospodářském partnerství je výsledkem dlouhodobého vývoje rozvojové spolupráce ve spojitosti s obchodní politikou Evropského společenství (ES) a později EU. Tato rozvojová spolupráce má své místo už v době zakládání ES, protože byla obsažena již v Římské smlouvě o založení Evropského hospodářského společenství (EHS; 1957; v platnosti od roku 1958)¹, kdy hlavním cílem byla podpora hospodářského rozvoje a boj proti chudobě v méně rozvinutých státech světa. Právě Římská smlouva o založení EHS zaručovala zemím Afriky zvláštní obchodní režim, a to přispělo k rozhodnutí se osamostatnit ve většině zemí z omezeného ekonomického vlivu Velké Británie, Francie, Portugalska, Španělska, Itálie nebo Belgie. Prohloubení spolupráce bylo spojováno s vytvořením Evropských rozvojových fondů (ERF, EDF), které daly základy rozvojové pomoci ze strany Společenství.

Spolupráce v těchto regionech je dána silnou koloniální minulostí, koloniálními jazyky a poměrně blízkou vzdáleností mnohých členských zemí ES/EU s tímto regionem, kdy v době přijetí Římských smluv hovoříme o rozvojové spolupráci pouze v bývalých koloniích čtyř zakládajících členů Společenství. V době vzniku Společenství byla nejsilnější koloniální mocností v Africe jedna ze zakládajících zemí, tj. Francie. Po vstupu Velké Británie v roce 1973 se spolupráce v rozvojové oblasti dostává ještě více do popředí, protože vstoupila další země se silnou koloniální historií, která měla v těchto regionech měla střídavě okolo 38 států, kdy některé státy vystoupily (Zimbabwe v roce 2003; Gambie v roce 2013), některé naopak přistoupily, některé se vrací (Gambie v roce 2018), některým bylo pozastaveno členství (v Nigérii v letech 1995–1999; u Zimbabwe od roku 2002 do vystoupení v roce 2003) a některým bylo naopak členství vráceno.

Na základě procesu dekolonizačního procesu v 60. a 70. letech dostaly země v oblasti afrického kontinentu vytouženou svobodu, ovšem tato svoboda byla ve světě, kde lidé neuměli

¹ Samotná rozvojová spolupráce byla zakotvena v Části IV. dohody o ustanovení EHS a v tzv. prováděcí dohodě.

zachytit hospodářský rychlý rozvoj „bohatého“ severu. S tímto procesem se také pojí uměle vytvořené hranice, které ve svém důsledku spojily velké množství různých etnik v rámci jedné země, ale i mezi více zemí, kdy dochází k neustálým etnickým bojům, které v některých případech přerostly až do podoby občanské války (např. první Africká světová válka v letech 1996–2003). Dalším specifickým procesem dekolonizace této oblasti bylo vytvoření ekonomiky, která je ve většině případů orientovaná na export než na podporu domácího trhu, tedy na import. „Nová“ exportní ekonomika navazuje na předchozí dlouhou koloniální epochu, kdy zboží bylo vyváženo na evropské trhy, které spadaly pod správu koloniálních velmocí jako je Francie, Belgie či Velká Británie.

Oficiálně byla rozvojová politika jako součást vnější obchodní politiky potvrzena první smlouvou z Lomé (1975). Tato smlouva znamenala první multilaterálně uskutečňovanou rozvojovou politiku v rámci ES. Ve vědecké literatuře je možno najít označení pro tuto spolupráci jako „partnerství chudého jihu s bohatým severem“². Časem začalo Společenství přesouvat své aktivity i do jiných regionů třetího světa, ale zásadní zlom nastal s koncem studené války, kdy se projeví nedostatky ve spolupráci mezi regionem AKP a ES. Tyto problémy stály na počátku uvažování o přehodnocení přijatých Lomských dohod a k zahájení reformy financování rozvojové politiky, která vyvrcholila v roce 2000 podepsáním dohody z Cotonou.

V současné době není spolupráce omezena pouze na základní dohodu z Cotonou z června 2000 (v platnost vstoupila v roce 2003), která zásadním způsobem změnila podobu vnější obchodní politiky v oblasti rozvojové spolupráce směrem ke třetím zemím. Tato změna proběhla na základě obav Světové obchodní organizace (WTO), která kritizovala předchozí formu spolupráce, jež byla vytvořena na základě čtyř dohod z Lomé. WTO se stavěla proti nastavené spolupráci, kterou považovala za diskriminační vůči ostatním africkým zemím, které nebyly součástí financování v rámci rozvojové spolupráce a nebyly součástí regionu AKP.

V dalším rozvoji obchodních vztahů po přijetí smlouvy z Cotonou byly partnerským zemím předloženy tzv. obchodní dohody (Economic Partnership Agreements; EPAs), jejichž jednání byla zahájena v roce 2002. Tyto obchodní dohody mají za cíl upravit vzájemné obchodní vztahy, kdy má dojít k přechodu od bilaterálních k multilaterálním smlouvám. Právě tyto dohody se staly základním bodem v budování nových vztahů a následně měly sloužit jako určitý právní základ pro obchodní vztahy mezi EU a zeměmi regionu AKP. Na základě

² DAVID, Dominique. 40 years of Europe–ACP relations. *ACP-EU Partnership Agreement signed in Cotonou on 23 June 2000* [cit. 12. 1. 2021]. Dostupné online.

budoucích jednání se ukázalo, že jednání o plnohodnotných EPAs jsou velmi obtížná a z tohoto důvodu se je nepodařilo uzavřít do plánovaného roku 2008. V důsledku těchto nevydařených jednání Unie přijala nařízení o přístupu na trh s cílem zajištění dočasného vstupu na evropský trh do roku 2014, který byl následně prodloužen do doby, než budou vyjednány a podepsány všechny EPAs. Co se týče přímo zaměření na oblast západní Afriky, tak technická část obchodní dohody byla vyjednána již v únoru 2014. Celkové znění dohody bylo podepsáno v létě 2014, kdy v současné době stále probíhá finální proces podepisování dohody. Tento proces je brzděn ze strany Nigérie, která odmítá dohodu podepsat³.

Cíle diplomové práce a výzkumné otázky

Diplomová práce je založena na předpokladu silného postavení EU na mezinárodním poli, z čehož plyne, že je velmi atraktivním zahraničním partnerem i v oblasti mezinárodního obchodu. S tímto je spojen např. velikost evropské trhu, nebo zkušenost Unie s postupným rozvojem regionální integrace, která nabízí ve většině případů přínosné partnerství. Na základě analýzy obchodních vztahů mezi EU a západní Afrikou se budu snažit zjistit, zda přispěla Dohoda o hospodářském partnerství k rozvoji ekonomik států západní Afriky a jaké jsou hlavní důvody spolupráce těchto dvou oblastí. Tyto důvody jsou i základem pro dvě hlavní výzkumné otázky. Hlavní výzkumné otázky zní následovně:

„Jaké jsou hlavní důvody rozvoje obchodu mezi Evropskou unií a státy západní Afriky?“

„Proč je partnerství mezi Evropskou unií a západní Afrikou přínosné do budoucna?“

V rámci odpovědí na předchozí dvě hlavní výzkumné otázky byly stanoveny i následující podotázky, které vychází z jednotlivých analytických kapitol této práce. Těchto pět podotázek obsahuje ukázkou vztahů mezi západní Afrikou a Unií, jež jsou zkoumány v této diplomové práci:

„Jak se vyvíjel vztah mezi Evropskou unií a regionem AKP v rámci smluv rozvojové spolupráce od dohody z Yaoundé po dohodu z Cotonou?“

„Do jaké míry ovlivnily smlouvy o rozvojové spolupráci vztah mezi Evropskou unií a západní Afrikou?“

„Jak se změnil obchodní vztah mezi Evropskou unií a západní Afrikou po přijetí Dohody o hospodářském partnerství?“

³ EUROPEAN COMMISSION. *Overview of Economic Partnership Agreements*, 3/2021 [cit. 25. 3. 2021]. Dostupné online.

„K jakým změnám došlo v obchodních vztazích mezi Evropskou unií a západní Afrikou po vytvoření ECOWAS a WAEMU?“

„Do jaké míry existují další perspektivy možného vývoje obchodních vztahů mezi Evropskou unií a západní Afrikou?“

V teoretické části je práce založena na teorii, která je označována v mezinárodních vztazích jako teorie soft power. S touto teorií přišel na začátku 90. let 20. století americký politolog a teoretik mezinárodních vztahů Joseph S. Nye. Tato teorie je založena na schopnosti jednoho aktéra ovlivnit chování druhého aktéra, kdy základním bodem této teorie je předpoklad, že jednotliví státní, ale i nestátní aktéři mohou za účelem dosažení svých zájmů využívat mnohem větší škály prostředků, než je tomu např. v hard power.

Výše uvedenou teorii jsem zvolila z důvodu předpokladu mezinárodní atraktivity EU. Právě tato atraktivita a možné výhody, které plynou ze vzniklého partnerství nebo členství, mohly ovlivnit názor na navázání hospodářské spolupráce a jejího postupného prohlubování. Na straně druhé může Unie své mezinárodní atraktivity využít k prosazování vlastních zahraničních zájmů a evropských myšlenek v oblasti své rozvojové politiky směrem k méně rozvinutým zemím. Spolu s mezinárodní atraktivitou souvisí i silné historické vazby mezi členy EU a státy regionu AKP, které napomáhají v budování společných vztahů bez použití hard power a dalších násilných kroků a represí.

Časové a geografické vymezení diplomové práce

Svou diplomovou práci jsem se rozhodla vymežit jak teritoriálně, tak i časově. Primárně se zaměřím na spolupráci ES/EU a regionu západní Afriky v oblasti rozvojové spolupráce v regionu AKP, protože se jedná o první oblast, kde Společenství jako první aplikovalo svou rozvojovou politiku. Z tohoto důvodu předpokládám, že vzájemné vztahy, které trvají více než půl století, se na vztahu Unie a zemí AKP výrazně projeví a na základě vzájemných reforem, byl vytvořen plnohodnotný vztah obou subjektů.

Práce je regionálně vymezena na území dvou velkých celků, tj. všechny členské země EU (28 států) a oblast západní Afriky a všech jejích států (15 států⁴). V některých odborných publikacích je oblast západní Afriky ještě rozšířena o dalších sedm států⁵ (příloha č. 3).

Časové vymezení diplomové práce je ohraničeno lety 1958 a 2017. Rokem 1958 započala veškerá spolupráce mezi Společenstvím a západní Afrikou. Tento rok souvisí se

⁴ Benin, Burkina Faso, Kamerun, Pobřeží slonoviny, Gambie, Ghana, Guinea, Guinea-Bissau, Libérie, Malí, Niger, Nigérie, Senegal, Sierra Leone, Togo.

⁵ Kapverdské ostrovy, Čad, Rovnicková Guinea, Gabon, Mauritanie, Svatý Tomáš a Princův ostrov, západní Sahara.

začátkem fungování Římských smluv, na jejichž základě vznikla společná obchodní politika. Zároveň od počátku fungování Evropských společenství docházelo k rozvoji vztahů s koloniemi evropských států na území Afriky, ale i celého regionu AKP. Tento rozvoj vztahů přispěl k položení základů vztahů mezi ES a zeměmi AKP. V praktické části bude porovnáváno období od poloviny 80. let 20. století do období okolo roku 2015, s možným přesahem do roku 2019. Je to z toho důvodu, že zprávy o obchodu jsou vydávány na období deseti let. Volba roku 2017 je spojena s ukončením období pravidelného akčního plánu z období 2014–2017, na jehož základě jsou stanovovány klíčové priority a oblasti pro společný postup. Současný akční plán na období let 2017–2020 není v práci vynechán. Tento akční plán je nastíněn v poslední kapitole, která se věnuje perspektivám budoucího vývoje obchodních vztahů mezi EU a západní Afrikou po ukončení platnosti dohody z Cotonou a hledání nového dokumentu pro budoucí spolupráci.

Metodologie a členění diplomové práce

Z metodologického hlediska je tato diplomová práce případovou studií, kdy je teorie soft power aplikována na vztah EU a západní Afriky. Práce bude vnímána z pohledu ES/EU, která v celém období vystupuje jako dárcce, či motor rozvojové spolupráce, a proto má velký prostor k ovlivňování druhého aktéra pomocí své vnější obchodní politiky. Vzhledem k nečinnosti vlastních členů ve spolupráci pokračovat, byla to právě Unie, která dala impuls k dalšímu vývoji rozvojové politiky spojené s její reformou po neúspěšných dohodách z Lomé, jejíž podoba byla pro uzavření nových obchodních dohod stěžejní.

Ve vědecké oblasti existuje mnoho druhů případových studií, které ve svém článku *Comparative Politics and the Comparative Method* v roce 1971 definoval Arendt Lijphart. Z těchto případových studií jsem pro svou práci zvolila tzv. interpretativní případovou studii⁶. Tato případová studie je založena na aplikaci konkrétní a již zavedené teorie na jeden či více analyzovaných případů. V rámci vědecké obce existuje i další dělení případových studií, kdy je možné tuto diplomovou práci na základě dělení případových studií např. podle Michala Kořana a jeho příspěvku ve sborníku *Jak zkoumat politiku: Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích* označit jako tzv. disciplinovanou interpretativní studii⁷. Tato případová studie je naopak založena na aplikaci již zažité teorie na jeden konkrétní případ.

⁶ LIJPHART, Arendt. *Comparative Politics and the Comparative Method*. *The American Political Science Review*, 1971, roč.65, č.3, s. 682–693.

⁷ KOŘAN, Michal. In DRULÁK, Petr. *Jak zkoumat politiku: Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2008. 255 s.

Případovou studii jsem si zvolila z toho důvodu, že je zde určitý zažitý analytický koncept, na jehož základě je možné se zaměřit v rámci konkrétní teorie na jeden určitý případ a v obsahu teorie jej do detailu prozkoumat a zjistit vzájemnou vazbu mezi teorií a praxí. Právě bilaterální vztahy dvou určitých aktérů jsou situací, která potřebuje podrobnou analýzu vzájemných vztahů a možných důsledků, které vzájemná spolupráce přinese.

Diplomová práce je rozdělena do pěti hlavních kapitol. V prvních dvou kapitolách je vytvořen analytický rámec celé diplomové práce. První kapitola je věnována teoretickému vymezení práce, kdy v jednotlivých podkapitolách je stručně představen vývoj a charakteristika teorie soft power, která je spojena s jejím fungováním a následnou kritikou jak od jejího samotného tvůrce Josepha S. Nyeho, tak i od jiných autorů. Poslední podkapitola je věnována fungování teorie soft power na úrovni Unie a jejímu možnému rozšiřování.

Druhá kapitola se věnuje vývoji vnější společné obchodní politiky v oblasti rozvojové politiky a vztahů EU s regionem AKP. V podkapitolách je vytvořen rámec pro aplikování teorie soft power, kdy jednou z jejich možností je právě obchodní politika. Jednotlivé podkapitoly se věnují vývoji vztahů od přijetí Římských smluv (1957), které položily základy společné obchodní politiky s tímto regionem, až do přijetí Dohody o hospodářském partnerství s regionem západní Afriky (2014), která je vyvrcholením v oblasti rozvojové pomoci v regionu AKP.

Třetí kapitola bude zaměřena na historii vztahů mezi regionem AKP a ES/EU z pohledu exportu a importu. Důvodem přijetí smlouvy z Cotonou je najít nové oblasti pro budoucí spolupráci, které vyvrcholí v hospodářském partnerství, jež bude vytvořeno na základě EPAs. V těchto třech podkapitolách bude nastíněn vývoj vztahů od 80. let 20. století, kdy naplno začíná fungovat rozvojová politika směrem k africkým zemím a celkově regionu AKP. Druhá podkapitola bude věnována změně po přijetí smlouvy z Cotonou, která otevřela více evropský trh pro rozvojové regiony po neúspěchu dohod z Lomé. Poslední podkapitola se bude věnovat vztahům po přijetí EPAs a akčním plánům v období let 2014–2017 a 2017–2020. V rámci celé této kapitoly bude nastíněn vývoj exportu a importu mezi ES/EU a regionem AKP, který si prošel několika vývojovými fázemi. V této části bude pouze popsán všeobecný vývoj, kdy k jednotlivým komoditám v oblasti obchodní spolupráce s oblastí západní Afriky se více budou věnovat ve čtvrté kapitole.

Obsahem čtvrté kapitoly je analýza jednotlivých oblastí obchodní spolupráce mezi Unií a západní Afrikou. Hlavní důraz je kladen na společný obchod, kdy základními subjekty obchodní spolupráce jsou zemědělské produkty a průmyslové výrobky. Tyto základní komodity jsou doplněny o rybolov a cestovní ruch. Právě cestovní ruch je jedním z nejčastějších důvodů,

proč mnohé státy západní Afriky usilují o posilování vzájemných vztahů a jejich následné rozšiřování do dalších oblastí.

Poslední kapitola bude věnována možnostem budoucího vývoje po uplynutí akčního plánu na období 2014–2017, 2017–2020 a ukončení platnosti dohody z Cotonou v roce 2020. Tato kapitola byla začleněna z důvodu ukončení právě probíhajícího akčního plánu, kdy bude v určité části možné srovnat výsledky obou akčních plánů a v neposlední řadě je zde otázka úpravy rozpočtu EU pro období 2021–2027 v oblasti dotování oblastí, které spadají do rozvojové spolupráce, kdy členské státy Unie odmítaly zvýšit množství financí vynaložených na rozvojovou pomoc.

Současný stav výzkumu

Přestože budování obchodních vztahů Unie s dalšími oblastmi je velmi oblíbené téma a do určité míry i téma zajímavé, zároveň je to i aktuální problematika, jsou české zdroje v této oblasti velmi omezené. I když je otázka rozšiřování obchodní politiky EU do dalších oblastí v české akademické obci velmi častá, jsou tyto články, nebo publikace zaměřeny spíše na oblast Ruska, USA, Kanady, nebo na silné asijské ekonomiky jako jsou Čína, Indie nebo Japonsko než na oblast regionu AKP či afrického regionu.

V současnosti nejsou klíčová díla, která se týkají zahraničních vztahů Unie, rozvojové spolupráce EU, nebo ekonomických otázek přeloženy do češtiny. Velmi podobný problém je i v člancích v odborných časopisech, které se věnují tématu obchodní spolupráce EU a západní Afriky. Velké množství článků je nejčastěji vydáváno v mezinárodních periodikách jako jsou např. *Journal of Common Market Studies*, *Foreign Policy* nebo *The Journal of Modern African Studies*. Někdy se objeví zmínka o vztazích západní Afriky a EU i v *The Financial Times*, kde se v současné době řeší otázka nepovoleného rybolovu na březích západní Afriky.

Literatura, která je použita při psaní této diplomové práce, se liší s ohledem na obsah a zaměření jednotlivých kapitol a podkapitol. Rozdíl můžeme nalézt mezi první kapitolou týkající se teorie soft power a dalšími částmi této diplomové práce. První kapitola se opírá především o knihy a články Josepha S. Nyeho, který ve svých pracích rozvíjí svou vlastní teorii soft power. Teorii soft power se věnuje ve svých dílech v časovém horizontu od roku 1990 do roku 2011 (NYE: 1990, 1990, 1999, 2004, 2004, 2005, 2008, 2008, 2010, 2011). Ostatní kapitoly jsou založeny na rozdílných textech, které se věnují jednotlivým oblastem a problémům. Jedná se o různé vědecké články, učebnice a v neposlední řadě i novinové články, které přináší aktuální informace o dění v tomto regionu.

První kapitola je vystavěna na třech základních zdrojích, které nám samotnou teorii soft power představují do posledního detailu. Základním textem je článek *Soft Power* z roku 1990, který vyšel v časopise *Foreign Policy*. Tento článek poprvé představuje souvisleji samotnou teorii soft power, kdy jsou představeny a vysvětleny základní principy této teorie. Během tvorby soft power je brán také ohled na nové politické uspořádání ve světě, které je spojeno s koncem studené války a vznikem nových politických aktérů na mezinárodní scéně. Na konec studené války je následně napojen také růst aktérů mezinárodního dění s jejich měnícími se prioritami a hodnotami.

Druhým základním dílem teorie soft power je kniha *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, která byla publikována v roce 2004. Tato kniha detailněji rozebírá jednotlivé principy soft power, které jsou představeny v článku z *Foreign Policy* z roku 1990, a následně charakterizuje změnu povahy moci v oblasti mezinárodní politiky. Dále ukazuje praktické využití soft power některých státních a nestátních aktérů v mezinárodních vztazích. Za hlavní nevýhodu této publikace bych uvedla její velkou zaměřenost na politické dění USA a využití soft power v její zahraniční politice. Výjimkou v této knize je pouze třetí kapitola, která se věnuje soft power dalších klíčových aktérů v mezinárodních vztazích jako je např. EU, Rusko nebo Čína.

Poslední knihou, která se věnuje teorii soft power je *The Future of Power*, která byla vydána v roce 2011. V této monografii autor vymezil tři základní typy mocí, které se vyskytují na mezinárodním poli – vojenská moc, ekonomická moc a soft power. Na základě jejich rozdílů autor poukazuje na vzájemnou propojenost mezi nimi, aby bylo jasné, že se vzájemně tyto moci nevyklučují, ale spíše doplňují. Dále tato kniha rozvíjí předchozí dílo *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, kdy do větších detailů rozebírá a vymezuje jednotlivé body soft power. V poslední kapitole autor představuje další nový koncept v oblasti rozdělení světové moci, tzv. smart power. Tento koncept v sobě obsahuje různé aspekty z jednotlivých typů mocí, které byly definovány již v předchozích dílech, a to za účelem vytvoření co nejúčinnější mocenské strategie. Stejnou nevýhodou této knihy je opět silné zaměření na pozici USA a její zahraniční politiky.

Ke konceptu soft power se vyjadřuje také mnoho jiných autorů, kteří přicházejí s kritikou nastaveného konceptu v dílech Josepha S. Nyeho. Za nejdůležitějšího kritika bych označila Nialla Fergusona, který ve svém díle *Think Again: Power* varuje před propojením určité kulturní aktivity a politické síly. Právě kulturní aktivita může být velmi zavádějícím prvkem v oblasti soft power. I když můžeme vnímat cizí kulturu jako atraktivní, nebo ji

můžeme v určitém smyslu napodobovat, neznamená to, že takový vztah máme i k zahraniční politice daného aktéra.

Dalším kritikem Nyeho konceptu je Todd Hall, který ve svém článku *An Unclear Attraction: A Critical Examination of Soft Power as an Analytical Category* více rozvíjí argumenty, se kterými přišel N. Ferguson. Posledním významným kritikem je Janice Mattern, která se ke kritice soft power staví odlišným způsobem než předchozí dva autoři. Autorka tvrdí, že i když prostředky, které jsou používány v soft power, nejsou tak nátlakové jako v případě hard power, nemůžeme nikdy soft power považovat za samostatnou formu moci. Podle ní má stále v sobě určité množství nátlaku na opačnou stranu, tím pádem se jedná pouze o jakousi měkčí verzi hard power.⁸

Nutné je zdůraznit kritiku děl Josepha S. Nyeho, která sloužila jako podklad pro teoretickou část. Hlavní problém spočívá v jejich převážném zaměření na zahraniční politiku USA. Bylo by tedy vhodné doplnit teorii soft power o více příkladů, které by dopomohly vzniknout ucelenému teoretickému rámci, který by byl aplikovatelný na širší okruh zkoumaných případů. Rozšíření o více příkladů by mohlo vést k mnohem podobnějším analýzám a komparacím napříč státy po celém světě.

České zdroje v této diplomové práci jsou převážně zahrnuty ve druhé kapitole, která je věnována historickému vývoji vnější obchodní politiky spolu s rozvojovou spoluprací. Rozvojové spolupráci se v českém prostředí věnuje např. Lenka Adamcová (ADAMCOVÁ, 2001, 2002, 2006, 2009), která se ve publikační činnosti zaměřuje na regionální integraci EU a následnou rozvojovou ekonomiku. Další českou autorkou, která se zabývá danou problematikou, je Eva Cihelková (CIHELKOVÁ, 2002, 2003), která se zaměřuje na vnější ekonomické vztahy Unie. Jako další autory bych uvedla např. Lenku Fojtíkovou (FOJTÍKOVÁ, 2006, 2008), Miroslava Hada (HAD, 1997, 2000) a v neposlední řadě také Petra Jelínka (JELÍNEK, 2003). Ovšem jedná se pouze o určitý výčet autorů, kteří se danou problematikou zabývají.

V následujících částech diplomové práce je využito velké množství odborných článků v rámci světových periodik, hodnotících zpráv Evropské komise (EK), Evropské rady (ER), nebo Rady EU. Na prvním místě jsou však bilaterální nebo multilaterální smlouvy, které Unie uzavřela se státy regionu AKP, nebo přímo se státy západní Afriky. Jedná se o *smlouvy z Yaoundé, Lomé a Cotonou*, které jsou následně doplněny/upraveny *Dohodami*

⁸ MATTERN, Janice. Why Soft Power Isn't So Soft, Representational Force and the Sociolinguistic Construction of Attraction in World Politics. *Millennium Journal of International Studies*, 2005, roč. 33, č.3, s. 583–612.

o hospodářském partnerství. Tyto smlouvy nám dopomohly vytvořit určitý vývojový rámec obchodní politiky v regionu západní Afriky, který je obsažen ve druhé kapitole diplomové práce.

Ve vývoji obchodní politiky a s tím spojeným vývojem rozvojové pomoci je stěžejním dílem *European Integration: Methods and Economic Analysis* od Jacquese Pelkmansa (PELKMANS, 1997). Ve svém díle se věnuje propojení společné obchodní politiky se společnou zahraniční politikou EU. Tento vztah se snaží vysvětlit na tzv. pyramidě obchodních preferencí, která má dopomoci vysvětlit charakter obchodních vztahů v zahraničním obchodě. Jako základní zdroj ve vztazích mezi zeměmi AKP a EU, bych na prvním místě uvedla knihu Iana Bache *Politics in the European Union* (BACHE, 2006, 2015), kdy jednotlivé kapitoly strukturovaně představují vztah ES/EU k zemím AKP v obchodních vztazích, ale i v oblasti rozvojové politiky.

Ve čtvrté kapitole, která se zabývá reálným dopadem přijatých změn v jednotlivých dohodách se zaměřením na poslední EPAs, se základními zdroji staly statistické výsledky v rámci *EUROSTATU* a přehledy exportu a importu ze stránek EK. Ta také vydává roční hodnotící zprávy v oblasti obchodní politiky v jednotlivých regionech. V pozadí nezůstávají ani další orgány EU, výbory a komise v jednotlivých orgánech. Za přínosné v této oblasti považuji roční zprávy *Economic Commission for Africa* (ECA), která ve svých zprávách monitoruje vývoj v africkém regionu. V poskytování informací je dalším důležitým orgánem také Rada EU, která se podílí na právním základu jednotlivých rozhodnutí v oblasti obchodní politiky.

Problémem během psaní této diplomové práce, bylo nedostatečné akademické zaměření na počátky vztahů Unie a západní Afriky. Přestože v akademické sféře existuje mnoho autorů i publikací, které se zabývají problematiku rozvojovou pomocí regionu AKP, podrobnější vývoj západní Afriky nám zde chybí. Hlavními autory ve zkoumání vzájemných vztahů EU a západní Afriky jsou Dirk Kohnert (KOHNERT, 2008, 2014) a Christopher Stevens (STEVENS, 2006, 2007). Tito dva autoři vytvořili určitý časový rámec a základní data pro budoucí vývoj a výzkum. Přestože existují i další vědecké články, které se zabývají společnými vztahy, však i ty vycházejí ze základních tezí D. Kohnerta a Ch. Stevense. Dále je zde mnoho zdrojů, které se věnují budoucímu vývoji, ale jedná se pouze o hypotetické předpoklady, které se i nadále nedají aplikovat jako ustálená tvrzení. V této oblasti je literatura spíše zaměřena na rozvojovou spolupráci než na podrobnější zkoumání vzájemných obchodních vztahů. Pokud si tedy chceme vytvořit ucelený názor na obchodní politiku mezi EU a západní Afrikou, je nutné se spoléhat na data poskytnuté ze strany Unie v podobě statistik a grafů, které nalezneme ve zprávách *EUROSTATU* a *ECA*.

1 Teorie soft power

Teorie soft power v prostoru teoretického konceptu patří mezi relativně novou teorii. Tato teorie je spojena se změnou bouřlivého politického prostředí na konci 80. let a začátku 90. let 20. století. V této době měla za úkol analyzovat určité nástroje, které mohou různí aktéři využívat při ovlivňování jiného aktéra a prosazování vlastních cílů, které by dopomohly ustálit mezinárodní situaci po konci studené války. Dalším úkolem této teorie bylo nové vymezení termínu „velmoc“, která po snížení mezinárodních válek, měla již jiný význam, který je spojený s jejím vlivem na formování mezistátní politiky. Termín „velmoc“ v tomto období již nebyla založena na její válečné síle, ale spíše na různých faktorech jako je např. ekonomika, nebo prosazované hodnoty.⁹

V souvislosti s ustálením mezinárodní scény po bouřlivém dění po konci studené války, docházelo i k rozšiřování aktérů, kteří mohli mezinárodní moc vykonávat. V současné době mezi vlivné aktéry na poli mezinárodní politiky můžeme zařadit i silné nestátní aktéry jako jsou např. mezinárodní organizace (OSN), ale i v krajním případě jednotlivce.¹⁰ S tímto vším dle mého uvážení souvisí i předcházení hrozbám, které jsou spojeny s koncem studené války, kdy již nebudou probíhat celosvětové konflikty, ale spíše lokální konflikty, které budou mnohem méně finančně náročnější, než by byl celosvětový konflikt.

První kapitola se bude týkat vývoje teorie soft power, kdy jednotlivé podkapitoly nastíní historický vývoj této teorie, který započal po konci studené války. Následně budou nastíněny základní principy, tedy základní zdroje a typy chování. Na toto naváží dvě podkapitoly, které se zabývají samotným fungováním soft power a její kritikou. Poslední podkapitola se bude věnovat samotné teorii soft power EU jak jejím základním bodům, tak možnostem budoucího vývoje.

1.1 Historické souvislosti při tvorbě teorie soft power

Teorie soft power je dílem amerického politologa, teoretika mezinárodních vztahů a jednoho z hlavních představitelů neoliberálního institucionalismu Josepha S. Nyeho, který s konceptem této teorie přišel na přelomu 80. a 90. let 20. století.¹¹ J. S. Nye soft power definoval jako „*schopnost ovlivnit ostatní prostřednictvím kooperace, tvorbou agendy,*

⁹ NYE, Joseph. *Soft Power. Foreign Policy*, 1990, roč. 80, č. Autumn, s. 154.

¹⁰ TULMETS, Elsa. Can't be Discourse on Soft Power Help the EU to Bridget's Capability-Expectations Gap? *European Political Economy Review*, 2007, roč. 7, č. Summer, s. 198–199.

¹¹ Pojem soft power J. Nye poprvé použil v roce 1990 ve své knize *Bound to Lead: The Changing Nature of American power* (1990), kde k tomuto tématu připoutal pozornost vědecké obce.

přesvědčování a vyvoláváním pozitivních reakcí za účelem získat preferované výsledky.“¹² Její vznik odůvodňoval jako reakci na změnu mezinárodní politiky, která je spojena s ukončením studené války koncem 80. let 20. století a rozvojem nových aktérů na mezinárodním poli, kteří chtěli ovlivňovat světové dění.

Přestože je pojem teorie soft power novým termínem v mezinárodních vztazích, její základní kontext je spojován s tzv. mocí nad názorem. O tomto konceptu hovořil již v první polovině 20. století Edward H. Carr. Avšak Joseph S. Nye přichází s tím, že tento koncept je ještě mnohem starší a pojí se s Francií 17. a 18. století. Dle něj Francie v této době již využívala jinou formu moci, než je moc vojenská. Jako důkaz uvádí nárůst popularity francouzské kultury, která byla spojena s rozšířením francouzštiny jako světového diplomatického jazyka, ale i v rozšíření jazyka do bývalých koloniálních oblastí,¹³ které v Africe např. vytvořily oblast frankofonních kolonií, které měly v oblasti regionu AKP silné postavení.

Základním prvkem této teorie je redefinování samotného pojmu „velmoc“ a její moci jako aktéra v mezinárodní politice.¹⁴ Termín „velmoc“ byla do této doby vnímána jako síla ve válce, která je dále spojena s dalšími zdroji jako je např. populace, teritorium nebo vojenská síla. V této době však dochází k posunu směrem k výkonu moci bez nutnosti ozbrojeného konfliktu.¹⁵ J. S. Nye tento způsob označuje jako posun od tzv. hard power směrem k soft power. Autor teorie tento krok odůvodňuje tím, že v současné době je používání vojenské moci k získání ekonomických cílů daleko nákladnější, a z tohoto důvodu je mnohem méně výhodné její využívání, než tomu bylo před koncem studené války,¹⁶ a proto nebude docházet k velkým mezinárodním konfliktům, protože státy nebudou chtít využívat velké finanční obnosy, které jim ve svém důsledku nemusí přinést ani žádný užitek.

Přestože došlo k přechodu k tzv. soft power, je i v současné situaci určité propojení mezi těmito dvěma mocemi. Hovoříme o tzv. efektivním propojení, které je v literatuře označováno jako smart power. Tento pojem Joseph S. Nye představil ve své knize *The Future of Power* z roku 2011. Teorie smart power je podle něj založena na připojení ekonomické síly konkrétního aktéra.¹⁷ Soft power může pomoci aktérovi zvýšit množství nástrojů, které může

¹² NYE, Joseph. *The Future of Power*, 2011, s. 20.

¹³ NYE, Joseph. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, 2004, s. 8; ale i v díle z roku 2011 s. 81–82.

¹⁴ Tysha Bohorquez s tímto přechodem souhlasí s J. Nyem, který tvrdí, že „USA jsou nejsilnějším hráčem na poli soft power, kdy důležité je upravení pozice velmoci“. Tento krok uvádí na příkladu 11. září, kdy tvrdil, že USA nemohou vyhrát boj proti terorismu samy, že bude potřebná pomoc i ostatních států a mezinárodních organizací. (BOHORQUEZ, Tysha. *Soft Power – The Means to Success in World Politics*. *UCLA Asia Pacific Center*, 2005 [cit. 12. 12. 2020]. Dostupné online).

¹⁵ NYE, Joseph. *Soft Power*. *Foreign Policy*, 1990, roč. 80, č. Autumn, s. 154.

¹⁶ NYE, Joseph. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, 2004, s. 19; ale zmínka i v díle z roku 1990.

¹⁷ NYE, Joseph. *The Future of Power*, 2011, s. 207–234.

využít při prosazování jeho vlastních zájmů. Se zvýšením množství nástrojů je spojeno i otevření většího prostoru pro jejich postupný vývoj, který v konečném důsledku může opět skončit při použití vojenské síly.

Prvním krokem v tomto vývoji je snaha o přesvědčení protistrany pomocí vhodných argumentů, které jsou založeny na tzv. sdílených hodnotách obou aktérů, tedy na soft power. Před použitím hard power je zde možnost použití nějaké formy pozitivních nebo negativních sankcí.¹⁸ Dle názoru J. S. Nyeho je možnost využití hard power k posílení své vlastní soft power. Tuto metodu můžeme vidět např. ve vojenské přítomnosti USA v Evropě po skončení druhé světové války v roce 1945, kdy se na území Evropy zdržovaly do konce 80. let 20. století.¹⁹ V současné době je dle mého názoru soft power USA v Evropě prosazována pomocí NATO, kdy její vojenské jednotky působí na evropském kontinentu např. v rámci různých vojenských cvičení, které zde pravidelně probíhá.

Ve svém posledním díle týkajícím se soft power *The Future of Power* (2011) přidává do kontextu obou mocí další klíčový prvek, tj. samotná ekonomická moc. Tato moc souvisí s nárůstem politických změn v kontextu konce studené války, kdy mnoho států přešlo od státem řízené ekonomiky ke kapitalismu a tržní ekonomice. Avšak ani ekonomická moc není samostatně stojícím konceptem, ale je to pouze další doplnění dvou základních mocí. Ekonomická moc má své specifikum, kdy se dá využít jak v rámci hard power (např. omezení obchodu v podobě sankcí, nebo embarga), tak v soft power (např. velikosti konkrétního trhu jako je tomu v případě EU, či vzájemným historickým vazbám).²⁰ Dle mého názoru se tato část soft power stává jednou z nejdůležitějších oblastí v jejím prosazování na mezinárodní scéně.

S tímto vším souvisí i vnímání moci ve vztazích, který existuje mezi lidmi samotnými. Lidé si s teorií soft power často pod pojmem „mocný stát“ představují velké území spolu s početným obyvatelstvem. S tímto je spojena i např. zásoba nerostných surovin, ekonomická a vojenská síla spolu se stabilní občanskou společností.²¹ Toto pojení je mnohem jednodušší, protože jsou v něm obsaženy měřitelné veličiny, na základě, kterých se bude moci síla soft power předpovídat.

¹⁸ NYE, Joseph. Tamtéž, 2011. s.71–73.

¹⁹ Autor předpokládá, že postavení USA jako vojenské velmoci a garanta určité evropské bezpečnosti by mohlo posílit atraktivitu USA v očích Evropanů. S tímto kladným pohledem by i pak další státy nahlíželi na soft power USA. (NYE, Joseph. *Soft Power. Foreign Policy*, 1990, roč. 80, č. Autumn, s. 160); myšlenka se opakuje i v práci z roku 2008.

²⁰ NYE, Joseph. *The Future of Power*, 2011, s. 51–52; zároveň zmínka v ÖZER, Yonca z roku 2012, s. 78.

²¹ NYE, Joseph. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, 2004, s. 2–3; ale i v díle NYE, Joseph. *The decline of America's Soft Power. Foreign Affairs*, 2004, roč. 83, č. 3. s. 16–20.

Typ síly	Chování	Základní nástroje	Vládní politika
Vojenská síla	Donucování	Výhrůžky	Donucovací diplomacie
	Zastrašování	Násilí	Válka
	Ochrana		Spojenectví
Ekonomická síla	Povzbuzování	Vydělávání peněz	Veřejná diplomacie
	Donucování	Investice	Pomoc
	Obdivuhodnost	Hodnoty a kultura	podplácení
Soft power	Vytváření agendy	Politika a opatření	Bilaterální a multilaterální diplomacie
		Instituce	

Tabulka 1: Klasifikace moci v mezinárodním řádu; zdroj: Nye, J. On the Rise and Fall of American Soft power. *New Perspective Quarterly*, 2005 roč. 22, č. 3, s. 75–77.

Na základě předchozí tabulky můžeme vidět, že soft power se snaží předcházet problémům v mezinárodní politice na základě vytvoření vhodné politické agendy, která je spojena s tvorbou politiky a institucí, jež mají za úkol přesvědčit daného aktéra, že politika druhého z aktérů (protivníka) je vhodná pro šíření demokracie bez potřeby použití násilí a vojenské síly. K tomuto nám slouží bilaterální a multilaterální jednání, které probíhají na mezinárodním poli často na půdě mezinárodních organizací, kde mají mít aktéři stejné postavení, což mnohdy ve skutečnosti neexistuje. Často se setkáváme s dominantním postavením jednoho z aktérů, který se snaží dosáhnout maximálního úspěchu, i přes fakt, že druhý aktér ze vzájemné spolupráce bude mít minimální, či žádný užitek.

Historie teorie soft power je spojována s koncem studené války a úpravy počtu aktérů v mezinárodní politice. Na základě předchozího textu můžeme říci, že bylo potřeba upravit definování pojmu „velmoc“ směrem k fungování soft power, která bývá v současné době spojována s přidáváním ekonomické síly do mezinárodních vztahů. Přestože není samostatným konceptem, slouží jako doplněk k základnímu rozdělení mocí, kdy se tato část ekonomické síly dá použít jak v případě soft power, tak v případě hard power.

1.2 Základní principy soft power

Teorie soft power se opírá o určitý předpoklad atraktivity aktéra v mezinárodní politice. Pokud má aktér silnou atraktivitu na mezinárodním scéně, tak má i dostatečnou sílu k tomu, aby mohl ovlivnit ostatní aktéry, a tím dosáhnout svých cílů. Soft power využívá nástroje k ovlivnění protivníků tak, aby chtěli oba totéž. Z tohoto nám plyne, že k úspěchu soft power

můžeme zařadit schopnost upravovat preference ostatních aktérů, tak aby vyhovovali právě nám. Pro pochopení fungování soft power je nutné od sebe rozdělit její základní zdroje, klíčovou podmínku a typy chování, které ji pomáhají vytvářet nebo posilovat.²²

Dle mého názoru je atraktivita aktéra spojována i s historií vzájemných vztahů, ne pouze na základě základních zdrojů, které jsou vytyčeny v podkapitole 1. 2. 1. Samotná historie je spojována jak s národní kulturou aktérů, tak i formou jakou prosazují domácí a zahraniční politiku. Jak můžeme vidět v různých světových konfliktech, tak špatné historické vztahy mohou mít za následek vleklé spory, které i v budoucnu budou mít problém s jejich vyřešením, pokud se jednotliví aktéři neoprostí od historických křivd a nebudou chtít nalézt společný konsensus.

1.2.1 Základní zdroje a klíčová podmínka

Za základní zdroje, které formují soft power, můžeme označit na základě článku *Smart Power and US Leadership: A Critique of Joseph Nye* od P. Cammacka následující tři:

- Kultura daného aktéra.
- Domácí a zahraniční politika a její charakter.
- Stejně politické hodnoty, které daný aktér prosazuje v domácí politice, ale i v politice mezinárodní.²³

Tyto tři hodnoty nemůžeme označit za jediné, které tvoří a formují soft power, a to z toho důvodu, že mezinárodní politika se neustále vyvíjí. Velmi důležité je však zdůraznění, že některé zdroje soft power, které jsou uváděny jako hlavní, jsou vždy ovlivňovány konkrétním politickým kontextem a povahou aktéra.²⁴ Dle mého názoru jsou v současné době základní zdroje soft power ovlivňovány např. stále rostoucím významem technologií, ekonomickým růstem nových států, které se stávají ekonomickými velmocemi (např. Indie, nebo Čína) a v poslední řadě i vzděláním. Naopak si myslím, že se do pozadí dostává geografické rozdělení světa i množství populace daného států.

Nejčastějším zdrojem soft power je kultura daného aktéra. Jedním z nejdůležitějších hledisek je obsah hodnot, které jsou univerzálně uznávány společností. Jestliže jsou v samotné kultuře zahrnuty hodnoty, které pozitivně ovlivňují účastníky na mezinárodní scéně, je zde

²² NYE, Joseph. *Soft Power*. *Foreign Policy*, 1990, roč. 80, č. Autumn, s. 155; NYE, Joseph 2004 s. 5; avšak k tématu se vyjadřují i další autoři: TULMETS, Elsa z roku 2007, WILSON, Ernest z roku 2008, HALL, Todd z roku 2010.

²³ CAMMACK, Paul. *Smart Power and US Leadership: A Critique of Joseph Nye*. *An Interdisciplinary Journal of North American Studies*, 2008, roč. 22, č. Autumn, s. 6.

²⁴ NYE, Joseph. *Soft Power*. *Foreign Policy*, 1990, roč. 80, č. Autumn, s. 167.

zvýšená šance na dosažení konkrétních cílů daného aktéra. Zásadní pro kulturu je její atraktivita pro přijímacího aktéra. S tímto je spojena i podobnost kultur obou aktérů.²⁵ Jediným problémem kultury jako zdroje soft power je fakt, že ne všechny její složky jsou kontrolovatelné státem. Tento problém je nejčastější v demokratických zemích, kde je státní dohled téměř vyloučen.²⁶ Na základě zásad demokracie zde tedy není možná kontrola např. tisku ze strany státních orgánů, kdy by mohlo docházet ke sporům ohledně porušování lidských práv, převážně v oblasti svobody projevu nebo tisku.

Dalším zdrojem je domácí a zahraniční politika a její charakter. Velkou roli hraje propojení politik se všeobecně uznávanými hodnotami.²⁷ V tomto případě hovoříme o demokracii a o lidských právech. Je zde otázka, že pokud se aktér zaměřuje pouze na vlastní zájmy, jestli by mohlo dojít k poklesu vlivu soft power. Je to spojené s obavou potencionálního příjemce, který je citlivý na podobu dvojích standardů.²⁸ V tomto případě by mohlo docházet ke sporům mezi demokratickým světem a např. státy, které jsou založeny na islámské tradici, která často vychází z rozdílných hodnot. Tudíž by v této oblasti bylo velmi složité prosadit určité demokratické zásady, které jsou v rozporu s klasickým islámským právem, kdy západní státy budou prosazovat demokratické hodnoty.

Posledním zdrojem jsou konkrétní politické hodnoty, které aktér prosazuje jak v domácí politice, tak v politice mezinárodní.²⁹ Jestliže je chování aktéra reprezentované dvojími standardy a uznávané hodnoty jsou v protikladu k těm všeobecně uznávaným, je úspěch soft power výrazně snížen. S konkrétními politickými hodnotami souvisí i předchozí zdroj v podobě domácí a zahraniční politiky. Dle mého názoru, politické hodnoty daného aktéra musí odpovídat i jeho vystupování na mezinárodní scéně pomocí jeho zahraniční politiky. Protichůdné názory, by ve svém důsledku mohly vést k znehodnocení postojů aktéra, z toho důvodu, že ostatní aktéři by nebyli schopni rozpoznat jakým směrem se bude vyvíjet jeho zahraniční politika, když není schopen prosazovat jednotné postoje a politické hodnoty jak na domácí scéně, tak v mezinárodní politice.

Mimo základní zdroje se soft power opírá o stěžejní podmínku, tj. důvěryhodnost chování aktéra.³⁰ Tato důvěryhodnost je spojena se zprávami, které daný aktér směřuje směrem

²⁵ Ze strany USA je mnohem větší šance úspěchu její kultury na evropském kontinentu nebo stejně smýšlející asijské zemi než ve velmi konzervativní muslimské kultuře.

²⁶ NYE, Joseph. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, 2004, s. 14–16.

²⁷ NYE, Joseph. *The Future of Power*, 2011, s. 84.

²⁸ Jestliže stát na mezinárodní scéně prosazuje demokracii a lidská práva, ale domácí společnost je rasově segregovaná, jeho důvěryhodnost na mezinárodní scéně klesá. (NYE, Joseph. *Soft Power: The Means to success in World Politics*, 2004, s. 13).

²⁹ NYE, Joseph. *The Future of Power*, 2011, s. 84.

³⁰ NYE, Joseph. Tamtéž. 2011, s. 83.

k mezinárodnímu dění. Jestliže se chování a názory aktéra rychle mění, je zde možnost, že jeho důvěryhodnost bude o mnoho nižší, než je tomu u aktérů, kteří dlouhodobě prosazují stejné normy a principy. S důvěryhodností je spojeno i zvyšování atraktivity aktéra na mezinárodním poli. Jedná se tedy o jednu z nejdůležitějších forem, které podporují formování soft power,³¹ avšak dynamický vývoj ve světové politice často neumožňuje lpění na svých hodnotách a je zde potřeba nalézt kompromis mezi oběma aktéry.

Základní zdroje na základě, kterých je budována soft power, jsou vystavěny na hodnotách, které ukazují často kladný obraz aktéra na mezinárodní scéně. Dle těchto zdrojů jsou aktéři vnímáni jako potencionální partneři, či protivníci. Jak vyplývá z textu, nemohou spolupracovat aktéři, kteří prosazují rozdílné názory směrem k mezinárodnímu dění a na mezinárodní otázky. Ke vzájemné spolupráci rozdílných aktérů by mohlo dojít při nalezení konsensu v hlavních bodech zahraniční politiky a základních hodnot obou aktérů.

1.2.2 Typy chování vytvářející soft power

Stejně jako v případě základních zdrojů i zde máme tři základní typy chování, které podporují vznik soft power, kde spíše, než o samotném chování můžeme hovořit o třech širokých rámcích možného chování. Chování daného aktéra je plně závislé od situace k situaci. U chování platí, že konečný výsledek je ovlivněn určitou schopností aktéra přitáhnout k sobě další aktéry. V momentu, kdy si aktér získal jejich pozornost, je dalším krokem přetransformování této pozornosti na pocit důvěryhodnosti, který může být někdy narušen často měnícím se názorem jednoho z aktérů.

Nejširší formou typu chování je atraktivita neboli přitažlivost. Tuto formu můžeme vidět v aktivní zahraniční politice, která dokáže ovlivnit širokou veřejnost. Další podobou atraktivity je možnost tzv. „lákání“, které je spojeno s určitými výhodami jako je např. rozvojová pomoc, kterou využívá EU směrem k rozvojovým zemím a tím se snaží šířit její demokratické hodnoty mimo evropský kontinent. Joseph S. Nye v tomto ohledu zdůrazňuje nutnost určité symetrické pozornosti. Dle jeho názoru o soft power můžeme hovořit pouze v případě, pokud je pozornost obou aktérů symetrická³² a založena na stejných, či velmi podobných hodnotách.

V díle z roku 2004 autor vytyčuje tři základní podmínky pro dosažení atraktivity s ohledem na mezinárodní kontakty. První podmínkou je závislost chování konkrétního aktéra směrem k dalším aktérům na mezinárodní scéně. Druhou podmínkou je tzv. kompetence, která

³¹ NYE, Joseph. Public Diplomacy and Soft Power. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 2008, roč. 616, č. 94, s. 104; ale zmiňuje již ve svém díle z roku 2004.

³² NYE, Joseph. *The Future of Power*, 2011, s. 92.

je spojována se schopností dostávat svým slibům, a tím bude i jeho atraktivita na mezinárodní scéně zvýšena.³³ Třetí a zároveň poslední podmínkou je charisma daného aktéra a jeho postoje ke všeobecně přijímaným normám,³⁴ které jsou zakotveny v mezinárodní politice.

Druhým typem chování je přesvědčování, kdy základní podmínkou pro úspěšné přesvědčení druhé strany je důvěryhodnost aktéra. Za účelem přesvědčení může v důsledku dojít ke zdůraznění některých bodů na úkor jiných. V tomto bodě je nejdůležitější, aby druhá strana měla stále pocit, že chování aktéra je důvěryhodné a nejedná se o podvod a prosazování sobeckých zájmů daného aktéra.³⁵ S tímto má např. problém Unie v oblasti západní Afriky, kdy přehlíží nedodržování lidských práv v Nigérii, z důvodu dovozu levné ropy z této oblasti.

Posledním typem chování je vykreslení konkrétního tématu. V tomto případě jde o to, aby autor své tvrzení dokázal správně vyargumentovat, a to takovým způsobem, aby byl co nejvíce přesvědčivý, ale zároveň aby neztratil svoji legitimitu a důvěryhodnost. Argument musí být neustále důvěryhodný, protože jakákoliv neshoda a podezření z manipulace by s sebou přinesla neúspěch, a tím pádem by vedla i ke snížení vlivu soft power.³⁶ Dále také nemůže docházet k časté změně názoru, která by témata stavěla na protichůdných argumentech, jenom aby přilákala druhou stranu na svou stranu.

Otázka chování jednotlivých aktérů na mezinárodním poli je do velké míry spojována s celkovou mezinárodní atraktivitou aktéra, na kterou jsou napojeny dílčí segmenty jako je již zmiňovaná atraktivita, nebo schopnost prosadit vlastní názor. Dle mého je prosazení vlastního názoru bez použití hard power základem současných vztahů v demokratickém světě, který netouží po vzniku nových celosvětových konfliktů a využívání hard power. Spíše se snaží o šíření demokratických hodnot do států, které nejsou plně nakloněny demokracii a jejím principům. S tímto vším souvisí i snaha o odstranění autoritářských režimů/států pomocí různých podmínek (např. dodržování lidských práv) pro čerpání financí na rozvojovou pomoc, kterou bychom jsme také mohli zařadit do nástrojů soft power.

1.3 Fungování soft power

Reálné fungování soft power můžeme rozdělit do mnoha skupin na základě aktivity aktéra, nebo podle charakteru příjemce. Na základě aktivity aktéra můžeme hovořit o pasivitě, nebo o aktivitě určitého aktéra. Pasivita spočívá ve spolehnutí se na svou již vybudovanou

³³ NYE, Joseph. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, 2004, s. 112.

³⁴ NYE, Joseph. *The Future of Power*, 2011, s. 92.

³⁵ NYE, Joseph. Tamtéž, 2011, s. 93.

³⁶ NYE, Joseph. Tamtéž, 2011, s. 94–104.

mezinárodní atraktivitu. Naopak aktivita aktéra je spojována s poskytováním rozvojové či humanitární pomoci. Z pohledu charakteru příjemce zde máme tři základní typy. Prvním typem je působení aktéra mezi elitami. Dalšími dvěma typy jsou nepřímý vliv na veřejnost a možnost zapojení třetí strany do jednání.³⁷ Přestože jsou určité aktivity jednotlivých aktérů důležité, ani ty nemohou zobrazit reálné fungování soft power.

S aktivním využíváním soft power je v praxi spojen termín tzv. veřejné diplomacie, která je zaměřena na širokou veřejnost, a ne pouze na vrchní představitele státu jako je prezident, nebo vláda. Tento druh diplomacie se na mezinárodním poli objevil již na počátku 20. století, ale svůj význam získala až po nárůstu demokratických států po celém světě. V demokratických zemích je již potřeba na svou stranu získat i samotný parlament, který je odrazem společnosti ve státě. V těchto zemích tedy již nestačí mít na své straně čelní představitele státu, ale i parlament, a tím i obyvatele státu.³⁸ V současné době bych tedy veřejnou diplomacii zařadila mezi jeden ze základních zdrojů soft power z toho důvodu, že ovlivňují jednání aktérů v mezích demokratických zásad a hodnot, na kterých je mezinárodní společenství založeno.

Ve veřejné diplomacii se vytvořily tři základní dimenze, které společně slouží k úspěšnému využití soft power. První dimenze je spojena s komunikací vlády, která se snaží domácí i zahraniční rozhodnutí zasadit do širšího kontextu mezinárodní politiky. S tímto souvisí i důležitost zaměření se na zahraniční publikum, ne pouze na domácí obyvatele. Druhá dimenze nám přichází se zjednodušením politické agendy pro veřejnost. Toto probíhá na základě zmenšování agendy na pochopitelná témata pro co největší publikum. Poslední, tedy třetí dimenze, má za úkol vytvořit kvalitní a pevné vztahy v mezinárodní politice. V tomto případě hovoříme o blízkých vztazích s čelními představiteli jiných států, nebo mezinárodními organizacemi, zároveň ale i o blízkých vztazích v soukromém sektoru,³⁹ tj. na domácí scéně.

Když porovnáme využívání soft power v praxi s využíváním ekonomické moci nebo hard power, zjistíme, že její použití je výrazně komplikovanější. Toto je způsobeno silným postavením kultury, která je v demokratických státech špatně kontrolovatelná, jak je uvedeno výše. V demokratických zemích jsou pokusy o kontrolu kultury často spojovány s využitím cenzury, kdy zavedení cenzury může házet špatné světlo na aktéry v ostatních státech, převážně v těch zemích s výrazně rozdílnými kulturními tradicemi.⁴⁰

³⁷ NYE, Joseph. *The Future of Power*, 2011, s. 94.

³⁸ NYE, Joseph. Public Diplomacy and Soft Power. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 2008, roč. 616, č. 94, s. 99; ale již v díle z roku 2004.

³⁹ NYE, Joseph. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, 2004, s. 107–109; dále pak rozvinuto v díle z roku 2011.

⁴⁰ NYE, Joseph. Tamtéž, 2004, s. 14.

Dalším problémem ve výkonu soft power je množství aktérů, kteří mohou tuto teorii vykonávat. Na jedné straně stojí státy spolu s jejich čelními představiteli, a na straně druhé mezinárodní organizace, nebo jedinci. Čím je více aktérů na mezinárodním poli, tím se zvyšuje riziko výskytu protichůdných tvrzení, kdy často výsledek jejich jednání závisí na tom, kdo lépe dokáže přesvědčit danou cílovou skupinu. Z tohoto důvodu je důležité si na mezinárodní scéně vytvořit pozici důvěryhodného aktéra, který si zaslouží být brán v potaz při samotném rozhodování v mezinárodní politice⁴¹ a nebude považován za narušitele.

Reálné fungování soft power je v současné době nejvíce ovlivněno veřejnou diplomacií, která se snaží do řešení a konzultace mezinárodních problémů zapojit, co nejvíce aktérů. V dnešní době tak nestačí přesvědčit čelní představitele států, ale o atraktivnosti jednoho aktéra rozhodují např. i obyvatelé států, kteří jsou reprezentováni v národních parlamentech. Z toho nám plyne, že se do popředí dostává i názor jednotlivce, který stále nemá v mezinárodní politice velký význam.

1.4 Kritika soft power

V odborné literatuře nalezneme mnoho kritiků teorie soft power, kteří vychází z teoretického pozadí konkrétních děl od Josepha S. Nyeho. Určité formy kritiky uvádí ve svých knihách a člancích i J. S. Nye. Sám autor teorie si plně uvědomuje, že mohou nastat určité situace, kdy v rámci teorie soft power nebudou dostupné nástroje, které by měly za důsledek úspěšné zakončení problému,⁴² přesto se objevují nové prostředky soft power jako je např. výše zmiňovaná ekonomická síla, či rozvojová a humanitární pomoc. S tímto souvisí i např. šíření nových technologií, nebo opouštění minulých názorů na geopolitické uspořádání světa, které v současné době již neodpovídá rozložení, které bylo vytvořeno na konci studené války na začátku 90. let 20. století.

Základní forma kritiky soft power je spojována s omezeným vnímáním „měkké a tvrdé“ moci, tedy pouze na vydávání rozkazů a aktivní kontrole protistrany. Na základě tohoto pohledu je atraktivita pouze jakousi formou vztahu mezi jednotlivými aktéry v mezinárodní politice.⁴³ S tímto tvrzením se ztotožňuje i Janice Mattern, která ve svém článku z roku 2005 tvrdí, že se v tomto případě jedná o jakési nástroje, které v sobě mají určité, i když minimální množství

⁴¹ NYE, Joseph. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, 2004, s. 99–106.

⁴² NYE, Joseph. *The Future of Power*, 2011, s. 83–84.

⁴³ NYE, Joseph. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, 2004, s. 15.

tlaku na druhého aktéra. Z tohoto odvozuje, že soft power je ve skutečnosti jenom mírnější verze hard power,⁴⁴ než nový a samostatný druh moci v mezinárodních vztazích.

Další kritika spočívá v možnosti předstírání podpory, kdy je opět spojena s dalším základním prvkem soft power, tj. s normami. K tomuto jednání se mohou aktéři přiklonit, pokud žádají např. o rozvojovou pomoc nebo o obchodní spolupráci. Opak předstírané podpory je naopak očeřování protistrany. Současně vyznávání společných hodnot automaticky neznamená stejné politické cíle v mezinárodní politice,⁴⁵ však je to silný nástroj ve vzájemných vztazích.

Dále kritika spočívá v náročnosti kontrolovatelnosti v některých oblastech soft power. Jedná se např. o koordinaci ve vládních agenturách. Tato koordinace může ve svém důsledku důvěryhodnost aktéra často snížit, a tím snížit i postavení jeho soft power. Při přehnané snaze o kontrolu by mohlo dojít k obvinění aktéra z využití cenzury.⁴⁶ S touto kritikou se ztotožňuje např. Niall Ferguson, který ve svém díle poukazuje na to, že automatická celosvětová „populárnost“ produktu neznamená i celosvětovou popularitu politiky daného státu.⁴⁷ K tomuto se připojuje i Todd Hall, který varuje před zaměňováním atraktivní kultury a vlastních zájmů jedince⁴⁸ na mezinárodní politiku.

Posledním bodem kritiky je metoda, kterou se zjišťuje úroveň síly soft power u jednotlivých aktérů. V tomto bodě hovoříme ve většině případů o průzkumech veřejného mínění ve společnosti. Tato kritika je založena na nedostatku způsobů, jakými je možné zjistit sílu soft power. Kritika dále spočívá v tom, že průzkumy veřejného mínění jsou zásadním zdrojem při určování síly soft power. Na základě těchto průzkumů jsou poté vytvářeny žebříčky vlivu států v oblasti mezinárodní politiky⁴⁹ a tedy jejich síle navazovat nové partnerství.

Za kritiku soft power můžeme také považovat i její silné zaměření na zahraniční politiku USA. Joseph S. Nye ve svých dílech vysvětluje fungování soft power právě na jejich zahraniční politice a jejich základních bodech politiky domácí. Přestože autor přichází s tím, že soft power

⁴⁴ MATTERN, Janice. Why Soft Power Isn't So Soft: Representational Force and the Sociolinguistic Construction of Attraction in World Politics. *Millennium: Journal of International Studies*, 2005, roč. 33, č.3, s. 583.

⁴⁵ HALL, Todd. An Unclear Attraction: A Critical Examination of Soft Power as an Analytical Category. *The Chinese Journal of International Politics*, 2010, č.3, s. 200–201.

⁴⁶ NYE, Joseph. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, 2004, s. 115.

⁴⁷ FERGUSON, Niall. Think Again Power. *Foreign Policy*, 2003.

⁴⁸ HALL, Todd. An Unclear Attraction: A Critical Examination of Soft Power as an Analytical Category. *The Chinese Journal of International Politics*, 2010 č. 3, s. 198.

⁴⁹ NYE, Joseph. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, 2004, s. 18.

mohou vykonávat i nestátní aktéři, ve svých dílech je primárně zaměřen na státy. S tímto bodem kritiky souhlasí mnoho autorů v čele s Paulem Cammackem.⁵⁰

Celková kritika teorie soft power je založena na výsostném postavení USA v základních dílech J. S. Nyeho. Dle mého názoru to není úplně špatně, ale je zde poté problém při aplikaci teorie na jiné státy, které mají např. odlišný historický i politický vývoj než Spojené státy. Rozšíření teoretické základy by v budoucnu vedlo k propracovanějším hodnocením využívání soft power i mimo americký kontinent. V současné době probíhá např. zkoumání soft power v zahraniční politice Brazílie, nebo ve vztahu Unie a Ruska. Na základě výsledků by mohlo dojít k rozšíření teoretického konceptu, který by byl možný následně použít na menší regionální uskupení, či státy.

1.5 Soft power ze strany EU

Autor teorie ve svých dílech uvádí, že má Evropa ve srovnání se Spojenými státy náskok v řadě základních bodů této teorie. Uvádí to na příkladu kulturních a vědeckých úspěchů, politické přitažlivosti, nebo výdajů na veřejnou diplomacii. Na základě těchto srovnání je soft power ve vyspělých zemích Evropy výrazně rozvinutější, než je soft power ve USA,⁵¹ proto zde může vyvstat otázka, proč se za základní teoretický rámec nepoužívá soft power, která byla vytvořena na evropském kontinentu.

Mezi nejdůležitější složku soft power v Unii řadíme její společný vnitřní trh, tedy ekonomickou sílu soft power. Tento trh je objemově srovnatelný s trhem USA, avšak má mnohem větší spotřebitelkou sílu.⁵² Právě vnitřní trh je pro řadu mezinárodních aktérů velmi atraktivní a chtějí s EU navázat vzájemné obchodní, ale i diplomatické vztahy, které by jim otevřely dveře na evropský trh za příznivých podmínek. O atraktivnosti evropského trhu vypovídá ochota žadatelů se přizpůsobit evropským sanitárním normám a požadavkům, které jsou na vysoké úrovni.⁵³ Tuto atraktivitu trhu a touhu po přizpůsobení se, jsme mohli vidět během východního rozšíření EU (v letech 2004 a 2007), kdy přistupující státy prošly rychlou transformací hospodářství od centrálně plánované ekonomiky k ekonomice tržní.⁵⁴ Zároveň

⁵⁰ Viz. CAMMACK, Paul. Smart Power and US Leadership: A Critique of Joseph Nye. *An Interdisciplinary Journal of North American Studies*, 2008, roč. 22, č. Autumn, s. 4–20.

⁵¹ NYE, Joseph. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, 2004, s. 104.

⁵² NYE, Joseph. Tamtéž, 2004, s. 77.

⁵³ ÖZER, Yonca. The European Union as a Civilian Power: The Case of the EU's Trade Policy. *Marmara Journal of European Studies*, 2012, roč. 20, č. 2, s. 82.

⁵⁴ NYE, Joseph. *The Future of Power*, 2011, s. 85–98.

státy prošly rychlou demokratickou transformací během 90. let 20. století, která byla podmínkou pro podání přihlášky do EU.

Další část soft power můžeme v Unii nalézt v souvislosti s prosazováním mezinárodních norem. V tomto případě hovoříme o prosazování lidských práv a pozdvižení důležitosti životního prostředí. Právě jednotlivé státy, ale i EU jako celek, dokázaly prosadit tyto hodnoty na mezinárodním poli. Nejviditelnější je to v oblasti lidských práv, jejichž dodržování je často požadováno pro přidělení rozvojové pomoci,⁵⁵ i když i tady lze nalézt určité odchylky od původních ustanovení.

Soft power se dále projevuje v postoji k domácí a mezinárodní bezpečnosti, kdy Unie vystupuje jako civilní aktér, který netouží po vojenském konfliktu. Společná bezpečnostní a obranná politika v ohledu na vývoj společných vojenských kapacit stále zaostává ve svém vývoji a bude trvat ještě dlouhou dobu než se státy shodnou na společném postupu v této oblasti. EU se naopak snaží vyhnout vojenskému konfliktu na základě určité ekonomické integrace v ohrožených oblastech.⁵⁶ Právě regionální ekonomická integrace má sloužit jako prevence ozbrojených konfliktů v nestálých regionech. Důvěryhodnost Unie je dále podpořena její snahou v oblasti dalších politik jako je např. obchodní politika nebo různé humanitární pomoci,⁵⁷ které jsou podmíněny dodržováním demokratických principů, na jejichž základě je EU vybudována.

Na základě zdrojů, které formují soft power, můžeme jednotlivé státy porovnávat i ze strany atraktivnosti kultur jednotlivých států. Tento pohled je možný srovnávat s rozšířením jazyka do původních evropských kolonií po celém světě, kdy se těmito jazyky v koloniích hovoří nadále. Můžeme hovořit o bývalých koloniích Velké Británie, Francie, Španělska, Portugalska, Itálie nebo Belgie. Evropská kultura v těchto regionech přetrvává i do současnosti, kdy došlo k přetrhání původních koloniálních vazeb.

V současné době EU nemůže již dlouho budovat vztahy pomocí soft power. Musí poskytovat mnohem větší politickou pozornost, rozšiřovat obchodní spolupráci a investice, díky čemuž dojde k posílení a ustálení demokracie v oblasti africké politiky. Unie k tomuto kroku již postupně přistupuje tím, že svou politickou a obchodní část soft power svěřuje směrem k Africké unii (AU), která hraje stále větší roli při řešení afrických problémů. Na rozdíl od své předchůdkyně (Organizace africké jednoty) není obhájcem statusu quo, ale je založena na

⁵⁵ MICHALSKI, Anna. The EU as a Soft Power: The Force of Persuasion. In MELISSEN, Jan (ed.). *The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations*, 2005, s. 136–137.

⁵⁶ MICHALSKI, Anna. Tamtéž, 2005, s. 134–135.

⁵⁷ TULMETS, Elsa. Can't be Discourse on Soft Power Help the EU Bridge its Capability-Expectations Gap? *European Political Economy Review*, 2007, roč. 7, č. Summer, s. 201.

demokratických principech, kdy odmítá neústavní politické změny. Díky těmto demokratickým zásadám ji můžeme označit za určitou obdobu EU na africkém kontinentu. Pokud dojde k porušení některé z demokratické zásady (jako jsou v této oblasti např. vojenské převraty, nebo politické krize), může dojít k pozastavení členství v této organizaci. V minulosti už k tomuto kroku došlo např. v případě Burkiny Faso, Mali či Mauretánie.

V oblasti budování vzájemných vztahů s Africkou unií EU soupeří s další ekonomickou velmocí, tj. Čínou. Dvě světové velmoci se v tomto regionu musí vyhnout využití hard power, kdy by měly ukázat opravdový zájem o spolupráci při dodržování zásady suverenity států. Tvorba společných vztahů stále není ukončena, je potřeba rozvíjet následující oblasti:

- Vytvoření stabilních států.
- Vytvoření kvalitní veřejné správy.
- Posilování AU a její regionální integrace.

Až bude vytvořena stabilní situace, budou mít africké vlády jen málo argumentů, proč nemohou vést své země k lepšímu rozvoji demokratických hodnot, které budou moci využít i v mezinárodním obchodu.⁵⁸ Stabilní situace je tedy základním předpokladem pro další rozvoj vzájemných vztahů mezi Unií a oblastí západní Afriky.

Jelikož dochází k neustálému vývoji ve vzájemných vztazích, je potřebné současný rámec strategické a rozvojové spolupráce, který byl vytvořen v roce 2007, upravit. EK ve spolupráci s Vysokým představitelem Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku představili na začátku roku 2020 nový návrh pro budoucí vztahy s Afrikou, který měl být schválen na šestém summitu EU–AU, který se měl konat v říjnu 2020, ale z důvodu korona krize byl odložen. Ze strany Unie by budoucí vztahy mezi oběma subjekty a kontinenty měly být založeny na pěti partnerstvích:

- Partnerství pro zelenou transformaci a energetiku.
- Partnerství pro digitální transformaci.
- Partnerství pro udržitelný růst a nová pracovní místa.
- Partnerství pro mír, bezpečnost, vládnutí a odolnost.
- Partnerství pro migraci a mobilitu.

Rada EU tyto kroky v budování nové strategie potvrdila ve svých závěrech z června 2020 v rámci, kterých definovala devět priorit, kterých má být dosaženo během budování nových vztahů mezi EU a Africkou unií.⁵⁹ Na základě těchto ujednání můžeme vidět, že Unie bude

⁵⁸ WISSENBAACH, Uwe. Africa's Attractions. *The World Today*, 2007, roč. 63, č. 4, s. 9.

⁵⁹ ŘEHÁK, Vilém, KUČERA, Josef, DOSTÁL, Vít. *Vnější politika Evropské unie vůči Africe z perspektivy ČR*, prosinec 2020 [cit. 26. 3. 2021]. Dostupné online.

i nadále rozvíjet vzájemné vztahy mezi oběma regiony, kdy by mělo dojít k dalšímu rozvoji a stabilizaci této oblasti.

Soft power ze strany EU je dle mého názoru mnohem výraznější na mezinárodní scéně, než je tomu v případě soft power USA. S tím je spojeno např. evropské umění, které má dlouhou historickou tradici, literatura, hudba a atd. Pro tuto práci je také důležitým faktem, že téměř všechny evropské země přispívají v rámci HDP mnohem více na zámořskou rozvojovou pomoc (pro region AKP) než Spojené státy. Dále je zde i silná myšlenka sjednocené Evropy, která svou atraktivností dokázala přesvědčit celé národy jako např. Turecko, které se snaží připojit do EU již od roku 1963, kdy byla mezi oběma podepsána asociační dohoda. S tímto třeba souvisí také velká migrace tureckého obyvatelstva do Německa. Dále je dle mého názoru i stěžejním bodem i otevřenost evropské politiky, která dokáže oslovit mladou generaci např. v otázkách změn klimatu nebo práv homosexuálů.

1.6 Shrnutí

Teorie soft power je v současné době jedním z nástrojů, jak státy mohou prosazovat svůj vliv na mezinárodní scéně. Tato teorie spočívá ve schopnosti ovlivnit ostatní aktéry za účelem získání preferovaných výsledků. Samotná teorie soft power, ale nefunguje. Je velmi často spojována se smart power, která je založena na připojení ekonomické síly konkrétního aktéra.

Soft power je velmi důležitá v navazování vztahů EU s ostatními aktéry. Silná obchodní pozice na světovém trhu je jednou z předností, na kterou slyší ostatní členové mezinárodního společenství. Unie těží z toho, že otevřela evropský trh za příznivých podmínek pro ostatní státy prostřednictvím dohod o přidružení nebo na základě jiných obchodních dohod. Tuto atraktivnost jsme mohli vidět i během východního rozšíření EU, ale i v současné době, kdy se Unie snaží otevřít svůj trh ještě většímu počtu členů, kdy jsou vyjednávány nové obchodní dohody.

Fungování soft power ze strany EU je již ale omezeno. Unie musí vynaložit mnohem větší úsilí v rozšiřování obchodní spolupráce, která bude mít za následek posílení demokracie v afrických státech. K navázání rovnoměrných vztahů EU vykročila již, když začala spolupracovat s AU. Africká unie nyní však stojí na rozcestí, ke kterému světové obchodní velmoci se má přiklonit. Velkou část své zahraniční obchodní pomoci zde směřuje i Čína, která se musí v tomto regionu vyhnout využívání principů hard power.

2 Vývoj společné obchodní politiky EU a vztahy s regionem AKP

Následující kapitola bude pojednávat o stručném vývoji vnější obchodní politiky EU směrem k regionu AKP. V jednotlivých podkapitolách bude nastíněn vývoj na základě jednotlivých rozvojových smluv, které svým charakterem vytvořily prostor pro formování nové obchodní politiky, která by měla z tohoto regionu na základě nové rozvojové dohody vytvořit alespoň částečně konkurenceschopného partnera v oblasti vnější obchodní politiky.

Společná obchodní politika, někdy také označována jako politika vnějších obchodních vztahů, je jednou z nejstarších politik ES/EU. Vývoj společné obchodní politiky je spojován s Římskými smlouvami, které nastínily časový rámec pro vytvoření celní unie na území tehdejšího Společenství. Plnohodnotnou celní unií se Společenství stalo již v roce 1968, kdy vytvoření této unie mělo za následek zrušení celních poplatků v prostředí vnitřních hranic a vnitřního trhu Společenství, a naopak aplikaci společného celního sazebníku pro dovoz zboží ze třetích zemí. Ve svém vývoji byla společná obchodní politika nucena reagovat na změny ve Společenství, které se týkaly např. přistupování nových členů, nebo na změny v oblasti mezinárodního obchodu,⁶⁰ které byly důsledkem dění na mezinárodní scéně.

ES/EU své vnější ekonomické vztahy utvářela na základě preferenčních dohod, pomocí kterých poskytovala jednotlivým státům různé formy zvýhodnění v obchodní oblasti. V navazování preferenčních vztahů je velmi důležitá např. geografická blízkost, vytvoření politické stability, nebo závazky vůči bývalým koloniím.

Obrázek 1: Systém preferenčních dohod uzavíraných EU; zdroj: ŠREIN, Zdeněk. *Mechanismy hospodářské politiky Evropské unie*. Ústí nad Labem: FSE UJEP, 2008, s. 145 (příloha č. 16)

⁶⁰ WOOLCOCK, Stephen. Trade Policy: Policy-Making after the Treaty of Lisbon. In WALLACE, Helen. *Policy-Making in the European Union*. Oxford: Oxford University Press, 2015 s. 390–391.

Výše uvedený obrázek zobrazuje systém obchodních preferenčních dohod, které uzavírá Unie s ostatními státy, mezinárodními organizacemi, či samotnými regiony. Nejmenší váhu v rámci evropských obchodních dohod mají dohody uzavírané v rámci WTO, které jsou založeny na doložkách nejvyšších výhod. Na druhém místě jsou poté dohody s rozvojovými zeměmi, které mají napomoci rozvoji ekonomiky za určitých stanovených podmínek. V této oblasti hovoříme např. o obchodování na základě systému EBA, který umožňuje bezcelní dovoz výrobků z nejméně rozvinutých zemí světa⁶¹. Toto zvýhodnění se týká všech výrobků (mimo zbraně a střelivo) a představuje tak maximální možné zvýhodnění.

O stupeň výše jsou asociační dohody, které jsou často založeny na preferenčním obchodování, kdy je např. odstraněno clo na některé druhy výrobků. Dalším stupněm v pyramidě preferencí jsou země regionu AKP, jejichž výrobky mají preferenční přístup na evropský trh. Poslední rozvojová smlouva z Cotonou (2000) má být nahrazena samostatnými obchodními dohodami, kdy mají být vytvořeny zóny volného obchodu a tím nahradit současný systém obchodních preferencí který je v rozporu s pravidly WTO.⁶² Předposledním stupněm je obchodování v rámci evropského hospodářského prostoru, který je předposledním krokem v obchodování s EU, která je na vrcholu obchodní pyramidy.

Pro lepší přehled o fungování vnějších vztahů EU je vytvořena následující tabulka, která rozděluje vnější vztahy Unie jak na základě tematického hlediska, tak na základě geografického hlediska. V této oblasti nemůže dojít ke striktnímu rozdělení, ale dochází zde k prolínání obou struktur. Do tohoto rozdělení spadá bezpečnostní, obchodní či environmentální oblast. Pro tuto práci je důležitější rozdělení na základě teritoriálních oblastí, které částečně odpovídají i systému preferenčních dohod, které Unie uzavírá.

Základními body v oblasti vnějších vztahů EU je společná obchodní politika, která je propojena s rozvojovou politikou. Tyto dvě politiky jsou pro třetí země velmi důležité, protože v rámci nich je vytvářen EDR, ze kterého následně čerpají finance na rozvojovou pomoc. Na tyto dvě politiky je následně napojena i kooperační politika a asociační politika, se kterou je spojena asociace zámořských území, kde probíhá podpora ekonomického, sociálního a kulturního rozvoje. S tím to souvisí i podpora a formování blízkých vztahů vůči vybraným zemím v tomto regionu.

⁶¹ Tento systém zahrnuje 49 zemí, které jsou klasifikovány jako nejméně rozvinuté s ohledem na jejich hrubý domácí produkt WB. Jedná se o 33 afrických zemí, 10 asijských zemí, 5 zemí z oblasti Pacifiku a 1 zemi z Karibiku.

⁶² STEHLÍK, Václav, HAMULÁK, Ondřej, PETR, Michal. *Právo Evropské unie. Ústavní základy a vnitřní trh*. Praha: Leges, 2017, s. 166–167.

Vnější vztahy EU – základní body	Primární cíle
Společná obchodní politika	<ul style="list-style-type: none"> • Podpora a rozvoj mezinárodní obchodní výměny • Posílení liberalizačních tendencí (clo) • Eliminace veškerých bariér v obchodě
Rozvojová politika a spolupráce	<ul style="list-style-type: none"> • Šíření konceptu udržitelného rozvoje • Podpora začlenění zemí rozvojového světa do globální ekonomiky • Redukce chudoby • Konsolidace demokracie, základních práv
Kooperační politika	<ul style="list-style-type: none"> • Úprava vztahů EU vůči vybraným aktérům v ekonomické oblasti
Asociační politika	<ul style="list-style-type: none"> • Správa a formování blízkých vztahů vůči vybraným zemím
Politika ve sféře hospodářské, technické a finanční kooperace	<ul style="list-style-type: none"> • Posilování finanční a technické pomoci
Asociace zámořských oblastí	<ul style="list-style-type: none"> • Podpora ekonomického, sociálních a kulturního rozvoje

Tabulka 2: Základní body vnějších vztahů EU; zdroj: KÖNIG, Petr a kol. *Rozpočet a politiky Evropské unie. Příležitost pro změnu*, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 395–396.

Ve spojitosti se společnou obchodní politikou a celní unií je potřeba mluvit i o politice rozvojové a humanitární spolupráce, která je rozšířením vnější obchodní politiky na území mimo evropský kontinent směrem ke třetím zemím. Z velké části je rozvojová politika směřována směrem k oblasti Afriky, a to z důvodu získání nezávislosti velkého počtu států po velké dekolonizaci v 60. a 70. letech. Státy s nově nabytou nezávislostí chtěly přerušit veškeré vazby na bývalé koloniální mocnosti, ale velikost evropského trhu a vidina možné pomoci z rozvojových fondů jim toto neumožnila.⁶³ Naopak je pro ně stále atraktivním partnerem v obchodních vztazích, který pravidelně dodává velkou finanční pomoc, i přes občasné neshody a rozpory mezi základními hodnotami a realitou v některých zemích.

⁶³ VAN REISEN. *Window of Opportunity, EU Development Cooperation after the End of the Cold War*. Africa World Press, 2009, s. 85.

V současné době do skupiny států AKP řadíme 79 států (příloha č. 1 a 2). EU v této oblasti podporuje boj proti chudobě, posilování místních ekonomik a rozšiřování demokratického stylu vládnutí a jeho zakotvení do společnosti. Rozvojová politika je financována z rozvojových programů, které jsou součástí rozpočtu Unie, a především pak z evropských rozvojových fondů. V současné době již probíhá jedenáctý rozvojový fond (příloha č. 6; pro lepší přehled graf č. 16) v celkové hodnotě cca 30,5 mld. EUR.

2.1 Vývoj obchodní politiky se zaměřením na rozvojovou politiku ES/EU

Společná obchodní politika je jednou z nejstarších politik Unie vůbec, a dále je také nejkompexnější politikou v oblasti EU. Vývoj společné obchodní politiky probíhal ve znamení obchodních dohod mezi jednotlivými členskými státy a třetími státy (příloha č. 7). Vztahy mezi rozvojovými zeměmi a Společenstvím byly poprvé zmíněny v Římské smlouvě o založení EHS (čl. 131–136)⁶⁴, kde jsou definovány na dvou základních principech. A to na principu asociace a principu nediskriminace. Smlouvy jednostranně zakládají „asociaci“ mezi Společenstvími a zámořskými teritorii a prakticky vytváří určitou zónu volného obchodu.⁶⁵ Tato politika je podle čl. 131 Římské smlouvy definována jako politika, jejímž cílem je „*podporovat hospodářský a sociální rozvoj těchto zemí a území a navazovat úzké hospodářské vztahy mezi nimi a Společenstvím jako celku. Dále má sloužit především k podpoře zájmů a blahobytu obyvatel těchto zemí a území a k tomu, aby byla vedena k hospodářskému, sociálnímu a kulturnímu rozvoji, o nějž usilují*“.⁶⁶

Samostatná rozvojová politika vznikla až přijetím Maastrichtské smlouvy (kapitola XVII čl. 130u–130y) v roce 1992, kdy byla zařazena do prvního pilíře tzv. maastrichtského chrámu. Na základě čl. 130u je politika Společenství v oblasti rozvojové spolupráce doplňkem rozvojových politik jednotlivých členských států Unie. Rozvojová politika podporuje „*udržitelný hospodářský a sociální rozvoj rozvojových zemí ..., hladkou a postupnou integrací rozvojových zemí do světové ekonomiky, a kampaň proti chudobě v rozvojových zemích*“.⁶⁷ Tato smlouva dala rozvojové politice její právní základ. Definovala základní principy a cíle budoucí rozvojové spolupráce. Na základě jednotlivých ustanovení získala EU nové kompetence, přesto rozvojovou politiku řadíme mezi tzv. sdílené (koordinované) politiky. Tato

⁶⁴ Tato smlouva obsahovala Dohodu o přidružení zámořských a výsovných území, kterou si do této smlouvy prosadila s Francií s ohledem na její koloniální postavení v oblasti rozvojových zemí.

⁶⁵ VAN REISEN. *Window of Opportunity, EU Development Cooperation after the End of the Cold War*. Africa World Press, 2009, s. 91.

⁶⁶ Římská smlouva o založení Evropského hospodářského společenství čl. 131, 1957.

⁶⁷ Maastrichtská smlouva hlava XVII, 1992.

forma a její následné fungování se ukázalo jako značně problematické. Právě sdílení mandátu představovalo velké množství nejistot, které spočívalo v rozhodování států, jež mohlo jít v tomto případě i proti zájmům Unie.⁶⁸ V oblasti sdílených pravomocí by zde mohlo dojít k rozporu mezi základními hodnotami, které nastavila EU a které mají nastavené jednotlivé členské státy Unie. Je zde otázka, zda by nebylo lepší tuto politiku přesunout do výlučných pravomocí EU.

Lisabonská smlouva (Hlava III – Spolupráce se třetími zeměmi a humanitární pomoc) dále opět zdůraznila, že politika Unie a členských států se mají vzájemně doplňovat, nikoliv vylučovat. Jako hlavní cíl potvrdila redukci chudoby v tomto regionu. S tímto jsou spojeny i kroky v dalších politikách, kdy tento postup nesmí mít za důsledek ovlivnění rozvojové země.⁶⁹ Hlava III je doplňkem pro Hlavu I, ve které je obsažena společná obchodní politika, rozvojová spolupráce a hospodářská, finanční a technická spolupráce se třetími zeměmi.⁷⁰ S tímto souvisí i úprava evropského rozpočtu, kdy roste podíl financí, které jsou využívány v této oblasti na rozvojovou pomoc.

2.2 Vývoj vztahů s regionem AKP

Jak můžeme vidět, z výše uvedeného textu, je společná obchodní politika a její vnější část v podobě rozvojové politiky velmi propojena již od svého vzniku. Pro potřeby této diplomové práce je zapotřebí si nastínit detailněji vývoj vztahů právě s regionem AKP. Tato podkapitola se zaměří na vývoj společného obchodu v jednotlivých smlouvách a obchodních dohodách, kdy v jednotlivých podkapitolách shrnu nejvýznamnější body dohod a změny, které přinesly jak pro ES/EU, tak pro region AKP.

2.2.1 Začátek spolupráce s regionem AKP

Jak již bylo zmíněno výše, základy pro spolupráci s rozvojovými regiony přišly ze strany Francie, která tento požadavek předložila na jednání v italských Benátkách v květnu 1956.⁷¹ Byla to právě ona, která byla spolu s Velkou Británií, jednou z největších koloniálních mocností na území koloniálního systému afrického kontinentu. Francie se obávala, že vznik

⁶⁸ ARTS, Karin. DICKSON, Anna. *EU development cooperation – From model to a symbol*. Manchester University Press, 2004, s. 105–106.

⁶⁹ Více o rozvojové politice po přijetí Lisabonské smlouvy v NOVOTNÁ, Tereza. *The EU's Voice in Third Countries: The EU Delegations around the World*. *Studia Diplomatica*, 2014, roč. 67, č. 1, s. 29–46.

⁷⁰ Lisabonská smlouva, 2007.

⁷¹ JELÍNEK, Petr. *Zvláštní euro–africké vztahy, 1957–2000*. In. *Mezinárodní vztahy*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1998, roč. 4, č. 33, s. 70.

celní unie by zapříčinil ztrátu výhodného postavení jejich kolonií v oblasti společného obchodu, což by mohlo mít dopad i na samotný francouzský obchod,⁷² který byl závislý na dodávkách levného zboží po krizi v 50. letech na francouzský trh z této oblasti.

Během jednání o Římských smlouvách se Francie spojila s Belgií⁷³, kdy se pokusily do nově vznikajících smluv včlenit udělení asociovaného statusu všem svým koloniím, které měly po celém světě. Francie ve svém návrhu požadovala volný přístup produktů na trh z koloniálních oblastí a dále také požadovala sdílení nákladů mezi členskými státy na rozvojovou pomoc. Vlády zakládající šestky (v pozadí jednání Nizozemí a Lucembursko, protože ve 20. století neměly žádné kolonie v oblasti Afriky) se k tomuto návrhu stavěly docela obezřetně, ale bylo to především z toho důvodu, že otázka přidružení byla posledním velkým problémem při budování nového Společenství.

Tato spolupráce přinesla Společenství stálý přísun nerostných surovin a zároveň rozšíření jeho trhu mimo evropský kontinent. Když v Evropě na konci 50. let došlo k ekonomickému poklesu, právě rozšíření trhů bylo pro Francii velmi důležité. Proti Francii a Belgii se postavilo Německo spolu s Nizozemím. Bylo to z toho důvodu, že africký region nezahrnoval žádné německé a holandské kolonie. Tyto státy z těchto oblastí neměly žádné ekonomické výhody, spíše tomu bylo naopak, protože musely přispívat na společnou rozvojovou politiku.⁷⁴ Asociační status byl do Římských smluv vsazen jako „implementační/prováděcí konvence“. Na základě této konvence měla vzniknout první zóna volného obchodu s těmito státy, ale zásadnějším krokem bylo vytvoření Evropského rozvojového fondu (EDF, ERF).⁷⁵ Tato konvence měla ve svém důsledku zajistit rozvoj asociovaných území a zároveň mělo postupně docházet k odstranění veškerých vazeb na původní koloniální zemi,⁷⁷ která ale trvá do současnosti v novém modelu čerpání peněz z EDF.

Implementační konvence byla uzavřena na dobu pěti let od vstupu v platnost Římských smluv, tj. do roku 1963. Na základě Římských smluv byl vytvořen určitý nediskriminační

⁷² BROWN, William. *The European Union and Africa: The Restructuring of North-South Relations*. London, New York: I. B. Tauris Publishers, 2002, s. 26–27.

⁷³ Přestože se Belgie připojila na stranu Francie, nepovažovala tento problém za důležitý, a proto její podpora Francie nebyla absolutní.

⁷⁴ REISEN, M. *The Enlargement European Union and the Developing World: What Future?* In. MOLD, Andrew. *EU Development policy in a Changing World*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2007, s. 47.

⁷⁵ Evropský rozvojový fond pro poskytování rozvojové pomoci stojí mimo rozpočet Společenství, kam jednotlivé členské státy poskytovaly své příspěvky. JELÍNEK, Petr. *Rozvojová politika Evropské Unie*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2003, s. 8.

⁷⁶ BACHE, Ian. BULMER, Simon. *Politics in the European Union*. New York: Oxford University Press, 2015, s. 501–502.

⁷⁷ SISSOKO, Macki. OSUJI, Louis. CHENG, William. *Impacts of the Yaoundé and Lomé Conventions on EC–ACP Trade*. *The African Economic and Business Review*, 1998, roč. 1, č. 1, s. 7.

obchodní režim mezi všemi členy Společenství. Jednoduše můžeme říct, že byla vytvořena určitá zóna volného obchodu mezi zámořskými územími a Společenstvím. V rámci této zóny se cla a obchodní vztahy měly řídit stejnými pravidly jako mezi členy Společenství, měly být tedy postupně odbourány a clo mělo zůstat jenom u citlivých produktů.

Ovšem tento systém diskriminoval ostatní země, které nebyly zařazeny na seznamu přidružených území, tj. mimo region AKP. Z tohoto důvodu byly Římské smlouvy kritizovány, že neustále podporují původní silné koloniální vazby. Naopak Římské smlouvy byly ukázkou toho, že Společenství nemělo být pouze společenstvím uhlí a oceli,⁷⁸ ale mělo být společenstvím, které zahrnuje velkou oblast pravomocí. Přestože zde byla silná kritika koloniálních vazeb převážně ze strany afrických států, po dekolonizaci v 60. a 70. letech ze systému asociovaných zemí vystoupila pouze Guinea, která odmítla akceptovat návrh Charlese de Gaulla a jednostranně vyhlásila politickou nezávislost. V důsledku tohoto kroku Charles de Gaulle nařídil všem Francouzům návrat domů, jinak přijdou o francouzské občanství. Dalším důvodem, proč Guinea vystoupila byla její orientace na Sovětský svaz na konci 50. let 20. století, a tím i podpora komunistického vnímání světa. Na základě tohoto můžeme konstatovat, že i přes výhrady byl tento systém pro africké země velice výhodný,⁷⁹ i když zde bude dominovat postoj Společenství.

2.2.2 Smlouvy z Yaoundé, dohoda z Arushe a smlouva z Georgetownu

Na začátku 60. let 20. století nastal problém v rychlé, a hlavně velké, dekolonizaci na africkém kontinentu. Na základě dekolonizace bylo potřebné, ale i žádoucí, aby „nově“ osamostatněné státy zaujaly pozici v mezinárodní politice a ekonomice. Jedním ze způsobů, jak toho docílit, bylo uzavření určité dohody/partnerství s ES.⁸⁰ Hlavními body jednání mezi EHS a zástupci africké asociace států a Madagaskaru (AASM) byly otázky preferenčního přístupu AASM na trh EHS, výše společných vnějších cel na tropické produkty a zrušení francouzského systému podpory cen na zemědělské produkty. Zástupci AASM a Parlamentu EHS schválili v červnu 1961 návrhy, které byly formulované v Ouagadougou, ale Rada ministrů tyto návrhy zamítla.⁸¹ Tímto bylo jednání o rozvojové pomoci přerušeno na dva roky, než byly dohodnuty podmínky, které vyhovovaly oběma stranám.

⁷⁸ HOLLAND, Martin. *The European Union and the Third World*. New York: Palgrave, 2002, s. 26–27.

⁷⁹ JELÍNEK, Petr. *Rozvojová politika Evropské Unie*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2003, s. 9.

⁸⁰ HURT, Stephan. The EU–SADC Economic Partnership Agreement Negotiations: locking in the neoliberal development model in southern Africa? *Third World Quarterly*, 2012, roč. 33, č. 3, s. 497.

⁸¹ JELÍNEK, Petr. Zvláštní euro–africké vztahy, 1957–2000. In *Mezinárodní vztahy*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1998 roč. 4, č. 33, s. 72.

Ve spojení se žádostí Velké Británie o vstup do Společenství se začalo opět projednávat přidružení rozvojových zemí z oblasti Commonwealthu (jednalo se zhruba o 38 států, kde se jejich počet neustále měnil) a tím se i otevřela jednání se státy, které byly navrhovány již v asociační struktuře během předchozího jednání v Ouagadougou. Na základě vyjednání byla podepsána první dohoda z Yaoundé (20. července 1963)⁸². Tato dohoda byla podepsána na období pěti let, kdy v platnost vstoupila v roce 1964. První dohoda z Yaoundé byla určitým kompromisem, který spočíval v udržení specifických vztahů mezi Společenstvím a 18 africkými státy (francouzsky mluvících, kde výjimku představovalo Somálsko, jež bylo rozděleno mezi Itálii a Velkou Británií).⁸³

První dohoda nevytvořila požadovanou jednotnou zónu volného obchodu mezi ES a regionem AKP, ale spíše 18 oddělených obchodních zón. Tento preferenční režim byl z důvodu nekompatibility se Všeobecnou dohodou o clech a obchodě vytvořeným WTO ostře kritizován samotnými členskými státy Společenství. Členové tuto asociaci chápali jako nepřijatelné rozšíření preferenčního režimu, který porušoval princip nediskriminace. Z tohoto důvodu byla podepsána mezi Společenstvím a Společenstvím Afrických a Malgašských států dohoda z Yaoundé II (1969, v platnosti od roku 1971). Dohoda slibovala velkou část ze druhého a třetího EDF zemím „černé frankofonní Afriky“⁸⁴, které patřily do Společenství Afrických a Malgašských států. Tyto peníze měly být na podporu odstranění negativních následků dekolonizace ze začátku 60. a 70. let v oblasti finanční, obchodní a technické spolupráci.⁸⁵ Dále však nepřinesla žádné výrazné změny ve společných vztazích.

Spolupráce na tomto území začala narážet na další problémy. Nejzásadnějším problémem byl upadající zájem Německa a Nizozemí o svá přidružená území. Dále se tyto země dostaly do sporu s Francií o podobu otevřenosti preferenčního režimu a přístupu na společný trh.⁸⁶ Dalším problémem byla žádost o vstup Velké Británie do EHS, kdy by se do tohoto systému zapojily i africké státy Commonwealthu (např. Keňa, Tanzanie, nebo Uganda). Problém spočíval v tom, že dosavadní dohody, které upravovaly vztahy mezi EHS a rozvojovými zeměmi, byly založeny na vzájemných výhodách. Naproti tomu zde byl preferenční systém zemí Commonwealthu, který zemím umožňoval přístup na britský trh. Tento rozkol vyřešila nově vyjednaná dohoda z Arushe (24. září 1968, v platnosti od 1. ledna

⁸² Dohoda byla podepsána členskými státy Společenství, Radou EHS a 18 africkými státy.

⁸³ JELÍNEK, Petr. Zvláštní euro–africké vztahy, 1957–2000. In *Mezinárodní vztahy*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1998, roč. 4, č. 33, s. 73.

⁸⁴ Benin, Burkina Faso, Čad, Gabon, Guinea, Kamerun, Kongo, Mali, Mauritanie, Niger, Senegal, Středoafrická republika, Togo.

⁸⁵ JELÍNEK, Petr. *Rozvojová politika Evropské Unie*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2003, s. 10–15.

⁸⁶ FRISCH, Dieter. The European Union's development policy, 2008 [cit. 20. 3. 2021]. Dostupné online.

1971), kdy bylo v asociační dohodě upuštěno od principu reciprocity.⁸⁷ Na rozdíl od předešlých smluv z Yaoundé neobsahovala zmínku o úpravě finanční pomoci.

Na první pohled se nám může zdát, že obě smlouvy z Yaoundé a dohoda z Arushe neměly zásadní dopad na tvorbu obchodní a rozvojové politiky, ale opak je pravdou. Tyto tři dohody položily základy, které později umožnily vzniknout novým asociačním dohodám. Tyto „nové“ dohody později zahrnovaly mnohem více zemí a zároveň zvyšovaly možnosti spolupráce v dalších nových oblastech.⁸⁸ Na základě těchto smluv byl nastaven obecný rámec pro fungování rozvojové politiky spolu s podmínkami čerpání a velikostí EDF.

Významným krokem v budoucím smluvním rámci byla smlouva z Georgetownu (6. června 1975, v platnosti od 12. února 1976), která sice nepředstavuje ve vývoji vzájemných obchodních vztahů velkou roli, přesto je v této práci zmíněna z toho důvodu, že v jejím textu došlo k pojmenování či souhrnnému označení uskupení zemí Afriky, Karibské oblasti a Pacifiku (AKP)⁸⁹. Toto označení se tak již netýká pouze společné obchodní politiky EU. Na základě této smlouvy vznikla samostatně fungující mezinárodní organizace,⁹⁰ která funguje samostatně v rámci mezinárodní politiky.

Země zařazené do uskupení AKP tímto reagovaly na nedostatečně silnou vyjednávací pozici směrem ke Společenství. Tímto krokem chtěly překonat rozdíly a vytvořit jednotnou reprezentaci směrem ke Společenství. Tato organizace z počátku fungovala pod ochranou Organizace africké jednoty (OAU) a později Hospodářská komise OSN pro Afriku (United Nations Economic Commission for Africa UNECA), pod kterou funguje až do současnosti.⁹¹ UNECA má za úkol napomáhat hospodářské spolupráci mezi africkými státy na základě doporučení Valného shromáždění OSN.

2.2.3 Smlouvy z Lomé a Cotonou (1975–2020)

Se vstupem Velké Británie do ES (leden 1973) bylo nutné upravit vzájemné vztahy mezi Společenstvím a státy Commonwealthu. Na základě dohod z Yaoundé se přidružení nemělo týkat všech zemí Commonwealthu, ale pouze „států regionu AKP“.⁹² Po vstupu Velké Británie

⁸⁷ CIHELKOVÁ, Eva. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 285.

Dohoda z Arushe (1968).

⁸⁸ NOVÁKOVÁ, Petra. PLÍVOVÁ, Eva. Rozvojová politika EU – státy ACP. In: STEHLÍK, Václav, HAMULÁK, Ondřej. ZBÍRAL, Robert. *Studie z práva vnějších vztahů Evropské unie*. PF UPOL, 2012, s. 25–26.

⁸⁹ Později bylo přejmenováno na Organizaci afrických, karibských a pacifických států (OACPS).

⁹⁰ The Georgetown Agreement on the Organization of the African, Caribbean and Pacific Group of States. 1975

⁹¹ SISSOKO, Macki. OSUJI, Louis, CHENG, William. Impacts of the Yaoundé and Lomé Conventions on EC–ACP Trade. In *the African Economic and Business Review*, 1998, roč. 1, č. 1, s. 8–9.

⁹² BROWN, William. Restructuring North–South Relations: ACP-EU Development Cooperation in a Liberal International Order. *Review of African Political Economy*, 2000, roč. 27, č.85, s. 372.

došlo ke sloučení předchozích dohod a k rozšíření na další země Commonwealthu, čímž vznikl nový blok 71 států AKP, s nimiž byly postupně uzavřeny čtyři dohody z Lomé,⁹³ které ovlivňovaly vývoj mezi regiony až do konce 20. století.

Období dohod z Lomé (1975–2000) představovalo velmi důležitou fázi v oblasti budování vztahů mezi ES/EU a zeměmi regionu AKP. Obecně můžeme uvést, že na základě těchto dohod došlo k výraznému posílení rozvojové spolupráce, která ale nebyla využita na 100 %. Zásadním bodem dohod bylo zavedení jednostranného preferenčního obchodního režimu ve prospěch států AKP.⁹⁴ Čtyři dohody z Lomé jsou založeny na společných principech, které ve spojení s obchodními a finančními výhodami, které jsou podpořeny financemi z EDF, tvoří tzv. Lomé acquis. Tyto acquis jsou založeny na principu partnerství, rozvojové pomoci, obchodní spolupráci a v neposlední řadě také s politickými aspekty⁹⁵ pro vybudování stabilní demokracie v této oblasti a její zakotvení ve společnosti.

Prvním pilířem Lomských dohod je nreciproční bezcelní obchodní spolupráce, kdy více než 90 % vývozu z AKP regionu mělo volný přístup na evropský trh bez jakýchkoliv omezení cly nebo jinými poplatky. Jediné omezení platilo u zemědělských produktů z důvodu ochrany společné zemědělské politiky⁹⁶ a ochrany evropských zemědělců. Na základě Lomských dohod tak byl vytvořen unilaterální preferenční režim pro státy AKP, kdy produkty z Unie neměly stejný preferenční přístup na trhy regionu AKP. S tímto je spojen i fakt, že EU nesmí rozlišovat nebo diskriminovat mezi jednotlivými státy AKP a jejich produkty. Druhým pilířem Lomé acquis je ekonomická podpora, která je založena na grantech a půjčkách od Evropské investiční banky (EIB) a ERF, jejichž prostřednictvím byly státům AKP poskytnuty miliardy EUR na rozvoj a podporu demokracie. Třetím pilířem je průmyslová a technická spolupráce, která spočívala v poskytování evropského know-how firmám států regionu AKP. Posledním pilířem jsou politické aspekty, které byly připojeny k lomským acquis až čtvrtou dohodou z Lomé. Ty spočívají na aplikaci úmluvy o dodržování lidských práv, právního státu či demokracie.⁹⁷ Na základě všech zmíněných pilířů můžeme říci, že Lomské smlouvy se snažily pokrýt veškeré oblasti spolupráce mezi ES/EU a regionem AKP.

PARTNERSHIP IN AFRICA: THE YAOUDÉ ASSOCIATION, 1963.

⁹³ SVOBODA, Pavel. *Právo vnějších vztahů EU*. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 181–182.

⁹⁴ CIHELKOVÁ, Eva. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 288.

JELÍNEK, Petr. Rozvojová politika Evropského společenství. *Mezinárodní politika*, 2003, č. 6, s. 30–32.

⁹⁵ SIMMONDS, Kenneth. The Lomé Convention and the new international economic order. *CML Review*, 1976, č. 13, s. 315–332.

⁹⁶ Lomé IV, čl. 168 odst. 1; omezení pro zemědělské výrobky nalezneme v čl. 168 odst. 2 bod i) a ii) Lomé IV.

⁹⁷ SVOBODA, Pavel. *Právo vnějších vztahů EU*. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 182.

Po ukončení poslední dohody z Lomé v roce 2000 byla potřeba systém nastavený těmito dohodami změnit ze dvou hlavních důvodů. Zaprvé systém dohod z Lomé selhal a neosvědčil se. Ve 25 letech jejich fungování došlo k prohloubení chudoby rozvojových zemí místo toho, aby došlo k jejich rozvoji a zapojení do světové ekonomiky. Podíl výrobků z regionu AKP se na evropském trhu neustále snižoval, nedošlo ani ke slibované diverzifikaci zemědělství nebo k industrializaci průmyslu. Za druhé samotný systém vytvořený na základě těchto dohod odporoval pravidlům WTO. Rozpor je spojován s doložkou nejvyšších výhod (principu vzájemné nediskriminaci), která nepřipouští jednostranné preference.⁹⁸ Jednoduše řečeno tento systém odporoval vzájemné nediskriminaci mezi členy WTO, a proto bylo potřeba nastavit takový režim, který by odpovídal jak požadavkům WTO, tak požadavkům Unie. Státy regionu AKP v tomto směru měly minimální vliv na formulaci nové rozvojové smlouvy.

S tímto souvisí i kritika, že Lomské dohody nedokázaly stabilizovat region AKP a zajistit bezpečnost, která je jedním ze základních předpokladů kladného ekonomického vývoje. Pokud není region stabilní, potencionální obchodní partneři si rozmyslí, jestli chtějí investovat do takového regionu, či navázat bližší obchodní vztahy a vzájemně provázat společné trhy. Dále jsou kritizovány, že nerozlišovaly mezi jednotlivými státy regionu AKP, kdy pomoc ze strany ES/EU nebyla poskytována podle individuálního hodnocení, což ve svém důsledku vedlo k nerovnoměrnému vývoji v jednotlivých zemích. Toto všechno vedlo ke stále prohlubující se závislosti regionu AKP na vývozu jen omezených druhů komodit (převážně komodity z primárního sektoru), ale hlavně vedly ke stále větší závislosti těchto států na dovozu do ES/EU.

Naopak Společenství si bylo vědomo závislosti tohoto regionu na její pomoci, ale z obav o narůstající část z rozpočtu Společenství, která je vymezena pro rozvojovou pomoc, zde byla potřebná redefinice smluvního rámce a vytvoření podmínek, které budou vyhovovat jak Unii, tak regionu AKP. Přesto během jednání o nové rozvojové smlouvě to byly právě státy regionu AKP, které musely přijmout většinu kompromisů. EU v této době stále funguje jako hlavní zdroj financí, a proto region AKP nechtěl přilítat olej do ohně. V tomto bodě můžeme vidět sobecké zájmy na obou stranách. Na straně Unie je to vidina levného zboží, zemědělských produktů, ale hlavně ropy, na straně regionu AKP to byly obavy, že členské státy EU odmítnou již pokračovat ve financování rozvojové politiky, a z toho důvodu přijdou v mnoha případech o hlavní zdroj peněz do domácího rozpočtu.

⁹⁸ SVOBODA, Pavel. Tamtéž. 2010, s. 182–183.

	LOMÉ I	LOMÉ II	LOMÉ III	LOMÉ IV
Oblast obchodu	X	X	X	X
Oblast průmyslu	X	X	X	X
Finanční a technická spolupráce	X	X	X	X
Oblast zemědělství a venkova		X	X	X
Regionální spolupráce			X	X
Těžební průmysl			X	X
Rozvoj služeb a obchodu			X	X
Kulturní a sociální spolupráce			X	X
Životní prostředí				X
Rozvoj soukromého sektoru				X
Rozvoj rybolovu				X
Oblast komodit				X

Tabulka 3: Srovnání vývoje oblastí dle jednotlivých Dohod z Lomé (vlastní zpracování na základě Dohod z Lomé 1975, 1979, 1984, 1989).

Jednotlivé smlouvy z Lomé postupně rozšiřovaly oblasti rozvojové spolupráce. První dohoda z Lomé obsahovala pouze tři základní oblasti rozvojové pomoci, tj. oblast obchodu, průmyslu a finanční a technickou spolupráci. Naopak poslední dohoda z Lomé obsahovala již 12 oblastí, které zahrnovaly i oblasti, které jsou typické pro konec 20. století jako je např. životní prostředí nebo rozvoj soukromého sektoru. Rozšiřování oblastí je dle mého názoru spojeno se širším konceptem rozvojové politiky, které je spojována i se snahou rozšířit vliv ES/EU mimo evropský region. Obchodní spolupráce je vhodným kandidátem pro navazování nových vazeb, na které se postupně naváže spolupráce v dalších oblastech jako je např. rozvoj rybolovu, nebo dalších komodit, které nejsou zařazeny do obchodu nebo průmyslu.

První dohoda z Lomé byla podepsána 28. února. 1975, kdy na smlouvě participovalo devět členských zemí ES a 46 rozvojových zemí. S touto smlouvou je spojena již výše zmiňovaná smlouva z Georgetownu, která tyto země označila jako země/region AKP. Přestože tato dohoda neobsahovala obecná ustanovení, vznikly dvě významné změny ve dvou samostatných oblastech – v oblasti zahraničně obchodních vztahů a dále došlo k vytvoření nového nástroje pro stabilizaci exportních příjmů STABEX.⁹⁹ Pro tento projekt byl otevřený čtvrtý EDF s rozpočten 3,46 miliard evropské měnové jednotky (ECU).

⁹⁹ JELÍNEK, Petr. *Rozvojová politika Evropské unie*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2003, s. 17.
HOLLAND, Martin. *The European Union and the Third World*. Palgrave: Basington, 2002, s. 36.

V první oblasti, oblasti zahraničně obchodních vztahů, se přešlo k systému nerekipročních preferencí. To znamená, že zboží ze zemí AKP nebylo vázáno na poskytnutí podobných preferencí pro dovoz zboží z ES do AKP.¹⁰⁰ Ve druhé oblasti došlo k vytvoření nového nástroje tzv. STABEXU, kdy hlavním důvodem jeho vzniku byla ekonomická závislost většiny zemí AKP na vývozu určitých zemědělských komodit (cukr, banány, hovězí maso), kdy jejich cena byla velmi nízká oproti cenám, které byly nabízeny jinde na světě. Na základě tohoto nástroje byly garantovány minimální příjmy z téměř 40 důležitých zemědělských výrobků.¹⁰¹ Celý systém STABEXU byl založený na tom, že jestliže příjmy z vývozu výrobků zařazených do tohoto nástroje v porovnání s průměrem v předchozím roce snížily, pak Společenství vyrovnalo tuto ztrátu zisku buď překlenovacím úvěrem, nebo nenávratným příspěvkem.

V době horšící se ekonomické situace na přelomu 70. a 80. let, byla podepsána druhá dohoda z Lomé (31. října 1979 s platností od roku 1980) s 58 státy z oblasti regionu AKP. Stejně jako Lomé I nepřinesla žádné významné cíle v oblasti hlubšího přidružení této oblasti. Nadále pokračovala v rozvíjení spoluprací, které byly stanoveny již v předchozích rozvojových smlouvách, kdy novou oblastí zařazenou do této smlouvy byla oblast zemědělství a rozvoje venkova.

Na základě dohody z Lomé II byla nově vytvořena spolupráce v zemědělské oblasti, kdy vytvořila Centrum pro zemědělskou spolupráci (CCA). Ovšem mnohem významnější inovací bylo vytvoření nového stabilizačního mechanismu pro hornické výrobky, nebo nerostné suroviny (SYSMIN).¹⁰² Tento stabilizační systém podporoval těžbu vybraných nerostných surovin v oblasti regionu AKP.¹⁰³ SYSMIN byl využíván především zeměmi, kde měl významný podíl na domácí ekonomice těžební průmysl. V případě poklesu produkce nebo exportu nerostných surovin tento stabilizační systém zachovával pomocná opatření pro výdělečnost těžebních podniků. Poslední změnou bylo zřízení Centra pro technickou pomoc. Hlavním úkolem Centra bylo poskytování zemím AKP informace o rozvoji venkova a zemědělství v dalších oblastech tohoto regionu.¹⁰⁴ S Lomé II se pojí i další EDF, který již přispíval 5,5 mld. ECU, což je skoro o 2 miliardy více než v případě předchozího EDF.

CIHELKOVÁ, Eva. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 288–290.

¹⁰⁰ ADAMCOVÁ, Lenka. *Úvod do rozvojových studií*. Praha: Oeconomica, 2006, s. 96–97.

¹⁰¹ Dohoda z Lomé I, 1975.

¹⁰² ADAMCOVÁ, Lenka. Tamtéž, 2006, s. 126.

CIHELKOVÁ, Eva. *Vnější vztahy Evropské unie*. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 288–290.

¹⁰³ KUČEROVÁ, Irah. *Evropská unie: Hospodářské politiky*. Univerzita Karlova v Praze: Nakladatelství Karolinum, 2006, s. 174.

¹⁰⁴ ADAMCOVÁ, Lenka. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. Praha: C. H. Beck, 200, s.220–221.

Jednání o třetí dohodě z Lomé probíhalo rovněž v nepříznivé hospodářské situaci (spojované s ropnými šoky na Blízkém východě, či hladomory v subsaharské Africe), kdy jednání probíhalo dlouhých 18 měsíců. Lomé III byla nakonec podepsána v roce 1984, kdy ji podepsalo 12 členských států ES a 66 zemí regionu AKP. V této dohodě byly poprvé uvedeny zformulované cíle rozvojové politiky. Hlavním cílem Lomé III byla podpora ekonomického, kulturního a sociálního rozvoje zemí AKP.¹⁰⁵ Další spolupráce byla navázána v oblasti dopravy nebo rybolovu. Jednalo se o první prohlášení v tom smyslu, že vzájemná spolupráce s tímto regionem má vést k posilování lidských práv,¹⁰⁶ které pro Společenství nabývají na významu.

Na přání států regionu AKP byl i v tomto případě zvýšen šestý EDF, tentokrát na částku 8,5 mld. ECU. Dále byl pak systém STABEX rozšířen o další tři nové komodity. Ani toto rozšíření však neuspokojilo rozvojové země. Naopak se ukázalo, že ekonomiky států AKP i jejich konkurenceschopnost směrem k evropskému trhu se i nadále snižovala.¹⁰⁷ K rozšíření o nové produkty a suroviny došlo i v SYSMINU.

Poslední dohoda z Lomé byla podepsána v roce 1989, kdy v platnost vstoupila v roce 1990. Tuto smlouvu můžeme označit za nejobsáhlejší smlouvu, kdy ji podepsalo celkem 66 států AKP, kdy se toto číslo do konce roku 1990 zvýšilo na 69 smluvních států regionu AKP. S touto smlouvou je spojován i další, sedmý, EDF s rozpočtem 12 mld. ECU. Další změnou oproti předchozím smlouvám je její doba platnosti – je platná po dobu deseti let, kdy každých pět let vznikne nový EDF a dojde k revizi smlouvy.

Lomé IV se zaměřovala rovněž na rovnováhu mezi ekonomickými cíli a udržováním životního prostředí. Tato dohoda zavedla v ekonomické oblasti další Programy strukturálního přizpůsobování (SAPs), které byly vytvořeny Světovou bankou. SAPs poprvé v historii daly na stejnou úroveň rozvoj průmyslu a zemědělství. Dále tato smlouva rozšířila systém STABEX, který po tomto rozšíření obsahoval již 47 komodit, se kterými se pak následně obchodovalo podle pravidel systému všeobecných celních preferencí (GSP).

Přes veškeré zavedené změny se však nedosahovalo uspokojivých výsledků, a proto v roce 1994 byla dohoda z Lomé IV přezkoumána a upravena. Tato úprava byla podepsána již roku 1995 15 státy nově vzniklé EU a 70 státy regionu AKP. Předním problémem se ukázala výše nového EDF, kdy některé státy Unie v čele s Velkou Británií a Itálií odmítaly poskytnout

¹⁰⁵ BROWN, William. Restructuring North-South Relations: ACP-EU Development Cooperation in a Liberal International Order. *Review of African Political Economy*, 2000, roč. 27, č. 85, s. 374–375.

¹⁰⁶ HERBOCZKOVÁ, Jana. Vztahy evropské unie se státy Afriky, Karibiku a Tichomoří (tzv. ACP státy). *Jurisprudence*. 2007, roč. 13, č. 3, s. 18.

¹⁰⁷ ADAMCOVÁ, Lenka. NĚMEČKOVÁ, Tereza. Ekonomické vztahy EU s rozvojovými zeměmi, utváření rozvojové politiky. In ADAMCOVÁ, Lenka. *Úvod do rozvojových studií*. Praha: Oeconomia, 2006, s. 96–102.

větší finanční podporu pro nový EDF. V důsledku těchto problémů došlo poprvé v historii k minimálnímu nárůstu objemu finančních prostředků pro nový EDF, i když došlo k rozšíření členské základny EU z 12 na 15 členských států.¹⁰⁸ Tento jev byl možná dán i tím faktem, že přistoupily státy, které v oblasti regionu AKP neměly žádné kolonie, a proto netrvaly na úpravě nově vznikajícího EDF.

Během fungování revidované Lomé IV se ukázalo, že bude opětovně potřebná změna ve vztazích mezi Unií a regionem AKP. Přestože byly Lomské dohody považovány za účinný nástroj v oblasti rozvojové politiky, bylo nutné změnit obchodní vztahy mezi oběma regiony. Hlavním důvodem změn v této oblasti byl přetrvávající diskriminační charakter ze strany EU směrem k regionu AKP. Z tohoto důvodu začala WTO tlačit na Unii, aby odstranila diskriminační opatření a zajistila dodržení principu nediskriminace.¹⁰⁹ Dále byly vzájemné vztahy narušeny i samotnými politikami EU. Jedná se především o obchodní a zemědělskou politiku, které se rozcházely s cíli rozvojové politiky¹¹⁰, kde docházelo k upřednostňování „domácí“ evropské politiky před samotnými cíli, které byly stanoveny v rozvojové politice.

Platnost poslední dohody z Lomé vypršela 29. února 2000, kdy zde nastala možnost ke zhodnocení dosavadního vývoje v oblasti rozvojové politiky a dále zde byl prostor pro analýzu příčin neúspěchu jednotlivých dohod z Lomé. Ze statistik Komise vyplývalo, že i když zde byly velkorysé obchodní preference a velká finanční pomoc v podobě EDF ze strany EU, samy o sobě však nevedly k oživení národních ekonomik států AKP. K tomuto negativnímu jevu se dále vyjádřila v roce 1996 Komise, která vydala tzv. *Zelenou knihu*¹¹¹, kde zhodnotila dosavadní vývoj rozvojové spolupráce a nastínila možnosti dalšího vývoje ve vzájemných vztazích.

Dohoda o partnerství mezi členy africké, karibské a tichomořské skupiny států na jedné straně a ES a jeho členskými státy na straně druhé (dohoda z Cotonou) byla podepsána

¹⁰⁸ BROWN, William. *The European Union and Africa: The Restructuring of North-South Relations*. London, New York: I B. Tauris Publishers, 2002, s. 77.

PAPE, Elisabeth. An Old Partnership in a New Setting ACP-EU Relations from a European Perspective. *Journal of International Development*, 2012, roč. 22, č. 5, s. 728.

SUJA, Miroslav. Lomské úmluvy: včera, dnes a zítra. *Mezinárodní politika*, 2001, č. 2, s. 31–32.

Více o hodnocení Lomé IV v ARTS, Karin. BYRON, Jessica. The Mid-Term Review of the Lomé IV Convention: Heralding the Future? *Third World Quarterly*, 1997, roč. 18, č. 1, s. 73–91.

¹⁰⁹ MARTUNCZUK, Bernd. From Lomé to Cotonou. The ACP–EC Partnership Agreement in a Legal Perspective. *European Foreign Affairs Review*, 2000, č. 5, s. 462–464.

Více o preferenčním režimu MCQUEEN, Matthew. ACP–EU Trade Cooperation after 2000. An Assessment of Reciprocal Trade Preferences. *The Journal of Modern African Studies*, 1998, roč. 36, č. 4, s. 669–692.

BACHE et al. *Politics in the European Union*. Oxford: Oxford University Press, 2015, s. 483.

¹¹⁰ FORWOOD, Genebra. The Road to Cotonou: Negotiating a Successor to Lomé. *Journal of Common Market Studies*, 2001, č. 3, s. 425.

¹¹¹ EUROPEAN COMMISSION. *Green Paper on relations between the European Union and the ACP countries on the eve of the 21st century*, 11/1996. Dostupné online.

v červnu 2000 v Cotonou v Beninu, kdy její platnost byla dána na období 20 let. Tuto smlouvu podepsalo 15 členských států EU a 77 států regionu AKP (do této skupiny není zařazena Kuba a JAR, kteří nejsou signatáři této dohody).¹¹² Hlavním cílem bylo podpoření a urychlení hospodářského, kulturního a sociálního rozvoje států AKP.¹¹³ Pro potřebné změny v otázce vzájemného obchodu byly země AKP rozděleny na sedm regionů, se kterými Unie předpokládala uzavření jednotlivých regionálních EPAs do konce roku 2007. Tyto jednotlivé dohody měly vytvořit zóny volného obchodu mezi jednotlivými regiony a EU. Liberalizace vzájemného obchodu měla být však provedena s ohledem na specifické požadavky jednotlivých regionů.¹¹⁴ Avšak během jednání Unie narazila na problémy, které odložily přijetí všech EPAs do konce roku 2007, kdy jednotlivé dohody stále nebyly ve většině případů přijaty a jsou stále ve fázi vyjednávání.

Nová dohoda z Cotonou na rozdíl od předchozích čtyř dohod z Lomé je rozdělena do dvou částí. První částí je samotná úmluva, která je základem pro obecný rámec spolupráce mezi Unií a regionem AKP. Druhou částí je tzv. kompendium, které bylo přijato na základě čl. 20 dohody z Cotonou. Tato část obsahuje prováděcí sektorové detaily, které mohou být měněny Radou ministrů po předchozím doporučení Výboru AKP–EU pro rozvoj, finance a spolupráci. Nejvýznamnější změnou je zavedení rozdílného zacházení s jednotlivými státy regionu AKP, kdy maximální výhody budou nadále poskytovány jen 40 nejméně rozvinutým státům regionu AKP. Zbylým zemím bude následně rozvojová pomoc přerozdělována podle potřeb, ale i podle zásluh v oblasti demokracie a lidských práv.

Další významnou změnou je rozšíření okruhu subjektů, které jsou zapojeny do spolupráce mezi Unií a regionem AKP. Podle této dohody vlády členských států zůstávají hlavními partnery spolupráce, ale svou roli mohou již sehrávat i jiné, nestátní, subjekty (např. soukromý sektor, odborové organizace, jednotlivci a jiné). Přesto, že se na jednání mohou podílet i nestátní subjekty, jejich vliv je stále minimální, i když je zde snaha o prosazování soukromého sektoru, který v posledních letech nabyl na významu.

¹¹² BROWN, William. *The European Union and Africa: The Restructuring of North-South Relations*. London, New York: I. B. Tauris Publishers, 2002, s. 1.

¹¹³ *Dohoda z Cotonou*, čl. 1, 2000.

¹¹⁴ STEVENS, Christopher. The EU, Africa and Economic Partnership Agreements: unintended consequences of policy leverage. *The Journal of Modern African Studies*, 2006, roč. 44, č. 3, s. 443.

Dohoda o partnerství mezi africkými, karibskými a tichomořskými státy na jedné straně a ES a jeho členskými státy na straně druhé, podepsaná v Cotonou (Dohoda z Cotonou)

KOHNERT, Dirk. EU–African Economic Relations: Continuing Dominance, Traded or Aid? *GIGA Working Papers*, 2008, č. 82, s. 14.

ONU, Kingsley. An Appraisal of the EU-ACP Cotonou Partnership Agreement. *The Gravitas Review of business a property law*, 2018, roč. 9, č. 3.

Politický dialog	Obchod	Rozvojová spolupráce
Respekt k lidským právům	Zintenzivnění produkce, dodávek	Ekonomický rozvoj
Zachování demokratických hodnot	Začlenění do světového hospodářství	Sociální rozvoj, lidský kapitál
Koncept právního státu	Podpora investic, dynamiky obchodu a liberalizace	Hospodářská spolupráce a regionální integrace

Tabulka 4: Oblasti obsažené v dohodě z Cotonou; zdroj: Caribbean Export Development Agency. *The Cotonou Agreement Explained*, 2001, s. 3–4 [cit. 21. 3. 2021]. Dostupné online.

Na základě předchozí tabulky můžeme vidět základní pilíře, na kterých je dohoda z Cotonou postavena. Pro tuto diplomovou práci je důležitý druhý pilíř, který se zabývá obchodem, kdy by v první řadě mělo dojít k zintenzivnění produkce a dodávek směrem z regionu AKP. Dále by měly být ekonomiky začleněny do světového hospodářství a zároveň by mělo dojít k podpoře investic a liberalizaci obchodu. V této oblasti byly vytvořeny snahy o kohezi s platnými pravidly Světové obchodní organizace, která odsuzuje preferenční režim, který byl nastaven již v rámci dohod z Lomé. V důsledku by mělo dojít k uzavírání nových dohod, které opustí od nerekipročních obchodních vztahů, kdy by mělo dojít k eliminaci obchodních bariér mezi oběma regiony.¹¹⁵ Pro tuto práci je důležitá část obchodu, která si kladla za cíl zapojit tento region do světové ekonomiky, kdy zde bude potřeba vyrovnat se se závazky plynoucími z GATT a GATS.¹¹⁶ S tímto vším souvisí i vytvoření jednotného dokumentu, ve kterém budou přesně definovány budoucí vztahy a podmínky pro vzájemný obchod. Tyto podmínky by měly splňovat zásady vytvořené na půdě WTO, která i v současné době patří k čelním kritikům nastavených obchodních vztahů mezi Unií a regionem AKP, jež i nadále upřednostňuje země z tohoto uskupení.

V rámci budování společných vztahů mezi ES/EU a regionem AKP byly vytvořeny společné instituce, které spolu měly spolupracovat na budování vzájemných vztahů. Tyto instituce prošly společným vývojem, kdy jednotlivé rozvojové smlouvy upravovaly počet společných orgánů, které se podílely na tvorbě a spolupráci v oblasti rozvojové politiky. Tento vývoj je nastíněn v následující tabulce.

¹¹⁵ Caribbean Export Development Agency. *The Cotonou Agreement Explained*, 2001, s. 3–4 [cit. 21. 3. 2021]. Dostupné online.

¹¹⁶ SVOBODA, Pavel. *Právo vnějších vztahů*. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 183.

<p align="center">Smlouva z Yaoundé I, II (1963,1969)</p>	Rada asociace
	Výbor asociace
	Parlamentní konference asociace
	Rozhodčí soudní dvůr asociace
<p align="center">Dohody z Lomé (1975, 1979, 1984, 1989)</p>	Rada ministrů
	Výbor velvyslanců
	Společné shromáždění
<p align="center">Dohody z Cotonou (2000, 2005)</p>	Rada ministrů
	Výbor velvyslanců
	Společné parlamentní shromáždění

Tabulka 5: Vývoj společných institucí na základě smluv upravujících vztahy mezi ES/EU a regionem AKP. Vlastní zpracování na základě jednotlivých dohod.

Tabulka výše nám shrnuje institucionální vývoj rozvojové politiky v jednotlivých smlouvách. Ve vývoji došlo k určité institucionalizaci celé oblasti, což můžeme kladně zhodnotit i ze strany soft power. Díky institucím došlo k vytvoření dalšího aktéra ve vztahu Unie a regionu AKP. Ten slouží jako prostředník mezi orgány Unie a jednotlivými státy regionu AKP. Ty mají v institucích své zástupce, kteří mají blíže k problémům na domácí scéně. Dle mého názoru díky těmto institucím dochází k určitému propojení a přiblížení evropské rozvojové politiky ve vzdálenějších regionech jako je např. oblast Tichomoří či Karibiku.

Historický vývoj se dohodou z Cotonou dostal v současné době na vrchol rozvojové spolupráce, která byla založena již Římskými smlouvami. Během vývoje došlo spíše k opačnému závěru, než který byl sepsán v jednotlivých smlouvách. Mělo dojít k výraznému posunu v exportu z regionu AKP směrem do Evropy, však realita byla úplně jiná, kdy export vůči importu neustále zaostává.

2.3 Současné vztahy s regionem AKP

Na počátku 20. století se vzájemné vztahy mezi státy AKP a EU prováděly na platformě „Vše kromě zbraní“ (EBA), kterou přijala Rada svým nařízením v roce 2001. Na základě tohoto nařízení byl povolen bezcelní dovoz veškerého zboží (mimo zbraní a vojenské techniky) ze 49 nejméně rozvinutých zemí. Dále byl dočasně omezen dovoz cukru, rýže a banánů. Tyto komodity byly do roku 2012 však plně liberalizovány,¹¹⁷ a tak je tento obchodní režim již

¹¹⁷ Everything but Arms (EBA) [21. 2. 2021]. Dostupné online.

založen na maximálním možném zvýhodnění. EBA můžeme označit za nejsymboličtější iniciativu Unie ve vztahu směrem k regionu AKP. Zároveň tato dohoda představuje jednu z nejvstřícnějších smluv v globálním měřítku v oblasti preferenční spolupráce se státy LDC (příloha č. 4 a 5).

Nejnovějším právním dokumentem, který se zabývá vzájemnými vztahy je Strategie pro Afriku. Na základě této strategie je zdůrazněna vzájemná provázanost vztahů mezi EU a Afrikou. Tyto regiony jsou propojeny politickými, kulturními, ale i ekonomickými vazbami.¹¹⁸ Za hlavní body ekonomického rozvoje byla zvolena makroekonomická stabilita a celkové zlepšení propojení světové ekonomiky a obchodu s tímto regionem. S tím vším je spojený i rozvoj ochrany životního prostředí v oblasti vodních zdrojů, lesnictví a rybolovu. Na tuto strategii navazuje další dokument o společném strategickém partnerství Unie a Afriky (2007). Na základě této strategie můžeme vidět další pokrok v budování budoucích ekonomických vztahů s Afrikou,¹¹⁹ které nejsou již založené čistě na obchodu, ale zahrnují i jiné oblasti spolupráce.

Jak již bylo zmíněno výše, současné vztahy mezi regionem AKP a samotnou Unií jsou prováděny na základě EPAs. V této části bude nastíněn vývoj jen okrajově a v obecné rovině. Podrobněji a směrem k regionu západní Afriky bude EPAs rozvinuta v kapitole 3. 3. Vyjednávání jednotlivých EPAs započalo v roce 2002, kdy se předpokládal jejich rychlý podpis a ratifikace jak ze strany EU, tak ze strany států AKP. Problém nacházíme na straně států AKP, které nejsou nakloněny další liberalizaci vzájemného obchodu,¹²⁰ který by prohloubil ještě více tuto oblast. Unie chce spolu se státy regionu AKP uzavřít celkem šest regionálních dohod (střední Afrika, východní a jižní Afrika, SADC, západní Afrika, CARIFORUM, tichomořské země)¹²¹ o ekonomickém partnerství, které by nahradilo současné smlouvy o rozvojové spolupráci. Mandát k jednání o EPAs mezi západní Afrikou a Unií byla předána komisi ECOWAS ve spolupráci s UEMOA. S ohledem na vývoj této spolupráce, byl vytvořen tříbodový plán:

HINKLE, Lawrence. SCHIFF, Maurice. *Economics Partnership Agreements Between Sub-Saharan African and the EU: A development Perspective*. The World Bank, 2004, s. 1323–1324.

¹¹⁸ *EU Strategy for Africa: Towards a Euro-African Pact for Accelerating Africa's Development*, s. 2 [cit. 12. 1. 2021]. Dostupné online.

¹¹⁹ *The Africa–EU Strategic Partnership*. On-line text, s. 1–24 [12. 1. 2021]. Dostupné online; dále také HORKÝ, Ondřej, RUSSIN, Phillipe. *The Enlarged European Union and Africa's Development*. On-line text, s. 9 [cit. 15. 3. 2021]. Dostupné online.

¹²⁰ KOHNER, Dirk. EU–African Economic Relations: Continuing Dominance. Traded for Aid? *GIGA Working Papers*, 2008, č. 82, s. 14 [cit. 15. 2. 2021]. Dostupné online.

¹²¹ Západní Afrika, Střední Afrika, Východní a jižní Afrika, Jižní Africká rozvojová společnost, Karibik, Tichomoří.

- Prohloubení procesu regionální integrace.
- Zvyšování konkurenceschopnosti.
- Činnosti spojené s přípravou a vedením jednání.

Obě strany se na základě tohoto plánu dohodly, že hlavním cílem partnerství má být celkový rozvoj a regionální integrace v západoafrickém regionu,¹²² který naráží na místní problémy v jednotlivých státech a na obavy z možného obnovení bývalé koloniální závislosti.

Na základě těchto dohod by mělo dojít ke vzájemnému otevření trhu. EU se zavázala po uzavření těchto dohod plně otevřít svůj trh pro veškeré zboží (s výjimkou cukru a rýže, pro které je stanoveno přechodné období). Dále pak partnerské země Unie poskytnou rozvojovým zemím preferenční přístup na své trhy až po uplynutí přechodného období, ale za splnění řady výjimek pro citlivé výrobky¹²³ jako je např. výše zmiňovaná rýže nebo cukr.

Do současné doby byla regionální EPAs podepsána pouze s Karibským regionem. Přestože jednání o regionální EPAs ve směru k západní Africe bylo ukončeno v únoru 2014, stále dva státy (Nigérie a Gambie) tuto dohodu nepodepsaly. Prozatímní regionální EPAs západní Afriky plně funguje v Ghaně (prozatímní platnost je od prosince 2016) a Pobřeží Slonoviny (prozatímní platnost dohody je od září 2016).¹²⁴ Ze dvou odmítajících států je právě Gambie ta, která je blíže k podepsání regionální EPAs.

EPAs s Ghanou a Pobřežím slonoviny, s výjimkou zbraní a střeliva (EBA), poskytuje EU v rámci této dohody 100% bezcelní a bez kvótový přístup ke všem dovozům, které pocházejí z těchto zemí. Tato výhoda platí také pro všechny produkty západní Afriky. Přístup na evropský trh je trvalý, úplný a volný pro všechny výrobky. Státy západní Afriky budou svůj obchod s Unií liberalizovat po dobu 20 let, podle kategorií, které jsou stanoveny ve vnějším sazebníku ECOWAS. Velká část celních položek (cca 25 %) bude zcela vyloučena z liberalizace a bude i nadále podléhat klasickému clu a budou zde kvóty na vybrané produkty. Do této kategorie řadíme citlivé produkty (zemědělské produkty, produkty rybolovu) a citlivé zboží konečné spotřeby.

Přestože je zde snaha o propojení obou trhů, jsou v současné době obavy z deindustrializačních účinků EPAs. Na základě posouzení dopadů EPAs na oblast západní Afriky, je zde varování před „potencionálními ekonomickými důsledky liberalizace přístupu na

¹²² ABDULGANIYU, Mohammed Olaniyi. The EU–Africa Economic Partnership Agreements: Any Way out? *International Affairs and Global Strategy*, 2016, č. 45, s. 15.

¹²³ BYDŽOVSKÁ, Marie. *Vnější obchodní vztahy*. On-line text. EUROSOP [cit. 12. 10. 2020]. Dostupné online. KOHNERT, Kirk. African Agency and EU–African Economic Partnership Agreements. *Africa Spectrum*, 2014, roč. 49, č. 3, s. 149–155.

¹²⁴ BYDŽOVSKÁ, Marie. *Vnější obchodní vztahy*. On-line text. EUROSOP [cit. 12. 10. 2020]. Dostupné online.

trh“, které by mohlo vést ke zhroucení velké části výrobního odvětví. V důsledku nárůstu neformálního sektoru, který zajišťuje zaměstnanost, nebo služby městskému obyvatelstvu, by mikro podniky pracovaly spíše na režimu přežití než na režimu rozvoje. Tyto obavy panují i v ostatních oblastech Afriky, ale vzhledem k úzké ekonomické spolupráci mezi Unií a západní Afrikou, je vyřešení tohoto problému privilegiem.¹²⁵ Pokud tedy nedojde k vyřešení otázky ohledně mikro podniků, regionální EPAs bude brána spíše jako „nutné zlo“ než jako příslib pomoci a rozvoje.

S připojením k EPAs jsou nutné úpravy nákladů, které souvisejí s budoucím přístupem států regionu západní Afriky. Na základě následující tabulky je potřebný zásadně odlišný přístup EU k řešení této otázky. Nový přístup by musel čerpat z rozšířených programů „aid for trade“ členských států Unie. Toto financování dává značný prostor k uspokojení potřeb přizpůsobení souvisejících s EPAs, vzhledem ke kolektivnímu závazku členských států EU poskytovat každoročně od roku 2010 finance v hodnotě 1 mld. na pomoc rozvojovým zemím. S tímto je spojen i nedávný závěr Rady, který zavazuje členské státy Unie poskytnout „podstatný podíl“ na tyto rozšířené programy regionu AKP.

Region	Fiskální úprava	Obchod	Výroba a úprava zaměstnanosti	Dovednosti/ produktivní zvýšení	Celkové náklady na přizpůsobení
CEMAC	270	257	153	200	880
ECOWAS	955	712	422	700	2789
ESA	825	752	415	695	2687
SADC	340	261	217	255	1073
Celkem	1530	1982	1207	1850	7429

Tabulka 6: Odhadované náklady na úpravu související s dohodou EPA podle afrických regionů (mld. EUR); GOODISON, Paul. EU Trade Policy and the Future of Africa's Trade Relations with the EU. *Review of African Political Economy*, 2007, roč. 34, č. 112, s. 259.

Připojením k EPAs by jednotlivé oblasti musely vynaložit velké množství finančních prostředků na přizpůsobení se požadavkům evropského trhu. Přestože dohoda dává ze strany EU povinnost poskytnout finanční prostředky na odstranění obchodních bariér, není tato pomoc dostatečná. Na základě předchozí tabulky můžeme vidět, že region západní Afriky, by musel vynaložit největší množství financí na přizpůsobení se evropským standardům. Je to dáno i tím, že státy západní Afriky jsou z velké části zařazeny do skupiny států LDC. Protipólem západní Afriky je oblast centrální Afriky, která by na přizpůsobení musela vynaložit skoro pětkrát méně

¹²⁵ GOODISON, Paul. The Future of Africa's Trade with Europe: New EU Trade Policy. *Review of African Political Economy*, 2007, roč. 34, č. 111, s. 149.

financí než oblast západní Afriky. Druhým celkem, který by musel vynaložit nejvíce financí na přizpůsobení se, je oblast jižní Afriky v čele s JAR.

Současné vztahy s regionem AKP jsou založeny na obchodních dohodách, které mají odstranit problémy přetrvávající již od Lomských dohod. K tomuto stále ještě nepřišlo, protože jednotlivé regionální dohody ve většině případů stále nebyly podepsány, nebo nevstoupily v platnost. Další významnou otázkou je finanční pomoc pro přizpůsobení se těchto regionům evropským standardům, proto aby byly výrobky schopné ustát evropskou konkurenci na domácím trhu.

2.4 Shrnutí

Politika vnějších obchodních vztahů je jednou z nejstarších politik ES/EU. V rámci tohoto vývoje došlo k vytvoření určité vazby mezi Unií a regionem AKP, která je v neustálém vývoji. V současné době dochází k tvorbě nového dokumentu z důvodu ukončení smlouvy z Cotonou. Spolupráce vychází z EPAs, která se snaží vytvořit rovnocenné postavení subjektů ve vzájemných vztazích, které spočívají v odstraňování obchodních bariér v rámci regionu AKP.

Přes veškeré změny, které byly na poli rozvojové pomoci vybudovány, stále se nedosahuje uspokojivých výsledků. Přestože byly utvořeny preferenční vztahy na základy EBA, státy nejsou schopny dospět k navýšení vzájemného obchodu. Tento problém je spojován s liberalizací vzájemného obchodu, kterého chce EU dosáhnout pomocí regionálních dohod o ekonomickém partnerství. Je zde snaha o propojení trhů, ale na druhé straně jsou zde obavy z EPAs, která je varováním před důsledkem liberalizace přístupu na evropské trhy, což by mohlo mít za následek zhroutilí velké části výrobního odvětví ve státech západní Afriky, ale i regionu AKP.

Za základě soft power je obchodní politika jedním ze základních nástrojů jejího naplnění. V této oblasti došlo k teoretickému navázání obchodních dohod, které jsou základem prosazování evropského vlivu mimo evropský kontinent. V těchto dohodách můžeme vidět sobecké zájmy EU a jejich členských států, které v první řadě myslí na své základní potřeby. Toto spatřujeme již v jednání o Římských smlouvách, kde Francie a Belgie snažili udělit asociovaný status všem koloniím, z důvodu jejich vlivu na jejich ekonomiku. Bývalé koloniální mocnosti měli v těchto oblastech velké množství levného zboží, které dováželi na svůj domácí trh. Z tohoto důvodu se snažili udržet svůj vliv a byli proti procesu dekolonizace.

3 Vývoj vztahů ES/EU a regionu AKP ve vztahu exportu a importu

Jak bylo zmíněno na začátku této diplomové práce, vztah členských států ES/Unie a západní Afriky je spojován již s obdobím rozmachu kolonialismu v období 15. a 16. století, kdy na tomto území vznikaly první francouzské, nebo britské kolonie. Byla to hlavně iniciativa ze strany Francie, která přispěla k rozvoji společných vztahů ve světle ekonomické krize v Evropě v 50. letech 20. století. Další rozvoj v této oblasti poté přišel v období 60. a 70. let, kdy došlo k velké dekolonizaci celého území a vyspělé kapitalistické státy západní Evropy přišly s určitou podobou „neokolonialistických“ koncepcí hospodářské spolupráce v podobě Lomských dohod, které ve svém důsledku spíše přispěli ke zhoršení obchodní bilance v této oblasti.¹²⁶ Proto bylo potřeba vytvořit nový systém, který by oba subjekty postavil na stejnou úroveň.

Postupem času se v oblasti západní Afriky vytvořilo několik integračních seskupení, které napomáhají rozvoji ekonomiky, jak na domácí půdě, tak na mezinárodní úrovni. Za nejdůležitější integrační seskupení v této oblasti můžeme označit ECOWAS a WAEMU. K rozvoji těchto organizací na světovém trhu došlo po přijetí smlouvy z Cotonou, kdy tento vývoj společných vztahů bude blíže rozebrán v kapitole 3. 2.

V následujících podkapitolách bude nastíněn vztah ES/EU a západní Afriky v obecnější rovině v celkovém obsahu exportu a importu. Tyto podkapitoly budou pro přehlednost doplněny o tabulky a grafy, které nám usnadní orientaci v dané problematice. V jednotlivých podkapitolách se objeví i podíly jednotlivých regionů AKP (s ohledem přímo na region západní Afriky) na obchodu s Unií. Tyto importy a exporty byly rozděleny podle časových období, kdy nejčastějším koncem bude rok 2017 s občasným přesahem do roku 2019.

3.1 Vztah ES/EU a regionu AKP od roku 1958

Po získání politické samostatnosti mnoho západoafrických států se integrační seskupení, která byla vytvořena v koloniální době, postupně rozpadala. Nově vzniklé státy se nevzdaly naděje na vytvoření nového ekonomického seskupení, které však bylo velmi ovlivněno i dlouhou koloniální závislostí na státech ES.¹²⁷ Tento vývoj je spojen s rozvojem ostatních částí subsaharské Afriky, který je odvozen od relativně krátkého období samostatnosti v oblasti zaostalých ekonomik afrických států. Na základě tohoto vývoje vznikla v roce 1959

¹²⁶ VRANÝ, Jan. *Západní Afrika. 1. část.* Praha: Pressfoto, 1985, s. 14.

¹²⁷ VRANÝ, Jan. *Západní Afrika. 2. část.* Praha: Pressfoto, 1986, s. 6.

Západoafrická hospodářská celní unie (UDEAO), která byla později (1970; funguje až od roku 1974) přetvořena na Západoafrické hospodářské společenství (CEAO).¹²⁸ Hlavním posláním CEAO bylo odstranění společného celního sazebníku pro dovozy ze třetích zemí. Dále se toto uskupení snaží zlepšit dopravní a spojovací systém spolu s koordinací průmyslového vývoje. Toto uskupení bylo tradičním rivalem ECOWAS, kdy tato rivalita často způsobovala stagnaci integračních plánů.

Ve skutečnosti, kdy do doby uzavření dohody EPAs měly všechny státy AKP bezcelní a neomezený přístup na trh EU, je zde předpoklad, že zde byl velký podíl na obchodu s Unií. Avšak realita je úplně jiná. Podíl na exportu a importu měl stále klesající tendenci, kdy do přijetí smlouvy z Cotonou (2000) tento podíl tvořil pouze 2,8 %. Je to možná důsledek obav z obnovy koloniální nadvlády evropských zemí, a proto státy tohoto regionu k prohlubování obchodních vztahů přistupují opatrně.

	1958	1970	1980	1990	2000
Hodnota exportu (mld. ECU)	2,2	4,1	18,0	18,3	26,4
Podíl (%)			8,5	4,5	2,8

Tabulka 7: Vývoj exportu ES/EU do zemí AKP v letech 1958–2000 (bez JAR); zdroj: EUROSTAT: Statistic in Focus, 6–3/2012 [cit. 12. 12. 2020]. Dostupné online; Lister. M. *The European Union and the South*. London: Routledge, 1997, s. 123.

Tabulka navíc ukazuje, že po zavedení nerekipročního obchodního režimu export vzrostl v období 1970 až 1980 o 416 % a import o 365 %. Komise tento fakt zhodnotila v roce 1990 takto: „*Je velmi smutné, že většině zemí AKP nepřinesly preferenční výhody téměř žádný užitek, protože jejich obchod v podstatě neexistuje, a jestli existoval, tak už dnes zanikl.*“¹²⁹ Za jednu z příčin můžeme označit, že přibližně 35 až 40 % exportu regionu AKP se kvalifikovalo do zvýhodněného obchodního režimu. Dále se změnilo i tarifní a netarifní zatížení mezinárodního obchodu s rozvojovými oblastmi, kdy po druhé světové válce klesalo, s čímž souvisí i to, že se preferenční výhody regionu AKP snižovaly¹³⁰ a tím se snižovala i ochota spolupracovat na rozvoji obchodu s tehdejšími Společenstvím.

¹²⁸ VRANÝ, Jan. *Západní Afrika. 1. část*. Praha: Pressfoto, 1985, s. 7.

¹²⁹ LISTER, M. *The European Union and the South*. London: Routledge, 1997, s. 123.

¹³⁰ NĚMEČKOVÁ, Tereza. HORKÝ, Ondřej, MAZOUCH, Petr. EU a Afrika jako „noví“ sousedé. Výzvy pro českou zahraniční rozvojovou spolupráci. VŠE Praha, 2006, s. 15 [cit. 27. 2. 2021]. Dostupné online.

	1958	1970	1980	1990	2000
Hodnota importu (mld. ECU)	2,5	5,7	21,7	21,8	29,1
Podíl (%)			7,7	4,8	2,8

Tabulka 8: Vývoj importu ES/EU ze zemí AKP v letech 1958–2000 (bez JAR); zdroj: EUROSTAT: Statistic in Focus, 6–3/2002 [cit. 12. 12. 2020]. Dostupné online.

Na základě statistik vzájemného obchodu mezi Unií a západní Afrikou se může na první pohled zdát, že se počáteční optimistické cíle spolupráce nepodařilo za celých 50 let spolupráce naplnit. Podle předpokladu ze začátku 60. let již měla být Afrika na konci 20. století plně rozvinutým regionem zapojeným do mezinárodní politiky. Avšak reálný vývoj v této oblasti byl zcela opačný. V důsledku hospodářského propadu došlo i k marginalizaci regionu v mezinárodním obchodu. V období let 1980 až 2000 klesl podíl afrického exportu na 1,6 % a importu na 1,3 %.¹³¹ Africký obchod v této době se tedy pohyboval s nadsázkou na symbolické úrovni, která i v dalších letech klesala.

	1976	1980	1984	1988	1992	1996	2000	2002
AKP	10,6	19,5	25,5	17,5	18,0	22,0	28,9	30,5
Asie	8,7	16,0	24,8	40,5	65,9	107,4	214,4	209,2
Jižní Amerika	8,1	13,5	23,9	23,3	24,5	30,9	49,4	49,1
Jižní Středomoří	9,6	16,4	29,1	15,3	23,4	28,7	52,8	56,5

Tabulka 9: Dovozy do EU (mld. EUR); zdroj: HAGUENAU-MOIZARD, Catherine, MONTALIEU, Thierry. L'évolution du partenariat UE-ACP de Lomé à Cotonou : de l'exception à la normalisation. *Mondes en développement*, 2004, roč. 32, č. 4, s. 75.

Přestože Společenství a později Unie byla hlavním obchodním partnerem zemí západní Afriky, tak i celého regionu AKP, nebylo v jejich silách zabránit poklesu podílu těchto oblastí na vnějším obchodu EU. Podíl regionu AKP se na společném trhu propadl na hodnotu 3 %.¹³² I když se hodnoty dovozů z regionu AKP na unijní trh od začátku 70. let téměř ztrojnásobily, ani tak nedosahovaly hodnot, kterých dosahoval obchod s Asií nebo s jižní Amerikou. I když

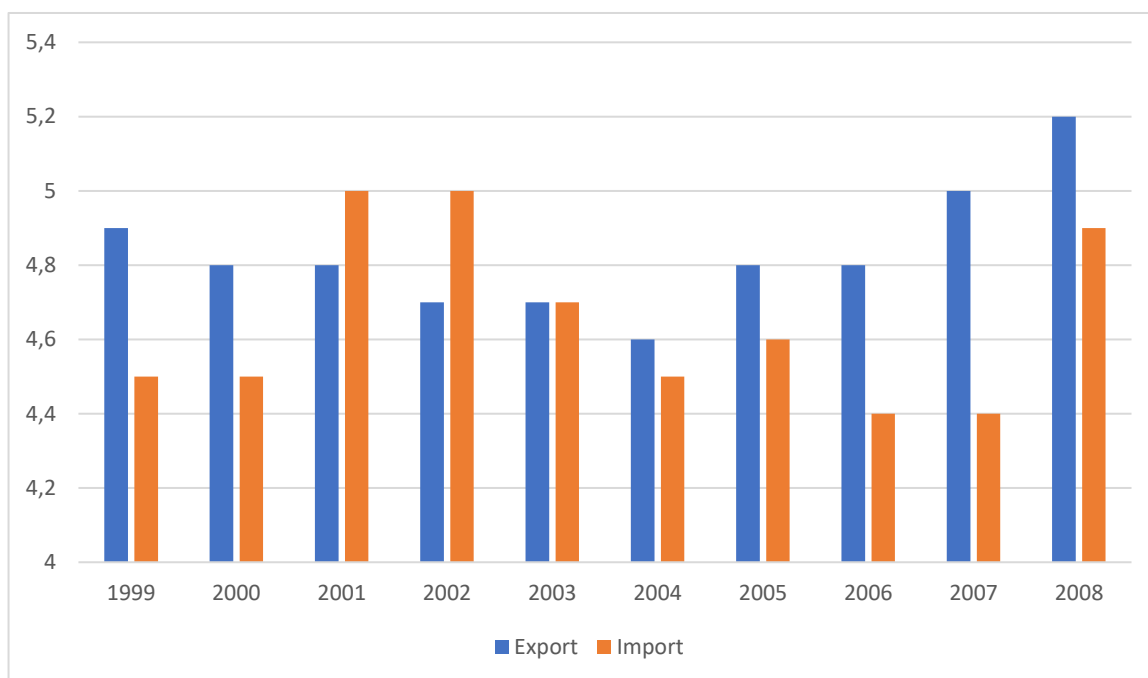
¹³¹ HAMMOUDA, Hakim Ben. *L'Afrique, l'OMC et le développement*. Paris : Maisonneuve à Larose, 2005, s. 159–161.

¹³² LEBULLENGER, Joel. Les dispositions commerciales de l'accord de partenariat ACP/CE de Cotonou confrontées aux règles de l'OMC. *Revue des affaires européennes*, 2001/2002, č. 1, s. 77 [cit. 20. 1. 2021]. Dostupné online.

EUROSTAT : Statistic in Focus. *EU–27 trade with ACP countries 2006*, 73/2007 [cit. 12. 12. 2020]. Dostupné online.

evropský trh představuje pro region AKP (mimo karibskou a pacifickou oblast) kolikrát největší exportní trh pro nejméně rozvinuté státy, byly zde obavy s navázáním větší obchodní spolupráce. Státy si byly jisté pravidelnými příjmy z rozvojových fondů, které tvořily velkou část domácí ekonomiky, proto neviděly potřebu si budovat lepší obchodní podmínky a dále rozvíjet spolupráci. Změna postupně přicházela s problémy čerpání z fondů ERF. Jednotlivé členské státy Unie již odmítaly přispívat větší část do těchto fondů a stávaly se problémem pro přijetí víceletých finančních rámců, ale i samotného rozpočtu EU.

V následujícím grafu č. 1 je znázorněn vzájemný vztah mezi exportem a importem v období let 1999 až 2008. V počátcích byl vývoz velmi kolísavý. Změna přišla v roce 2004, kdy hodnoty začaly pravidelně růst, kdy se v roce 2008 zastavily na hodnotě 5,2 %. Právě v roce 2004 vývoz dosahoval nejnižších hodnot, kdy se pohyboval pouze okolo 4,6 %. Naopak hodnoty dovozu jsou velmi proměnlivé. Na základě grafu můžeme říct, že dovoz Unie z regionu AKP dosahoval nejvyšších hodnot v roce 2001 a 2002, kdy se pohyboval okolo 5 %. Naopak nejnižších hodnot dosahoval v roce 2006 a 2007.

Graf 1: Vývoz a dovoz mezi EU a regionem AKP v letech 1999–2008 (v %); zdroj: EUROSTAT: Statistic in Focus, 52/2010 [cit. 12. 12. 2020]. Dostupné online.

Dovoz a vývoz mezi EU a regionem AKP je velmi dynamický a proměnlivý v čase, jak nám ukazuje předchozí graf. Výkyvy mezi jednotlivými obdobími jsou spojeny s vnitropolitickou i mezinárodní situací. Hodnota importu v letech 2006 a 2007 je spojena s ekonomickými problémy Unie, kdy se EU musela vypořádat s velkým východním rozšířením

v roce 2004. Také se začínají objevovat finanční problémy v Portugalsku a Řecku, které vyústily až v krizi v eurozóně, kdy do vyřešení této krize musely členské investovat velké množství financí. Z tohoto důvodu se Unie orientuje na domácí politickou scénu, a ne na rozvoj vzájemných vztahů s regionem AKP. Jakmile byly nastaveny platby pro pokrytí této krize, mohla se Unie opět zaměřit na rozvojovou politiku.

3.2 Změny ve vztahu EU a regionu AKP po přijetí dohody z Cotonou

Po přijetí dohody z Cotonou (a její následné revizi v letech 2005 a 2010) se obchod s regionem AKP i nadále snižoval. Podíl na obchodu se v oblasti exportu v roce 2010 pohyboval pouze na hodnotě 3,6 %. V případě importu byla tato situace ještě o něco horší, kdy hodnota dosahovala pouze 3,1 %. Přestože se celková hodnota exportu a importu i nadále zvyšovala, tak procentuálně tyto hodnoty v průběhu několika desetiletí klesly o více než polovinu. I když je zde rostoucí tendence v celkové hodnotě exportu, nebo importu, procentuální podíl nám v období let 2008–2009 zůstal téměř neměnný.

	2008	2009	2010
Hodnota exportu (mld. EUR)	47,4	41,4	47,1
Podíl (%)	3,6	3,8	3,5

Tabulka 10: Vývoj exportu EU do zemí AKP v letech 2008–2010 (bez JAR); zdroj: EUROSTAT: Statistic in Focus, 20/2011 [cit. 12. 12. 2020]. Dostupné online.

	2008	2009	2010
Hodnota importu (mld. EUR)	54,1	38,7	46,9
Podíl (%)	3,5	3,2	3,1

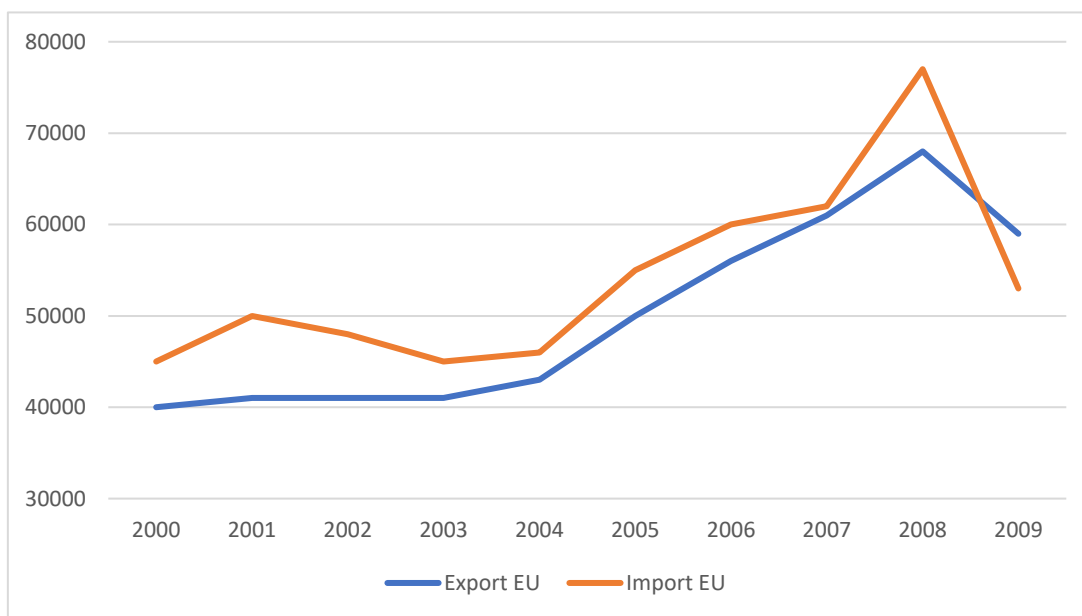
Tabulka 11: Vývoj importu EU ze zemí AKP v letech 2008–2010 (bez JAR); zdroj: EUROSTAT: Statistic in Focus, 20/2011 [cit. 12. 12. 2020]. Dostupné online.

Možným důvodem pro takto nízký podíl exportu a importu je, že mnoho států, jež jsou součástí regionu AKP, i nadále patří mezi nejméně rozvinuté státy na světě. Z tohoto důvodu jim jejich hospodářská síla i nadále neumožňuje zvýšit obchodní transakce s EU. Dalším možným důvodem je nízká cena základních komodit (např. energie, kovů, zemědělských produktů) na světových trzích. Právě tyto základní komodity tvoří většinu exportu z regionu AKP. Dále je to i směr obchodu v oblasti karibského regionu, který se zaměřuje spíše na americké trhy, které jsou pro něj mnohem bližší, než je vzdálenější evropský trh. Z tohoto důvodu pro něj není jednotný evropský trh hlavním obchodním partnerem a dle mého názoru

se to ani v nejbližší době nezmění.¹³³ V tomhle ohledu je zde potřeba zmínit, že hlavním a největším obchodním partnerem Unie z regionu AKP je Jihoafrická republika, která má podepsanou od roku 2016 Dohodu o ekonomické spolupráci a plně ji ve vzájemném obchodu s EU využívá.

Když porovnáme hodnoty exportu a importu z tabulek 7,8 a 10,11 s grafem č. 2, můžeme vidět, že připojením Jihoafrické republiky do vzájemných obchodních vztahů rapidně vzrostl import na částku přesahující 75 mld. EUR. Tato změna přišla i v případě exportu, kdy se částka vyšplhala na částku 67 mld. EUR. Rapidní pokles přišel v období let 2008–2009, kdy ve světě probíhala hospodářská krize. V důsledku celosvětové hospodářské krize došlo k poklesu importu o necelých 30 % a k poklesu exportu o 15 %.

Na začátku 21. století se hodnota exportu pohybovala okolo 45 mld. EUR, kdy ve vývoji docházelo k jeho nárůstu a následnému propadu, kdy největší propad nastal mezi lety 2008 a 2009. Naopak křivka exportu neměla takové odklony jako křivka importu. Export měl stále rostoucí tendenci, kdy ve zlomovém roce 2008, došlo k mírnému propadu, který nebyl ale tak razantní jako v případě importu. Vývoj importu v prvních deseti letech 21. století, prošel většími propady a výkyvy. Zlomovým rokem v této oblasti byl rok 2004, který nastartoval rostoucí trend importu, který byl přerušen v roce 2008, jak tomu bylo po celém světě.

Graf 2: Vývoj exportu a importu EU do/ze zemí AKP včetně Jihoafrické republiky v letech 2000–2009 (mld. EUR); zdroj: EUROSTAT: Statistic in Focus, 52/2010 [cit. 12. 12. 2020]. Dostupné online.

¹³³ CIHELKOVÁ, Eva. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 275.

Vývoj dovozu a vývozu se mnoho let držel stejného vzorce, tedy v období let 2004–2008 zrychloval a rostl a následně se poté propadl, kdy po překonání hospodářské krize zase rostl. Na základě grafu č. 2 můžeme konstatovat, že dovoz na evropský trh z regionu AKP byl trvale vyšší než vývoz z Unie, kde můžeme vidět pouze malé výkyvy ve vývoji. Tento jev byl způsoben vývojem ceny energií, kdy hlavní vyváženou komoditou i nadále zůstávají minerální paliva. Dále byl tento propad spojen s celosvětovou ekonomickou krizí, kdy v letech 2008 až 2009 dovoz ze zemí poklesl o více než 29,8 % a vývoz mimo evropský trh klesl o 15,3 %. V roce 2009 přibližně 41 % dovozu na evropský trh z regionu AKP tvořila minerální paliva, kdy na straně importu do této oblasti představovala pouze okolo 10,3 %.

Přestože obchodní trh regionu států AKP není pro EU velmi významný, naopak evropský trh je pro tyto státy velmi důležitý. Např. v roce 2009 vývoz na evropský trh představoval 24,5 % z celkových exportů a 25,3 % všech dovozů do států regionu AKP pocházelo z evropského trhu. Na základě tabulky č. 12 můžeme vidět, že evropský trh je pro tyto státy velmi důležitý. Druhým nejdůležitějším obchodním partnerem jsou Spojené státy, na které je navázaný obchod z oblasti Karibiku. Spojené státy poté následuje Čína, kde v posledních letech můžeme vidět její nárůst v zájmu o africký trh. Navzdory nedostatečné transparentnosti můžeme říct, že je Čína významným poskytovatelem zahraniční rozvojové pomoci. Čínská pomoc je poskytována do všech rozvojových regionů světa. Africký trh je pro Čínu důležitý s ohledem na historické, tak i ekonomické či politické důvody. Posledním důležitým obchodním partnerem je Indie, i když její procentuální podíl na exportu a importu není tak podstatný, jak u třech předchozích partnerů.

Partner	Podíl na obchodu AKP	
	Export	Import
EU	24,5	25,3
Čína	12,5	13,1
USA	21,0	9,9
Indie	5,1	3,6

Tabulka 12: Hlavní obchodní partneři pro rok 2009 (v %); zdroj: EUROPEAN COMMISSION: *Trade* [21. 3. 2021]. Dostupné online.

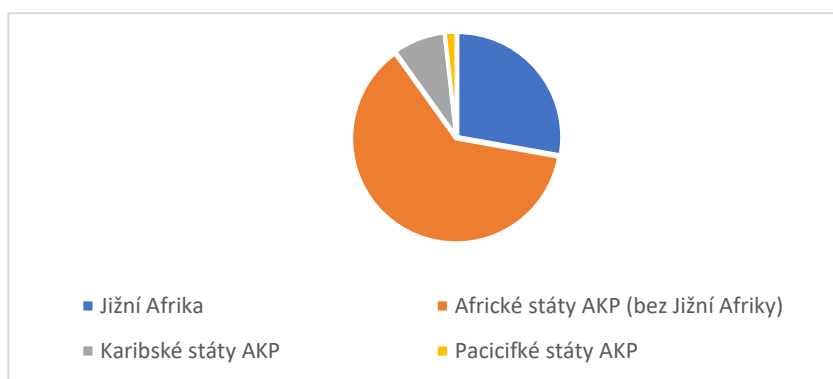
EU je významným obchodním partnerem pro země AKP a představuje více než 21 % jejich obchodu s okolním světem. Unie je druhým největším obchodním partnerem subsaharské Afriky. V oblasti Karibiku je EU druhým největším obchodním partnerem, hned za Spojenými

státy. V poslední oblasti, tichomořského regionu, je Unie třetím největším obchodním partnerem hned za Čínou a Austrálií,¹³⁴ které pro něj představují prioritní oblast.

Jak můžeme vidět na následujících dvou grafech, tak africký trh tvoří necelých 90 % celkového obchodu regionu AKP směrem k Unii, je tedy jasné, že africké země dominují ve vzájemném obchodu. Tento jev vidíme jednak na straně importu, tak na straně exportu. Jak již bylo jednou zmíněno, největším a nejdůležitějším trhem je pro oblast Evropy Jihoafrická republika, jejíž podíl na evropském trhu je okolo 28 %. Prvenství si Jihoafrická republika udržela i po poklesu o 27 % v období hospodářské krize mezi lety 2008–2009. Dominance Jihoafrické republiky je zřejmá i z přílohy č. 8, kde můžeme vidět i to, že sedm nejlepších obchodních partnerů z regionu AKP jsou africké země. Tyto ostatní africké státy pak tvoří okolo 62 % z celkového exportu a importu.

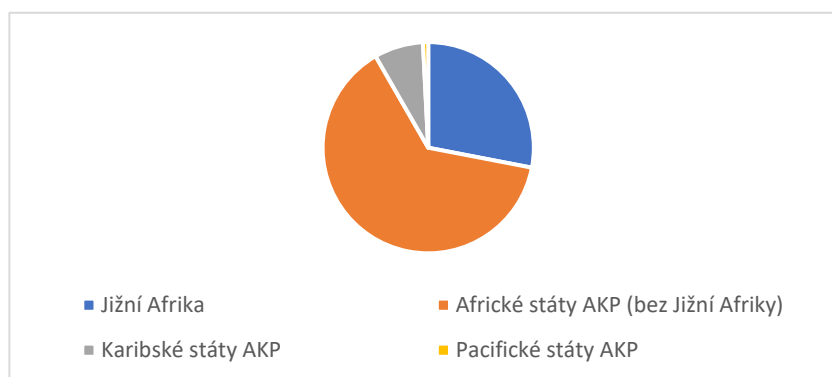
V karibské oblasti jsou významnými obchodními trhy např. Trinidadu a Tobaga nebo Dominikánské republiky spolu s Kubou. V poslední, pacifické oblasti jsou významnými trhy státy Papui Nové Guinea, nebo Marshallových ostrovů. Podíl této oblasti je však v celkovém součtu obchodní bilance zanedbatelný.

Exportní a importní trhy jsou ve vzájemných vztazích specifikovány velmi specificky. Důležitost jednotlivých trhů můžeme odvodit i z názvu AKP, kdy africký trh tvoří dominantní část trhu v obou případech. Následuje karibský region, který evropský trh bere jako doplňkový k hlavnímu americkému trhu. Nejmenší objem v oblasti exportu i importu představuje obchod v oblasti Pacifiku, který má jako předchozí oblast evropský trh jako doplňkovou oblast v obchodních zájmech a svůj prioritní zájem obrací na trhy Austrálie a Nového Zélandu.

Graf 3: Import EU do zemí AKP v roce 2009; zdroj: EUROSTAT: *Statistic in Focus*, 52/2010 [cit. 12. 12. 2020]. Dostupné online.

¹³⁴ EUROPEAN COMMISSION. *Economic partnership* [cit. 1. 3. 2021]. Dostupné online.

Graf 4: Export EU ze zemí do AKP v roce 2009; zdroj: EUROSTAT: Statistic in Focus, 52/2010 [cit. 12. 12. 2020]. Dostupné online.

Export a import v regionu AKP je založen v převážné míře na obchodu s africkými státy v čele v JAR. Na základě předchozích grafů můžeme vidět důležitost afrických států v obchodu s rozvojovým regionem. Obsah afrického obchodu je tedy v předním zájmu vnější obchodní politiky EU. Sama Unie si je vědoma rostoucího vlivu afrického trhu, a z tohoto důvodu se snaží o vytvoření vhodné obchodní dohody, ze které by měla co největší užitek.

Na základě následující tabulky č. 13 můžeme vidět, že export a import na evropský trh je velmi odlišný v závislosti na jednotlivých regionech. Největší závislost na evropském trhu má oblast afrických trhů, které jsou na importu na evropský trh mnohem závislejší, než např. oblast Pacifiku. Tento jev můžeme vidět i na straně exportu, kdy se nám liší oblast Afriky a Pacifiku. Dále zde můžeme vidět klesající tendenci závislosti afrických trhů na trzích evropských, a naopak rostoucí závislost pacifické oblasti. Pro porovnání příloha č. 15, která se věnuje importu a exportu EU se zeměmi AKP v roce 2008. V porovnání obou subjektů dochází k nárůstu hodnot ve většině oblastí.

V oblasti karibského regionu naopak došlo ke snížení importu z 15,6 % na 11,1 %. Opačnou tendenci vidíme v oblasti exportu, kde došlo ke zvýšení ze 17 % na 19 %. Jak již bylo zmíněno výše, pro tento region není evropský trh prioritou, ale i tak se vzájemný obchod vyvíjí a nadále i roste. Oblast Pacifiku je pro evropský trh zanedbatelná. Pacifická oblast se na exportu v roce 2009 podílela 8,5 %, kdy od roku 2005 poklesla o 0,6 %. Naopak hodnota importu se do roku 2009 zvýšila z hodnoty 3,5 % na hodnotu 5,2 %. Jako pro karibskou oblast není evropský trh prioritním trhem. V této oblasti je prioritním trhem australský nebo novozélandský trh.

Obchodní bilance mezi EU a Afrikou v obou případech dosahovala záporných hodnot, kdy import dominoval v obou případech. K menšímu propadu došlo v roce 2009, ale i je obchod s tímto regionem založen na importu. V ostatních oblastech obchodní bilance dosahuje

kladných hodnot, ale ani ty nejsou nijak významné. Celkově můžeme říci, že obchodní politika těchto oblastí je založena na exportu ze zemí AKP směrem na evropský trh.

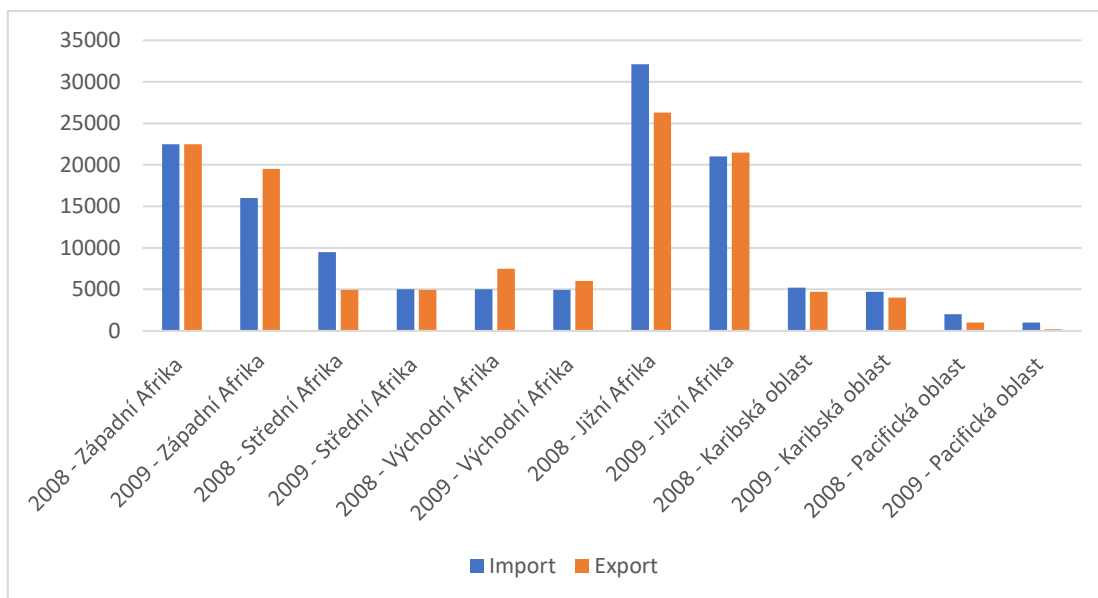
	Rok 2005		Rok 2009	
	Export	Import	Export	Import
Afrika	27,9	33,2	25,8	28,7
Karibik	17,2	15,6	19,3	11,1
Pacifik	9,1	3,5	8,5	5,2
Celkem	25,7	27,7	24,5	25,3

Tabulka 13: Závislost regionů AKP na obchodu s EU v roce 2005 a 2009 (v %); zdroj: EUROPEAN COMMISSION: *Trade* [cit. 21. 3. 2021]. Dostupné online.

Obchod s jednotlivými regiony AKP obecně rostl již od roku 2001, ale v následujícím grafu se soustředím hlavně na rok 2008 a 2009, kdy došlo k poklesu několika komodit. Velká změna nastala v největším obchodním regionu jižní Afriky, kde se dovoz na evropský trh mezi oběma lety snížil o 32,4 % a vývoz se snížil o 15,4 %. Pro státy západní Afriky, které jsou vázány EPAs byla hodnota dovozu mimo EU snížena o 24 % a hodnota vývozu byla snížena o 14 %. Jediná větší změna nenastala v oblasti střední Afriky.

Hodnota importu a exportu v západní Africe v roce 2008 se pohybovala okolo 22 mld. EUR, kdy v důsledku krize došlo v roce 2009 ke snížení jak na straně importu, tak na straně exportu. Západní Afrika je v oblasti regionu AKP druhou nejsilnější oblastí hned po Jihoafrické republice, která jako první z afrických zemí přistoupila na regionální EPAs. Ostatní africké oblasti (střední a východní Afrika) jsou za oběma regiony velmi pozadu, jak na straně importu, tak na straně exportu. Je to dáno podmínkami ve státech, které patří do těchto regionů. Velká část zemí patří do LDC a z tohoto důvodu je jejich podíl na tvorbě afrického exportu a importu minimální. Zároveň mají tyto státy obavy z liberalizace domácího trhu s pomocí evropských obchodních dohod. Pro lepší přehled o všech státech regionu AKP příloha č. 8.

Ostatní oblasti (Karibik, Pacifik) jsou v porovnání s africkým obchodem zanedbatelné. I obchodní bilance v této oblasti je v letech 2008 a 2009 se pohybuje v kladných číslech. V karibské oblasti je obchodní bilance v obou letech vyrovnaná, v oblasti Pacifiku je platební bilance v záporných hodnotách, kdy import dominuje nad exportem.

Graf 5: Obchod mezi EU a regionem AKP v letech 2008 a 2009 (v mld. EUR); zdroj: EUROSTAT: Statistic in Focus, 52/2010 [cit. 12. 12. 2020]. Dostupné online.

Struktura komodit, které tvoří export a import, ukazují vztah mezi vyspělým evropským trhem a rozvojovým trhem regionu AKP. Tento jev můžeme vidět např. v tom, že v oblasti vývozu Unie na africký trh se na prvním místě objevují stroje a dopravní prostředky a největší podíl dovozu na evropský trh představují více než z 50 % paliva (a ropné výrobky) spolu s potravinami.

Hlavní vývozní komoditou na evropský trh jsou minerální paliva, která tvoří 41 % vývozního artiklu. Tento podíl na importu se oproti roku 2008 snížil o necelých 5 %. Druhou podstatnou komoditou jsou potraviny a živá zvířata, která v této komoditě tvoří velmi zanedbatelnou část. Tato komodita tvoří cca 19 % vývozu ze zemí AKP. Třetí významnou částí obchodu jsou tržní výrobky, které tvoří 13 % z celkového obchodu. Následují surové materiály, stroje spolu s dopravními zařízeními a ostatními produkty, kdy jednotlivá komodita tvoří cca 8 % z celkového obchodu.

Celkový vývoz z EU do zemí AKP v roce 2000 činil o něco méně než 40 mld. EUR, což bylo o něco více, než toto roku vyexportovala např. EU do Polska. U dovozu i vývozu to v tomto roce představovalo přibližně 4 % celkového obchodu mimo Unii. Jak již bylo zmíněno výše důležitými obchodními partnery EU byla Nigérie, ale také i Pobřeží slonoviny, nebo Kamerun. Po sečtení dovozu a vývozu představovala Nigérie zhruba 13 % obchodu, zatímco Pobřeží slonoviny bylo přibližně pouze okolo 5 %.

Na druhou stranu v Unii to byla Velká Británie, která dovážela největší podíl zboží pocházejícího z regionu AKP. Na druhém místě je poté Francie, která měla druhý největší podíl s přibližně 16 %. Poté následovalo Španělsko (14 %), Německo (13 %) a Itálie (11 %).¹³⁵ Jak můžeme vidět, hlavními obchodními partnery jsou paradoxně bývalé koloniální velmoci, od kterých se chtěly státy tohoto regionu distancovat.

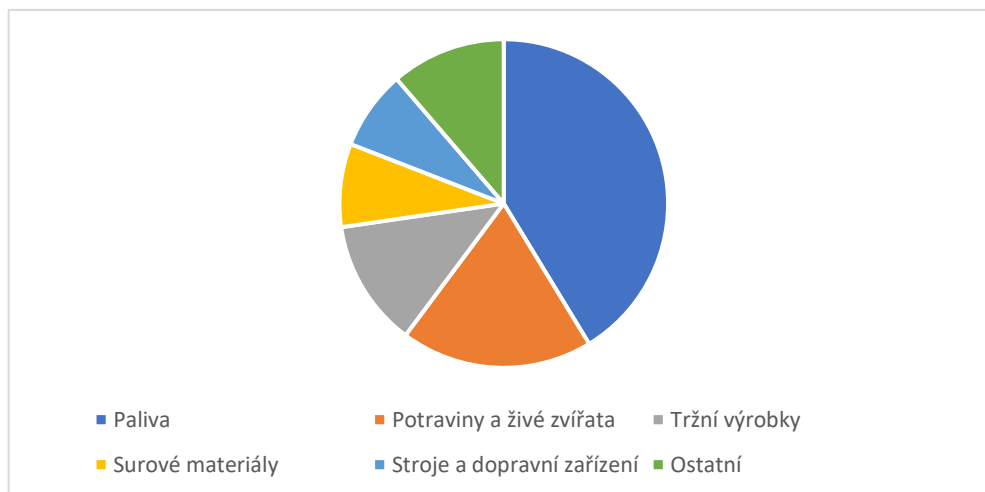
S výrazným tempem růstu v letech 2004 až 2006 činily minerální výrobky 38 % veškerého dovozu do EU ze zemí AKP. Nigérie byla na tomto podílu odpovědná největší částí, tj. 45 % vývozu minerálních paliv a výrobků z nich. Můžeme hovořit o 130 mld. EUR. U harmonizovaných komodit je obchod v tomto období spojován např. s přírodními perlami, drahokamy či polodrahokamy, kdy do Unie bylo dovezeno 14 % z celkového dovozu, kdy hlavními obchodními partnery byl region západní Afriky, resp. jižní Afriky.¹³⁶ Minerální paliva jsou i otázkou dalšího vývoje ve vzájemném obchodu, kdy se kolem nich točí upravování pravidel ze strany EU, kdy je ochotna upravit své základní hodnoty takovým způsobem, aby i nadále mohla čerpat levné produkty z tohoto regionu.

Na rozdíl od poklesu mezi lety 2008 a 2009, v letech 2009 a 2010 došlo přibližně k 4% nárůstu importu do Unie. Na prvním místě se opět umístila nerostná paliva, která představovali přibližně cca 40 % z celkového rozpočtu zemí AKP. Tento podíl se od roku 2001 téměř zdvojnásobil, kdy svého maxima dosáhl v roce 2008, kdy jeho hodnota činila 47 % z celkového importu. Další významnou oblastí jsou nápoje a tabák, které činily 18 % a dále pak ostatní potraviny a živá zvířata činila 15 % dovozu (příloha č. 25).

Téměř všechny kategorie výrobků zaznamenaly mezi lety 2009 a 2010 výrazný růst. Pouze nápoje a tabák zaznamenaly minimální pokles zhruba o 1 %. Průmyslové zboží zaznamenalo největší nárůst z více než 12 % v roce 2009, na 16 % v roce 2010. Surové materiály zaznamenaly meziroční nárůst o 34 %, ale jeho podíl na celkovém importu, stejně jako polotovary zůstal výrazně pod úrovněmi zaznamenanými v roce 2001.

¹³⁵ EUROSTAT: Statistic in Focus. *EU Trade with ACP countries*, 6-3/2002 [cit. 12. 12. 2020]. Dostupné online.

¹³⁶ EUROSTAT: Statistic in Focus. *EU-27 Trade with ACP regions in 2006*, 127/2007 [cit. 12. 1. 2021]. Dostupné online.

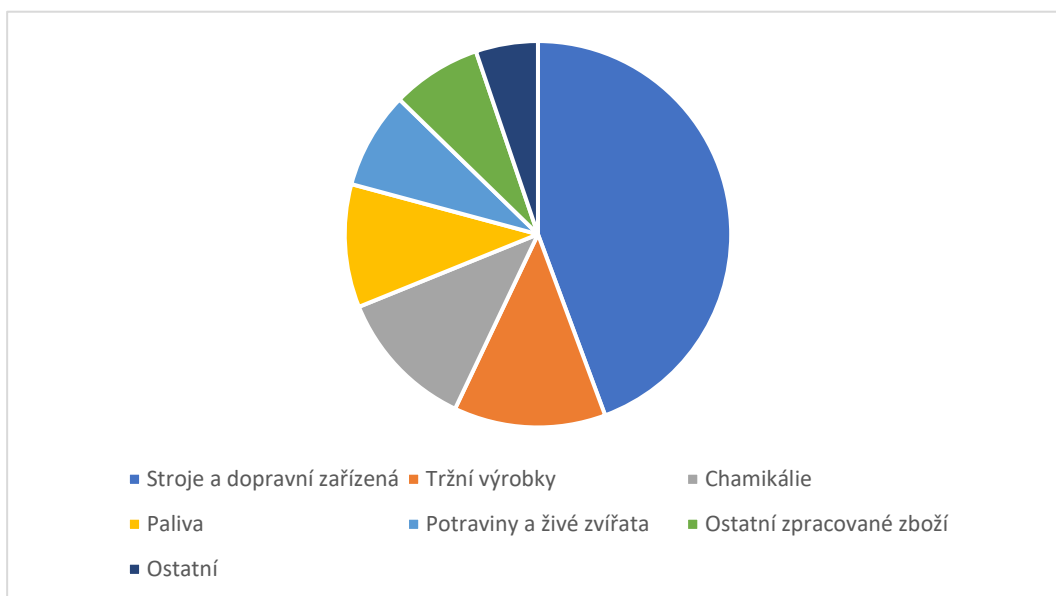
Graf 6: Komoditní struktura importu EU v roce 2009; zdroj: EUROSTAT: Statistic in Focus, 52/2010 [cit. 12. 12. 2020]. Dostupné online.

Největší podíl na vývozu na evropské trhy tvoří stroje a dopravní zařízení (jedná se např. o silniční vozidla, nebo lodě). Tato komodita tvoří necelých 50 % z celkové hodnoty exportu. Druhou nejvýznamnější komoditou jsou tržní výrobky, které tvoří necelých 13 %. Následuje export paliva a chemikálií, kdy každá komodita tvoří okolo 12 % z celkového exportu. Poslední místa z celkového exportu zaujímají export potravin a živých zvířat a ostatního zboží, kde se pochybuje hodnota okolo 8 %.

Vývoz z EU v roce 2006 do západní Afriky dominuje u živých zvířat a živočišných produktů, které představují téměř 5 % veškerého vývozu z Unie. Je to zejména kvůli vývozu ryb, korýšů, mléčných výrobků, přírodního medu a jiného do Nigérie. Podobně vývoz minerálních výrobků do západní Afriky z EU se skládá z převážného vývozu minerálních paliv z Nigérie, které tvoří 4 % veškerého obchodu v této oblasti.¹³⁷ Unie v této části regionu AKP často využívá nerozvinutých průmyslových odvětví, proto je zde tak vysoký podíl exportu z evropský trhu.

V roce 2010 se podíl vývozu do zemí AKP nezměnil, stále tedy představuje 5 % z celkového vývozu mimo evropský trh. Největší podíl na vývozu v roce 2010 představovaly stroje a dopravní prostředky s hodnotou 41 %. Tuto komoditu následovaly minerální paliva a zpracované zboží. I přes hodnotový růst se podíl kategorie strojů a dopravních prostředků snížil o 3 %. Minerální paliva představovala 13 % vývozu do Unie. Hlavním důvodem je postavení Nigérie, která má tuto komoditu jako hlavní cílovou kategorii (příloha č. 26).

¹³⁷ EUROSTAT: Statistic in Focus. *EU-27 Trade with ACP regions in 2006*, 127/2007 [cit. 12. 1. 2020]. Dostupné online.

Graf 7: Komoditní struktura exportu EU v roce 2009; zdroj: EUROSTAT: Statistic in Focus, 52/2010 [cit. 12. 12. 2020]. Dostupné online.

V roce 2010 představovalo deset nejvíce obchodovaných produktů více než $\frac{3}{4}$ dovozu do EU a téměř 60 % vývozu z Unie do zemí AKP. Ropa, ropné produkty, káva, čaj, kakao a koření tvořily dohromady téměř 40 % z celkového dovozu do EU z regionu AKP. Pokud jde o vývoz z Unie, zdá se, že distribuce jednotlivých produktů je poměrně rovnoměrnější, ačkoli pořadí do značné míry odráží význam průmyslových strojů a dopravních zařízení (příloha č. 27).

Ze strany evropského trhu došlo směrem k zemím regionu AKP k poklesu exportu ve všech základních komoditách, kdy ke stejnému jevu došlo i v případě importu. Výjimkou je dovoz potravin, nápojů a tabáku, kde došlo naopak ke zvýšení importu. Tento jev je důsledkem celosvětové hospodářské krize, která se nevyhnula ani této oblasti světa. Avšak v posledních letech se vzájemný obchod opět obrací k lepšímu, když dochází ke zvyšování hodnot exportu i importu.¹³⁸ V příloze č. 9 hovoříme o zařazení zboží do jednotlivých tříd, díky kterému je možné snadněji určit vývoj obchodu v jednotlivých zemích, ale i na světovém trhu.

EK často uvádí, že region AKP jako celek není významným trhem ani hlavním cílem evropského vývozu. Je jisté, že Unie je mnohem důležitějším obchodním partnerem pro region AKP, než je tomu naopak. V roce 2010 činila hodnota vývozu z evropského trhu na trh regionu AKP 68,7 mld. EUR, což představovalo pouze 5,1 % celkového vývozu z Unie. EU je klíčovým obchodním partnerem jak pro region AKP jako celku, tak pro různé obchodní partnery v podobě

¹³⁸ Eurostat Statistical Book: External and Internal EU trade 03/2011. On-line text, 2011 [cit. 12. 1. 2021]. Dostupné online.

ECOWAS či SADC.¹³⁹ Naopak pro EU není tento region hlavním obchodním partnerem jako je tomu např. v případě Číny nebo Ruska.

Region/stát	Celková hodnota obchodu se světem 2010 (mld. EUR)	Celková hodnota obchodu s EU 2010 (mld. EUR)	Podíl EU na celkovém obchodu (%)
AKP vč. Jižní Afriky	529 704	123 767	23,4
AKP kromě Jižní Afriky	411 341	86 361	21,0
Jižní Afrika	118 363	37 405	31,6

Tabulka 14: Význam obchodu s EU pro vybrané regiony; zdroj: HURT, Stephan. The EU–SADC Economic Partnership Agreement Negotiations: “locking in” the neoliberal development model in southern Africa? *Third World Quarterly*, 2012, roč. 33, č. 3.

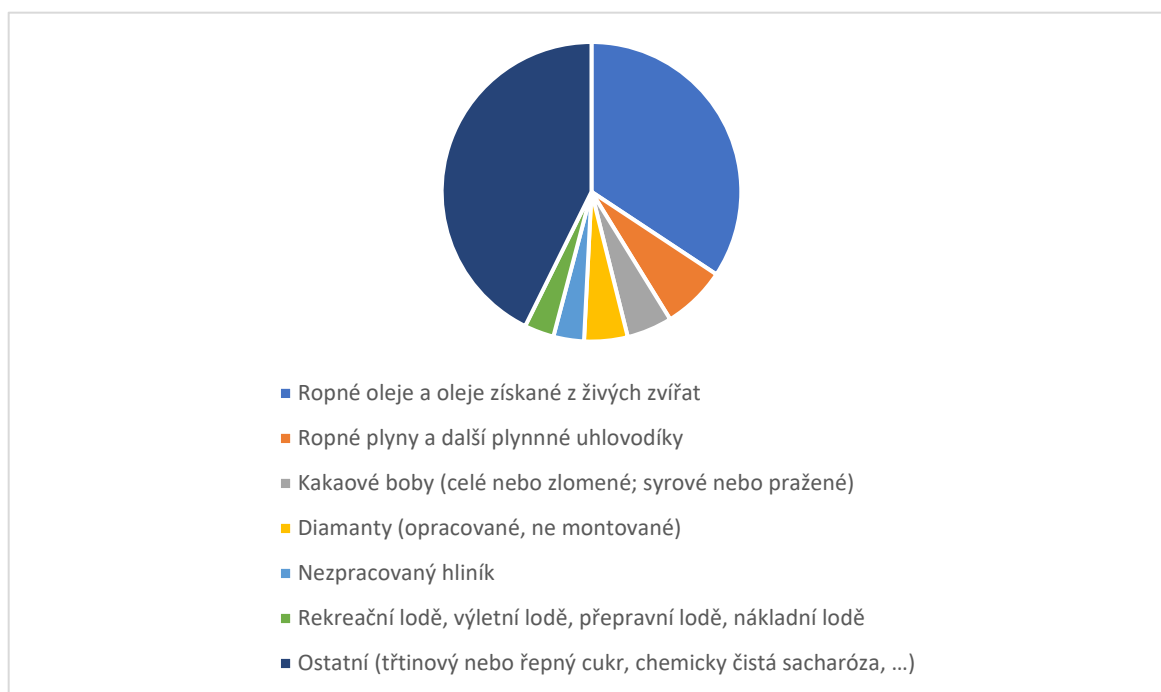
Na základě předchozí tabulky můžeme vidět, že obchod s EU je velmi ovlivněn zapojením JAR. Samotný obchod s Jihoafrickou republikou tvoří 1/3 celkového obchodu regionu AKP. Celková hodnota obchodu se světem v roce 2010 se pohybovala okolo 411 mld. EUR, z toho hodnota s obchodem s EU je 86 mld. EUR, což představuje 21 % podílu na celkovém obchodu. Na základě toho můžeme říct, že evropský trh je stále více důležitý pro tento region, než je tomu naopak.

Struktura vývozu a dovozu má velmi specifickou podobu, která byla do ustálenější podoby vytvořena v roce 2008. Komoditní struktura byla tvořena celou řadou produktů, které se v průběhu let měnily. Mezi stálé produkty, které tvoří největší procentuální část patří ropa a výrobky z ní (okolo 34 %), následují ropné plyny, kakaové boby nebo opracované diamanty. Do skupiny ostatní, která tvoří necelých 43 % z celkového dovozu a vývozu, řadíme např. třtinový nebo řepný cukr. V této oblasti jsou většinou zastoupeny zemědělské produkty, které by v celkové hodnotě netvořily významný podíl na společném obchodu.

Další komodity se pohybují v rozmezí 3 až 7 %. Třetí největší komoditou jsou ropné plyny a další plynné uhlovodíky. Ropné plyny následují kakaové boby, jak celé nebo zlomené, či syrové nebo pražené, s hodnotou 5 %. Další významnou komoditou jsou opracované

¹³⁹ HURT, Stephan. The EU – SADC Economic Partnership Agreement Negotiations: „locking in“ the neoliberal development model in southern Africa? *Third World Quarterly*, 2012 roč. 33, č. 3, s. 500.

diamanty, které tvoří také 5 % podílu na vývozu. Poslední dvě kategorie, nezpracovaný hliník a lodě (rekreační, výletní, vojenské) tvoří 3 % z celkového vývozu.

Graf 8: Struktura dovozu a vývozu; zdroj: EUROSTAT: Statistic in Focus, 52/2010 [cit. 12. 12. 2020]. Dostupné online.

Vývoj komoditní struktury v dovozu a vývozu má ustálený charakter, kdy pro africké státy je stále na prvním místě otázka ropných produktů, jako jsou ropa, nebo ropné oleje, které jsou doplněny o ropné plyny. Avšak hlavní složkou exportu a importu jsou další zemědělské produkty jako je třtinový nebo řepný cukr, či chemicky čistá sacharóza.

EU je hlavním cílem zemědělského a transformovaného zboží od partnerů z regionu AKP. V roce 2019 tato komodita představovala 33 mld. EUR. Komodity jako ropa stále představují velkou část obchodu AKP–EU. Cílem dohod o hospodářském partnerství je diverzifikovat obchod přesunutím spoléhání zemí AKP na komodity, produkty a služby vyšší hodnoty, než jsou komodity obsažené v primárním sektoru.¹⁴⁰ Mělo by tedy dojít např. k podpoře cestovního ruchu nebo stavebnictví, které spolu do určité míry souvisí.

3.3 Změny ve vztahu EU a západní Afriky po přijetí EPAs

V oblasti západní Afriky do současné doby nebyla přijata plnohodnotná dohoda EPAs, zatím došlo pouze k přijetí prozatímní EPAs s Ghanou a Pobřežím Slonoviny. V těchto dvou

¹⁴⁰ EUROPEAN COMMISSION. *Economic partnership* [cit. 1. 3. 2021]. Dostupné online.

prozatímních dohodách můžeme nalézt několik hlavních bodů, které jsou společné pro obě dohody. Jedná se např. o:

- Bezcelní přístup na trh EU od 1. ledna 2008, kdy zde máme přechodné období pro rýži (do roku 2010) a pro cukr (do roku 2015).
- Postupná liberalizace v období 15 let v přístupu na trh dovozů z Unie.
- Ochranná ustanovení, jenž umožňují stranám chránit křehká odvětví znovuzavedením cel, či kvót.¹⁴¹

V obou prozatímních dohodách nalezneme seznam komodit, kterou jsou z procesu liberalizace trhu vyloučeny. Seznamy vyloučených komodit ukazují specifickou situaci daného státu. Např. Ghana mezi vyloučené komodity zařadila např. mražené ryby či pšenici, které jsou pro ni základními surovinami. Naopak Pobřeží Slonoviny mezi vyloučené komodity zařadilo např. cement nebo benzín.

V informačním dokumentu z roku 2007 o jednáních o EPAs vysvětlila nevládní organizace Oxfam International, proč se oba partneři shodují, že vývoj těchto obchodních dohod by měl být středem pozornosti. Na jedné straně je rozvoj obchodu cíl, kolem kterého se může rozvinutý a bohatý sever sblížit s méně rozvinutým a chudým jihem.¹⁴² Vyjednávatelé chápou obavy států ECOWAS v oblasti negativního dopadu dohody o hospodářské spolupráci. Obě strany se snaží o to, aby než plnohodnotné EPAs vstoupily v platnost, tyto obavy byly vyřešeny a odstraněny. Vyjednávatelé pracují na tom, aby byla zajištěna minimalizace ztrát a maximalizace výhod¹⁴³ na obou stranách.

Přestože ještě nebyla přijata plnohodnotná dohoda, jednání o regionální dohodě EPAs se 16 státy západní Afriky a EU bylo ukončeno 30. června 2014. Tato dohoda byla v tomto období podepsána všemi členskými státy Unie a 13 státy západní Afriky. Dohodu o hospodářském partnerství následně podepsali v prosinci 2014, s výjimkou Nigérie, Mauretánie a Gambie. Gambie tuto dohodu podepsala 9. srpna 2018, Mauretánie následně pak podepsala 21. září 2018. Jediným státem, který doposud EPAs nepodepsal, je Nigérie. Z tohoto

¹⁴¹ EUROPEAN COMMISSION. *Trade, Negotiations and agreements, West Africa*. On-line text, 2009 [cit. 21. 3. 2020]. Dostupné online.

Více v BELLEY, Kofi Harrison. Parliamentary cooperation within the Economic Community of West African States. In. RAUBE, Kolja. *Cooperation and Diplomacy in EU External Relations*, 2019, s. 387–399.

¹⁴² TROMMER, Silke. After Multilateralism: North-South Development Solidarity in Resistance to the Global Trade Agenda. *Workshop „Trade Unions, Free Trade and the Problem of Transnational Solidarity“*, University of Nottingham: Centre for the Study of Social and Global Justice, 2011, č. 12, s. 11.

¹⁴³ TROMMER, Silke. Tamtéž. 2021, s. 18–19.

důvodu regionální EPAs nebyla stále ratifikována¹⁴⁴ a v nejbližší době by k jejímu podpisu nemělo dojít.

Obchodní režim	Země (země LDC)
Prozatímní dohoda EPA	Pobřeží slonoviny, Ghana
GSP	Nigérie
Vše kromě zbraní (EBA)	12 zemí LDC – Benin, Burkina Faso, Gambie, Guinea, Guinea Bissau, Libérie, Mali, Mauretánie, Niger, Senegal, Sierra Leone, Togo + Kapverdské ostrovy ¹⁴⁵

Tabulka 15: Aktuální obchodní režimy zemí regionu západní Afriky; zdroj: EUROPEAN COMMISSION: *EU-ACP: State of play at June 2010* [cit. 21. 3. 2021]. Dostupné online.

Na území západní Afriky se nachází tři obchodní režimy. Prvním režimem jsou prozatímní EPAs, které jsou uzavřeny s Pobřežím slonoviny a Ghanou, které jej plně využívají. Dalším režimem je režim GSP v rámci, kterého obchoduje pouze Nigérie, která stále odmítá podepsat regionální EPAs. Posledním obchodním režimem je režim EBA, do kterého je zapojeno 12 zemí LDC, kde specifické postavení mají Kapverdské ostrovy, které tohoto režimu mohly využívat do roku 2012.

Jednání o plnohodnotné dohodě je blokováno ze strany Nigérie. Přestože ustanovení týkající se vývozu zboží byla do určité části odsouhlasena, stále zde existují oblasti, pro které EU a Nigérie nemohou nalézt vhodný kompromis. V tomto případě hovoříme o otázkách doložky nejvyšších výhod (MFN), či výše regionálních dávek. Navíc ze strany západní Afriky dochází k nesouhlasu se zapojením částí, které se týkají např. sociálních dávek, nebo veřejných zakázek, které jsou pro Nigérii důležité,¹⁴⁶ protože by musela přistoupit na úpravu v oblasti lidských práv a následně k jejich dodržování.

Nejspornějším prvkem EPAs se západní Afrikou je otázka obchodu. Povinnosti EU podle dohody EPAs zahrnují celní, necelní bariéry a závazky podporující rozvoj. Pokud jde o otázku cel, dohoda stanovuje, že produkty „pocházející ze západní Afriky“ se do Unie dovážejí

¹⁴⁴ EUROPEAN COMMISSION. *Overview of Economic Partnership Agreements*. On-line text, 2020, s. 2 [cit. 25. 3. 2021]. Dostupné online.

¹⁴⁵ Kapverdské ostrovy byly ze zemí LDC vyřazeny k lednu 2008, kdy mohly výhod iniciativy EBA využívat prostřednictvím přechodného období do konce roku 2010. V důsledku celosvětové hospodářské krize, bylo toto období prodlouženo do ledna 2012.

¹⁴⁶ ACP-EU-TRADE: SADC. On-line text. 2010 [cit. 25. 1. 2021]. Dostupné online.

bez jakýchkoli cel, či jiných poplatků. Ačkoliv nejméně rozvinuté země v oblasti západní Afriky (13 ze 16 zemí) v současné době těží z preferenčního systému „EBA“. Podepsáním EPAs by se zajistilo, že se z toho stane spíše závazná smluvní povinnost než závazek nejlepšího úsilí. Dále dohoda uvolňuje přísná pravidla původu, která zemím západní Afriky umožňují při výrobě používat materiály pocházející z jiných zemí, aniž by ztratily volný přístup na evropský trh.¹⁴⁷ Unie v této oblasti upustila od svých požadavků, a tím vykročila směrem k dalšímu prohlubování vzájemného obchodu.

Jednou z hlavních výzev, kterým státy západní Afriky při přístupu na evropský trh čelí, jsou přísné požadavky Unie na kvalitu a balení. Tento problém se řešil např. v roce 2016, kdy Unie zakázala 26 nigerijských potravinářských výrobků z důvodu ochrany zdraví a bezpečnosti. Tomuto má zabránit EPAs, která zavazuje EU poskytnout africkým zemím finanční a technickou podporu, aby pomohla západoafrickým vývozcům splnit sanitární a fytosanitární normy evropského trhu. Zároveň se Unie zavazuje poskytnout finanční pomoc projektům spojených s obchodem, průmyslem, energetikou a dopravní infrastrukturou. S tímto je spojena i financování fiskálních dopadů provádění dohody po celé období demontáže cel. Dále se pak EU zavazuje západní Africe pomoc při získávání dalších financí pro rozvojový aspekt dohod od jiných dárců,¹⁴⁸ aby státy západní Afriky byly schopné přizpůsobit evropským standardům.

EPAs se západní Afrikou tedy vyžaduje, aby se ze strany západní Afriky snížila a odstranila cla, která se vztahují na určité produkty pocházející z Unie. Odstranění cel bude probíhat postupně v období let 2015–2035. Kromě toho by závazku nulového cla podléhalo pouze 75 % vývozu EU do západní Afriky. Zbýlých 25 % představují tzv. citlivé výrobky, které jsou z povinnosti demontáže cel vyloučeny.¹⁴⁹ Na základě tohoto můžeme konstatovat, že stále nebude vytvořen rovnocenný obchodní vztah, stále budou produkty ze západní Afriky upřednostňovány před ostatními produkty, které nepatří celkově do regionu AKP.

Ze strany západní Afriky je EPAs velmi kontroverzním dokumentem. Hlavní kritika od států západní Afriky spočívá v tom, že by dohody mohly vést k zaplavení Afriky a afrického trhu „levným vývozem EU“ a ke ztrátě politického i hospodářského prostoru pro budoucí rozvoj industrializace. Nigérie tvrdí, že dohoda EPAs zničí její výrobní základu a její snahu o rozvoj industrializace v oblasti průmyslové výroby. Na základě studie Světové banky by po úplném

¹⁴⁷ FASAN, Olu. EU-Africa trade relations. Why Africa needs the economic partnership agreements. 2018, s. 3 [cit. 21. 3. 2021]. Dostupné online.

¹⁴⁸ FASAN, Olu. Tamtéž, s. 3 [cit. 21. 3. 2021]. Dostupné online.

¹⁴⁹ FASAN, Olu. Tamtéž, s. 3 [cit. 21. 3. 2021]. Dostupné online.

provedení dohody o hospodářském partnerství mezi Unií a západní Afrikou to vedlo pouze k mírnému snížení celkové celní ochrany afrického zboží, tedy k omezenému zvýšení dovozu.

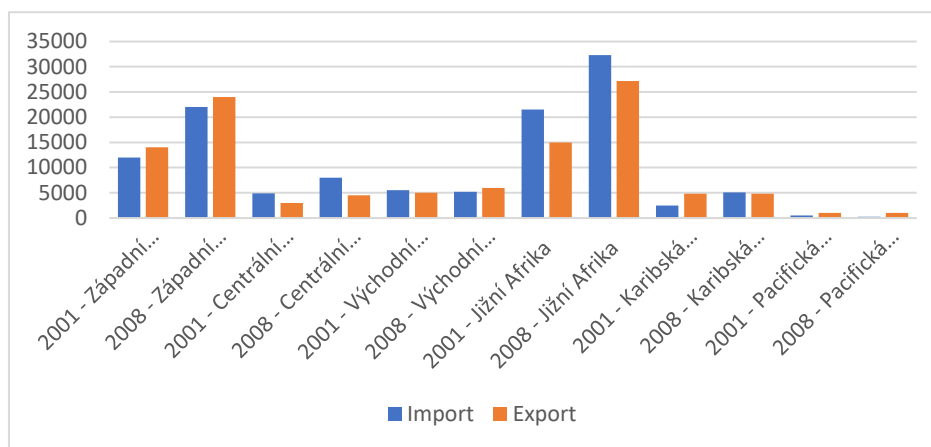
Obavy z „levného vývozu z EU“ a ztráty politického prostoru je potřeba vnímat v kontextu několika příslušných ustanoveních v EPAs. Např. dohoda se západní Afrikou umožňuje změnu západoafrických celních závazků, tak aby splňovaly „zvláštní rozvojové potřeby“ (čl. 12 EPAs). Dále existují ustanovení o používání nástrojů k nápravě obchodu jako je např. antidumpingové a vyrovnávací opatření na podporu subvencí (čl. 20 EPAs). Kromě toho dohoda obsahuje ustanovení o „začínajícím průmyslu“ (čl. 23 EPAs) a ustanovení, které umožňují západní Africe uvalit obchodní omezení, když čelí problémům s platební bilancí a vnějším finančním problémům (čl. 89 EPAs).¹⁵⁰

Když vezmeme v potaz regiony, které jsou zapojené do AKP na základě spolupráce EPAs, mezi největší obchodní partnery patří region jižní Afriky a oblast západní Afriky v čele s problémovou Nigérií. Po jednání/přijetí EPAs se obchod s jednotlivými regiony v období 2001 až 2008 ve většině případů zvýšil. Malou výjimku tvořil dovoz do zemí EU z oblasti východní a jižní Afriky. Vzájemný obchod mezi Unií a západní Afrikou prošel v období 2001 až 2008 pozitivním vývojem. V tomto období import vzrostl zhruba o 10 mld. EUR a export vzrostl také zhruba o 10 mld. EUR. Na základě následujícího grafu můžeme tedy říct, že oblast západní Afriky je po Jihoafrické republice, druhou nejvýznamnější obchodní oblastí v africkém regionu. Státy centrální Afriky ve sledovaném období zvýšily obchodní výměnu v průměru o 3 mld. EUR na straně importu. Nárůst v oblasti exportu nebyl tak razantní, kdy došlo k navýšení o polovinu, tedy o 1,5 mld. EUR. Nejstabilnější oblast Afriky je ve státech východní Afriky, kde export i import zůstal téměř nezměněný. Je zde otázka, zda státy nedokázaly využít možností, které jim Unie nabídla, nebo jestli je to otázka nerozvinutých ekonomik, protože většina států této oblasti je zařazeno mezi státy LDC.

V porovnání největší nárůst byl zaznamenán u států v oblasti Tichomoří, kdy došlo k nárůstu zhruba o 200 %, přesto tyto objemy jsou v celkové části absolutně zanedbatelné. Např. hodnota celkového dovozu na evropský trh z tichomořské oblasti v roce 2008 byla zhruba stejná jako hodnota dovozu potravin z Pobřeží slonoviny. Naopak v oblasti Karibiku došlo k minimálním změnám, kdy se hodnoty pohybovaly stále okolo 5 mld. EUR. Nárůst v této oblasti nastal pouze v podobě importu, kde došlo k navýšení zhruba o 2,5 mld. EUR. Ale jak je v této práci zmíněno již několikrát, oblast Karibiku a Pacifiku nemá obchod s Unií na prvním

¹⁵⁰ Rozhodnutí ER 2014/0265 ze dne 3. prosince 2015, kterým se přijímá Dohoda o hospodářském partnerství mezi státy západní Afriky, Hospodářském společenství států západní Afriky (ECOWAS) a Západoafrickou hospodářskou a měnovou unií (WAEMU) na jedné straně a jejími členskými státy na straně druhé.

místě, a z tohoto důvodu se tedy nesnaží o další rozvoj a prohloubení spolupráce. Výjimku tvoří pouze uskupení 14 zemí seskupených v CARIFORU.

Graf 9: Obchod mezi EU a regiony AKP v letech 2001 a 2008 (v mld. EUR); zdroj: EUROSTAT: Statistics in Focus, 85/2009 [cit. 12. 12. 2020]. Dostupné online.

Dojednání plnohodnotné EPAs je pro všechny nejdůležitějším bodem současné rozvojové politiky Unie směrem k regionu AKP. Jednání o EPAs již od svého začátku vyvolávají dlouhé a bouřlivé diskuse. Na jedné straně stojí zastánci EPAs, kteří zastávají názor, že podepsání těchto smluv přispěje k ekonomickému a sociálnímu rozvoji. Na druhé straně odpůrci vidí v EPAs určitý nástroj úpadku obchodu v rozvojových zemích. Hlavním argumentem Unie pro podepisování EPAs je kompatibilita s pravidly WTO¹⁵¹, ale také i přesvědčení o tom, že postupná liberalizace by mohla přispět ke zlepšení produkce v rámci jednotlivých rozvojových zemí v oblasti AKP.

Již od svého začátku jsou hlavními problémy určení různé míry flexibility a délky časové asymetrie přístupu ve prospěch zemí regionu AKP. V těchto bodech, ale i mnoho dalších se liší pohled EU od pohledu a požadavků států regionu AKP.¹⁵² Přestože Unie pokládá za důležité regionální seskupení, jež mají sloužit jako podklad pro ekonomický rozvoj v regionech AKP, je zde řada názorů, že EPAs mohou ohrozit soudržnost jednotlivých uskupení. Problém spočívá ve členství jednotlivých zemí v několika regionálních seskupení. Ze strany Unie je nepřípustné, aby rozvojové státy byly členy v několika regionálních uskupeních zároveň. Je na jednotlivých státech, aby si určili, pod jakou celní unií chtějí patřit.¹⁵³ Pokud tedy chtějí

¹⁵¹ Více o vztahu obchodní politiky EU s WTO a GATT v ORBIE, Jan. EU Trade and Development Policy: on Pyramids and Spaghetti bowls. *Studia Diplomatica*, 2007, roč. 60, č. 1, s. 109–118.

¹⁵² JUSTICE, C. NEOBIJE. The Emerging Trade Regime Under the Cotonou Partnership Agreement: Its Human Rights Implications. *Journal of World Trade*, 2006, roč. 40, č. 2, s. 291–314.

¹⁵³ DOBOŠOVÁ, Viera, LUKÁŠ, Ivan. Dohody o hospodárskom partnerstve Európskej únie; Cesta k úpadku Afriky, Karibiku a Ticho moria? *Mezinárodní vztahy*, 2008, č. 1, s. 103.

obchodovat s EU, musí být součástí pouze jednoho regionálního uskupení, např. tedy součástí ECOWAS.

Na základě statistik z období 2017 až 2019 můžeme říct, že společný obchod se zastavil v průměru okolo 25 mld. EUR ročně jak na straně dovozu, tak na straně vývozu. Bilance posledních dvou let se naopak začala zhoršovat, kdy v roce 2019 zde byl propad o 2,4 mld. EUR. Pro lepší přehlednost příloha č. 18, kdy je tabulka převedena do grafické podoby.

Rok	Import ze strany EU	Export ze strany EU	Bilance
2017	22,8	25,6	2,8
2018	29,7	28,4	-1,3
2019	31,3	28,9	-2,4

Tabulka 16: Obchod se zbožím v letech 2017 až 2019; zdroj: EUROPEAN COMMISSION: *West Africa* [cit. 21. 3. 2021]. Dostupné online.

Jak můžeme vidět vzájemný obchod mezi oblastmi neustále roste, i bez přijetí plnohodnotné obchodní dohody. Ale je to jenom otázka času, než Unie přestane být garantem vzájemné obchodní politiky a státy budou muset přistoupit na navrhovanou obchodní dohodu. Právě spojením silného nadnárodního postavení Unie a dvoustranných smluv uzavíraných v oblasti obchodní politiky, by mohl vzniknout nový prostor pro státy západní Afriky. Na základě dohody EPAs je jasné, že vazba mezi rozvojem obchodu a rozvojové pomoci by měla proběhnout, ale EU nemá jasně vytyčené podmínky, jak toho dosáhnout.¹⁵⁴ Můžeme tedy říci, že rozvojová pomoc bude probíhat i po přijetí plnohodnotné regionální EPAs, která sice upraví podmínky jejího čerpání, ale nebude zabraňovat jejímu využívání.

3.4 Shrnutí

Oblast mezinárodního obchodu je velmi důležitá jak pro šíření vlivu evropské kultury a obchodu, tak pro region AKP, který evropský trh bere jako svou prioritu při budování budoucích vztahů. Na základě všech tabulek a grafů můžeme vidět snahu Unie o prosazování evropských norem v ostatních koutech světa, kdy se jedná ve většině případů o třetí země.

¹⁵⁴ CARBONE, Maurizio. ORBIE, Jan. Beyond Economic Partnership Agreements: the European Union and the trade-development nexus. *Contemporary Politics*, 2014, roč. 20, č. 1, s. 1–9.

V rámci soft power se obchodní politika stala dominantním prvkem, který měl ve svém důsledku vytvořit konkurenční prostředí pro dva ekonomicky rozdílné regiony.

Přestože došlo k navýšení jak exportu, tak importu, stále se ekonomika západní Afriky nedostala na takové hodnoty, jak se předpokládalo v 50. letech. Vývoj dovozu a vývozu si prošel složitým vývojem, kdy musel reagovat na problémy uvnitř EU i samotného regionu západní Afriky. Sama Unie si je vědoma, že potřebuje rozšířit svůj trh, ale není schopna nalézt vhodné prostředky, jak toho dosáhnout. Přišla s několika návrhy, kdy v současné době se snaží prosazovat svou obchodní politiku na základě EPAs.

Během jednání o nové regionální EPAs se západní Afrikou se objevilo několik problémů, které se budou muset vyřešit, pokud chce Unie vytvořit plnohodnotné obchodní partnerství založené na rovnocenném postavení. I přes veškeré snahy, které EU vyvíjí je zde neustálý odpor Nigérie k podpisu nové bilaterální smlouvy. Nigérie si je vědoma své obchodní síly v rámci regionu západní Afriky a té využívá směrem k jednání s Unií. Plně si uvědomuje závislost EU na její levné ropě, která je jejím dominantním prvkem ve vzájemných obchodních vztazích.

Nejspornějším bodem jsou „obavy z vývozu levného zboží“ z Evropy, které by mohly ohrozit budoucí rozvoj průmyslu. S tímto vším souvisí i asymetricky vytvořené obchodní vztahy, kdy z této dohody budou čerpat státy západní Afriky, protože jim bude evropský trh otevřený bez jakýchkoli omezení. V případě afrického trhu k jeho plnému otevření nedojde a evropské zboží bude i nadále podrobena clu, či jinému zdanění nebo zpoplatnění.

4 Významné oblasti spolupráce mezi EU a západní Afrikou

V této kapitole bude rozebrána spolupráce mezi Unií a západní Afrikou. První část této kapitoly se zaměří na všeobecný vývoj obchodní spolupráce mezi oběma regiony. Jednotlivé podkapitoly, které tvoří druhou část této kapitoly, se budou zabývat hlavními odvětvími se vzájemných vztazích. První podkapitola se bude týkat obchodu se zemědělskými produkty, které jsou pro tuto oblast velmi významné. Druhá podkapitola se zaměří na obchod s průmyslovými výrobky, kde EU exportuje velké množství dopravních prostředků. Předposlední podkapitola se věnuje rybolovu, který je v oblasti západní Afriky hlavní oblastí obchodu. Je to dáno i tím, že rybolov je součástí každodenního života místních lidí. Dále zde bude nastíněn problém s nelegálním rybolovem, se kterým západní Afrika bojuje právě i za pomoci Unie. Poslední podkapitola se věnuje cestovnímu ruchu, který v této oblasti zažívá ekonomický boom. Přívál turistů a jejich peněz, které zde nechají, napomáhá i k samotnému rozvoji jednotlivých států.

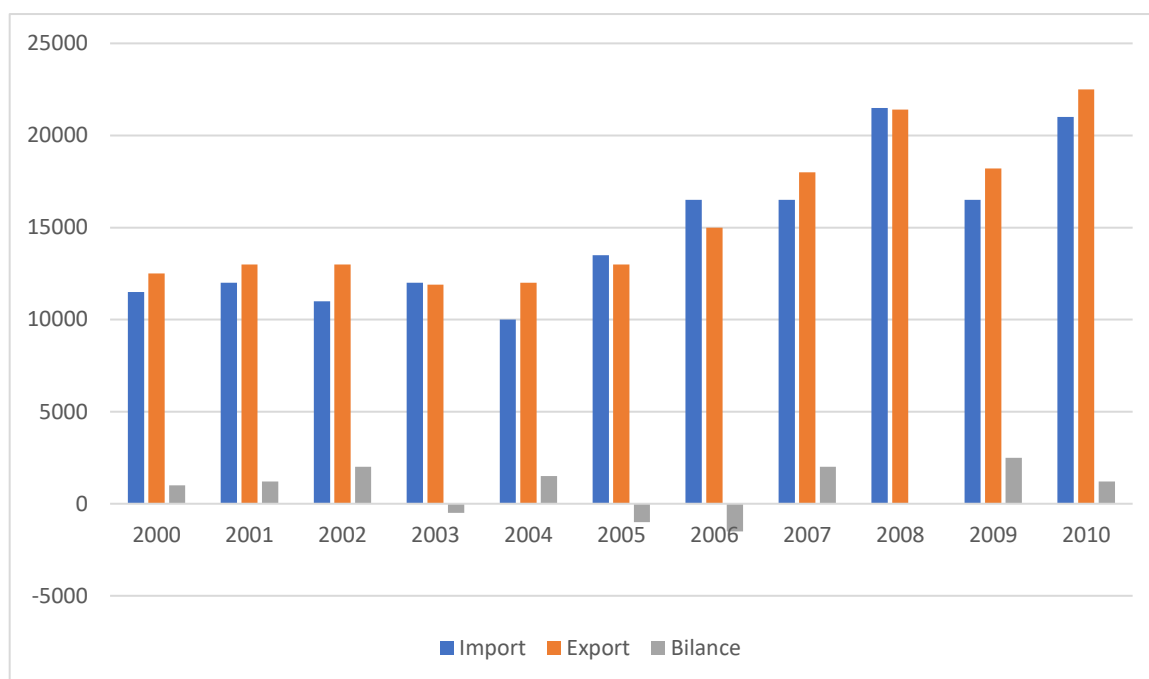
Západní Afrika není charakterizována silným smyslem pro společnou identitu kvůli svému jazykovému rozdělení, který je pozůstatkem po koloniální nadvládě. Závazek posílit úlohu regionálních institucí je patrný ve formálních i vyjednávacích strukturách v oblasti západní Afriky.¹⁵⁵ Vzájemné obchodní vztahy mezi EU a západní Afrikou v současné době probíhají na základě hospodářského společenství ECOWAS¹⁵⁶. Export a import z ECOWAS tvoří přibližně 1,5 % z celkového exportu a importu z mimoevropských trhů. Naopak export a import z ECOWAS je cca 18 % vývozu z Unie do Afriky a 16 % dovozu.

Nejdůležitějším obchodním partnerem v této oblasti je Nigérie, která je výrazným dodavatelem nerostných paliv, kdy tato paliva tvořila 2/3 celkového dovozu do EU. Další hlavní komoditou jsou potraviny (převážně kakaové body) a živá zvířata. Kakaové body jsou hlavní komoditou pro Pobřeží slonoviny a Ghanu. Pro lepší přehled v otázce importu a exportu je vytvořen graf č. 10, který představuje obchod ze strany EU a ECOWAS.¹⁵⁷ Společný obchod mezi oběma regiony probíhal v relativně ustálené podobě, kdy nedocházelo k rapidním změnám.

¹⁵⁵ HULSE, Meran. Actorness and Trade Negotiating Outcomes: West Africa and the SADC Group in negotiations for Economic Partnership Agreements. *Political Studies Review*, 2018, roč. 31, č. 1, s. 11.

¹⁵⁶ Více o fungování ECOWAS např. v AJULO, Sunday Babalola. Sources of the Law of the Economic Community of West African States (ECOWAS). *Journal of African Law*, 2001, roč. 45 č. 1, s. 73–96.

¹⁵⁷ MAGBADELO, John Olushola. The African, Caribbean and Pacific Countries. *World Affairs: The Journal of International Issues*, 2010, roč. 14, č. 2, s. 54–55.

Graf 10: Export a import ze strany EU do ECOWAS (v mld. EUR); zdroj EUROSTAT: Statistics in Focus, 5/2012 [cit. 12. 12. 2020]. Dostupné online.

Od roku 2000 vývoz z EU na trhy ECOWAS pravidelně a hlavně stabilně rostl. Částečný útlum nastal v roce 2009, kdy poklesl v důsledku hospodářské krize. Avšak již v následujícím roce se vývoz opět vrátil nad 22 mld. EUR, což představovalo nárůst o více než 18 % oproti roku 2009. Jak je zmíněno výše Nigérie si udržela post největšího vývozního partnera, kdy její vývoz na evropský trh představuje skoro polovinu celkového vývozu ze strany ECOWAS. V případě Nigérie hovoříme o částce téměř 11 mld. EUR. Dalšími významnými partnery byla Ghana a Senegal, kdy jejich vývoz představoval téměř 10 % z celkového počtu (příloha č. 10).¹⁵⁸ Přesto nedosahovaly takových hodnot jako tahoun západoafrické ekonomiky, kterým je Nigérie.

V rámci této diplomové práce jsem se zaměřila na čtyři hlavní odvětví obchodu, jak bylo popsáno výše. V první řadě se zaměřím na zemědělské produkty a s tím spojený agrární sektor, které tvoří největší prostor pro zaměstnání místních obyvatel. Je to právě agrární systém, který musí projít největší rekonstrukcí, aby byl schopný konkurence ze strany evropského trhu a rozvinutého evropského zemědělství. Druhou částí, na kterou se zaměřím, je průmyslový sektor a obchod s průmyslovými výrobky, kde hlavní vývozní artikl z evropského trhu tvoří průmyslové stroje a dopravní prostředky.

¹⁵⁸ EUROSTAT: Statistics in Focus. *Trade between EU and West Africa, 2000–2010*, 5/2012 [cit. 12. 12. 2020]. Dostupné online.

S průmyslovým obchodem je spojen i trh s ropou a výrobky z ní. Nigérie jako hlavní dodavatel ropy na evropský trh, celkově dominovala v oblasti dovozu do Unie. Její dovoz představoval více než 2/3 z celkového objemu vývozu z ECOWAS. Dalšími významnými státy v oblasti vývozu na evropský trh jsou Pobřeží slonoviny a Ghana. Zbývající země představovaly v průměru okolo 1 % z celkového počtu,¹⁵⁹ což je v porovnání s Nigérií zanedbatelná část.

Ropa a spolu s ní i ropné produkty hrály významnou roli jak na straně exportu, tak i na straně importu. V exportu ropa představovala téměř 1/3 z celkové hodnoty vývozu. Další významnou komoditou byly stroje s dopravními prostředky, které představovaly cca 30 % z celkového exportu. Další tři komodity (potravinové spolu se živými zvířaty, chemikálie a tržní výrobky) představovaly každá okolo 10 %. Ostatní zboží se pohybuje na hranici pod 10 %.

Třetí zkoumanou komoditou bude oblast rybolovu. I když tato oblast spadá pod agrární systém, zaslouží si samostatnou podkapitolu. Rybolov tvoří jednu z problémových oblastí pro přijetí EPAs. Právě nejméně rozvinuté země patří mezi největší dovozce ryb a rybích produktů na evropský trh. Unie učinila velmi omezené závazky vůči této oblasti, a proto je nutná úprava vzájemných vztahů na politické úrovni,¹⁶⁰ pokud chce EU, aby státy západní Afriky podepsaly regionální EPAs.

Poslední zkoumanou komoditou bude oblast cestovního ruchu. Cestovní ruch v této oblasti je na vzestupu, kdy mnoho států se otevírá turistům pro letní dovolené, ale i pro zážitkové pobyty v podobě výletního rybolovu v nejkrásnějších oblastech určených pro rybolov. Rozšíření cestovního ruchu má za následek nárůst zahraničních financí do domácí ekonomiky. Tyto finance je poté možné využívat pro zlepšení hlavních obchodních komodit jako je zemědělství a průmysl, kde bude moci dojít k technickému rozvoji či ke zlepšení sanitárních podmínek ve výrobnách. Dále jsou finance z cestovního ruchu využívány pro opravy místní infrastruktury a budování dalších turistických letovisek.

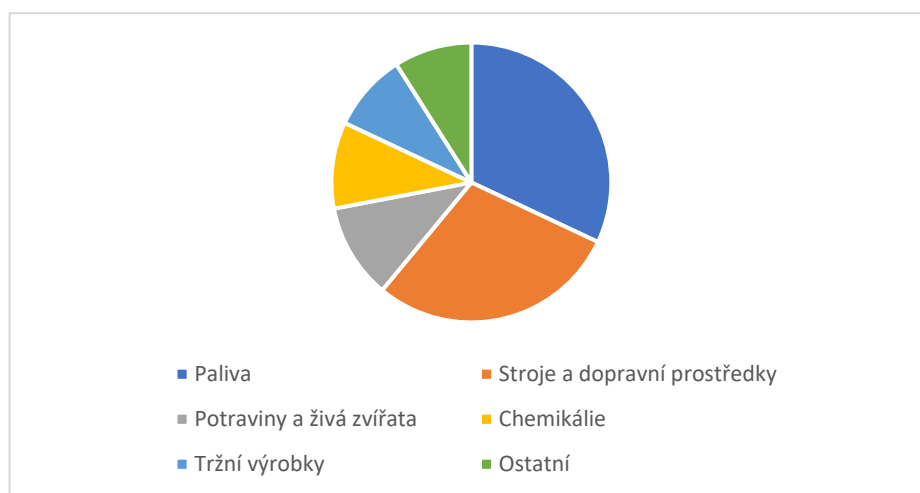
Vývoz z EU do oblasti ECOWAS v průměru meziročně vzrostl o 28 %, kdy v letech 2009 a 2010 došlo k prudkému poklesu způsobenému finanční krizí. Naopak v roce 2010 se vývoz silně přiblížil k hodnotám před krizí, kdy export činil hodnotu 22 mld. EUR, což je přibližně o 18 % více, než tomu bylo v roce 2009. Růst exportu Unie byl spojován s obdobím 2004–2009, kdy se průměrný meziroční nárůst pohyboval okolo 6 %. V rámci usklopení

¹⁵⁹ EUROSTAT: Statistics in Focus. Tamtéž [cit. 12. 12 2020]. Dostupné online.

¹⁶⁰ CAMPLING, Liam. Fisheries Aspects of ACP-EU Interim Economic Partnership Agreements: Trade and Sustainable Development Implications. *Nature Resources, International Trade and Sustainable Development*, 2008, s. 24.

ECOWAS největší nárůst nastal na straně Nigérie, kde dovoz vzrostl o více než 40 %. Dále významněji dovoz vzrostl v Guinea-Bissau, Gambii a Sierra Leone. Naopak významnější útlum nastal v Libérii (- 36 %), Togo (-14 %) nebo Nigeru (- 11 %) (příloha č. 11, 12 a 13). Rozvoj obchodu byl spojován s nově přijatou dohodou z Cotonou, která upravila obchodní podmínky mezi oběma regiony.

Nigérie byla v tomto období největším vývozním partnerem z regionálního uskupení ECOWAS ve vztahu k Unii, což představovalo téměř polovinu celkového vývozu z ECOWAS směrem k EU. Jednalo se téměř o 11 mld. EUR. Další dvě významné země (např. Ghana, nebo Senegal) představovaly jako každá samostatná země přibližně 10 % z celkového exportu. Největší exportní partner (Nigérie) představovala méně než 1 % z celkového vývozu z regionu AKP. Na omezenější africké scéně ECOWAS tvoří 18 % celkového vývozu Unie do Afriky. Je to dáno i tím, že evropský trh není plně závislý na trhu ECOWAS, jak je tomu naopak. Další možnou překážkou jsou i nadále platící cla na určité výrobky, které v opačném směru jsou již plně odstraněny.

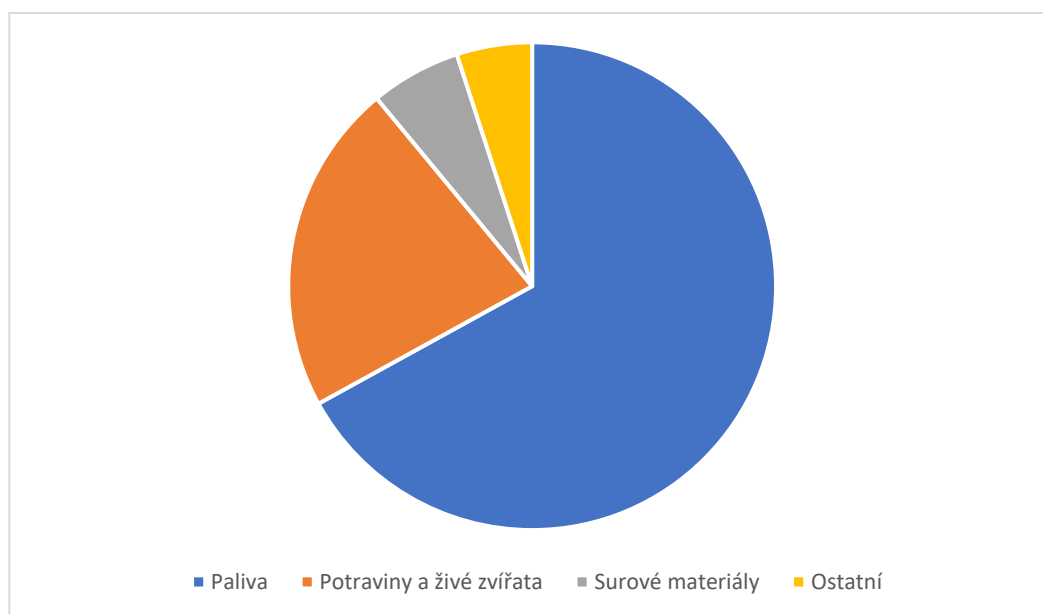

Graf 11: Vývoz zboží z EU do ECOWAS podle skupin produktů SITC v roce 2010 (%); zdroj: EUROSTAT: Statistic in Focus, 5/2012 [cit. 12. 12. 2020]. Dostupné online.

Na straně dovozu byla ropa z Nigérie také dominantním prvkem, který představoval 2/3 celkového vývozu z ECOWAS. Na základě výše uvedených hodnot můžeme říci, že ropa je základní surovina, která ovlivňuje vzájemnou obchodní bilanci. Dle mého názoru, pokud by zde nebyla ropa, evropští představitelé by se o tento region do takové míry nezaujímal. Druhou podstatnou komoditou byly potraviny (hlavním vývozním artiklem bylo kakao a kakaové boby) a živá zvířata. Tato komodita se pohybuje okolo 22 %. Do této komodity můžeme zařadit i vývoz ryb a rybích výrobků, které jsou pro oblast západní Afriky velmi důležité. Třetí vývozní

komoditou byly surové materiály, které tvořily 6 %. Poslední vývozní komodita, ve které jsou zařazeny všechny ostatní vývozní artikly, představovala okolo 5 %.

Dovoz z EU za období 2009–2010 vzrostl o 28 %, kdy došlo k výraznému zlepšení od prudkého poklesu v roce 2009. V rámci ECOWAS je nejsilnějším obchodním partnerem Unie již několikrát zmiňovaná Nigérie, kde dovoz vzrostl o více než 40 %. Ke zvýšení dovozu také došlo na straně Ghany, kdy vzrostl téměř o 30 %. Na základě delšího časového období můžeme konstatovat, že se v ECOWAS vytvořily tři hlavní dovozní zdroje na evropský trh, tj. Nigérie, Pobřeží slonoviny a Ghana. Dva z hlavních obchodních partnerů mají již podepsané EPAs, v rámci kterých již s EU obchodují. Negativní postoj Nigérie zůstává i nadále, i když vidí, že EPAs neohrožuje národní ekonomiky v Ghaně a Pobřeží slonoviny. Pokud jde o dovoz z Afriky, pozice Nigérie jako hlavního vývozce ropy se odráží i v její domácí HDP, kdy představuje 11 % HPD, zatímco Pobřeží slonoviny mělo podíl z vývozu na HDP pouze 2 % a Ghany tento podíl představoval 1 %.

Graf 12: Dovoz zboží z EU do ECOWAS podle skupin produktů SITC v roce 2010 (%); zdroj: EUROSTAT: Statistic in Focus, 5/2012 [cit. 12. 12. 2020]. Dostupné online.

Ve srovnání s minulými lety podíl minerálních paliv při dovozu na evropský trh byl mnohem vyšší, protože se ekonomika Unie zotavila z hospodářské krize a začala opět rozvíjet obchod s africkým regionem. Naopak v porovnání s dovozem potravin, které jsou méně náchylnější ke změně světové ekonomiky, nedošlo k takovému rapidnímu propadu. Jejich hodnota se změnila jen velmi málo, ale došlo k celkovému poklesu jejich podílu na dovozu

(příloha č. 14). I v této oblasti můžeme říct, že docházel ke stabilnímu vývoji, který neprocházel turbulentními změnami v krátkých časových intervalech.

Oblast exportu a importu mezi EU a západní Afrikou je na pomalém vzestupu. Přestože měla být tato oblast již plnohodnotným obchodním partnerem pro Unie, EU stále figuruje jako garant obchodní pomoci, na které jsou státy závislé. Změna by měla přijít po přijetí EPAs, kdy by se sjednotily obchodní režimy s podmínkami, které nastavila WTO.

4.1 Zemědělské produkty

Ve většině států západní Afriky zemědělství představuje velkou část zaměstnanosti a je základem průmyslového, ale i národního rozvoje. Zemědělství poskytuje většinu příjmů z vývozu, zároveň je také ústředním bodem sociálního a ekonomického života států západní Afriky. Agrární systém je v těchto afrických ekonomikách mnohem důležitější než v Evropě, kde je v současné době v agrárním systému zaměstnáno přibližně 3 % obyvatel. Z tohoto důvodu, pokud mají být rozvíjeny obchodní vztahy s EU, které podporují nové strukturální transakce v západní Africe, na první místě musí být vyřešena otázka rozvoje zemědělství,¹⁶¹ které je pro místní obyvatele jednou z překážek přijetí EPAs.

	2005	2005	Průměr
Západní Afrika	22,2	19,0	20,5
ACP Afrika	28,9	23,4	25,8
UEMOA	71,7	63,6	67,6
ESA	51,8	54,4	53,2
ACP SADC	20,2	16,8	18,3
CEMAC	11,9	10,7	11,2

Tabulka 17: Význam afrického zemědělského vývozu v obchodu s EU (%); zdroj: GOODISON, Paul. What is the Future for EU-Africa Agricultural Trade After CAP Reform? *Review of African Political Economy*, 2007, roč. 34, č. 112.

Význam zemědělského exportu západní Afriky v obchodu s Unií se pohybuje okolo 20,5 %. Zemědělský sektor je celkově důležitý pro celý africký region uskupení AKP. Jedná se o 28,9 % z celkového vývozu do EU. Přestože je zemědělství pro tento region velmi důležité,

¹⁶¹ GOODISON, Paul. What is the Future for EU-Africa Agricultural Trade After CAP Reform? *Review of African Political Economy*, 2007, roč. 34, č. 112, s. 279.

Pro oblast zemědělství byla důležitá jednání mezi státy AKP a členskými státy Unie. Viz. *The Courier Africa-Caribbean-Pacific – European Community*, 1992, č. 131, s. 8–11 [28. 3. 2021]. Dostupné online.

mnohem větší význam má pro regionální UEMOA, i když i tuto oblast můžeme zařadit pod region západní Afriky. Z tohoto důvodu můžeme říct, že většina exportu je spojena s primárním zemědělským sektorem, který je schopen konkurovat nigerijské ropě, jako hlavnímu vývoznímu artiklu z této oblasti směrem na evropský trh.

Odhady, jaké budou dopady, když budou vyloučeny citlivé produkty, jsou velmi různorodé (příloha č. 17, 18 a 19). Zůstává ale pravdou, že region AKP se stále drží v ústraní, i když jsou negativní dopady na jeho ekonomiku minimální. Hovoříme o hodnotě okolo -0,01 % HDP. Přestože je obchod se zemědělskými komoditami velmi důležitý, v budoucnu poroste počet států, které utrpí ztrátu v důsledku vyloučení citlivých výrobků. U čtyř zemí, kde jsou vyloučeny citlivé produkty, se negativní dopad, ale přeměnil na dopad pozitivní. V tomto případě hovoříme o Mali, Belize, Nigérii a Papua Nová Guinea. V Nigérii, i když zisk mírně klesá, je její celková ztráta minimální. Všechny efekty v Belize a Mali jsou menší, ale celková ztráta je snížena nejvíce.

Opačný účinek nastal pro šest zemí, které neměly vyloučeny citlivé produkty. Do této skupiny států řadíme Burkina Faso, Grenadu, Keňu, Mauricius, Surinam a Ugandu. Je důležité zdůraznit, že zatímco vyloučením produktů v oblasti AKP ze snížení cel, se snižují potencionální zisky v dovážející zemi. Z regionálního hlediska AKP to můžou být více než zisky výrobků ve vyvážejících zemích,¹⁶² než v zemích dovážejících.

Při vyloučení citlivých produktů, není překvapením, že procentuální nárůst dovozu z EU je významně snížen z 9 % na 6 %. Ve srovnání s celkovým dovozem spadajícím do zemědělství je procentuální nárůst dovozu z Unie skoro poloviční. U některých zemí je pokles dramatický, i když pro poměrně malé státy jako je např. Benin, to není tak dramatické. Na základě těchto informací můžeme říct, že dopad na výnosy je významně snížen vyloučením citlivých produktů. Přestože jsou některé citlivé produkty vyloučeny, mohou nějaké země očekávat velké ztráty příjmů jako již např. zmiňovaný Benin, místo toho, aby jejich obchod vzkvétal¹⁶³ a dále se rozvíjel.

Důležitost zemědělství můžeme vidět i v tom, že zemědělské produkty ve vzájemném obchodu v roce 2019 tvořily 5,5 mld. EUR, tedy 17,7 % z celkového importu mezi Unií

¹⁶² MORRISSEY, Oliver, ZGOVU, Evious. The Impact of economic partnership agreements on ACP agriculture imports and welfare. *CREDET research Paper*, The University of Nottingham, 2009, č. 7, s. 20 [cit. 15. 2. 2021]. Dostupné online.

Dále také v KRIMPHOFF, Jochen. *Sustainability Impact Assessment of the EU-ACP Economic Partnership Agreements*, 2007, 96 s [cit. 15. 2. 2021]. Dostupné online.

¹⁶³ MORRISSEY, Oliver, ZGOVU, Evious. The Impact of economic partnership agreements on ACP agriculture imports and welfare. *CREDET research Paper*, The University of Nottingham, 2009, č. 7, s. 20–21 [cit. 15. 2. 2021]. Dostupné online.

a západní Afrikou. Velmi podobnou část tvořily i na straně exportu, kde hovoříme o 4,1 mld. EUR, tedy 14,3 %, pro srovnání s ostatními sektory (příloha č. 20). Za nejdůležitější zemědělské produkty v této oblasti můžeme označit mléko, drůbež, cibule, rajčata, tropické ovoce, mořské plody, nebo olejná semena.¹⁶⁴ Pro lepší přehlednost příloha č. 21, která ukazuje dopad ve vzájemném obchodu při přistoupení Nigérie k EPAs. Tento dopad bude mít kladný vztah směrem k importu Nigérie na evropský trh, který se jí otevře mnohem více než za současných pravidel.¹⁶⁵ Proto je nepochopitelné, proč Nigérie stále otálí s jejím podpisem. Je zde možnost obavy z větší kontroly EU, která by ve svém důsledku mohla vést k omezení vzájemných vztahů z důvodu porušování lidských práv, ale na straně druhé jsou zde sobecké zájmy Unie.

Zemědělské produkty a celý agrární systém je pro tuto oblast důležitý, a tudíž se není čemu divit, že jsou zde obavy s prohloubením spolupráce. Obavy jsou i ze strany EU, že podporou zemědělství v oblasti západní Afriky, by se do pozadí dostala vlastní reforma zemědělské politiky, která je jednou z nejdražších evropských politik. Z tohoto důvodu jsou do Evropy dováženy převážně zemědělské komodity, které se buď v evropském zemědělství nevyskytuje (třtinový cukr nebo kakaové boby), nebo které jsou dostupné v omezeném množství (např. ryby a mořské plody, které se v Evropě loví pouze v jižních státech, ale poptávka po nich je mnohem větší).

4.2 Průmyslové výrobky

Industrializace západní Afriky je velkou výzvou jak pro ni samotnou, tak pro Evropu, protože produkční základna v průmyslové výrobě západoafrických zemí je velmi slabá. Vyznačuje se zastaralým kapitálem a vybavením, což má za následek, že je jedním z nejméně integrovaných a rozvinutých průmyslů, který je zařazený do globálních hodnotových řetězců (GVC). Tato situace je důsledkem průmyslové krize, která následovala po zrušení cel po přijetí dohody z Lomé v 80. letech, a válek spolu s konflikty, ke kterým došlo v několika zemích tohoto regionu¹⁶⁶ (např. v Nigérii, Mali či v Sierra Leone).

Průmyslové výrobky můžeme označit za jednu z nejobjemnějších částí v současných obchodních vztazích mezi Unií a západní Afrikou (příloha č. 22). Průmyslový obchod je

¹⁶⁴ EUROPEAN COMMISSION. *Identification and definition of indicators – proposal for the operational arrangements of the Competitiveness Observatory in the context of the EPA between the European Union and West Africa*, 2016, č. 11, s. 13 [cit. 1. 2. 2021]. Dostupné online.

¹⁶⁵ Sustainability Impact Assessment (SIA) of the EU-ACP Economic Partnership Agreements. West Africa: Agro-industry [cit. 1. 2. 2021]. Dostupné online.

¹⁶⁶ AFRICAN DEVELOPMENT BANK GROUP. *Industrialization in West Africa: The current state of affairs*, 2016 [cit. 2. 2. 2021]. Dostupné online.

založený převážně na exportu průmyslových strojů a dopravních prostředků z Evropy, kdy dopravní prostředky představují 8,5 % z celkového exportu. Celkově je obchod s průmyslovými výrobky na vzestupu, kdy ve většině případů došlo k meziročnímu nárůstu o více než 50 % na straně importu a o více než 5 % na straně exportu, kdy jedinou výjimkou je průmyslové zboží kvalifikované podle druhu materiálu. V této oblasti došlo ke snížení o 12,5 % na straně importu a o 3,9 % na straně exportu.¹⁶⁷ Na základě těchto dat můžeme říci, že již v současné době dochází k určité modernizaci západoafrického průmyslu, které je schopný do určité míry konkurovat tomu evropskému.

Důležitost průmyslu je odražena na jeho podílu v rámci hodnot, které zastávají v domácím HDP jednotlivých států ECOWAS (příloha č. 23). Průmysl je velmi důležitou částí HDP např. Guinei, kde tvoří skoro 50 % z celkové části. Dále je významný v Togu, kde tvoří skoro 34 % celkového HDP. V ostatních státech se tato část pohybuje v rozmezí od 12 % do 22 %.

V průmyslové oblasti funguje tzv. „west Africa common industry policy“ (WACIP). V rámci této politiky funguje implementační strategie, která je tvořena na období pěti let. Hlavním cílem je urychlení industrializace a rozvoj soukromého sektoru v západní Africe. Tento cíl je doplněný o různé specifické cíle, které mají být podle předpokladu uskutečněny do roku 2030. Jedná se o:

- Zvýšení míry zpracování místních suroviny z průměrných 15–20 % na 30 %.
- Zvýšení příspěvku zpracovatelského průmyslu k regionálnímu HDP ze současného průměru 6–7 % na 20 %.
- Zvýšení obchodu uvnitř ECOWAS z méně než 12 % na 40 %.
- Zvýšení objemu vývozu zboží vyrobeného v západní Africe na globální trh ze současných 0,1 % na 1 %.

Základní cíle, které mají být následně rozšířeny do roku 2030, jsou založeny na nastavení regionálního rámce jako určitý základ pro další rozvoj v této oblasti. Toho má být docíleno posílením národní průmyslové politiky spolu s regionální politikou spolupráce. Dále se má pokračovat v podpoře konkurenceschopnosti a rozvíjení oblasti investic jako klíčového sektoru v oblasti průmyslu¹⁶⁸ západoafrických států.

¹⁶⁷ EUROSTAT: Statistic in Focus. *Trade between EU and West Africa, 2000–2010*. 5/2012 [cit. 12. 12. 2020]. Dostupné online.

¹⁶⁸ TRAORE, Kalilou. Economic Community of West Africa states. *Public hearing of EP Committee on International Trade*, 2016, č. 7 [cit. 12. 2. 2021]. Dostupné online.
OTOO, Kwabena Nyarko. *Industrialisation Policies in West Africa*, 2013 [cit. 20. 3. 2021]. Dostupné online.

Primárními aktivitami ekonomiky ECOWAS jsou aktivity v terciálním sektoru (obchod, doprava, komunikace), které tvoří 40,5 % HDP, a primárním sektoru (produkce potravin, těžba surovin), které tvoří 29,2 % HDP. V porovnání s těmito sektory, tvoří sekundární sektor (výroba, průmysl) 30,3 % HDP. Tato situace činí ekonomiku regionu závislou na několika vnitřních (proměnlivé klimatické podmínky v zemích Sahelu¹⁶⁹, ozbrojené konflikty) a zevních (subvence pro zemědělce v Evropě, globální ceny surovin) faktorech. Sekundární sektor západní Afriky, který poskytuje zaměstnání pouze 2 až 10 % obyvatelstva, přispívá zhruba 30,3 % HDP, kdy v čele byla Nigérie (40,7 %). Následovala ji např. Gambie (8,9 %) a Sierra Leone (8,6 %). Tento nízký příspěvek k HDP ukazuje, že přírodní zdroje regionu a zejména zemědělská produkce, nejsou valorizovány.¹⁷⁰ Přesto je obchod s průmyslovými výrobky je na vzestupu.

Oblast obchodu s průmyslovými výrobky je v mnoha zemích západní Afriky důležitou položkou v národních HDP, kdy v některých státech tvoří až 50 %. Přesto je obchod v této oblasti spíše záležitostí Unie, která zde dováží dopravní prostředky a vzájemný obchod tedy probíhá v rámci terciálního sektoru, který v některých částech tvoří až 40,5 %. Můžeme tedy říci, že i tato oblast obchodu je pro státy západní Afriky podstatnou, i když k úplnému rozvoji a modernizaci průmyslu stále nedošlo.

4.3 Rybolov

Rybolovná politika Unie v západní Africe vznikla stejně jako všechna politická rozhodnutí z kombinace principu a pragmatismu. Politika rybolovu je považována za „něco možného“, a proto může být obtížné přejít od vznešených slibů k vytvoření politiky odrážející ideály jedné či druhé strany. Sjednané dohody mezi EU a západoafrickými státy jsou určeny k využívání zdrojů v jejich výlučných zónách a jsou v zásadě neudržitelné,¹⁷¹ a proto bude muset dojít k právnímu zakotvení této politiky ve vzájemných vztazích.

V oblasti rybolovu jsou vytvořeny konkrétní pravidla, kdy EK žádá, aby bylo vyhrazeno alespoň 5 % z celkového povoleného lovu pro flotily Unie. Přestože dvoustranné dohody o rybolovu mezi jednotlivými státy západní Afriky a Unií zůstanou nedotčeny, naopak EU si

¹⁶⁹ Mauretánie, Senegal, Mali, Burkina Faso, Niger, Čad, Súdán, Etiopie.

¹⁷⁰ ECONOMIC COMMUNITY OF WEST AFRICAN STATES. *West African Common Industrial Policy – WACIP*, 2010 [cit. 12. 2. 2021]. Dostupné online.

¹⁷¹ ILNYCKYJ, Mila. The Legality and Sustainability of European Union Fisheries Policy in West Africa. *Mit International Review*, 2007, s. 33 [cit. 21. 3. 2021]. Dostupné online.

přeje v této oblasti zvýšit množství práv i směrem k zemím, které dohodu o rybolovu nemají uzavřenou.¹⁷² Ale v tomto bodě Unie narazila na neochotu států spadající do západní Afriky.

Západní Afrika má v této oblasti silné sociální a ekonomické vazby. Ryby jsou hlavní komoditou v regionálním i globálním obchodě. Ryby jsou také velmi oblíbeným jídlem a tvoří nedílnou součást tradiční západoafrické stravy. Rybolov je pro obyvatele západní Afriky ještě důležitější, kdy většina ryb je v současné době plně nebo až nadměrně využívána, což ohrožuje samotné živobytí či zajišťování potravin. Iniciativa pro pobřežní rybolov (CFI) působí v Pobřeží slonoviny, Senegal a na Kapverdských ostrovech. Jejím cílem je posílení správy a řízení rybolovu, co má ve svém důsledku vést ke zlepšení hodnotových řetězců mořských plodů a pracovních podmínek.¹⁷³ CFI již zahájila tuto činnost, avšak k jejímu zhodnocení bude muset dojít až v nejlepších letech, kdy se projeví první výsledky.

Pobřežní rybolov na Kapverdských ostrovech hraje významnou roli jako součást potravy, obživy, ale i v a místní ekonomice. Rybolov přispívá zhruba 2 % na HDP a poskytuje více než 5 800 pracovních míst. Nadměrný rybolov, znečišťování moří a oceánů a změna klimatu vytváří tlak na rybolovné zdroje okolo Kapverdských ostrovů. CFI v této oblasti pracuje na inovativních způsobech, jak zajistit udržitelný pobřežní rybolov a zároveň ochránit životní prostředí, aby došlo k ekonomickým a sociálním výhodám¹⁷⁴ místních obyvatel, které jsou na něm závislé.

Naopak pro Pobřeží slonoviny je velmi důležitou částí rybolovu tzv. drobný rybolov, který představuje 70 % HDP, což je zhruba 100 000 tun ryb ročně. Zároveň pobřežní rybolov poskytuje Pobřeží slonoviny tisíce pracovních míst. Pobřežní ryby (např. sardinky) pomáhají zásobovat místní a centrální trhy jako je např. Abidjan či San Pedro. CFI bude v této zemi spolupracovat se všemi zúčastněnými stranami na udržitelném rozvoji pobřežního rybolovu a na ochraně životního prostředí vč. ochrany mangrovových porostů,¹⁷⁵ které jsou pro tuto oblast důležitou součástí ekosystému.

Senegal díky dlouhému pobřeží plně využívá tuto oblast pro zaměstnání, kdy tohoto sektoru plně využívá přibližně 15 mil. obyvatel. Rybolov přispívá přibližně 3,2 % do HDP, kdy poskytuje přibližně 53 000 pracovních míst. Senegal je zároveň klíčovým vývozcem svých ryb,

¹⁷² Přesná pravidla jsou vymezena v čl. 6 EPAs mezi EU a západní Afrikou.

MEYN Mareike, STEVENS, Christopher. ACP-EU Economic Partnership Agreements. *Commonwealth Secretariat*, 2007, č. 11, s. 29 [cit. 1. 3. 2021]. Dostupné online.

¹⁷³ FOOD AND AGRICULTURE ORGANIZATION OF THE UNITED NATIONS. *Coastal Fisheries Initiative* [cit. 21. 3. 2021]. Dostupné online.

¹⁷⁴ FOOD AND AGRICULTURE ORGANIZATION OF THE UNITED NATIONS. *Coastal Fisheries Initiative – Cabo Verde* [cit. 21. 3. 2021]. Dostupné online.

¹⁷⁵ FOOD AND AGRICULTURE ORGANIZATION OF THE UNITED NATIONS. *Coastal Fisheries Initiative – Côte d'Ivoire* [cit. 21. 3. 2021]. Dostupné online.

kdy např. v roce 2015 vyvezli rybí produkty v hodnotě 353 mil. USD. Nadměrný rybolov v této pobřežní oblasti tvoří 80 % celkového úlovku, dále je to 60 % dodávek vývozu a více než 108 tisíc pracovních míst a živobytí.¹⁷⁶ Na rozdíl od předchozích států je pro Senegal otázka rybolovu otázkou národního hospodářství.

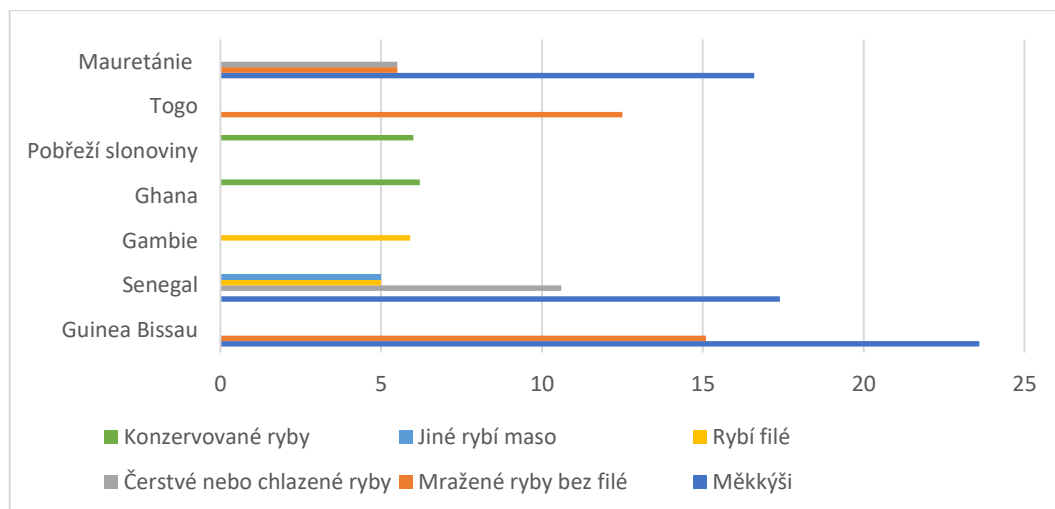
Ryby a rybí výrobky jsou důležitým hospodářským odvětvím hned v několika zemích západní Afriky. Toto odvětví je obzvláště důležité pro Guinea-Bissau, Mauretánii a Senegal. Např. v Mauretánii 50 % příjmů pochází z rybolovu a v Senegal představuje 30 % z celkového vývozu země směrem do Evropy. Tento zdroj však podléhá velkému tlaku ze strany EU, což by mohlo dospět ke zhoršení potravinové bezpečnosti západoafrického regionu. Kromě toho je v oblasti západní Afriky upřednostňování evropských rybářských lodí, což by mohlo být další ohnisko problému pro podpis EPAs všemi státy západní Afriky. Na tento problém poukazuje také Nigérie, která i z tohoto důvodu odmítá EPAs podepsat.

Na základě následujícího grafu můžeme názorně vidět důležitost obchodu s rybami a rybími výrobky. Nejčastěji se obchoduje s měkkýši a jiným rybím masem, kdy následuje obchod s celými mraženými rybami, kdy rybí filé je samostatnou obchodní komoditou. Dále se obchoduje např. s konzervovanými rybami, či výše zmíněným rybím filé. Vývoz ryb a rybích produktů je pro některé země západní Afriky velmi důležitý. Na prvním místě ve vývozu ryb jsou měkkýši, kteří jsou hlavním vývozním artiklem např. Guinei Bissau, kde tvoří 23,6 % z jejího celkového vývozu na evropský trh. Na druhém místě v Guinea Bissau se poté umístil obchod se zmraženými rybami bez filé (15,1 %).

Také většina mauretánského vývozu pochází z měkkýšů (16,6 %), ale dále je doplněn vývozem ryb (čerstvých nebo chlazených) a zmražených ryb, kdy tento vývoz tvoří v průměru okolo 5,5 % za každou komoditu. V Senegal jsou také nejdůležitějšími exportní položkou měkkýši (17,4 %), kdy je následuje vývoz čerstvých ryb (10,6 %) a vývoz rybího filé a jiného rybího masa (10,1 %).

Další západoafrické země, které se významněji podílejí na vývozu jsou např. také Gambie (rybí filé a jiné rybí maso) s 5,9 %, Ghana (konzervované ryby) s 6,2 %, Pobřeží slonoviny (konzervované ryby) s 6 %, a nebo Togo (zmražené ryby) s 12,5 %.

¹⁷⁶ FOOD AND AGRICULTURE ORGANIZATION OF THE UNITED NATIONS. *Coastal Fisheries Initiative – Senegal* [cit. 21. 3. 2021]. Dostupné online.

Graf 13: Vývoz ryb z ECOWAS na evropský trh; zdroj: Regional SIA: West African ACP countries [cit. 20. 3. 2021]. Dostupné online.

S tímto odvětvím souvisí celá řada potencionálních obchodních opatření, které bude vhodné zvážit před přijetím regionální EPAs se západní Afrikou. Prvním problémem jsou vysoké vývozní tarify na evropský trh. V západní Africe je aplikované průměrné clo ve výši 15 %, avšak v Nigérii je tato hodnota zvýšena až na 25 %. Naopak nejnižší clo je v Guineji, kde dosahuje výše pouze 7 %. Vzhledem k důležitosti vývozu ryb na bohaté evropské trhy mohou být cla stále důležitým problémem. Navíc snížení cel v západní Africe by mohlo vést ke změně vnitropodnikového obchodu AKP a EU ve prospěch vývozců z Unie. Toto by vedlo k rostoucímu vývozu Unie na trhy regionu AKP, tedy i západní Afriky, což by mohlo poškodit domácí regionální trhy.

V tomto odvětví budou existovat stále příležitosti ke zvyšování hodnoty ve vzájemném obchodu, zejména v oblasti zpracovaných výrobků jako jsou konzervované ryby či rybí přípravky. Určitá zpracovatelská kapacita již existuje v Senegalu, Ghaně, nebo v Mauretánii. Jedná se o zpracovací zařízení a vytvoření vhodné infrastruktury pro dopravu a chlazení.

V současné době dochází k „boji“ o ryby z oblasti západní Afriky, protože na pobřeží dlouhém 5 500 km se nachází nejrozmanitější rybolov na celém světě. V této oblasti jsou příjmy z něj nesmírně ekonomicky významné, protože obyvatelé od Mauretánie po malý ostrov Svatého Tomáše a Princův ostrov, se spoléhají na rybolov, který slouží jako hlavní zdroj obživy. Zároveň je tento region jedním z nejhudších a nejméně sledovaných na celém světě. To má za následek, že lodě mohou pohodlně přecházet z výsošných vod jednoho státu do vod druhého státu s jistotou, že většina zemí v této oblasti nemá plně funkční námořnictvo, které by bylo schopné zasáhnout v případě neoprávněného vstupu do národních vod. S tímto je spojen vzestup nezákonného, nehlášeného a neregulovaného rybolovu jinými státy světa, než které

náleží do regionu západní Afriky. Množství nelegálně chycených ryb se pohybují okolo 40 %, což je nejvíce na celém světě,¹⁷⁷ a proto vznikla výše uvedená CFI, která má dopomoci potlačit tento trend.

Na nelegálním rybolovu se podílejí i mohutná plavidla Číny, Turecka nebo Maroka, kteří zde loví např. tuňáky. Opačným případem jsou evropské lodě, které mají nejlepší technologii a jejich povolení je vždy perfektní, protože mohou zaplatit, co potřebují, aby měli všechny řádné licence a dokumenty, které vyžadují státy západní Afriky, v pořádku. Dokonce některé z těchto poplatků hradí přímo daňoví poplatníci EU prostřednictvím režimu dotací v oblasti rybolovu, které mají pomoci zemím západní Afriky zmařit nezákonný a neregulovaný rybolov. Unie zde monitoruje a prosazuje své zájmy, kdy se označuje za hlavního bojovníka proti nezákonnému a neregulovanému rybolovu.¹⁷⁸ Ale i v tomto kroku můžeme vidět sobecké zájmy EU, kde se snaží udržet postavení donora, aby nepřišla o levné ryby z oblasti západní Afriky.

Rozvoj vzájemných vztahů v této oblasti bude patřit k jedné z nejproblematictějších oblastí v případě přijímání EPAs. Na stranu Unie se mnoho států přikloní z důvodu finanční pomoci a výpomocí evropských flotil při řešení problémů v otázce nelegálního rybolovu ve vodách států západní Afriky. Naopak státy západní Afriky se obávají, že s požadavkem na podíl evropských flotil při rybolovu, se EU bude snažit v budoucnu tuto hranici posouvat a státy na tom budou ještě hůř, než kdyby nepřistoupily na regionální EPAs.

4.4 Cestovní ruch

Oblast západní Afriky je rozsáhlý a zajímavý region, od starobylých pobřežních měst až po prehistorické památky ve vnitrozemských státech. S tímto je spojeno i to, že se pohybujeme po nejlidnatější části afrického kontinentu, kde najdeme i nejlidnatější stát Afriky, tedy Nigérii. Trvalý rozvoj cestovního ruchu učinil z tohoto odvětví významný hnací motor hospodářského růstu pro jednotlivé země. Je důležité zdůraznit, že kromě vytváření pracovních míst

¹⁷⁷ MUNSHI, Neil. The fight for west Africa's fish. *The Financial Times*, 13. března 2020 [cit. 20. 3. 2021]. Dostupné online.

STANDING, André. Criminality in Africa's Fishing Industry: A Threat to Human Security. *Africa Security Brief*, 2017, č. 33 [cit. 20. 3. 2021]. Dostupné online.

¹⁷⁸ MUNSHI, Neil. The fight for west Africa's fish. *The Financial Times*, 13. března 2020 [cit. 20. 3. 2021]. Dostupné online.

FOOD AND AGRICULTURE ORGANIZATION OF THE UNITED NATIONS. *West Africa: Illegal fishing, the black hole in the seas*, 2017 [cit. 21. 3. 2021]. Dostupné online.

KAGIA, Ruth. Enough is Enough. African nations must unite against illegal fishing. *The africa report*, 13. března 2020 [cit. 21. 3. 2021]. Dostupné online.

i ekonomického a finančního dopadu pro dané země, má tento jev i vedlejší účinek, který zahrnuje i ostatní ekonomická odvětví jako je např. doprava, zemědělství nebo rybolov.

V oblasti západní Afriky cestovní ruch poskytuje příležitost bojovat proti chudobě za podpory Unie, která stimuluje národní i evropské ekonomické struktury. Komise ECOWAS v tomto směru plánuje přijmout regionální politiku pro období 2019–2029, kde k dosažení tohoto cíle, se přístup regionální politiky cestovního ruchu zaměřuje na ochranu kulturního dědictví,¹⁷⁹ které může sloužit jako „lákadlo“ pro zahraniční turisty.

Cestovní ruch je jedním ze silných prostředků hospodářského růstu a vytváření nových pracovních míst, kdy podle Světové rady pro cestovní ruch toto odvětví vytvoří v oblasti subsaharské Afriky (SSA) v období následujících deseti let až 3,8 milionu nových pracovních míst. Hlavní výhodou této oblasti oproti jiným odvětvím je to, že výdaje návštěvníků mají stále rostoucí tendenci. S tímto souvisí i následné výdaje zemí na výstavbu nových ubytování, služeb a infrastruktury. Dále také turismus podporuje poptávku v oblasti dopravy, telekomunikací nebo finančních služeb. Cestovní ruch může poskytnout ekonomickou základnu pro celý region západní Afriky, jehož jedinou možností rozvoje jsou její kulturní a přírodní zdroje,¹⁸⁰ jež se dostávají čím dál více do podvědomí celého světa.

Přestože byla oblast Afriky vážně zasažena globální krizí v letech 2008 a 2009, kontinent se díky obezřetné makroekonomické politice vlád místních států a finanční podpoře multilaterálních agentur v roce 2009 vyhnul ještě horšímu deficitu v národních rozpočtech. Cestovní ruch je jedním z klíčových segmentů průmyslu, který řídí současnou změnu a je jedním z hlavních transformačních nástrojů v rámci budování nových ekonomik v afrických zemích. Trvale řízený cestovní ruch je účinným nástrojem pro místní rozvoj. Cestovní ruch je velmi složitý sektor, který má přesah do dalších ekonomických aktivit,¹⁸¹ čímž umožňuje i jejich další rozvoj i bez další finanční pomoci ze strany EU.

V roce 2004 bylo schváleno Nové partnerství pro rozvoj Afriky (NEPAD), nový akční plán, který z Afriky má učinit „destinaci 21. století“. Na základě Světové organizace cestovního ruchu OSN (UNWTO) je Afrika jednou z nejrychleji rostoucích turistických oblastí v posledním desetiletí. Se správně zvolenými investicemi budou příjezdy zahraničních turistů i nadále růst. Příjmy z cestovního ruchu jsou velmi často záchranou ekonomik pobřežních států západní Afriky. Např. cca 50 % seychelského HDP pochází z cestovního ruchu, na

¹⁷⁹ ECOWAS. *Regional Tourism Policy*, s. 4 [cit. 12. 3. 2021]. Dostupné online.

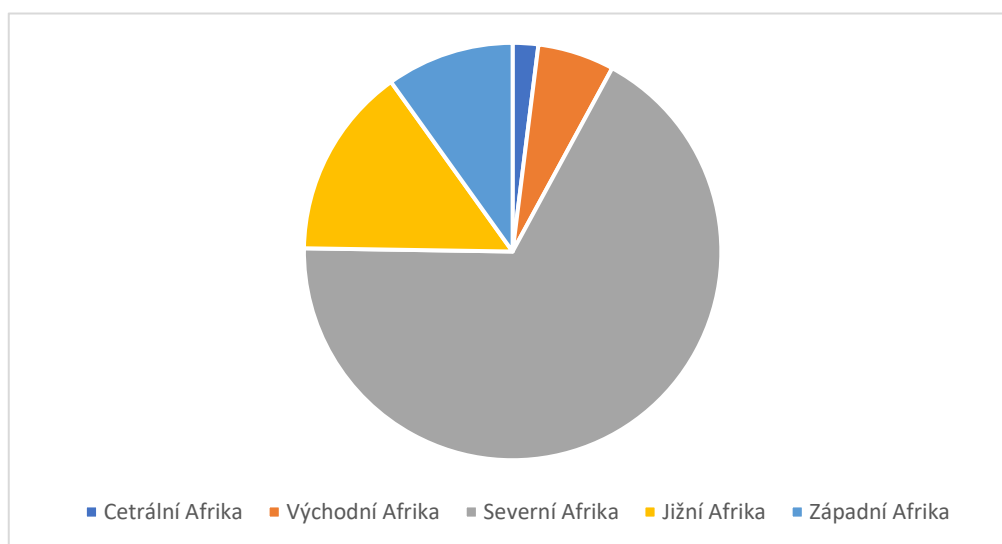
¹⁸⁰ WORLD BANK. *Tourism in Africa: Harnessing Tourism for Growth and Improved Livelihoods*, 2014 [25. 3. 2021]. Dostupné online.

¹⁸¹ WORLD BANK. *Tourism in Africa: Harnessing Tourism for Growth and Improved Livelihoods*, 2014 [cit. 25. 3. 2021]. Dostupné online.

Kapverdských ostrovech je to 30 %, na Mauriciu 25 % a v Gambii 16 %. Na základě analýzy WB cestovní ruch představuje 8,9 % HDP východní Afriky, 7,2 % severní Afriky, 5,6 % západní Afriky a v oblasti jižní Afriky je jeho podíl 3,9 %.¹⁸²

Přestože došlo k prudkému nárůstu v oblasti cestovního ruchu např. v roce 2011 z celkového 980 mil. mezinárodních turistů, bylo pouze 50 mil. cestujících do Afriky. Podle dat UNWTO stále Afrika přijímá více turistů než např. Karibik nebo střední a jižní Amerika dohromady. Turisté cestující do Afriky většinou pocházejí z Evropy a USA. Na prvním místě je Francie, za níž následuje Velká Británie a na třetím místě pak samotné Spojené státy,¹⁸³ pro které je stále lákavější ale oblast jižní Afriky v čele s JAR.

Cestovní ruch je velmi spojen s rozvojem letecké dopravy, kde je velmi důležitá přeprava cestujících do ostatních regionů na světě. Oblast Afriky je v současnosti na rostoucí vlně v podobě přepravených cestujících do tohoto regionu. Např. oblast západní Afriky tvoří 10 % ze všech regionů Afriky. Západní Afrika tvoří nejmenší část v oblasti přepravy cestujících na africkém kontinentu. Tento jev může být i v důsledku toho, že většina států tohoto regionu je zařazena mezi státy LDC, kdy lidé mají obavy z cest do těchto oblastí, přestože je zde mnoho zajímavých míst a turistická centra jsou na vysoké úrovni. V posledních letech ale zde můžeme vidět nárůst nových turistů např. v oblasti Kapverdských ostrovů, které ročně navštíví až 700 tisíc turistů.

Graf 14: Množství cestujících do jednotlivých oblastí Afriky (%); zdroj: EUROSTAT: Statistic in Focus, 52/2008 [cit. 12. 2. 2021]. Dostupné online.

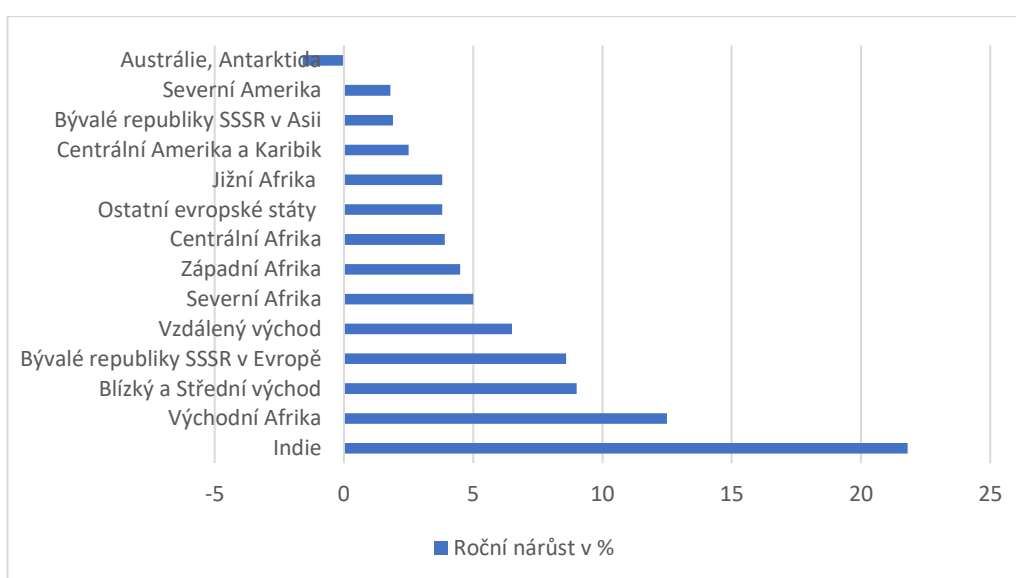
¹⁸² IGHOBOR, Kingsley. *Tourism in Africa is slowly coming of age*, srpen 2012 [cit. 25. 2. 2021]. Dostupné online.

¹⁸³ IGHOBOR, Kingsley. Tamtéž [cit. 25. 2. 2021]. Dostupné online.

Přestože celkový počet pasažérů je v porovnání s ostatními regiony mimo Austrálii minimální, množství letadel létajících do tohoto regionu, je na tuto oblast docela vysoké. Do oblasti západní Afriky létá ročně okolo 30 tisíc letadel, což je zanedbatelné např. vůči severní Africe, kde ročně přistane okolo 234 tisíc letadel. Tento jev je dán i tím faktem, že v severní Africe se nachází turisticky oblíbené destinace jako je Egypt, Tunis nebo Maroko (pro lepší porovnání příloha č. 24).

Velkou snahu o rozvoj letecké dopravy v oblasti západní Afriky má Nigérie a Ghana. I když nejsou letecké společnosti v této oblasti bez problémů, trh neustále roste a objevují se noví účastníci. Ghana otevírá své nebe nových mezinárodním dopravcům, kteří chtějí zvýšit frekvenci propojení s Evropu, ale i celým světem. Nigérie je v této pozici označována jako trh s nízkým sklonem k cestování, ale s velkým potenciálem. Přestože je Nigérie sedmým nejlidnatějším národem na světě, ale vzhledem ke své historii a současným problémům zůstává relativně izolovaná od většiny zbytku světa. Např. z celé Evropy v roce 2011 do Nigérie létalo pouze 74 letadel týdně,¹⁸⁴ což odpovídalo nezájmu evropských států o navázání hlubší spolupráce v této oblasti.

Na následujícím grafu č. 15 můžeme vidět meziroční růst mezi lety 2005 a 2006, který byl v oblasti západní Afriky o více než 4,5 % vyšší, což tento region řadí na třetí místo v africkém kontinentu. Na prvním místě se umístila východní Afrika, kde je rozvoj cestovního ruchu spojený se státy jako je Keňa, Etiopie či Uganda.

Graf 15: Růst osobní dopravy mimo EU v letech 2005 až 2006; zdroj: EUROSTAT: Statistics in Focus, 52/2008 [cit. 12. 2. 2021]. Dostupné online.

¹⁸⁴ Pro lepší přehlednost a doplnění více informací v článku CAPA. *Nigeria and Ghana driving West African aviation development*, 21. 10. 2011 [cit. 31. 3. 2021]. Dostupné online.

Roční nárůst v oblasti západní Afriky je v průměru celého regionu na úrovni ostatních regionů. Roční nárůst se na celém africkém kontinentu pohyboval v průměru okolo 5 %. Výjimku tvořil region východní Afriky, kde meziroční nárůst činil 12 %, což odpovídalo např. nárůstu zájmu turistů o oblast Madagaskaru.

Růst osobní dopravy mimo EU souvisí i s rozšiřováním a navazováním diplomatických styků s dalšími oblastmi světa. Unie se snaží vybudovat své vztahy na co nejvíce platformách založených jak na obchodní spolupráci, tak na rozvoji cestovního ruchu. Dle mého názoru můžeme cestovní ruch považovat za další možnou složku soft power. EU se snaží prosadit určité standarty, které mají usnadnit cestování, a tím i šíření evropské kultury do dalších koutů světa.

K vzájemnému zlepšení vztahů dochází k odstranění vízové povinnosti při cestování z Evropy do afrických zemí (např. vízová povinnost je zrušena s Kapverdskými ostrovy na dobu 30 dní, s ostrovem Svatého Tomáše a Princova ostrova, kde bezvízový pobyt nesmí být delší než 15 dní; dále je také vízová politika zrušena např. se Senegalem). Dalším kladným bodem bylo vytvoření pravidelných leteckých linek mezi hlavními evropskými letišti a významnými letišti v západní Africe (např. pravidelná linka Paříž – Accra). V posledních letech se také v mnoha státech rozšířily pravidelné lety na Kapverdské ostrovy, které jsou z velké části využívány jako charterové lety pro dovolené.

Přestože má africký kontinent 15 % světové populace, obsluhuje kontinent pouze 4 % plánovaných sedadel světové letecké dopravy. Přestože tato nabídka sedadel v období 1998 až 2009 vzrostla o 6,5 % a v některých oblastech, jako jsou Kapverdské ostrovy, Etiopie či Mosambik, došlo až ke dvojcifernému růstu, stále zde počet turistů nedosahují takových hodnot jako je tomu např. v severní Africe. V této oblasti dominují zahraniční letecké společnosti, které provozují dálkové lety. Pouze několik vnitrostátních dopravců pokračuje v samostatném provozu, ale více se zde objevují společnosti, které spolupracují s mezinárodními dopravci. S tímto souvisí i výsledky studie WB, které zjistily, že letenky byly pro oblast subsaharské Afriky, jejíž součástí je i západní Afrika, o 50 % dražší a charterové zájezdy byly o 20–30 % dražší než ve srovnatelných destinacích jinde na světě. Nedostupnost vnitro regionálních leteckých spojení v kvalitní vnitřní letecké dopravy omezuje přístup k vnitřním cílům a rovněž brání pokroku v rozvoji cestovního ruchu.¹⁸⁵ I přes veškeré problémy, které jsou s touto oblastí spojeny, je zde rapidní nárůst v zájmu ohledně této oblasti.

¹⁸⁵ WORLD BANK. *Tourism in Africa: Harnessing Tourism for Growth and Improved Livelihoods*, 2014 [cit. 25. 3. 2021]. Dostupné online.

4.5 Shrnutí

Současný obchod mezi EU a západní Afrikou probíhá na platformě ECOWAS. V rámci tohoto uskupení se vyčlenily státy, které se staly hlavními partnery v otázkách evropského obchodu. O „plnohodnotných“ obchodních partnerech můžeme hovořit v případě Nigérie, Pobřeží slonoviny a Ghany. Mezi hlavní oblasti spolupráce patří zemědělství a průmyslový sektor.

Otázka nigerijské ropy je hlavním důvodem spolupráce mezi Unií a západní Afrikou. Unie potřebuje levnou ropu, kterou získává výměnou za preferenční obchodní vztahy s evropským trhem. Ropa a ropné produkty dominují jak na straně dovozu, tak v oblasti vývozu. Druhou důležitou komoditou ve vztahu EU a Afriky je agrární systém, který je v mnoha zemích založen na exportu kakaových bobů a živých zvířat. Avšak v této oblasti se setkáváme s citlivými výrobky, které jsou ze vzájemného obchodu vyloučeny.

V dalších oblastech jako je průmysl a rybolov je důležitý import i export na evropský trh. Průmysl je založený na exportu dopravních prostředků a jiných strojů do států západní Afriky. V oblasti rybolovu je naopak důležitý import ryb na evropský trh, který je podmíněn ochranou domácích rybářů před útlakem rybářských flotil Unie. Pro velké množství států je právě rybolov jednou z nejdůležitějších vývozních komodit, která tvoří většinu jeho obchodu s Evropou.

Velkou neznámou je vývoj v oblasti cestovního ruchu, který je na vzestupu. S tím je spojen i obsah financí, které plynou jednotlivým státům. Ty z těchto financí dále povzbuzují rozvoj domácí ekonomiky, kdy je využívají pro rozvoj infrastruktury, ale i budování dalších turistických resortů, které mají nalákat další nové turisty. Rozvoj cestovního ruchu je spojen i s rozvojem letecké dopravy do této oblasti.

5 Možnosti budoucího vývoje obchodních vztahů mezi EU a západní Afrikou

Současné euro-afričké vztahy mají velmi specifickou podobu, kdy byla evropská podpora rozvoje, zemědělství a infrastruktury označena za dlouhodobý cíl v rozvojových snahách Unie. S tímto jsou spojeny i budoucí vztahy mezi africkým regionem, tedy i západní Afrikou¹⁸⁶, a EU, které jsou vytvářeny na základě Společné strategie Afrika – EU (JAES). Obě společenství se dohodla na prosazování další společné politiky nad rámec tradiční rozvojové politiky.

Společná strategie JAES je vytvářena na summitech, kde jsou přijímány různé strategie a partnerství, kdy na základě těchto dokumentů je určen budoucí vývoj vztahů a jsou nastaveny společné cíle v euro-afričských vztazích. První summit této platformy se konal v roce 2000 v egyptské Káhíře. Na summitu byl zahájen mnohem strukturovanější dialog mezi zástupci Unie a západní Afriky, vč. pravidelných setkávání vysokých úředníků. Výsledkem prvního summitu bylo prohlášení o řešení problému v oblasti obchodu a dalším rozvoji politické spolupráce. V důsledku prohlášení bylo v roce 2001 vytvořeno nové sociálně-ekonomické partnerství pro rozvoj Afriky (NEPAD).

Druhý summit proběhl na konci roku 2007 v Lisabonu. Na jeho konci byla přijata druhá deklarace (tzv. Lisabonská deklarace), která založila strategické a rovné partnerství mezi Afrikou a EU. Tato deklarace byla přijata společně s první společnou strategií mezi Unií a Afrikou, a dále pak spolu s prvním akčním plánem. Tyto akční plány jsou sestavovány na období tří let. První akční plán byl sestaven na období 2008–2010. V tomto akčním plánu bylo stanoveno osm priorit¹⁸⁷ v čele s udržením míru a bezpečnosti, podporou demokratického vládnutí a ochraně lidských práv. Avšak celkově summit ztroskotal na obchodních liberalizačních dohodách, které africké státy odmítly podepsat¹⁸⁸ tudíž muselo dojít k přehodnocení vzájemných vztahů.

Třetí summit se konal v roce 2010 v libijském Tripolisu. Na konci summitu byla přijata třetí deklarace i druhý akční plán na období 2010–2013. V deklaraci se představitelé EU a Afriky dohodli na potřebě upevnění spolupráce v oblasti hospodářského rozvoje a dokončení

¹⁸⁶ ŠMOLÍK, Vojtěch, BIDOVSÝ, Matej. Afrika a EU: Tradiční partnerství čelí novým výzvám. *Institut pro politiku a společnost: Policy paper*, 2018, č. 11, s. 1 [cit. 27. 2. 2021]. Dostupné online.

¹⁸⁷ Mír a bezpečnost; demokratické vládnutí a lidská práva; obchod, regionální hospodářská integrace a infrastruktura; rozvojové cíle tisíciletí; energetika; klimatické změny; migrace a nezaměstnanost; věda, informační společnost a vesmír. FIRST ACTION PLAN (2008–2010) for the Implementation of the Africa-EU Strategic Partnership [27. 2. 2021]. Dostupné online.

¹⁸⁸ EURACTIV. *Summit EU-Afrika ztroskotal na obchodních dohodách*, 10. 12. 2007 [cit. 31. 3. 2021]. Dostupné online.

Rozvojových cílů tisíciletí do konce roku 2015. V tzv. Tripolské deklaraci byl zdůrazněn rozvoj soukromého sektoru a zvyšování počtu pracovních míst v průmyslové oblasti. Dále byly na summitu dohodnuty společné postoje pro jednání na mezinárodních fórech. Ve druhém akčním plánu se spíše zaměřili na dlouhodobou politickou spolupráci, a na tomto základě bylo vytyčeno 15 společných zásad. Na prvním místě byla africká jednota, která je pak spojena se vzájemnou závislostí mezi Afrikou a EU.¹⁸⁹ Unie v africké jednotě vidí ochotu se přizpůsobit, či přijmout evropské požadavky, které se lépe plní v regionálním uskupení, které má slovo i v mezinárodní politice.

Unie vnímá i další pomoc v rozvojové oblasti jako jeden z klíčových politických rámců. V roce 2017 EU poskytla oficiální rozvojovou pomoc ve výši 16,5 mld. USD, kdy mezi největší příjemce patřily státy západní a subsaharské Afriky. Velká obava ale přichází s navrhovanou strukturou rozpočtu EU pro období 2021–2027, kde má dojít ke sloučení 12 fondů vnější spolupráce, kam řadíme i financování rozvojové politiky.¹⁹⁰ Členské státy Unie již dlouhodobě vyjadřovaly obavy z výše finančních příspěvků do této oblasti a navrhovali jejich změnu.

Čtvrtý summit EU-Afrika se konal v dubnu 2014 v Bruselu, kde byl projednáván budoucí vztah Unie a Afriky s ohledem na posílení vzájemných vztahů mezi oběma kontinenty. Celý summit se nesl v tématu „Investování do lidí, prosperity a míru“, což se následně přeneslo i do nového plánu pro EU-africké vztahy pro období 2014–2017.

Afrika je pro Evropu obchodním partnerem s výrazným potencionálem, ale také velká výzva. Z Afriky míří velké množství migrantů, řada z nich, avšak nelegální cestou. Unie se snaží pracovat v západní Africe tak, aby místní neměli důvod svůj region opustit. Spolupráce v těchto oblastech pro Unii nic nového. Milníkem byl pátý summit Africké unie a EU v listopadu 2017, na kterém se dohodli na založení „společného týmu pozorovatelů pro dodržování lidských práv v Africe“. Jedním z hlavních úspěchů dialogu bylo přijetí nového Akčního plánu pro desetiletí lidských práv,¹⁹¹ která jsou pro oblast západní Afriky stále novým fenoménem.

Pátého summitu se také zúčastnila vysoká představitelka Unie pro zahraniční politiku Federica Mogheriny, která zdůraznila, že se „nejedná o charitu, ale o vlastní zájem EU“.

¹⁸⁹ Africká jednota; vzájemná závislost mezi EU a Afrikou; společná odpovědnost; dodržování lidských práv, společných zásad a právního státu; právo na rozvoj; soudržnost a účinnost; společné řízení a spoluodpovědnost za globální otázky; sdílení nákladů a vzájemné odpovědnosti; solidarita a vzájemná důvěra; rovnost a spravedlnost; společná a lidská bezpečnost; dodržování mezinárodního práva a dohod; nediskriminace a rovnost mezi ženami a muži; dlouhodobý přístup.

¹⁹⁰ ŠMOLÍK, Vojtěch, BIDOVSÝ, Matej. Afrika a EU: Tradiční partnerství čelí novým výzvám. *Institut pro politiku a společnost: Policy paper*, 2018, č. 11, s. 6 [cit. 27. 2. 2021]. Dostupné online.

¹⁹¹ ZACHOVÁ, Aneta, MÜLLER, David, JACHANOVÁ, Lucie. Spolupráce EU s Afrikou – od investic až po boj proti teroristům. *EURACTIV*, 20. 8. 2019 [cit. 25. 3. 2021]. Dostupné online.

Evropské projekty v Africe vytváří nejen přidanou hodnotu na jejím území, ale dávají práci i Evropanům. Další, kdo se vyjádřil ke spolupráci mezi Unií a Afrikou, byl evropský komisař pro mezinárodní spolupráci a rozvoj Neven Mimica a jeho protějšky z ECOWAS a UEMOA. Na konferenci se dohodli, že západní Afrika má „značný lidský kapitál, rostoucí střední třídu a nadbytek přírodního bohatství.“

V roce 2020 vypršela platnost dohody z Cotonou, což představuje příležitost k přezkumu partnerství mezi AKP a Unií. Po vzájemné dohodě na předchozích summitech je jasné, že musí být přehodnocen vztah mezi oběma regiony. Nestačí již pokračovat na stejné úrovni, EU musí jít směrem rovnocenného partnerství. Jak se světové trhy stávají více propojené, je obtížnější dosáhnout obchodních dohod, kdy by byl užitek na obou stranách. Jisté je, že nejhudší země budou těžit z toho, že globální obchod bude přispívat k mezinárodní rovnosti a spravedlnosti. Přestože došlo v důsledku globalizace k větší regionální spolupráci, region AKP velmi dlouho otálel v budování společných vztahů s ohledem na koloniální minulost. Byla zde obava z obnovení „nadvlády“ evropských států v těchto regionech¹⁹² a obavy, jak by mohly dopadnout budoucí nepokoje, které v minulosti nastaly po vyhlášení nezávislosti v některých státech.

Pro budování budoucích vztahů je potřebná redefinice stávajícího systému rozvojové spolupráce. Vyjednávání probíhá na bilaterálních jednáních a summitech mezi Unií a Africkou unií. Problém v budoucích vztazích spočívá v tom, že do současného rámce spolupráce byla zapojena většina karibských, afrických zemí, zároveň i několik zemí východního Tichomoří. Systém ale vylučuje z budoucí spolupráce státy severní Afriky, Jižní Súdán a Somálsko. Čelní představitelé si přejí, aby se o budoucím formátu spolupráce jednalo v rámci sjednocené AU¹⁹³ a ne jenom s určitým počtem států.

Přestože je dohoda z Cotonou stěžejním dokumentem v oblasti rozvojové a obchodní politiky s regionem AKP, je zde důvod, aby tato dohoda nebyla prodloužena. Unie má tendenci vnímat region AKP jako poměrně volné seskupení států, které již nemají stejnou relevanci. Převládá názor, že státy AKP vidí v této spolupráci určitou finanční jistotu ze zdrojů ERF a z obchodních preferencí, které jim umožňují bezcelní přístup na evropské trhy. I když je velmi brzy, aby zde byl ucelený názor na spolupráci v období post-Cotonou, Unie shledává, že zachování současného stavu již nebude po roce 2020 možné, ale je na obou stranách, aby

¹⁹² SCHEFFER, Jaap de Hoop. ACP-EU Cooperation after 2020: Towards a new Partnership? *Advisory Council on International Affairs*, 2015, č. 93. s. 12–13 [cit. 3. 3. 2021]. Dostupné online

¹⁹³ ZACHOVÁ, Aneta, MÜLLER, David, JACHANOVÁ, Lucie. Spolupráce EU s Afrikou – od investic až po boj proti teroristům. *EURACTIV*, 20. 8. 2019 [cit. 25. 3. 2021]. Dostupné online.

definovaly, co nové prvky partnerství budou obsahovat¹⁹⁴ a čemu by se měly čelní představitelé EU vyhnout.

I když dohoda z Cotonou vypršela v roce 2020, byla nakonec prodloužena do listopadu 2021 s tím, že právní vztahy z této dohody budou později upravovány novou dohodou, která je v současné době v procesu vyjednávání. Ke shodě došlo v prosinci 2020, kdy hlavní vyjednávači ze strany EU a Organizace afrických, karibských a tichomořských států (OACPS), která byla dříve známa jako skupina států AKP, dosáhli politické dohody o novém znění dohody o partnerství, která bude následovat po ukončení dohody z Cotonou. Nová dohoda se bude týkat velkého počtu oblastí od udržitelného rozvoje, přes hospodářský růst a investice, lidská práva a demokracii až po posílení postavení každého regionu¹⁹⁵ směrem ve vztahu k EU.

Jakmile nová dohoda vstoupí v platnost, bude sloužit jako nový právní rámec na období dalších 20 let, kdy bude řídit politické, hospodářské a kooperativní vztahy mezi Unií a 79 členy OACPS. Na základě nové dohody budou Unie a země OACPS lépe vybaveny pro řešení vznikajících potřeb a globálních výzev. Půjde již o třetí prodloužení, protože první soubor přechodných opatření již prodloužil platnost původní dohody z Cotonou, jejíž platnost měla původně vypršet 29. února 2020, dále pak měla ukončit svoji platnost do konce roku 2020 a v současné době je její platnost posunuto do konce roku 2021, nebo do doby, než v platnost vstoupí nová smlouva,¹⁹⁶ která je již napsána.

Další budování společných vztahů je důležitou výzvou, která se bude muset tvořit na střednědobém nebo dlouhodobém aspektu. Je potřeba, aby argumenty pro budování společných vztahů byly pro Afriku lákavé, a aby se přiklonila k evropskému trhu, ne k trhu čínskému. Právě toto rozhodování činí zásadní problém v euro-afrických vztazích,¹⁹⁷ kdy Unie do určité míry tlačí na africké státy, že ona je tím vhodným obchodním partnerem.

Současné vztahy jsou založeny na devátém akčním plánu, který svou činnost ukončí v roce 2023, kdy od sedmého akčního plánu, kde bylo stanoveno pět prioritních oblastí spolupráce (mír a bezpečnost, demokracie a lidská práva, osobní rozvoj, udržitelný růst, globální

¹⁹⁴ LEIN, Brecht. TISSI, Nicola. ACP-EU Relations beyond 2020: Exploring European Perceptions. *Deutsches Institut für Entwicklungspolitik*, 2013, č. 11, s. 1–4 [cit. 28. 3. 2021]. Dostupné online.

¹⁹⁵ CHADWICK, Vince. Exclusive: European Commission battles to sell post-Cotonou deal at home. *DEVEX*, 14. 1. 2021 [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné online.

INFORMATION GUIDE EU-ACP RELATIONS, 2013 [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné online.

¹⁹⁶ EUROPEAN COMMISSION. *Post-Cotonou: Negotiators reach a political deal on a new EU/Africa-Caribbean-Pacific Partnership Agreement* [cit. 1. 3. 2021]. Dostupné online.

¹⁹⁷ KULKOVA, Olga. Africa and the EU: Drifting Together or Running Counter? Key Problems of the Dialogue at the Present Stage. *Institute for African Studies*, 2014, s. 5 [cit. 15. 3. 2021]. Dostupné online.

HENDRYCH, Lukáš. Musíme radikálně změnit vztahy s Afrikou, říká Komise. EU ale ujíždí vlak, o Afriku se zajímá i Čína. *EURACTIV*, 9. 3. 2020 [cit. 30. 3. 2021]. Dostupné online.

problémy), se oblasti spolupráce do určité míry neustále opakují, kdy na prvních dvou místech je podpora budování demokracie a podpora ochrany lidských práv. Poslední (pátý) summit EU-Afrika se konal v listopadu 2017, kde byly dohodnuty společné kroky pro přijetí nového Akčního plánu pro budování vzájemných vztahů. Další bilaterální jednání jsou v současné covidové době omezena, kdy z jejího důvodu byl zrušen šestý summit EU-Afrika, který měl proběhnout na jaře roku 2020.

V současné EK je otázka afrického regionu rozdělena mezi tři komisaře. Jedinou významnou změnou oproti kabinetu Jeana-Claude Junckera je nahrazení komisaře pro rozvoj za komisařku pro mezinárodní partnerství. Důraz na slovo „partnerství“ místo „rozvoje“ ukazuje na odklon od tradičního vztahu dárce (EU) a příjemce (Afrika). Na skutečnou dohodu mezi Unií a Africkou unií si budeme muset ještě počkat. Přestože EU zatím poskytla okolo 50 mil. EUR, byla to AU, která měla za úkol vypracovat regulační normy pro Africkou kontinentální dohodu o volném obchodu. Z tohoto důvodu jsou vyhlídky na obchodní a politickou dohodu mezi Unií a Afrikou pořád vzdálené¹⁹⁸ a k jejich vyřešení v nejbližších letech nedojde.

Jak bylo zmíněno výše v regionu západní Afriky je snaha o přijetí EPAs, která byla podepsána v roce 2014. Ze strany EU jsou zde určité návrhy na monitorování implementace EPAs. Přestože dohoda vytváří určitou institucionální strukturu, která je odpovědná za provádění a přezkum dohod a jejich účinné provádění, stále nemáme kompletní data, jak probíhá implementace. Avšak nedávné zkušenosti s prováděním kapitol o udržitelnosti v EPAs poukazují na řadu závažných nedostatků, které jsou důležité pro samotné provádění EPAs. Tyto nedostatky se týkají zejména v nedostatečném odhodlání vlád západoafrických států a veřejných činitelů odpovědných za provádění.

Dále se dotýkají deficitů, které jsou spojeny s mechanismy občanské společnosti vč. nedostatečných zdrojů nebo nepravdělných schůzek mezi oběma regiony. Poslední nedostatek je spojován s odsouhlasením přesných cílů monitorovacích a kontrolních cvičení. V závislosti na konkrétním politicko-ekonomickém kontextu dohody se mohou objevit různé a potencionálně neslučitelné cíle prosazované různými zúčastněnými stranami,¹⁹⁹ kdy ani jedna ze stran nebude chtít přistoupit na kompromis, nebo nebude kompromis vůbec nalezen.

¹⁹⁸ FOX, Benjamin. Vztahy mezi EU a Afrikou se za von der Leyenové nezmění. *EURACTIV*, 11. 10. 2019 [cit. 25. 3. 2021]. Dostupné online.

¹⁹⁹ TRÖSTER, Bernhard. The economic partnership agreements with Africa: Macroeconomic impacts and pro-developmental policy responses. *ÖFSE Policy Note*, 2018, č. 23, s. 4 [cit. 20. 3. 2021]. Dostupné online.
HULSE, Merran. Actorness and Trade Negotiating Outcomes: West Africa and the SADC Group in negotiations for Economic Partnership Agreements. *Political Studies Review*, 2018, roč. 32, č. 1, s. 39–59.

Přestože EU podmiňuje čerpání rozvojové pomoci dodržováním lidských práv a fungováním demokracie, v oblasti západní Afriky se v mnoho případech odkloňuje od svých zásad. Jak můžeme vidět na základě následující tabulky v oblasti západní Afriky se nachází všechny kategorie, které jsou zkoumány v rámci Global Freedom Status (pro lepší přehled příloha č. 28). Jeden stát je silně nedemokratický, tj. Mali, dále se zde nachází plně demokratické státy jako jsou např. Kapverdské ostrovy nebo Ghana.

Naopak v této oblasti převládají státy částečně nedemokratické. Otázkou je, do jaké míry hodnocení Nigérie odpovídá skutečnosti. Na základě hodnocení Freedom House, je zde částečně omezena demokracie, ale ve skutečnosti je zde demokracie potlačena úplně. I když si Unie zakládá na dodržování lidských práv a zásadách demokracie, proti „částečně“ nedemokratické Nigérii zatím nebyly uvaleny žádné ekonomické sankce. Je to z toho důvodu, že Evropa potřebuje levnou nigerijskou ropu, která tvoří hlavní vývozní komoditu z oblasti západní Afriky na evropský trh.

I když má Nigérie velké množství nerostného bohatství (export ropy a s ní spojených produktů tvoří 95 % celkového objemu exportních příjmů) a s nimi spojených ohromných zisků, se naleziště ropy v oblasti řeky Nigeru pro tuto zemi neukázala jako výhra. Obrovská míra korupce, nefunkční státní správa bez motivace k potřebným reformám, nekonečný řetěz násilí, jsou cenou za těžbu ropy, kterou Nigérie dodnes za své „černé bohatství“ platí.²⁰⁰ Přestože Nigérie přijala ustanovení o demokracii a dodržování lidských práv, která slouží jako podmínka pro čerpání z rozvojových fondů EU, postoj Unie se od 90. let výrazně nezměnil a stále můžeme hovořit o stylu „byznys jako obvykle“. Tento postoj ukazuje rozpor mezi ideálem v podobě asociačních smluv o rozvojové spolupráci, o šíření a podpoře demokracie, o dodržování lidských práv, a realitě, ve které jsou samotné zájmy EU na prvním místě²⁰¹ a zájmy států západní Afriky jsou upozaděny.

Na základě neudělení sankce nedemokratickému státu můžeme vidět čistě sobecké zájmy Unie, která si dokáže upravovat svá vlastní pravidla podle potřeby, které ji vyhovují a z kterých má prospěch. Přestože Nigérie v posledních letech významně zlepšila konkurenceschopnost a kvalitu národních voleb, avšak politická korupce zůstává vysoká, zejm. v ropném průmyslu, který dominuje v ekonomice. Dalším problémem je nedodržování lidských práv, které probíhá

²⁰⁰ JUNGER, Sebastian. Blood oil. *Vanity Fair*, 3. ledna 2007 [cit. 26. 3. 2021]. Dostupné online.

²⁰¹ KNOTKOVÁ, Vladimíra. *Ropné zásoby v subsaharské Africe a jejich vliv na utváření světové ekonomiky*. Brno: Tribun EU, 2009, s. 35–47.

v oblasti Středního pásu. Tento problém je spojován s pokračujícím povstání militantní skupiny Boko Haram,²⁰² která podporuje místní nepokoje.

I přes zjevné porušování lidských práv, vratkou demokracii a principy dobrého vládnutí, které jsou uvedeny v dohodě z Cotonou jako podmínka pro čerpání finanční pomoci z ERF, nedošlo ani k odpovídající reakci Unie např. v pozastavení poskytování výhod, ani k dalším opatřením, která by mohla situaci v Nigérii ovlivnit a ukončit politické neshody v rámci nigerijské politické scény. Vztah k Nigérii ukazuje samotné problémy v rozvojové politice Unie směrem k zemím AKP. Deklarované principy této politiky stojí z podstaty věci proti mezinárodně-politickému realismu a dalším cílům, které jsou deklarovány např. ve společné zahraniční a bezpečnostní politice, nebo politice obchodní²⁰³ tudíž zde máme ukázkový příklad ohýbání „evropských hodnot“.

Po nedávných teroristických útocích v Nigérii EP důrazně odsuzuje opakované porušování lidských práv spolu s mezinárodním a humanitárním právem. Na základě tohoto EP vyzývá nigerijské orgány, aby zaručily dodržování lidských práv a chránili civilní obyvatelstvo před terorismem a násilím. Situace se v zemi za posledních několik let výrazně zhoršila, a z tohoto důvodu představuje velkou hrozbu pro mezinárodní a regionální bezpečnost v oblasti západní Afriky,²⁰⁴ ale i v oblasti celého afrického kontinentu.

Jediným nedemokratickým státem v tomto regionu je Mali, kde k přechodu na nedemokratický režim došlo v důsledku posledních parlamentních voleb v roce 2020, které byly poznamenány politickým násilím a následným vojenským pučem, který odstranil zvolené civilní vedení země. Přestože Mali prošlo demokratickým vývojem v 90. letech, nedokázalo vybudovat silnou demokracii, která by zabránila budoucím vojenským pučům²⁰⁵ a tím i destabilizaci celé země.

Situace v Mali v oblasti lidských práv se v roce 2020 zhoršila díky pokračujícímu zneužívání ozbrojenými islamistickými skupinami, což vedlo až k vyústění politické krize, která byla ukončena vojenským pučem. Mezinárodní partneři, zejména OSN, EU, Africká unie či ECOWAS, byly ochotnější přehlížet zvěrstva ze strany armády více než v minulých letech, ale byly nekonzistentní ve svých výzvách k odpovědnosti,²⁰⁶ kdy se mluvilo o udělení sankcí, avšak k jejich reálnému zavedení nedošlo.

²⁰² FREEDOM HOUSE – *Nigérie* [cit. 15. 3. 2021]. Dostupné online.

²⁰³ MARTINELLI, Marta. Why the EU has a Stake in Nigeria's Democracy. *Open Society Foundations*, 9. července 2012 [cit. 1. 3. 2021]. Dostupné online.

²⁰⁴ EUROPEAN PARLIAMENT. *Human rights breaches in Nigeria and Burundi*, 2020 [cit. 12. 3. 2021]. Dostupné online.

²⁰⁵ FREEDOM HOUSE – *Mali* [cit. 15. 3. 2021]. Dostupné online.

²⁰⁶ HUMAN RIGHTS WATCH. Mali: *Events of 2020* [cit. 15. 3. 2021]. Dostupné online.

Unie po vojenském puči zastavila vojenský i policejní výcvik v Mali, kde obě současné mise pomáhají malijské armádě a policii ve výcviku nových jednotek. Je to z toho důvodu, že je zde možná účast na výcviku předních osob převratu, které měly být vyškoleny v Německu a ve Francii. Tento fakt popřel šéf zahraniční politiky EU Joseph Borrelli, která trval na tom, že pozastavení těchto misí je pouze dočasné. Přebat zvýšil vyhlídky na další nepokoje v Mali, které jako ostatní země západní Afriky čelí rostoucí hrozbě ze strany islamistických militantů.²⁰⁷ Další nepokoje by tedy vedly k destabilizaci země, ale v tomto případě i celého regionu.

Na základě stále rostoucích obav o nové konflikty, je zde snaha o posílení politického dialogu mezi Unií a západní Afrikou. Na summitu ministrů obrany EU, který se má konat v květnu 2021, chce portugalský premiér Joao Gomes Cravinha do dialogu zapojit i představitele afrických rozhodovacích orgánů v čele s představiteli ECOWAS a sedmi východoafrických zemí oblasti afrického rohu.²⁰⁸ Tento krok nám může ukázat, že se Unie snaží z tohoto regionu vybudovat svého „rovnocenného partnera“.

Na základě výše zmíněných problémů se bude muset západní Afrika postavit proti ohrožování demokracie, aby se v regionu nevrátily zničující konflikty, ze kterých se mnoho států vzpamatovává dodnes. Přestože během posledních dvaceti let se státy západní Afriky snažily vybudovat stabilní demokracie, ale nedávné vojenské povstání v Mali představovalo určité varování, že demokracie není v regionu plně vybudována a zakotvena ve společnosti. Konflikty, které velmi často následovali po volbách, byly v důsledku neplnění požadavků demokraticky zvolených vůdců a parlamentů v rozporu s přijatými normami, kdy se do popředí dostala politická korupce. V jejím důsledku si zvolení představitelé státu nedokázali vybudovat důvěru mezi obyvateli, což je jeden z hlavních předpokladů kvalitně fungující demokracie.

V oblasti západní Afriky roste přesvědčení, že demokracie (zejm. představitelé států) nepřináší obyvatelstvu naději na lepší a kvalitnější život. Z tohoto důvodu v této oblasti existuje riziko, že se lidé vrátí k radikálnějším nebo autoritářským formám vlády. AU a ECOWAS vyzývají k podpoře demokratických zásad a institucí či k zapojení veřejnosti do fungování státu. Současná krize v Mali ukázala, že demokracii v této části Afriky není silná, ale nemusí

²⁰⁷ EURACTIV. EU freezes Mali training mission after military coup, denies responsibility, 27. srpna 2020 [cit. 25. 3. 2021]. Dostupné online.

²⁰⁸ FERREIRA, Sónia. EU-Africa relations must step up on defense, says Portuguese presidency. *EURACTIV*, 19. února 2021 [cit. 25. 3. 2021]. Dostupné online.

tomu tak být i v budoucnosti. Ostatní země v západní Africe, jako Ghana nebo Senegal, dokázaly provést politické změny v demokratické rovině.²⁰⁹

	POL. PRÁVA	OBČ. SVOBODY	MÍRA SVOBOD.
BENIN	21/40	45/60	66/100
BURKINA FASO	23/40	31/60	54/100
KAPVERDY	38/40	54/60	92/100
GAMBIE	20/40	26/60	46/100
GHANA	35/40	47/60	82/100
GUINEA	14/40	24/60	38/100
GUINEA BISSAU	17/40	27/60	44/100
LIBÉRIE	27/40	36/60	60/100
MALI	9/40	24/60	33/100
MAURETÁNIE	14/40	21/60	35/100
NIGER	20/40	28/60	48/100
NIGÉRIE	21/40	24/60	45/100
POBŘ. SLONOVINY	16/40	28/60	44/100
SENEGAL	29/40	42/60	71/100
SIERRA LEONE	28/40	37/60	65/100
TOGO	15/40	28/60	43/100

Tabulka 18: Hodnota demokracie v zemích západní Afriky; zdroj: Freedom House, 2020 [cit. 15. 3. 2021]. Dostupné online.

Na základě předchozí tabulky můžeme říct, že převážná část zemí západní Afriky je demokratická, i když pouze částečně. Jedná se např. o Burkina Faso, kde prezidentské a legislativní volby v roce 2015 přinesly novou vládu a položily základ pro další rozvoj demokratických institucí. Navzdory extrémní chudobě, terorismu a korupci zůstávají občanská společnost a média silnými silami pro demokracii a dodržování občanských svobod.²¹⁰

Další zemí je Libérie, která si od konce druhé občanské války v roce 2003 užívala více než deset let míru. Během této doby dosáhla země značného pokroku v budování vládních kapacit,

²⁰⁹ DOSS, Alan. Safeguarding Democracy in West Africa. *Africa Center for Strategic Studies*, 29. září 2020 [1. 3. 2021]. Dostupné online.

²¹⁰ FREEDOM HOUSE – *Burkina Faso* [cit. 15. 3. 2021]. Dostupné online.

obnovení právního státu a zajištění politických práv a občanských svobod. Přestože Libérie prochází určitým způsobem demokratizace, stále čelí vážným problémům s korupcí či násilím na ženách.²¹¹

Na opačném konci spektra stojí Kapverdské ostrovy, které jsou stabilní demokracií s konkurenčními volbami a pravidelným předáváním moci mezi soupeřícími stranami. Občanské svobody jsou sice obecně chráněny, ale přístup ke spravedlnosti je narušen přetíženým soudním systémem. Mezi další nevyřešené problémy patří např. přetrvávající nerovnost žen a migrujících pracovníků,²¹² kteří jsou v tomto systému upozaděni. Přesto můžeme Kapverdské ostrovy označit za jednu z mála stabilních demokracií v oblasti západní Afriky.

Míra demokracie v této oblasti je do určité míry pouze určitým náhledem Freedom House, protože často změřená hodnota ve skutečnosti neodpovídá reálnému fungování v jednotlivých státech. Tento jev není typický jen pro tuto oblast, ale je typický pro většinu států regionu AKP, ale je to dáno i tím, že tyto státy jsou ve většině případů chudými státy, kde jsou velké sociální nůžky, které přispívají k lokálním nepokojům.

5.1 Shrnutí

Současné vztahy mezi EU a západní Afrikou jsou na rozcestí. Na jedné straně je zde snaha o podpis dohody o hospodářské spolupráci, která vyvolává obavy ze strany afrických zemědělců, kteří mají obavy z přílivu levných evropských produktů na africký trh, který by měl za důsledek devastaci afrického zemědělství i průmyslu. Obě odvětví jsou klíčové pro státní ekonomiky států západní Afriky, a proto mají strach o narušení financí.

Spolupráce mezi oběma regiony je prováděna na základě Společné strategie mezi Afrikou a EU, na jejímž základě probíhají společné summity, které mají určovat budoucí vývoj vztahů. Na summitech se určují prioritní body, které se v posledních letech opakují, kdy na prvním místě je dodržování demokratických principů, které jsou v této oblasti velmi mladé, tudíž nemají dlouhou historii a mnoho států, si není jisto, že demokracie je pro ně ta pravá. Do určité míry můžeme říci, že státy budují demokratické principy jen z toho důvodu, aby mohly čerpat z evropských rozvojových fondů, které jsou založeny na stabilní demokracii a dodržování lidských práv.

²¹¹ FREEDOM HOUSE – *Libérie* [cit. 15. 3. 2021]. Dostupné online.

²¹² FREEDOM HOUSE – *Kapverdské ostrovy* [cit. 15. 3. 2021]. Dostupné online.

Na straně druhé je zde ukončení platnosti smlouvy z Cotonou, která do současné doby upravovala vzájemnou hospodářskou spolupráci. Nyní se hledá nová vhodná forma rekodifikace vztahů nastavených touto smlouvou. Pokrok ve vnímání zemí Afriky můžeme vidět ve změně postoje, kdy se do popředí dostává spojení partnerství, které staví Unii a Afriku na stejnou úroveň. Už tedy nehovoříme o dárci a příjemci, ale o rovnocenném partnerství.

Současné obchodní vztahy jsou ovlivněny i lidskými právy, které Unie považuje za důležité při přidělování rozvojové pomoci. Přestože v oblasti západní Afriky dochází k soustavnému porušování lidských práv EU zatím nepodnikla žádné kroky, které by donutily státy v čele s Nigérií přehodnotit přístup v oblasti lidských práv a dodržování demokracie. Unie má v tomto směru zcela sobecké úmysly, které jsou založeny na levné nigerijské ropě. Z tohoto důvodu se snaží přehlížet, či přehodnocovat své základní hodnoty, na kterých je založena rozvojová politika.

Závěr

Cílem magisterské práce s názvem *Dohoda o hospodářském partnerství mezi západní Afrikou a Evropskou unií* bylo srovnání ekonomického dopadu, přistoupení k této dohodě ze strany států západní Afriky. V celé práci se prolíná problematika exportu a importu ze strany Unie i regionu AKP s přihlédnutím k oblasti západní Afriky. Vývoj společné obchodní politiky je v této oblasti spojený s vývojem rozvojové pomoci ES/EU směrem k málo rozvinutým zemím regionu AKP. Obchodní politika je i v současné době pro tento region významnou oblastí spolupráce mezi oběma subjekty. Přestože se o navázání rovnocenné obchodní politiky snaží i Čína, stále je oblast západní Afriky více orientována na evropský trh, a to z důvodu koloniální historie obou trhů. Přestože je v této oblasti obchodní či rozvojové politiky vytvořeno mnoho dohod, které utváří společný rámec obchodní politiky, je zde pořádně velký kus cesty k vytvoření rovnocenného partnerství mezi vyspělými evropskými trhy a zaostalým africkým trhem.

V první kapitole byl nastíněn teoretický rámec teorie soft power, kterého součástí je i obchodní politika. Soft power má ve svém důsledku zajistit vytvoření demokratického uspořádání a vhodných podmínek pro vzájemnou spolupráci a vytvoření rovnocenného partnerství. Obchodní politika a vytvoření společného trhu je pro Unii zásadním krokem pro navázání budoucích vztahů s regionem západní Afriky. Významná složka budování soft power je právě jednotný evropský trh, který je svou rozlohou a historií atraktivní pro méně rozvinuté ekonomiky, kde roste počet žadatelů o přístup na evropský trh. Další krok v prosazování soft power, je podmínka dodržování lidských práv, která je základem pro každou smlouvu upravující obchodní vztahy mezi Unií a západní Afrikou. Dodržování lidských práv je i podmínka pro čerpání financí z ERF, i když je EU schopna svá vlastní pravidla upravovat do takové podoby, aby i z nepříznivé situace, viz. problém s Nigérií, vyšla jako vítěz a nepřišla zároveň o významného obchodního partnera.

Velmi důležité pro tuto práci je zohlednění soft power směrem k západní Africe. Přestože jsou ostatní aspekty méně významné, než jednotný a stabilní trh, postavení Unie jako globálního aktéra se při navazování nových obchodních, ale i politických vztahů, může ukázat jako klíčové. Přestože s ní partnerské země nemusí plně souhlasit na obsahu vzájemných dohod, což můžeme vidět v problému s podepsáním EPAs některými státy, Unie v této oblasti představuje významného partnera jednak v obchodní oblasti, tak i v oblasti finančních zdrojů, kde figuruje jako hlavní donor v rozdělování rozvojové pomoci.

Cílem této diplomové práce bylo zjistit „*jaké byly hlavní důvody rozvoje obchodu mezi Evropskou unií a státy západní Afriky*“ a „*proč je partnerství mezi Evropskou unií a západní Afrikou přínosné do budoucna*“. S výjimkou vlastních důvodů regionu AKP, které vychází z ekonomických a rozvojových zájmů, bylo přihlédnuto i k chování EU jako k hlavnímu partnerovi. Pro lepší přehlednost diplomové práce byly hlavní výzkumné otázky doplněny o pět podotázek, které vycházejí z jednotlivých analytických kapitol. Zároveň tyto podotázky slouží jako struktura diplomové práce.

Odpověď na první hlavní výzkumnou otázku, tedy i na první podotázku „*jak se vyvíjel vztah mezi Evropskou unií a regionem AKP v rámci smluv rozvojové spolupráce od dohody z Yaoundé po dohodu z Cotonou*“, souvisí s teorií soft power. Hlavním důvodem rozvoje obchodu mezi oběma subjekty je přispění ke snížení chudoby a rozvoje ekonomik v oblasti západní Afriky, na základě vývoje obchodní a rozvojové politiky, který je nastíněný ve druhé kapitole. V této oblasti, můžeme říct, že rozvojové i obchodní smlouvy, které byly uzavřeny mezi Unií a západní Afrikou, zahrnují velké množství oblastí, a že neexistuje téma, kterého by se alespoň minimální spolupráce nedotkla. Naopak jsou zde některá odvětví, která jsou ve smlouvách vymezena do velkých podrobností. Na první místě je obchod. Jednotlivá data, která jsou uvedena jak ve třetí kapitole, tak i ve čtvrté kapitole, ukazují, že vzájemný obchod je pro oblast západní Afriky z hlediska domácí ekonomiky stále dominantní. Evropský trh je pro tuto oblast i nadále hlavním obchodním partnerem, i když své úsilí zde vynakládá např. Čína nebo Rusko. Právě vyspělý evropský trh je pro tyto státy zárukou stability, která je potřebná pro udržení a šíření demokracie.

Druhá podotázka „*do jaké míry ovlivnily smlouvy o rozvojové spolupráci vztah mezi Evropskou unií západní Afrikou*“, se věnuje míře ovlivnění rozvojových smluv na vzájemnou spolupráci. Vzájemná spolupráce v této oblasti je založena na finanční podpoře z rozvojových fondů. Státy mohou z těchto fondů čerpat a podílet se na nich s podmínkou dodržování základních hodnot demokracie a ochranou lidských práv. Na základě neustálého růstu finanční podpory pro tyto fondy ze strany EU můžeme říct, že i ona má svůj zájem o rozšíření svého trhu mimo evropský kontinent. I když jsou zde obavy z přívalu levného zboží na evropský, ale i africký trh, snaha o vytvoření a rozšíření demokracie i do dalších oblastí je silnější. Jak můžeme vidět, ze struktury ERF je jeho největší část (81 %) přidělena na národní a regionální orientační programy, které mají napomoci k vytvoření silné regionální spolupráce založené na demokratickém principu.

Třetí podotázka „*jak se změnil obchodní vztahy mezi Evropskou unií a západní Afrikou po přijetí Dohody o hospodářském partnerství*“, se věnovala změně obchodních vztahů po

přijetí EPAs. Ze strany západní Afriky zde bylo velké očekávání, které do současné doby nebylo naplněno v plné míře. Problémy v přijetí plnohodnotné EPAs pro celý region jsou způsobeny odmítavým postojem Nigérie a Gambie podepsat plnohodnotnou dohodu o hospodářském partnerství. Ostatní státy již přistoupily na vzájemnou dohodu mezi oběma regiony, dočasná EPAs se tedy již plně uplatňuje v Pobřeží slonoviny a Ghaně. V budoucnu ale můžeme počítat, že i poslední dva odmítavé státy se k této dohodě dříve či později připojí. Velké množství financí, které jsou tomuto regionu poskytovány z rozvojových fondů i větší otevření evropského trhu, nám dává naději, že i poslední dva státy přistoupí, i když jsou zde odmítavé postoje z obavy zahlcení trhu levným evropským zbožím, který by ve svém důsledku utlumil rozvoj domácího průmyslu a zemědělství.

Nigérie nemá snahu o budování a navazování lepších obchodních vztahů, než které jsou jí nabídnuty na základě smlouvy z Cotonou. Nigérie vidí silnou závislost EU na její levné ropě, kdy je Unie schopna přehlížet i její nedemokratické chování, které je proti zásadám pro udělování financí z rozvojových fondů. Nigérie nevidí potřebu v přehodnocování vzájemných vztahů a jejich dalšímu prohlubování.

V předposlední otázce *„k jakým změnám došlo v obchodních vztazích mezi Evropskou unií a západní Afrikou po vytvoření ECOWAS a WAEMU“*, je věnována změně, která vedla k institucionalizaci vzájemných vztahů. K zásadnější změně došlo po vytvoření ECOWAS. Unie s tímto regionálním partnerem vytvořila vhodné podmínky pro liberalizaci obchodu mezi oběma subjekty. S přijetím smlouvy z Cotonou, tedy uznáním ECOWAS, došlo k rozdělení hlavních politických a ekonomických problémů. Na základě této smlouvy došlo k rozvinutí politického dialogu, který v roce 2014 vyvrcholil v podepsání dohody o hospodářské spolupráci. V posledních několika letech dochází ke zlepšování vzájemných vztahů, které jsou posilovány i v rámci summitů, které jsou základem Společné strategie Afrika – EU. Hlavním poselstvím těchto summitů je nalézt společné kroky v budování dalších vztahů, kdy vychází z akčních plánů, které mají za úkol vytyčit společné kroky do budoucna.

Hlavní změnou v ekonomické oblasti bylo jednání a částečné přijetí EPAs. V oblasti liberalizace vzájemného obchodu představují základní přístup pro africké podniky na evropský trh, aby produkty afrických podniků splňovaly náročné hygienické standardy, které jsou vyžadovány pro vstup na evropský trh. Na základě výše uvedených tabulek a grafů, bude mít EPAs dopad na zemědělský sektor, jak v oblasti importu, tak v oblasti exportu minimální dopad. Do plnohodnotného podpisu EPAs všemi státy a následně plného vstupu smlouvy v platnost, jsou veškeré odhody ohledně exportu a importu pouze hypotetické. Z tohoto důvodu

pro kvalitní zhodnocení vzájemných vztahů, budeme muset počkat až bude tato smlouva fungovat delší dobu a dopady se projeví.

Poslední podotázka „*do jaké míry existují další perspektivy možného vývoje obchodních vztahů mezi Evropskou unií a západní Afrikou*“, se věnuje dalšímu vývoji ve vztazích mezi Unií a regionem západní Afriky. Když vynecháme otázku obchodu, které se věnují předchozí podotázky a odstavce, můžeme očekávat, že další vývoj je spojen s prodloužením smlouvy z Cotonou, nebo s vytvořením úplně nového dokumentu, který upraví vzájemné vztahy směrem k rovnocennému partnerství. Unie je i nadále opatrná ve vytváření plnohodnotných politických vztahů, protože i nadále vnímá oblast regionu AKP jako nesourodé seskupení, které je založeno na velkém množství států a kultur. S tímto je spojen i problém západní Afriky, kde se střetávají dvě významné kultury. Jak plyne z dat a postupným posilováním exportu na úkor importu, je zde určitý potenciál, že bude rozvojová pomoc z ERF fungovat i nadále přes zdrženlivý postoj členských států Unie. Je to dané i tím, že velké množství států je stále zařazeno na seznamu LDC států. Unie se i nadále bude podílet na podpoře demokracie, míru a celkové stability na území západní Afriky, který je ohrožován lokálními nepokoji v některých státech jako je např. Mali.

Na základě druhé hlavní výzkumné otázky „*proč je partnerství mezi Evropskou unií a západní Afrikou přínosné do budoucna*“, můžeme najít mnoho stránek, které mohou být pro region západní Afriky přínosné. Jak vyplývá, z již výše uvedeného textu, nejviditelnější změny budeme spatřovat v přístupu na společný evropský trh. Stabilita evropského trhu, která je spojena z jeho velikostí, vyspělostí, je nezpochybnitelné lákadlo pro vytvoření plnohodnotných obchodních, ale i politických vztahů. Můžeme tedy konstatovat, že vzájemný obchod je pro západní Afriku silným motivačním prvkem, s čím souvisí i hlavní část soft power.

S obchodem jsou úzce propojeny i technické a sanitární normy. Pokud vejde v platnost plnohodnotná dohoda o hospodářské spolupráci, africké podniky budou moci využívat evropských norem v zemědělské, ale i průmyslové oblasti. Evropské normy jsou na světovém trhu zárukou kvality, a tak dodržování těchto norem otevře africkým podnikatelům další světové trhy, kde budou schopny udržet konkurenceschopnost s dalšími vyspělými zeměmi. Pro západní Afriku je předpoklad řízení se těmito smlouvami možnost se podílet na vývozu na světové trhy vyspělého severu, tj. EU či USA.

Diplomová práce opětovně ukazuje na vzájemné propojení a komplexní charakter vzájemných vztahů mezi Unií a západní Afrikou. Na základě předchozích odstavců vyplývá, že existuje celá řada faktorů, které podněcují státy západní Afriky v prohlubování společných vztahů a spolupráce. Mimo vlastní zájmy západní Afriky jako je obchodní spolupráce nebo

finanční podpora z rozvojových fondů, je to právě mezinárodní atraktivita Unie, která nutí toto uskupení k navázání plnohodnotných a rovných vztahů. Závěrem můžeme říct, že na základě zodpovězení dvou hlavních a několika vedlejších výzkumných otázek, došlo k naplnění hlavního cíle této magisterské práce.

Na základě zpětného hodnocení využití literatury při psaní této diplomové práce, bych ráda upozornila na několik problémů. Největší problém spatřuji v jednotnosti základních pojmů a dat, hlavně v oblasti rozvojových smluv, z nichž jednou ze smluvních stran je Unie. Mnoho autorů pracuje pouze s jedním datem bez předchozí specifikace. V důsledku špatného časového vymezení docházelo k mnoha nepřesnostem a byla zde nutná kontrola a srovnání s více akademickými zdroji. Tento problém byl nejviditelnější v otázkách smlouvy z Cotonou, kde velmi často docházelo k zaměňování roku 2000 a roku 2003.

Za další bod kritiky bych uvedla samotný výzkum v oblasti EPAs. Na základě současných akademických zdrojů, je velmi složité nalézt zdroje, které jsou zaměřeny výlučně na region západní Afriky, nebo na státy, které jsou do tohoto regionálního uskupení zařazeny. Na základě regionálního uskupení a regionálního zaměření dohod, jsou v textech zohledňovány další partnerské mezinárodní organizace. V tomto případě tedy dochází ke snížené možnosti zkoumání postojů jednotlivých států západní Afriky a jejich motivace k možnému budoucímu podpisu EPAs. Přestože dohody o hospodářské spolupráci jsou velmi kontroverzní na obou stranách, můžeme tyto dohody zhodnotit jako nevyužitou příležitost pro vybudování lepších společných vztahů, které jsou ve velké míře založeny na obchodní spolupráci.

Když přihlédneme k budoucímu vývoji a výzkumu v oblasti EPAs s regionem západní Afriky, se zde nabízí hned několik možností. První možností, jak zjistit budoucí úspěch EPAs, je možnost využití další části soft power, tedy veřejného mínění. Na základě měření veřejného mínění můžeme zjistit, jak je tato dohoda vnímána ze strany států západní Afriky a ze strany občanů Unie. Možnost budoucího úspěchu by bylo možné nalézt i v komparaci se státy, které již uzavřely plnohodnotnou dohodu EPAs. Mohlo by se jednat např. o komparativní studii s Jihoafrickou republikou nebo srovnání se skupinou států BRICS (hospodářské uskupení Brazílie, Ruska, Indie, Číny a Jihoafrické republiky). Poslední možností budoucího zkoumání jsou samotné EPAs. Se vstupem v platnost plnohodnotných dohod budou růst příležitosti k další analýze a možných dopadů.

Seznam použité literatury

Prameny

Dohoda z Arushe (1968).

Dohoda z Lomé I (1975).

Dohoda z Lomé II (1979).

Dohoda z Lomé III (1984).

Dohoda z Lomé IV (1989).

Dohoda z Yaoundé I (1963) a dohoda y Yaoundé II (1969).

Lisabonská smlouva (2007).

Maastrichtská smlouva (1992).

Rozhodnutí Evropské rady 2014/0265 ze dne 3. prosince 2015, kterým se přijímá Dohoda o hospodářském partnerství mezi státy západní Afriky, Hospodářském společenství států západní Afriky (ECOWAS) a Západoafrickou hospodářskou a měnovou unií (WAEMU) na jedné straně a Evropskou unií a jejími členskými státy na straně druhé.

Římská smlouva o založení Evropského hospodářského společenství (1957).

Smlouva z Cotonou (2000).

Smlouva z Georgetownu (1975).

Literatura

ADAMCOVÁ, Lenka, Gombala, Ivo. *Regionální ekonomická integrace v Asii, Africe a Latinské Americe*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2001. 117 s.

ADAMCOVÁ, Lenka, NĚMEČKOVÁ, Tereza. *Rozvojová ekonomika*. Praha: Oeconomica, 2009. 345 s.

ADAMCOVÁ, Lenka, SÝKOROVÁ, Soňa. *Rozvojová ekonomika: vybrané problémy II*. Praha: Oeconomica, 2002. 123 s.

- ADAMCOVÁ, Lenka. *Úvod do rozvojových studií*. Praha: Oeconomica, 2006. 297 s.
- ARTS, Karin, DICKSON, Anna. *EU development cooperation – From model to a symbol*. Manchester: Manchester University Press, 2004. 156 s.
- BACHE, Ian a kol. *Politics in the European Union*. Oxford: Oxford University Press, 2015. 632 s.
- BACHE, Ian, GEORGE, Stephen. *Politics in the European Union*. New York: Oxford University Press, 2006. 624 s.
- BELLEY, Kofi Harrison. Parliamentary cooperation within the Economic Community of West African States. In RAUBE, Kojla. *Cooperation and Diplomacy in EU External Relations*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2019. 544 s.
- BROWN, William. *The European Union and Africa: The Restructuring of North-South Relations*. London, New York: I. B. Tauris Publishers, 2002. 256 s.
- CIHELKOVÁ, Eva. *Světová ekonomika: regiony a integrace*. Praha: Grada Publishing, 2002. 244 s.
- CIHELKOVÁ, Eva. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. Praha: C. H. Beck, 2003. 709 s.
- FOJTÍKOVÁ, Lenka, LEBIEDZIK, Marian. *Společné politiky EU: historie a současnost se zaměřením na Českou republiku*. Praha: C. H. Beck, 2008. 179 s.
- FOJTÍKOVÁ, Lenka. *Společná obchodní politika Evropské unie*. Ostrava: VŠB-Technická univerzita, 2006. 130 s.
- HAD, Miroslav, URBAN, Luděk. *Evropská společenství: první pilíř Evropské unie*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1997. 149 s.
- HAD, Miroslav, URBAN, Luděk. *Evropská společenství: první pilíř Evropské unie*. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí ČR, 2000. 165 s.
- HAMMOUDA, Hakim Ben. *L'Afrique l'OMC développement*. Paris : Maisonneuve a Larose, 2005. 382 s.

- HOLLAND, Martin. *The European Union and the Third World*. New York: Palgrave, 2002. 272 s.
- JELÍNEK, Petr. *Rozvojová politika Evropské unie*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2003. 92 s.
- KNOTKOVÁ, Vladimíra. *Ropné zásoby v subsaharské Africe a jejich vliv na utváření světové politiky*. Brno: Tribun EU, 2009. 267 s.
- KÖNIG, Petr a kol. *Rozpočet a politiky Evropské unie: Příležitost pro změnu*. Praha: C. H. Beck, 2009. 630 s.
- KOŘAN, Michal. In DRULÁK, Petr. *Jak zkoumat politiku: Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2008. 255 s.
- KUČEROVÁ, Irah. *Evropská unie: Hospodářské politiky*. Univerzita Karlova v Praze: Karolinum, 2006. 345 s.
- LISTER, M. *The European Union and the South*. London: Routledge, 1997. 208 s.
- MICHALSKI, Anna. The EU as a Soft Power: The Force of Persuasion. In MELISSEN, Jan (ed). *The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations*. New York: Palgrave Macmillan, 2005. 221 s.
- NOVÁKOVÁ, Petra, PLÍVOVÁ, Eva. Rozvojová politika EU – státy ACP. In STEHLÍK, Václav a kol. *Studie z práce vnějších vztahů Evropské unie*. Olomouc: PF UPOL, 2012. 204 s.
- NYE, Joseph. *Bound the Lead: The Changing Nature of American Power*. New York: Basic Books, 1990. 336 s.
- NYE, Joseph. *Responding to my Critics and Concluding Thoughts. Soft Power and US Foreign Policy*. Routledge, 2010. 256 s.
- NYE, Joseph. *Soft Power. The Means to success in World Politics*. New York: Public Affairs, 2004. 191 s.
- NYE, Joseph. *The Future of Power*. New York: Public Affairs, 2011. 320 s.

PELKMANS, Jacques. *European Integration: Methods and Economic Analysis*. Longman: Kalifornská univerzita, 1997. 346 s.

REISEN, M. The Enlargement European Union and the Developing World: What Future? In MOLD, Andrew. *EU Development policy in a Changing World*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2007. 274 s.

STEHLÍK, Václav, HAMULÁK, Ondrej, PETR, Michal. *Právo Evropské unie. Ústavní základy a vnitřní trh*. Praha: Leges, 2017. 356 s.

SVOBODA, Pavel. *Právo vnějších vztahů*. Praha: C. H. Beck, 2010. 244 s.

ŠREIN, Zdeněk. *Mechanismy hospodářské politiky Evropské unie*. Ústí nad Labem: FSE UJEP, 2008. 298 s.

TROMMER, Silke. After Multilateralism: North-South Development Solidarity in Resistance to the Global Trade Agenda. *Workshop „Trade Unions Free Trade and the Problem of Transnational Solidarity*. University of Nottingham: Centre for the Study of Social and Global Justice, 2011. 30 s.

VAN REISEN, Mirjam. *Window of Opportunity. EU Development Cooperation after the End of the Cold War*. Africa World Press, 2009. 444 s.

VRANÝ, Jan. *Západní Afrika. 1. část*. Praha: Pressfoto, 1985. 464 s.

VRANÝ, Jan. *Západní Afrika. 2. část*. Praha: Pressfoto, 1986. 448 s.

WOOLCOCK, Stephen. Trade Policy: Policy-Making after the Treaty of Lisbon. In WALLACE, Helen. *Policy-Making in the European Union*. Oxford: Oxford University Press, 2015. 597 s.

Časopisy

ABDULGANIYU, Mohammed Olanivi. The EU-Africa Economic Partnership Agreements: Any Way out? *International Affairs and Global Strategy*, 2016, č. 45, s. 11–20.

AJULO, Sunday Babalola. Sources of the Law of the economic Community of West African States (ECOWAS). *Journal of African Law*, 2001. roč. 45, č. 1, s. 73–96.

ARTS, Karin, BYRON, Jessica. The Mid-Term Review of the Lomé IV Convention: Heralding the Future? *Third World Quarterly*, 1997, roč. 18, č. 1, s. 73–91.

BROWN, William. Restructuring North-South Relations: ACP-EU Development Cooperation in a Liberal International Order. *Review of African Political Economy*, 2000, roč. 27, č. 85, s. 367–384.

CAMMACK, Paul. Smart Power and US Leadership: A Critique of Joseph Nye. *An Interdisciplinary Journal of North American Studies*, 2008, roč. 22, č. Autumn, s. 4–20.

CARBONE, Maurizio, ORBIE, Jan. Beyond Economic Partnership Agreements: the European Union and the trade-development nexus. *Contemporary Politics*, 2014, roč. 20, č. 1, s. 1–9.

DOBOŠOVÁ, Viera, LUKÁŠ, Ivan. Dohody o hospodárskom partnerstve Európskej únie: Cesta k úpadku Afriky, Karibiku a Tichomoria? *Mezinárodní vztahy*, 2008, č. 1, s. 95–113.

FERGUSON, Niall. Thing Again Power. *Foreign Policy*, 2003, roč. 134, s. 18–24.

FORWOOD, Genebra. The Road to Cotonou: Negotiating a Successor to Lomé. *Journal of Common Market Studies*, 2001, č. 3, s. 423–442.

GOODISON, Paul. EU Trade Policy and the Future of Africa's Trade Relations with the EU. *Review of African Political Economy*, 2007, roč. 34, č. 112, s. 247–266.

GOODISON, Paul. The Future of Africa's Trade with Europe: New EU Trade Policy. *Review of African Political Economy*, 2007, roč. 34, č. 111, s. 139–151.

GOODISON, Paul. What is the Future for EU-Africa Agricultural Trade After CAP Reform? *Review of African Political Economy*, 2007, roč. 34, č. 112, s. 279–295.

HAGUENAU-MOIZARD, Catherine, MONTALIEU, Thierry. L'évolution du partenariat UE-ACP de Lomé à Cotonou : de l'exception à la normalisation. *Mondes en développement*, 2004, roč. 32, č. 4, s. 65–88.

HALL, Todd. An Unclear Attraction: A Critical Examination of Soft Power as an Analytical Category. *The Chinese Journal of International Politics*, 2010, roč. 2, č. 3, s. 189–201.

HERBOCZKOVÁ, Jana. Vztahy Evropské unie se státy Afriky, Karibiku a Tichomoří (tzv. ACP státy). *Jurisprudence*, 2007, roč. 13, č. 3, s. 18–26.

HULSE, Merran. Actorness and Trade Negotiating Outcomes: West Africa and the SADC Group in negotiations for Economic Partnership Agreements. *Political Studies Review*, 2018, roč. 32, č. 1, s. 39–59.

HURT, Stephan. The EU-SADC Economic Partnership Agreement Negotiations: locking in the neoliberal development model in southern Africa? *Third World Quarterly*, 2012, roč. 33, č. 3, s. 495–510.

JELÍNEK, Petr. Rozvojová politika Evropského společenství. *Mezinárodní politika*, 2003, č. 6, s. 30–32.

JELÍNEK, Petr. Zvláštní euro-africké vztahy 1957-2000. *Mezinárodní vztahy*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1998, roč. 4, č. 33, s. 70–81.

JUSTICE, C. Neobije. The Emerging Trade Regime Under the Cotonou Partnership Agreement Its Human Rights Implications. *Journal of World Trade*, 2006, roč. 40, č. 2, s. 291–314.

KOHNERT, Kirk. African Agency and EU-African Economic Partnership Agreements. *Africa Spectrum*, 2014, roč. 49, č. 3, 149–155.

LIJPHART, Arendt. Comparative Politics and the Comparative Method. *The American Political Science Review*. 1971, roč. 65, č. 3, s. 682–693.

MAGBADELO, John Olushola. The African, Caribbean and Pacific Countries. *World Affairs: The Journal of International Issues*, 2010, roč. 14, č. 2, s. 48–62.

MARTUNCZUK, Bernd. From Lomé to Cotonou. The ACP-EC Partnership Agreement in a Legal Perspective. *European Foreign Affairs Review*, 2000, č. 5, s. 450–470.

MATTERN, Janice. Why Soft Power Isn't So Soft, Representational Force and the Sociolinguistic Construction of Attraction in World Politics. *Millennium Journal of International Studies*, 2005, roč. 33, č. 3, s. 583–612.

MCQUEEN, Matthew. ACP-EU Trade Cooperation after 2000. An Assessment of Reciprocal Trade Preferences. *The Journal of Modern African Studies*, 1998, roč. 36, č. 4, s. 669–692.

NOVOTNÁ, Tereza. The EU's Voice in Third Countries: The EU Delegations around the World. *Studia Diplomatica*, 2014, roč. 67, č. 1, s. 29–46.

NYE, Joseph. On the Rise and the Fall of American Soft power. *New Perspectives Quarterly*, 2005, roč. 22, č. 3, s. 75–77.

NYE, Joseph. Public Diplomacy and Soft Power. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 2008, č. 616. s. 94–109.

NYE, Joseph. Soft Power. *Foreign Policy*, 1990, roč. 80, č. Autumn, s. 153–171.

NYE, Joseph. The decline of America's Soft Power. *Foreign Affairs*, 2004, roč. 83, č. 3, s. 16–20.

NYE, Joseph. When Hard Power Undermines Soft Power. *New Perspectives Quarterly*, 1999, roč. 21, č. 3, s. 13–15.

ONU, Kingsley. An Appraisal of the EU-ACP Cotonou Partnership Agreement. *The Gravitas Review of business a property law*, 2018, roč. 9, č. 3, s. 141–162.

ORBIE, Jan. EU Trade and Development Policy. On Pyramids and Spaghetti bowls. *Studia Diplomatica*, 2007, roč. 60, č. 1, s. 109–118.

ÖZER, Yonca. The European Union as a Civilian Power: The Case of the EU's Trade Policy. *Marmara Journal of European Studies*, 2012, roč. 20, č. 2, s. 63–94.

PAPE, Elisabeth. An Old Partnership in a New Setting ACP-EU Relations from a European Perspective. *Journal of International Development*, 2012, roč. 25, č. 5, s. 727–741.

SIMMONDS, Kenneth. The Lomé Convention and the new international economic order. *CML Review*, 1976, č. 13, s. 315–332.

SISSOKO, Macki a kol. Impacts of the Yaoundé and Lomé Conventions on EC-ACP Trade. *The African Economic and Business Review*, 1998, roč. 1, č. 1.

STEVENS, Christopher. The EU, Africa and Economic Partnership Agreements: unintended consequences of policy leverage. *The Journal of Modern African Studies*, 2006, roč. 44, č. 3, s. 441–458.

SUJA, Miroslav. Lomské úmluvy: včera, dnes a zítra. *Mezinárodní politika*, 2001, č. 2, s. 31–32.

TULMETS, Elsa. Can't be Discourse on Soft Power Help the EU to Bridget's Capability-Expectations Gap? *European Political Economy Review*, 2007, roč. 7, č. Summer, s. 195–226.

WILLSON, Ernest. Hard Power, Soft Power, Smart Power. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 2008, s. 110–124.

WISSENBACH, Uwe. Africa's Attractions. *The World Today*, 2007, roč. 63, č. 4.

Internetové zdroje

ACP-EU-TRADE: SADC [cit. 25. 1. 2021]. Dostupné z:

https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/region/details_acp-southern-african-development-community-sadc_en.pdf.

AFRICAN DEVELOPMENT BANK GROUP. *Industrialization in West Africa: The current state of affairs*, 3. června 2016 [cit. 2. 2. 2021]. Dostupné z: <https://blogs.afdb.org/measuring-the-pulse-of-economic-transformation-in-west-africa/post/industrialisation-in-west-africa-1-the-current-state-of-affairs-15806>.

BOHORQUEZ, Tysha. Soft Power – The Means to success in World Politics. *UCLA Asia Pacific Center*, 2005 [cit. 12. 12. 2020]. Dostupné z: <https://www.international.ucla.edu/asia/article/34734>.

BOSSOUYT, Jean. *The future of ACP-EU relations: A political economy analysis*, 2016 [cit. 25. 1. 2021]. Dostupné z: <https://ecdpm.org/publications/ecdpm-future-acp-eu-political-economy/>.

BYDŽOVSKÁ, Marie. *Vnější obchodní vztahy*. EUROSOP [cit. 12. 10. 2020]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8894/sekce/vnejsi-obchodni-vztahy/>.

CAMPLING, Liam. Fisheries Aspects of ACP-EU Interim Economic Partnership Agreements: Trade and Sustainable Development Implications. *Nature Resources International Trade and Sustainable Development*, 2008. 46 s [cit. 12. 3. 2021]. Dostupné z: <http://spsr.org/en/fisheries-aspects-acp-eu-interim-economic-partnership-agreements-trade-and-sustainable-development>.

CAPA. *Nigeria and Ghana driving West African aviation development*, 21. října 2021 [cit. 31. 3. 2021]. Dostupné z: <https://centreforaviation.com/analysis/reports/nigeria-and-ghana-driving-west-african-aviation-development-61092>.

CARRIBBEAN EXPORT DEVELOPMENT AGENCY. *The Cotonou Agreement Explained*, 2001. 12 s [cit. 21. 3. 2021] Dostupné z: <http://www.carib-export.com/login/wp-content/uploads/2010/01/cotonou.pdf>.

DAVID, Dominugue. 40 years of Europe-ACP relations. *ACP-EU Partnership Agreement signed in Cotonou on 23 June 2000* [cit. 12. 1. 2021]. Dostupné z: *Courier*, European Commission.

DOSS, Alan. Safeguarding Democracy in West Africa. *Center for Strategic Studies*, 29. září 2020 [cit. 1. 3. 2021]. Dostupné z: <https://africacenter.org/spotlight/safeguarding-democracy-in-west-africa/>.

ECONOMIC COMMUNITY OF WEST AFRICAN STATES. *West African common industrial policy – WACIP*, červenec 2010, 68 s [cit. 12. 2. 2021]. Dostupné z: <https://wacomp.projects.ecowas.int/wp-content/uploads/2020/03/WACIP-ENGLISH.pdf>.

ECOWAS. *Regional Tourism Policy* [cit. 12. 3. 2021]. Dostupné z: <http://westafricatourism.com/wp-content/uploads/2020/08/ECOWAS-Regional-Tourism-Policy-Action-Plan-2019-2029.pdf>.

EU Strategy for Africa: Towards a Euro-African Pact for Accelerating Africa's Development [cit. 12. 1. 2021]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52005DC0489>.

EURACTIV. *EU freezes Mali training missions after military coup, denies responsibility*, 27. srpna 2020 [cit. 25. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.euractiv.com/section/defence-and-security/news/eu-freezes-mali-training-missions-after-military-coup-denies-responsibility/>.

EURACTIV. *Summit EU-Afrika ztroskotal na obchodních dohodách*, 10. prosince 2007 [cit. 31. 3. 2021]. Dostupné z: <https://euractiv.cz/section/obchod-a-export/news/summit-eu-afrika-ztroskotal-na-obchodnich-dohodach/>

EUROPEAN COMMISSION. *Economic partnership* [cit. 1. 3. 2021]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/development/economic-partnerships/>.

EUROPEAN COMMISSION. *EU-ACP: State of play in June 2010* (aktualizace v 3/2021) [cit. 21. 3. 2021]. Dostupné z: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2009/september/tradoc_144912.pdf.

EUROPEAN COMMISSION. *Green Paper on relations between the European Union and the ACP countries on the eve of the 21st century*, 11/1996. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:1996:0570:FIN:EN:PDF>.

EUROPEAN COMMISSION. *Identification and definition of indicators – proposal for the operational arrangements of the Competitiveness Observatory in the context of the EPA between the European Union and West Africa*, 11/2016 [cit. 1. 2. 2021]. Dostupné z: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/february/tradoc_155302.pdf.

EUROPEAN COMMISSION. *Overview of Economic Partnership Agreements*, 3/2021 [cit. 25. 3. 2021]. Dostupné z: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2009/september/tradoc_144912.pdf.

EUROPEAN COMMISSION. *Post-Cotonou: Negotiators reach a political deal on a new EU/Africa-Caribbean-Pacific Partnership Agreement*, 3. prosince 2020 [cit. 1. 3. 2021]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_2291.

EUROPEAN COMMISSION. *Trade* [cit. 21. 3. 2021]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/regions/west-africa/>.

EUROPEAN COMMISSION. *Trade. Negotiations and agreements. West Africa*, 2009 [cit. 21. 3. 2021]. Dostupné z: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/november/tradoc_156409.pdf.

EUROPEAN COMMISSION. *West Africa* [cit. 21. 3. 2021]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/regions/west-africa/>.

EUROPEAN PARLIAMENT. *Human rights breaches in Nigeria and Burundi*, 16. ledna 2020 [cit. 12. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20200109IPR69910/human-rights-breaches-in-nigeria-and-burundi>.

Eurostat Statistical Book: External and Internal EU trade, 03/2011 [cit. 12. 1. 2021].

Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/5729733/KS-GI-11-001-EN.PDF.pdf/9e06d19b-bdce-49e0-a766-65fbbfc78081?t=1414776049000>.

EUROSTAT. Continued upswing in trade with ACP countries. *Statistic in Focus*, 85/2009 [cit. 12. 12. 2020]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3433488/5279873/KS-SF-09-085-EN.PDF.pdf/0b8018bc-1c22-4c68-a0e7-9c90c40a8df9?t=1414687544000>.

EUROSTAT. EU Trade with ACP countries. *Statistics in Focus*, 6-3/2002 [cit. 12. 12. 2020]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3433488/5464103/KS-NO-02-003-EN.PDF.pdf/b29b78ce-7df4-46a4-a3eb-b93548894a68?t=1414690842000>.

EUROSTAT. EU-27 Trade in goods with ACP countries: a continued small trade surplus in 2010. *Statistic in Focus*, 20/2011 [cit. 12. 12. 2020]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3433488/5578788/KS-SF-11-020-EN.PDF.pdf/163fccc5-486a-4945-adf7-ef6c5e4c13dd?t=1414693390000>.

EUROSTAT. EU-27 Trade of goods with ACP countries: a slight trade surplus in 2009. *Statistic in Focus*, 52/2010 [cit. 12. 12. 2020]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3433488/5565744/KS-SF-10-052-EN.PDF.pdf/a3862b1d-9f62-4948-90ca-d6c7372ba165?t=1414692796000>.

EUROSTAT. EU-27 Trade with ACP countries 2006. *Statistic in Focus*, 73/2007 [cit. 12. 12. 2020]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3433488/5297745/KS-SF-07-073-EN.PDF.pdf/a815d24f-6b63-4c6c-b029-c4e91ad9067a?t=1414687797000>.

EUROSTAT. EU-27 Trade with ACP regions in 2006. *Statistic in Focus*, 127/2007 [cit. 12. 1. 2021]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3433488/5288301/KS-SF-07-127-EN.PDF.pdf/edfed35f-fbe7-46eb-a9f9-571d81c1942c?t=1414687657000>.

EUROSTAT. Extra-EU air passenger transport. *Statistic in Focus*, 52/2008 [cit. 12. 2. 2021]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3433488/5582500/KS-SF-08-052-EN.PDF.pdf/3ecfb9d3-afe4-4fa4-ab23-a7be2422ff01?t=1414693582000>.

EUROSTAT. Trade between EU and West Africa, 2000-2010. *Statistic in Focus*, 5/2012 [cit. 12. 12. 2020]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3433488/5584336/KS-SF-12-005-EN.PDF/900a312d-8b4c-4ed6-82b2-36d952f705c9?t=1414693703000>.

Everything but Arms (EBA) [cit. 21. 2. 2021]. Dostupné z: <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/everything-arms-eba>.

FASAN, Olu. EU-Africa trade relations: Why Africa needs the economic partnership agreements, 2018 [cit. 21. 3. 2021]. Dostupné z: <https://blogs.lse.ac.uk/africaatlse/2018/03/19/eu-africa-trade-relations-why-africa-needs-the-economic-partnership-agreements/>.

FERREIRA, Sónia. *EU-Africa relations must step up on defense, says Portuguese presidency*. *EURACTIV*, 19. února 2021 [cit. 25. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.euractiv.com/section/defence-and-security/news/eu-africa-relations-must-step-up-on-defence-says-portuguese-presidency/>.

FIRST ACTION PLAN (2008–2010) *for the Implementation of the Africa-EU Strategic Partnership* [cit. 27. 2. 2021]. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/122474/FIRST%20ACTION%20PLAN%20\(2008-2010\).pdf](https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/122474/FIRST%20ACTION%20PLAN%20(2008-2010).pdf).

FOOD AND AGRICULTURE ORGANIZATION OF THE UNITED NATIONS. *Coastal Fisheries Initiative – Senegal* [cit. 21. 3. 2021]. Dostupné z: <http://www.fao.org/in-action/coastal-fisheries-initiative/activities/west-africa/senegal/en/>.

FOOD AND AGRICULTURE ORGANIZATION OF THE UNITED NATIONS. *Coastal Fisheries Initiative – Cabo Verde* [cit. 21. 3. 2021]. Dostupné z: <http://www.fao.org/in-action/coastal-fisheries-initiative/activities/west-africa/cabo-verde/en/>.

FOOD AND AGRICULTURE ORGANIZATION OF THE UNITED NATIONS. *Coastal Fisheries Initiative – Côte d'Ivoire* [cit. 21. 3. 2021]. Dostupné z: <http://www.fao.org/in-action/coastal-fisheries-initiative/activities/west-africa/cote-ivoire/en/>.

FOOD AND AGRICULTURE ORGANIZATION OF THE UNITED NATIONS. *West Africa: Illegal fishing, the black hole in the seas* [cit. 21. 3. 2021]. Dostupné z: <http://www.fao.org/family-farming/detail/en/c/1055065/>.

FOOD AND AGRICULTURE ORGANIZATION OF THE UNITED NATIONS. *Coastal Fisheries Initiative* [cit. 21. 3. 2021]. Dostupné z: <http://www.fao.org/in-action/coastal-fisheries-initiative/activities/west-africa/en/>.

FOX, Benjamin. *Vztahy mezi EU a Afrikou se za von der Leyenové nezmění*. EURACTIV, 11. října 2019 [cit. 25. 3. 2021]. Dostupné z: <https://euractiv.cz/section/evropska-unie-a-svet/news/vztahy-mezi-eu-a-afrikou-se-za-von-der-leyenove-nezmeni/>.

FREEDOM HOUSE. *Burkina Faso* [cit. 15. 3. 2021]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/country/burkina-faso/freedom-world/2021>.

FREEDOM HOUSE. *Global Freedom Status* [cit. 15. 3. 2021]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/explore-the-map?type=fiw&year=2021>.

FREEDOM HOUSE. *Kapverdské ostrovy* [cit. 15. 3. 2021]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/country/cabo-verde/freedom-world/2021>.

FREEDOM HOUSE. *Libérie* [cit. 15. 3. 2021]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/country/liberia/freedom-world/2021>.

FREEDOM HOUSE. *Mali* [cit. 15. 3. 2021]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/country/mali/freedom-world/2021>.

FREEDOM HOUSE. *Nigérie* [cit. 15. 3. 2021]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/country/nigeria/freedom-world/2021>.

FRISCH, Dieter. *The European Union's development policy*. 2008 [cit. 20. 3. 2021]. Dostupné z: <http://ecdpm.org/wp-content/uploads/2013/10/PMR-15-European-Union-Development-Policy-International-cooperation-2008.pdf>.

HENDRYCH, Lukáš. *Musíme radikálně změnit vztahy s Afrikou, říká Komise. EU ale ujíždí vlak, o Afriku se zajímá i Čína*. EURACTIV, 9. března 2020 [cit. 31. 3. 2021]. Dostupné z:

<https://euractiv.cz/section/evropska-unie-a-svet/news/musime-radikalne-zmenit-vztahy-s-afrikou-rika-komise-eu-ale-ujizdi-vlak-o-afriku-se-zajima-i-cina/>.

HINKLE, Lawrence, SCHIFF, Maurice. *Economic Partnership Agreements Between Sub-Saharan Africa and the EU: A development Perspective* [cit. 20. 3. 2021]. The World Bank, 2004, s. 1321–1333. Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.0378-5920.2004.00654.x>.

HORKÝ, Ondřej, RUSSIN, Phillipe. *The Enlarged European Union and Africa's Development* [cit. 15. 3. 2021]. Dostupné z: <https://iir.cz/article/the-enlarged-eu-and-africa-s-development>.

HUMAN RIGHTS WATCH. Mali. *Events of 2020* [cit. 15. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/world-report/2021/country-chapters/mali>.

CHADWICK, Vince. Exclusive: European Commission battles to sell post-Cotonou deal at home. *DEVEX*, 14. 1. 2021 [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.devex.com/news/exclusive-european-commission-battles-to-sell-post-cotonou-deal-at-home-98903>.

IGHOBOR, Kingsley. *Tourism in Africa is slowly coming of age*, 2012 [cit. 25. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.un.org/africarenewal/magazine/august-2012/tourism-africa-slowly-coming-age>.

ILNYCKYJ, Mila. The Legality and Sustainability of European Union Fisheries Policy in West Africa. *Mit International Review*, 2007 [cit. 21. 3. 2021]. Dostupné z: <https://web.mit.edu/mitir/2007/spring/fisheries.pdf>.

INFORMATION GUIDE EU-ACP RELATIONS, 2013 [cit. 4. 4. 2021]. Dostupné z: <http://aei.pitt.edu/75574/2/EU-ACP-Relations.pdf>

JUNGER, Sebastian. Blood Oil. *Vanity Fair*, 3. ledna 2007 [cit. 26. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.vanityfair.com/news/2007/02/junger200702>.

KAGIA, Ruth. Enough is Enough. African nations must unite against illegal fishing. *The Africa report*, 13. března 2020 [cit. 21. 3. 2021]. Dostupné z:

<https://www.theafricareport.com/24619/enough-is-enough-african-nations-must-unite-against-illegal-fishing/>.

KOHNERT, Dirk. EU-African Economic Relations: Continuing Dominance, Traded for Aid? *GIGA Working Papers*, 2008, č. 82 [cit. 15. 2. 2021]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1155041.

KRIMPHOFF, Jochen. *Sustainability Impact Assessment of the EU-CP Economic Partnership Agreements*, 2007. 96 s [cit. 15. 2. 2021]. Dostupné z: https://www.wto.org/english/tratop_e/sps_e/private_standards_june07_e/sia_summary_e.pdf.

KULKOVA, Olga. Africa and the EU: Drifting Together or Running Counter? Key Problems of the Dialogue at the Present Stage. *Institute for African Studien*, 2014, 7 s [cit. 15. 3. 2021]. Dostupné z: https://www.academia.edu/11752371/AFRICA_AND_THE_EU_DRIFTING_TOGETHER_OR_RUNNING_COUNTER_KEY_PROBLEMS_OF_THE_DIALOGUE_AT_THE_PRESENT_STAGE.

LEBULLENGER, Joel. Les dispositions commerciales de l'accord de partenariat ACP/CE de Cotonou confrontées aux règles de l'OMC. *Revue des affaires européennes*, 2001/2002, č. 1, 73 s [cit. 28. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.unige.ch/gsi/files/9514/0351/6369/Niang.pdf>.

LEIN, Brecht, TISSI Nicola. ACP-EU Relations beyond 2020: Exploring European Receptions. *Deutsches Institut für Entwicklungspolitik*, 11/2013 [cit. 28. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/199711/1/die-bp-2013-11.pdf>.

Mapa regionu AKP [cit. 28. 3. 2021]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Cotonou_Agreement#/media/File:ACP_EPA_Groups.svg.

Mapa regionu západní Afriky [cit. 28. 3. 2021]. Dostupné z: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/43/Africa-countries-western.png>.

Mapa států patřících do kategorie LDCs [cit. 28. 3. 2021]. Dostupné z: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/26/Least_Developed_Countries_map.svg

MARTINELLI, Marta. Why the EU has a Stake in Nigeria's Democracy. *Open Society Foundations*, 9. července 2012 [cit. 1. 3. 2021]. Dostupné z:

<https://www.opensocietyfoundations.org/voices/why-eu-has-stake-nigeria-s-democracy>.

MEYN, Mareike, STEVENS Christopher. ACP-EU Economic Partnership Agreements. *Commonwealth Secretariat*, 11/2007 [cit. 1. 3. 2021]. Dostupné z:

<https://www.odi.org/projects/662-african-caribbean-and-pacific-acp-european-union-eu-economic-partnership-agreements-epas-review>.

MORRISSEY, Oliver, ZGOVU, Evious. *The Impact of Economic Partnership Agreements on ACP Agriculture Imports and Welfare*, 2007 [cit. 15. 2. 2021]. Dostupné z:

https://www.researchgate.net/publication/5199925_The_Impact_of_Economic_Partnership_Agreements_on_ACP_Agriculture_Imports_and_Welfare.

MUNSHI, Neil. The fight for west Africa's fish. *The Financial Times*, 13. března 2020 [cit.

20. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.ft.com/content/0eb523ca-5d41-11ea-8033-fa40a0d65a98>.

NĚMEČKOVÁ, Tereza a kol. *EU a Afrika jako „noví“ sousedé*. Výzvy pro českou zahraniční rozvojovou spolupráci. Praha: VŠE, 2006 [cit. 27. 2. 2021]. Dostupné z: https://www.dokumenty-iir.cz/Horky/EU_a_Afrika_jako_novi_sousedede.pdf.

NYE, Joseph. How Soft is Smart. An Interview by Joel Whitney. *Guernica*, 2008, October [cit. 12. 12. 2020]. Dostupné z: https://www.guernicamag.com/how_soft_is_smart_1/.

NYE, Joseph. The Benefits of the Soft Power. *Harvard Business School Working Knowledge*. 2004, 2 [cit. 12. 12. 2020]. August. Dostupné z: <https://hbswk.hbs.edu/archive/the-benefits-of-soft-power>.

OTOO, Kwabena Nyarko. *Industrialization Policies in West Africa*, 2013. 74 s [cit. 20. 3. 2021]. Dostupné z: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/benin/10240.pdf>.

Regional SIA: West African ACP countries [cit. 20. 3. 2021]. Dostupné z:

http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2005/january/tradoc_121200.pdf.

ŘEHÁK, Vilém, KUČERA, Josef, DOSTÁL, Vít. *Vnější politika Evropské unie vůči Africe z perspektivy ČR*, prosinec 2020 [cit. 26. 3. 2021]. Dostupné z: https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2021/01/AMO_Vnejsi_politika_EU_vuci_Africe_z_perspektivy_CR.pdf.

SCHEFFER, Jaap de Hoop. ACP-EU Cooperation after 2020: Towards a new Partnership? *Advisory Council on International Affairs*, 2015, č. 93 [cit. 3. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.advisorycouncilinternationalaffairs.nl/documents/publications/2015/03/13/acp-eu-cooperation-after-2020>.

STANDING, André. Criminality in Africa's Fishing Industry? A Threat to Human Security. *Africa center for strategic studies*, 6. června 2017 [cit. 20. 3. 2021]. Dostupné z: <https://africacenter.org/publication/criminality-africa-fishing-industry-threat-human-security/>.

Sustainability Impact Assessment (SIA) of the EU-ACP Economic Partnership Agreements. West Africa: Agroindustry [cit. 1. 2. 2021]. Dostupné z: http://www.hubrural.org/IMG/pdf/pwc_acp_ue_sia_phase2_mid_term_report_eng_022005.pdf

ŠMOLÍK, Vojtěch. BIDOVSÝ Matej. Afrika a EU: Tradiční partnerství čelí novým výzvám. *Institut pro politiku a společnost: Policy paper*, 11/2018 [cit. 27. 2. 2021]. Dostupné z: https://www.politikaspolecnost.cz/wp-content/uploads/2018/11/Afrika_a_EU_Tradičn%C3%AD_partnerstv%C3%AD_čel%C3%AAD_novým_výzvámIPPS.pdf.

The Africa-EU Strategic Partnership [cit. 12. 1. 2021]. Dostupné z: https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/er/97496.pdf.

THE COURIER. *Africa-Caribbean-Pacific – European Community*, 1992, č. 131 [cit. 28. 3. 2021]. Dostupné z: <http://aei.pitt.edu/39176/1/Courier.131.pdf>.

TRAORE, Kalilou. Economic Community of West Africa states. *Public hearing of the EP Committee on International Trade*, 7/2016 [cit. 12. 2. 2021].

TRÖSTER, Bernhard a kol. The economic partnership agreements with Africa: Macroeconomic impact and pro-development policy responses. *ÖFSE Policy Note*, 2018, č. 23, 5 s [cit. 20. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.econstor.eu/handle/10419/184686>.

UNITED NATIONS. *Least Developed Countries (LDCs)* [cit. 30. 3. 2021]. Dostupné z: https://www.un.org/development/desa/dpad/wpcontent/uploads/sites/45/publication/ldc_list.pdf.

Výroční zpráva o financování ERF 2009 [cit. 12. 2. 2021]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:269:0257:0290:CS:PDF>.

WORLD BANK. *Tourism in Africa: Harnessing Tourism for Growth and Improved Livelihoods* [cit. 25. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.worldbank.org>.

ZACHOVÁ, Aneta, MÜLLER, David, JACHANOVÁ, Lucie. *Spolupráce EU s Afrikou – od investic až po boj proti teroristům*. EURACTIV, 28. srpna 2019 [cit. 25. 3. 2021]. Dostupné z: <https://euractiv.cz/section/all/linksdossier/spoluprace-eu-s-afrikou-od-investic-az-po-boj-proti-teroristum/>.

Seznam tabulek

Tabulka č. 1	Klasifikace moci v mezinárodním řádu.....	22
Tabulka č. 2	Základní body vnějších vztahů EU.....	36
Tabulka č. 3	Srovnání vývoje oblastí dle jednotlivých dohod z Lomé	45
Tabulka č. 4	Oblasti obsažené v dohodě z Cotonou	50
Tabulka č. 5	Vývoj společných institucí na základě smluv upravujících vztahy mezi ES/EU a regionem AKP	51
Tabulka č. 6	Odhadované náklady na úpravu související s dohodou EPA podle afrických regionů (mil. EUR)	54
Tabulka č. 7	Vývoj exportu ES/EU do zemí AKP v letech 1958–2000 (bez JAR)	57
Tabulka č. 8	Vývoj importu ES/EU ze zemí AKP v letech 1958–2000 (bez JAR)	58
Tabulka č. 9	Dovozy do EU (mld. EUR)	58
Tabulka č. 10	Vývoj exportu EU do zemí AKP v letech 2008–2010 (bez JAR)	60
Tabulka č. 11	Vývoj importu EU do zemí AKP v letech 2008–2010 (bez JAR)	60
Tabulka č. 12	Hlavní obchodní partneri pro rok 2009	62
Tabulka č. 13	Závislost regionu AKP na obchodu s EU v roce 2005 a 2009 (%)	65
Tabulka č. 14	Význam obchodu s EU pro vybrané regiony	70
Tabulka č. 15	Aktuální obchodní režimy zemí regionu západní Afriky	73
Tabulka č. 16	Obchod se zbožím v letech 2017 až 2019	77
Tabulka č. 17	Význam afrického zemědělského vývozu v obchodu s EU (%)	84
Tabulka č. 18	Hodnota demokracie v zemích západní Afriky	106

Seznam příloh

Příloha č. 1	Seznam států v rámci regionu AKP	135
Příloha č. 2	Mapa regionu AKP	137
Příloha č. 3	Mapa regionu západní Afriky	138
Příloha č. 4	Seznam členských států patřících do kategorie LDC	139
Příloha č. 5	Mapa států patřících do kategorie LDC	140
Příloha č. 6	Rozpočty EDF (ERF)	141
Příloha č. 7	Zapojené státy do rozvojové spolupráce dle jednotlivých smluv	142
Příloha č. 8	Obchod se zbožím mezi EU a zeměmi AKP v roce 2009	143
Příloha č. 9	Komoditní struktura obchodu EU–AKP v roce 2009 na základě položek SITC	145
Příloha č. 10	Vývoz zboží z EU do zemí ECOWAS	146
Příloha č. 11	Dovoz zboží ze zemí ECOWAS do EU	147
Příloha č. 12	Vývoz zboží z EU do zemí ECOWAS podle skupin výrobků SITC v roce 2010	148
Příloha č. 13	Dovoz zboží ze zemí ECOWAS do EU podle skupin výrobků SITC v roce 2010	149
Příloha č. 14	Vývoz a dovoz z EU do/ze zemí ECOWAS – hlavní produkty podle zemí v roce 2010	150
Příloha č. 15	Obchod EU (import a export) ze zeměmi AKP v roce 2008	152
Příloha č. 16	Mapa obchodních dohod	153
Příloha č. 17	Obchodní dopady dohod o hospodářském partnerství na dovoz do EU ze zemědělské oblasti	154
Příloha č. 18	Obchod se zbožím mezi lety 2017 až 2019	155
Příloha č. 19	Obchodní toky a bilance EU (roční údaje za období 2009–2019)	156
Příloha č. 20	Import a export mezi EU a západní Afrikou v roce 2019	157
Příloha č. 21	Dopad přistoupení Nigérie k EPAs	158
Příloha č. 22	Přehled toku průmyslových výrobků v období let 2016 až 2019 podle skupiny SITC	159
Příloha č. 23	Odražení průmyslu v HDP členských států ECOWAS	160
Příloha č. 24	Podíl letecké dopravy mimo EU podle regionů a subregionů světa ...	161
Příloha č. 25	Dovoz a vývoz do/z EU do/ze zemí AKP v roce 2010	163

Příloha č. 26	Dovoz do zemí AKP z EU v roce 2009 a 2010 – deset nejvýznamnějších produktů	164
Příloha č. 27	vývoz ze zemí AKP do EU v roce 2009 a 2010 – deset nejvýznamnějších produktů	164
Příloha č. 28	Mapa Freedom House – Global Freedom Status.....	166

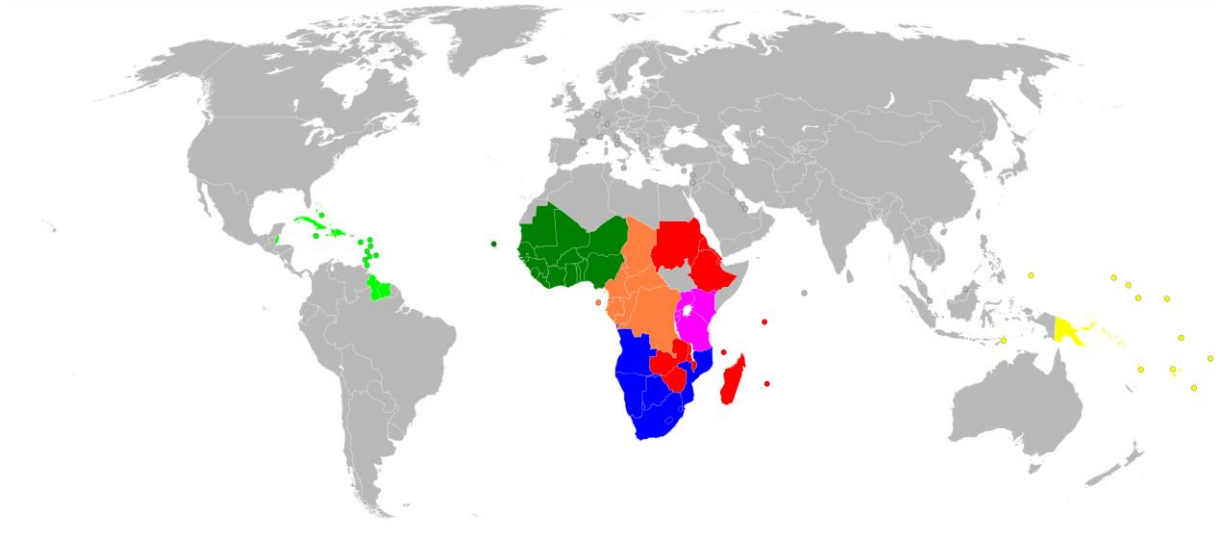
Příloha č. 1: Seznam států v rámci regionu AKP

REGION	STÁT	HLAVNÍ SUROVINA
Karibik	Antigua a Barbuda	<ul style="list-style-type: none"> • Banány • Tropické ovoce • Cukr • Rum • Oříšky a koření • Kakaové boby • Rýže
	Bahamy	
	Barbados	
	Belize	
	Dominika	
	Dominikánská r.	
	Granada	
	Guyana	
	Haiti	
	Jamajka	
	Kuba	
	Sv. Lucie	
	Sv. Vincent a Grenadiny	
	Sv. Kryštof a Nevis	
	Surinam	
Trinidad a Tobago		
Západní Afrika (ECOWAS)	Benin	<ul style="list-style-type: none"> • Kakaové boby • Kakaová pasta a prášek • Tropické ovoce • Oříšky • Koření
	Burkina Faso	
	Kapverdy	
	Gambie	
	Ghana	
	Guinea	
	Guinea Bissau	
	Libérie	
	Mali	
	Mauritánie	
	Niger	
	Nigérie	
	Pobřeží slonoviny	
	Senegal	
	Sierra Leone	
Togo		
Centrální Afrika (CEMAC)	Čad	<ul style="list-style-type: none"> • Dřevo • Kakao • Tropické ovoce
	Demokratická republika Kongo	
	Gabon	
	Kamerun	
	Kongo	
	Rovníková Guinea	
	Středoafriická republika	
	Sv. Tomáš a Princův ostrov	
Východní a jižní Afrika (COMESA)	Džibuti	<ul style="list-style-type: none"> • Čaj • Káva • Květiny • Guma, pryskyřice
	Eritrea	
	Etiopie	
	Komorské ostrovy	
	Madagaskar	

	Malawi	
	Mauricius	
	Seychely	
	Somálsko	
	Súdán	
	Zambie	
	Zimbabwe	
Východoafrické společenství (EAC)	Burundi	<ul style="list-style-type: none"> • Tabák • Káva a čaj • Květiny • Ryby • Zelenina
	Keňa	
	Jižní Súdán	
	Rwanda	
	Tanzanie	
	Uganda	
Jihoafrické rozvojové společenství (SADC)	Angola	<ul style="list-style-type: none"> • Hovězí maso • Ryby • Cukr • Ovoce • Víno
	Botswana	
	Jihoafrická republika	
	Lesotho	
	Mosambik	
	Namibie	
	Svazijsko	
Pacifik	Cookovy ostrovy	<ul style="list-style-type: none"> • Palmový olej • Káva • Čaj • Cukr • Tropické ovoce
	Fidži	
	Kiribati	
	Marshallovy ostrovy	
	Mikronésie	
	Nauru	
	Niue	
	Palau	
	Papua Nová Guinea	
	Samoa	
	Šalamounovy ostrovy	
	Timor	
	Tonga	
	Tuvalu	
Vanuatu		

Zdroj: Dohoda z Cotonou, 2000.

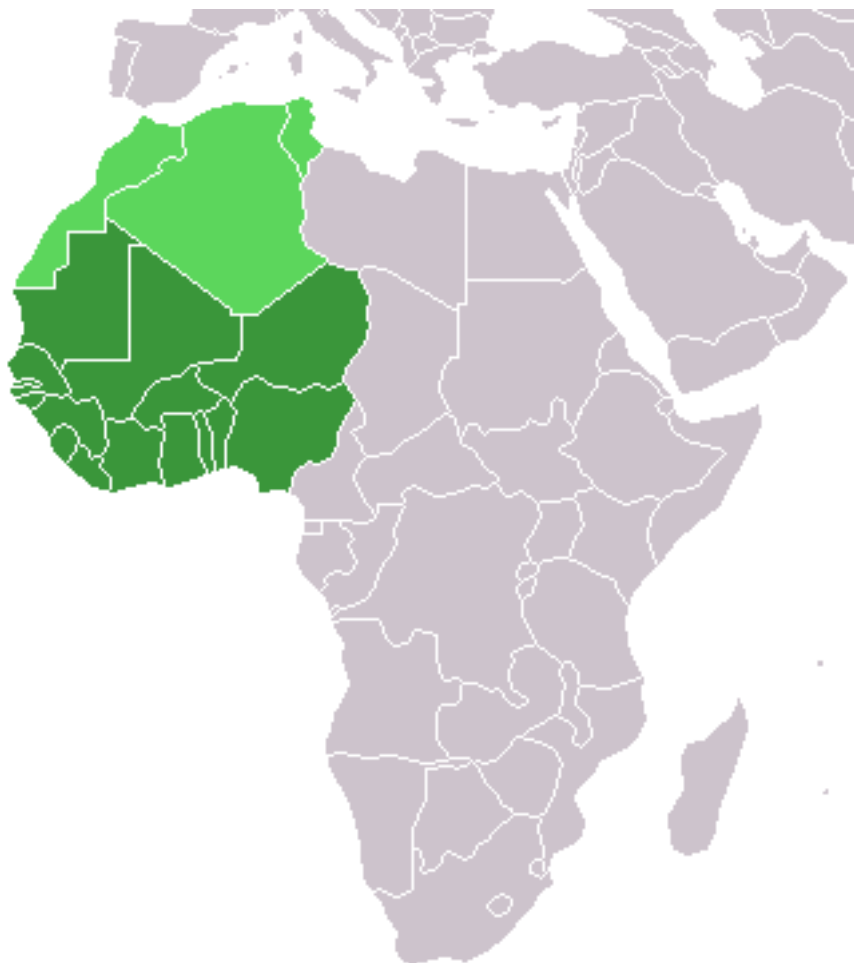
Příloha č. 2: Mapa regionu AKP

- Žlutá – pacifická oblast
- Modrá – Jihoafrické rozvojové společenství
- Fialová – Východoafrické společenství
- Červená – východní a jižní Afrika
- Oranžová – centrální Afrika
- Tmavě zelená – západní Afrika
- Světle zelená – Karibik

Zdroj: Dostupné online z:
https://en.wikipedia.org/wiki/Cotonou_Agreement#/media/File:ACP_EPA_Groups.svg
[cit. 28. 3. 2021]

Příloha č. 3: Mapa regionu západní Afriky

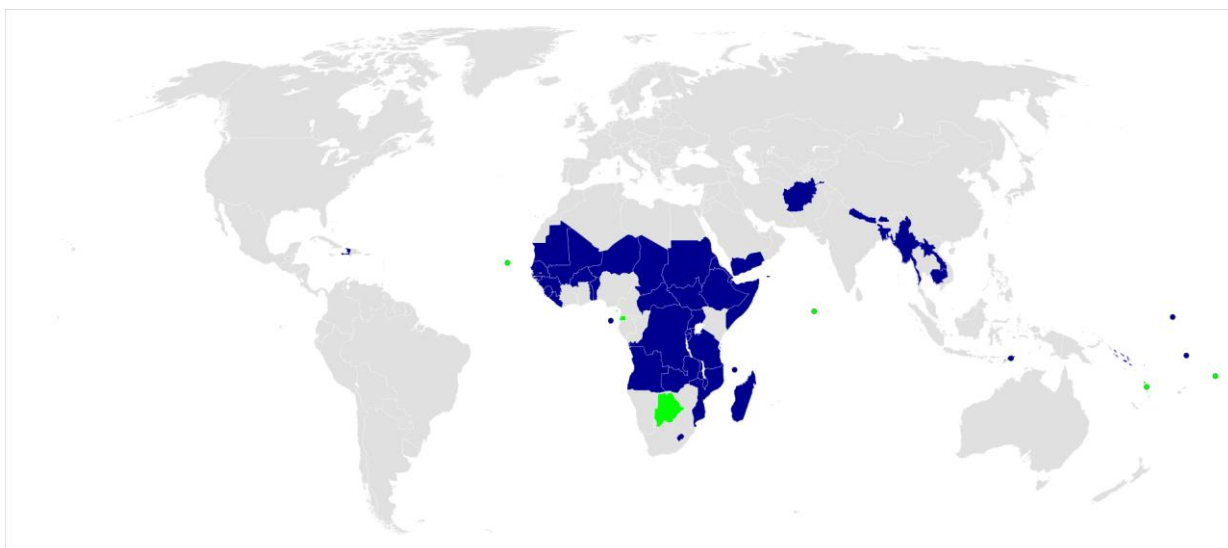
Zdroj: Dostupné online z: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/43/Africa-countries-western.png>
[cit. 28. 3. 2021]

Příloha č. 4: Seznam členských států patřících do kategorie LDC

Region	Stát	Rok zařazení
Afrika	Angola	1994
	Benin	1971
	Burkina Faso	1971
	Burundi	1971
	Čad	1971
	Konžská dem. republika	1991
	Džibutsko	1982
	Eritrea	1994
	Etiopie	1971
	Gambie	1975
	Guinea	1971
	Guinea-Bissau	1981
	Jižní Súdán	2012
	Komory	1977
	Lesotho	1971
	Libérie	1990
	Madagaskar	1991
	Malawi	1971
	Mali	1971
	Mauretánie	1986
	Mosambik	1988
	Niger	1971
	Rovníková Guinea	1982
	Rwanda	1971
	Senegal	2000
	Sierra Leone	1982
	Somálsko	1971
	Středoafriická republika	1975
	Súdán	1971
	Svatý Tomáš a Princův ostrov	1982
	Tanzanie	1971
	Togo	1982
Uganda	1971	
Zambie	1991	
Amerika	Haiti	1971
Asie	Afghánistán	1971
	Bangladéš	1975
	Myanmar (Barma)	1987
	Bhútán	1971
	Jemen	1971
	Kambodža	1991
	Laos	1971
	Nepál	1971
	Východní Timor	2003
Oceánie	Kiribati	1986
	Šalamounovy ostrovy	1991
	Tuvalu	1986
	Vanuatu	1985

Zdroj: UNITED NATIONS [cit. 30. 3. 2021]. Dostupné z: https://www.un.org/development/desa/dpad/wp-content/uploads/sites/45/publication/ldc_list.pdf

Příloha č. 5: Mapa států patřících do kategorie LDC

Zdroj: Dostupné online z:
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/26/Least_Developed_Countries_map.svg
[cit. 28. 3. 2021]

Příloha č. 6: Rozpočty EDF (EFR)

	DOHODA/ÚMLUVA	OBDOBÍ	CELKOVÝ ROZPOČET (ECU, EUR)
1.ERF	Část IV Římské smlouvy	1959–1964	569,4 milionu EUR
2.ERF	Úmluva z Yaoundé I	1964–1970	730,4 milionu EUR
3.ERF	Úmluva z Yaoundé II	1970–1975	887,3 milionu EUR
4.ERF	Úmluva z Lomé I	1975–1980	3,072 miliardy EUR
5.ERF	Úmluva z Lomé II	1980–1985	4,725 miliard EUR
6.ERF	Úmluva z Lomé III	1985–1990	7,4 miliard EUR
7.ERF	Úmluva z Lomé IV	1990–1995	10,8 miliard EUR
8.ERF	Úmluva z Lomé IV a revidovaná úmluva z Lomé IV	1995–2000	12,9 miliard EUR
9.ERF	Dohoda z Cotonou	2000–2007	13,8 miliard EUR
10.ERF	Revidovaná dohoda z Cotonou	2008–2013	22,7 miliard EUR
11.ERF	Revidovaná dohoda z Cotonou	2014–2020	30,5 miliard EUR

Pozn.: 1 Před ustanovením Evropského měnového systému (před rokem 1979) hodnota v ECU, v EUR od 9. EDF.

Zdroj: JELÍNEK, P. *Rozvojová politika Evropské unie*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2003.

Příloha č. 7: Zapojené státy do rozvojové spolupráce dle jednotlivých smluv

Smlouva upravující vztah mezi asociovanými zeměmi a EHS/ES/EU	Počet členských států EHS/ES/EU	Počet asociovaných zemí
Část IV Římské smlouvy	6	
Dohoda z Yaoundé I	6	18
Dohoda z Yaoundé II	6	18
Dohoda z Lomé I	9	46
Dohoda z Lomé II	9	57
Dohoda z Lomé III	10	64
Dohoda z Lomé IV	12	67
Revidovaná dohoda z Lomé IV	15	71
Dohoda z Cotonou	15	78
Revidovaná dohoda z Cotonou	27	78
Revidovaná dohoda z Cotonou	28	79

Pozn.: 2 Kuba je členem skupiny AKP, ale není signatářem poslední Dohody z Cotonou.

Zdroj: vlastní tvorba na základě jednotlivých dohod.

Příloha č. 8: Obchod se zbožím mezi EU a zeměmi AKP v roce 2009
(pořadí a podíly)

	Objem obchodu 2001 (mil. EUR)	Objem obchodu 2008 (mil. EUR)	Objem obchodu 2009 (mil. EUR)	Změna v objemu obchodu 2008–2009 (%)	Poř. zemí AKP	Dovoz do EU v roce 2009 (mil. EUR)	Podíl (%) na dovozu od EU ze zemí AKP (2009)	Vývoz z EU v roce 2009 (mil. EUR)	Podíl (%) na vývozu do EU ze zemí AKP (2009)
Afrika – AKP státy									
Angola	3385	12995	10103	-22,3	3	4916	9,15	5187	9,05
Benin	618	877	943	7,5	26	31	0,06	912	1,59
Botswana	1562	544	571	4,9	32	372	0,69	199	0,35
Burkina Faso	295	428	472	10,4	36	83	0,15	389	0,68
Burundi	85	85	103	20,5	59	39	0,07	64	0,11
Cameron	2900	3630	2857	-21,3	5	1744	3,25	1113	1,94
Kapverdské ostrovy	245	516	423	-18,0	37	27	0,05	397	0,69
Středoafrická republika	230	122	118	-3,5	56	44	0,08	75	0,13
Čad	233	284	389	37,0	40	118	0,22	271	0,47
Komory	57	54	40	-24,5	65	8	0,02	32	0,06
Kongo	940	1714	1773	3,4	11	696	1,30	1077	1,88
Demokratická republika Kongo	1320	1488	1093	-26,6	18	355	0,66	738	1,29
Pobřeží slonoviny	3516	4658	4558	-2,2	4	3055	5,69	1502	2,62
Džibuti	271	196	183	-6,7	49	23	0,04	160	0,28
Rovníková Guinea	943	4464	2037	-54,4	9	1492	2,78	545	0,95
Eritrea	140	54	63	17,2	62	4	0,01	59	0,10
Etiopie	597	1094	1099	0,5	16	383	0,71	717	1,25
Gabon	2332	2180	1608	-26,3	12	752	1,40	856	1,49
Gambie	165	120	118	-1,1	55	11	0,02	107	0,19
Ghana	2051	3178	2843	-10,5	6	1095	2,04	1748	3,05
Guinea	968	1139	952	-16,4	25	382	0,71	571	1,00
Guinea-Bissau	47	71	79	10,6	60	2	0,00	76	0,13
Keňa	1986	2493	2457	-1,5	7	1081	2,01	1375	2,40
Lesotho	30	182	113	-38,2	57	101	0,19	11	0,02
Libérie	2577	1126	1096	-2,7	17	531	0,99	565	0,99
Madagaskar	1041	1095	869	-20,6	27	452	0,84	417	0,73
Malawi	280	298	365	22,6	41	232	0,43	133	0,23
Mali	475	520	527	1,5	33	20	0,04	507	0,89
Mauretánie	769	1298	979	-24,6	23	372	0,69	607	1,06
Mauricius	2142	1713	1546	-9,7	13	862	1,60	685	1,19
Mosambik	718	1193	1092	-8,5	19	679	1,26	413	0,72
Namibie	1054	763	960	25,8	24	589	1,10	371	0,65
Niger	335	393	573	45,6	31	219	0,41	353	0,62
Nigérie	11696	26643	19605	-26,4	2	10453	19,45	9152	15,97
Rwanda	119	205	211	2,9	48	38	0,07	173	0,30
Svatý Tomáš a Princův ostrov	46	52	53	0,9	63	10	0,02	43	0,07

Senegal	1496	2603	1889	-27,4	10	261	0,49	1628	2,84
Seychely	338	451	362	-19,6	42	183	0,34	180	0,31
Sierra Leone	303	250	225	-10,0	47	100	0,19	125	0,22
Somálsko	30	21	18	-14,9	71	0	0,00	17	0,03
Jihoafrická republika	28938	42584	30997	-27,3	1	14927	27,78	16050	28,00
Súdán	956	1396	1026	-26,5	21	105	0,20	921	1,61
Svazijsko	166	171	158	-7,3	51	131	0,24	28	0,05
Tanzanie	836	1205	1069	-11,3	20	349	0,65	720	1,26
Togo	410	863	834	-3,4	28	258	0,48	576	1,00
Uganda	465	837	771	-7,9	29	373	0,69	398	0,69
Zambie	289	710	413	-41,8	38	233	0,43	181	0,31
Zimbabwe	1051	444	246	-21,9	43	238	0,44	109	0,19
Karibik – AKP státy									
Antigua a Barbuda	650	393	327	-16,8	44	61	0,11	266	0,46
Bahamy	1377	1250	1023	-18,2	22	399	0,74	624	1,09
Barbados	274	206	145	-29,6	52	36	0,07	109	0,19
Belize	149	166	166	0,0	50	94	0,18	72	0,12
Kuba	2064	2097	1417	-32,4	15	356	0,66	1061	1,85
Dominika	69	34	51	49,5	64	30	0,06	21	0,04
Dominikánská republika	1457	1845	1454	-21,2	14	597	1,11	858	1,50
Grenada	60	31	20	-35,7	68	3	0,00	17	0,03
Guyana	290	381	273	-28,4	45	184	0,34	90	0,16
Haiti	129	135	121	-9,9	54	19	0,04	103	0,18
Jamajka	1011	862	400	-53,6	39	210	0,39	190	0,33
Svatý Kryštof a Nevis	35	23	20	-13,9	67	3	0,01	17	0,03
Svatá Lucie	95	79	108	37,0	58	63	0,12	44	0,08
Svatý Nevis a Grenadiny	287	219	242	10,5	46	128	0,24	114	0,20
Surinam	289	449	513	14,2	34	265	0,49	247	0,43
Trinidad a Tobago	1101	3516	2399	-31,8	8	1904	3,54	495	0,86
Pacifik – AKP státy									
Cookovy ostrovy	1	6	19	202,8	69	2	0,00	17	0,03
Fidži	145	157	123	-22,0	53	93	0,17	29	0,05
Kiribati	2	3	4	26,1	74	0	0,00	3	0,01
Marshallovy ostrovy	344	2135	510	-76,1	35	308	0,57	202	0,35
Mikronésie	1	1	1	-27,3	78	1	0,00	0	0,00
Nauru	3	5	3	-35,3	75	0	0,00	3	0,00
Niue	1	1	2	166,9	76	0	0,00	2	0,00
Palau	10	0	1	178,6	79	0	0,00	1	0,00
Papua Nová Guinea	320	700	620	-11,4	30	499	0,93	121	0,21
Samoa	15	11	4	-58,1	72	1	0,00	3	0,01
Šalamounovy ostrovy	8	36	26	-27,8	66	21	0,04	5	0,01
Timor	6	10	18	82,2	70	4	0,01	14	0,02
Tonga	17	3	4	61,6	73	0	0,00	4	0,01
Tuvalu	2	1	1	31,0	77	0	0,00	1	0,00
Vanuatu	42	23	74	229,5	61	21	0,04	53	0,09

Zdroj: EUROSTAT: Statistic in Focus, 52/2010 [cit. 12. 12. 2020]. Dostupné online.

**Příloha č. 9: Komoditní struktura obchodu EU – AKP v roce 2009
na základě položek SITC**

	Export (mld. EUR)	Změna oproti roku 2008 (%)	Import (mld. EUR)	Změna oproti roku 2008 (%)
Potraviny, nápoje a tabák: SITC 0+1	5,814	-6,4	11,363	2,3
Suroviny: SITC 2+4	0,908	-9,2	4,799	-37,1
Paliva: SITC 3	5,838	-17,2	22,207	-38,0
Chemikálie SITC 5	6,640	-8,0	1,215	-2,0
Stroje a dopravní zařízení: SITC 7	25,196	-19,2	4,065	-29,4
Ostatní zpracov. zboží: SITC 6+8	11,491	-12,8	7,921	-37,3
Celkem: SITC 0-9	57,482	-15,1	53,679	-29,8

Zdroj: Eurostat Statistical Book: External and Internal EU trade 03/2011. On-line text, 2011 [cit. 12. 1. 2021].
Dostupné online.

Příloha č. 10: Vývoz zboží z Evropské unie do zemí ECOWAS (mld. EUR)

	2000	2005	2009	2010	Tempo růstu 2009/2010	Roční průměrné tempo růstu 2000/2010
ECOWAS	12 498	13 215	18 665	22 110	18,5 %	5,9 %
Benin	563	420	912	1 275	39,7 %	8,5 %
Burkina Faso	225	304	390	427	9,5 %	6,6 %
Kapverdské ostrovy	247	274	397	493	24,0 %	7,1 %
Gambie	100	104	107	113	5,2 %	1,2 %
Ghana	1 281	1 254	1 752	2 182	24,5 %	5,5 %
Guinea	340	372	571	583	2,1 %	5,5 %
Guinea-Bissau	45	83	76	72	-6,2 %	4,6 %
Pobřeží slonoviny	1 443	1 127	1 503	1 744	16,0 %	1,9 %
Libérie	2 158	441	565	714	26,4 %	-10,5 %
Mali	335	393	508	607	19,5 %	6,1 %
Niger	182	228	356	382	7,2 %	7,7 %
Nigérie	4 011	5 972	9 197	10 661	15,0 %	10,3 %
Senegal	1 032	1 486	1 628	2 167	33,0 %	7,7 %
Sierra Leone	210	193	125	178	42,0 %	-1,7 %
Togo	325	567	576	513	-10,9 %	4,7 %

Zdroj: EUROSTAT: Statistics in Focus, 5/2012 [cit. 12. 12. 2020]. Dostupné online.

**Příloha č. 11: Dovoz zboží ze zemí ECOWAS do Evropské unie
(mld. EUR)**

	2000	2005	2009	2010	Tempo růstu 2009/2010	Roční průměrné tempo růstu 2000/2010
ECOWAS	11 561	13 738	16 496	21 169	28,3 %	6,2 %
Benin	81	33	31	31	0,5 %	-9,1 %
Burkina Faso	70	30	82	99	20,5 %	3,6 %
Kapverdské ostrovy	13	19	27	36	35,0 %	11,0 %
Gambie	32	6	11	18	61,4 %	-5,6 %
Ghana	1 173	978	1 097	1 458	32,9 %	2,2 %
Guinea	523	445	384	472	22,9 %	-1,0 %
Guinea-Bissau	5	3	2	6	143,5 %	1,2 %
Pobřeží slonoviny	2 059	1 978	3 054	3 215	5,3 %	4,6 %
Libérie	435	926	533	341	-35,9 %	-2,4 %
Mali	76	42	20	27	34,5 %	-9,8 %
Niger	95	130	219	196	-10,6 %	7,5 %
Nigérie	6 419	8 389	10 417	14 592	40,1 %	8,6 %
Senegal	410	521	261	297	13,6 %	-3,2 %
Sierra Leone	105	121	100	159	59,5 %	4,3 %
Togo	65	116	258	221	-144 %	12,9 %

Zdroj: EUROSTAT: Statistics in Focus, 5/2012 [cit. 12. 12. 2020]. Dostupné online.

Příloha č. 12: Vývoz zboží z EU do zemí ECOWAS podle skupin výrobků SITC v roce 2010 (mil. EUR)

	Potraviny/ živ. zvířata	Nápoje/ tabák	Surové mat.	Paliva	Živ. a rost. oleje	Chem.	Prům. zb.	Stroje/ dopr. prostř.	Různé zb.	Kom./ trans.	Celkem
Benin	182	26	50	610	1	73	73	193	62	3	1275
Burkina F.	51	20	7	5	0	100	34	171	29	4	427
Kap. os.	71	16	6	106	10	31	82	123	42	5	493
Gambie	35	2	4	4	0	8	14	35	8	2	113
Ghana	222	39	102	334	9	291	295	714	134	25	2182
Guinea	66	15	11	242	0	54	36	121	27	1	583
Guinea-B.	14	11	0	7	1	3	11	17	7	0	72
Pobřeží sl.	308	85	22	166	6	267	205	538	118	12	1744
Libérie	26	4	3	42	0	18	9	594	8	8	714
Mali	82	4	8	5	0	124	125	216	32	3	607
Niger	70	24	15	32	1	82	30	108	16	2	382
Nigérie	806	98	44	4457	9	852	900	2945	416	102	10661
Senegal	326	39	20	879	2	195	201	389	93	18	2167
Sierra Leone	19	5	6	10	0	27	14	84	10	1	178
Togo	68	20	30	87	1	62	65	144	23	0	513
ECOWAS	2348	411	329	6987	40	2188	2094	6392	1026	195	22110

1. Potraviny a živá zvířata
2. Nápoje a tabák
3. Surové materiály kromě paliv
4. Minerální paliva, maziva a související materiály
5. Živočišné a rostlinné oleje, tuky a vosky
6. Chemické látky a příbuzné látky
7. Průmyslové zboží klasifikované hlavně podle materiálu
8. Stroje a dopravní prostředky
9. Různé zboží
10. Komodity a transakce

Zdroj: EUROSTAT: Statistics in Focus, 5/2012 [cit. 12. 12. 2020]. Dostupné online.

Příloha č. 13: Dovoz zboží ze zemí ECOWAS do EU podle skupin výrobků SITC v roce 2010 (mld. EUR)

	Potraviny/ živ. zvířata	Nápoje / tabák	Surové mat.	Paliva	Živ. a rost. oleje	Chem.	Prům. zb.	Stroje/ dopr. prostř.	Různé zb.	Kom./ trans.	Celkem
Benin	182	26	50	610	1	73	73	193	62	3	1275
Burkina F.	51	20	7	5	0	100	34	171	29	4	427
Kap. os.	71	16	6	106	10	31	82	123	42	5	493
Gambie	35	2	4	4	0	8	14	35	8	2	113
Ghana	222	39	102	334	9	291	295	714	134	25	2182
Guinea	66	15	11	242	0	54	36	121	27	1	583
Guinea-B.	14	11	0	7	1	3	11	17	7	0	72
Pobřeží sl.	308	85	22	166	6	267	205	538	118	12	1744
Libérie	26	4	3	42	0	18	9	594	8	8	714
Mali	82	4	8	5	0	124	125	216	32	3	607
Niger	70	24	15	32	1	82	30	108	16	2	382
Nigérie	806	98	44	4457	9	852	900	2945	416	102	10661
Senegal	326	39	20	879	2	195	201	389	93	18	2167
Sierra Leona	19	5	6	10	0	27	14	84	10	1	178
Togo	68	20	30	87	1	62	65	144	23	9	513
ECOWAS	2348	411	329	6987	40	2188	2094	6392	1026	195	22110

1. Potraviny a živá zvířata
2. Nápoje a tabák
3. Surové materiály kromě paliv
4. Minerální paliva, maziva a související materiály
5. Živočišné a rostlinné oleje, tuky a vosky
6. Chemické látky a příbuzné látky
7. Průmyslové zboží klasifikované hlavně podle materiálu
8. Stroje a dopravní prostředky
9. Různé zboží
10. Komodity a transakce

Zdroj: EUROSTAT: Statistics in Focus, 5/2012 [cit. 12. 12. 2020]. Dostupné online.

Příloha č. 14: Vývoz a dovoz z EU do/ze zemí ECOWAS – hlavní produkty podle zemí v roce 2010

	Export			Import		
	Hlavní produkty	Hodnota (mil. EUR)	%	Hlavní produkty	Hodnota (mil. EUR)	%
ECOWAS	33	6921	31,3	33	10917	51,6
	78	1075	4,9	07	3708	17,5
Benin	33	610	47,8	28	9	30,2
	01	128	10,1	26	5	16,4
Burkina Faso	54	78	18,2	97	62	62,9
	72	34	8,0	99	13	13,0
Kapverdské ostrovy	33	106	21,5	03	26	73,1
	77	39	7,9	84	4	10,0
Gambie	09	12	11,0	42	8	42,6
	78	10	9,0	03	4	21,4
Ghana	33	330	15,1	07	1052	72,1
	72	156	7,2	03	111	7,6
Guinea	33	242	41,6	28	306	64,9
	78	30	5,1	33	68	14,3
Guinea-Bissau	11	9	12,7	23	5	85,5
	33	7	9,1	07	0	4,8
Pobřeží slonoviny	33	166	9,5	07	1882	58,5
	04	117	6,7	33	490	15,2
Libérie	79	553	77,5	79	150	44,0
	33	42	5,9	33	117	34,3
Mali	54	96	15,8	26	9	33,0
	65	87	14,3	05	4	14,6
Niger	54	66	17,2	52	193	98,5
	09	44	11,4	05	1	0,5
Nigérie	33	4457	41,8	33	10219	70,0
	74	584	5,5	34	3347	22,9
Senegal	33	820	37,8	03	149	50,2
	54	92	4,3	05	38	12,8
Sierra Leone	78	27	15,3	66	67	41,9
	72	22	12,6	28	51	32,2
Togo	33	87	16,9	07	204	92,2
	78	48	9,3	28	5	2,2

01 – maso a masné polotovary

03 – ryby (ne mořští savci), koryši, měkkýši a vodní bezobratlí a výrobky z nich

04 – obiloviny

05 – zelenina a ovoce

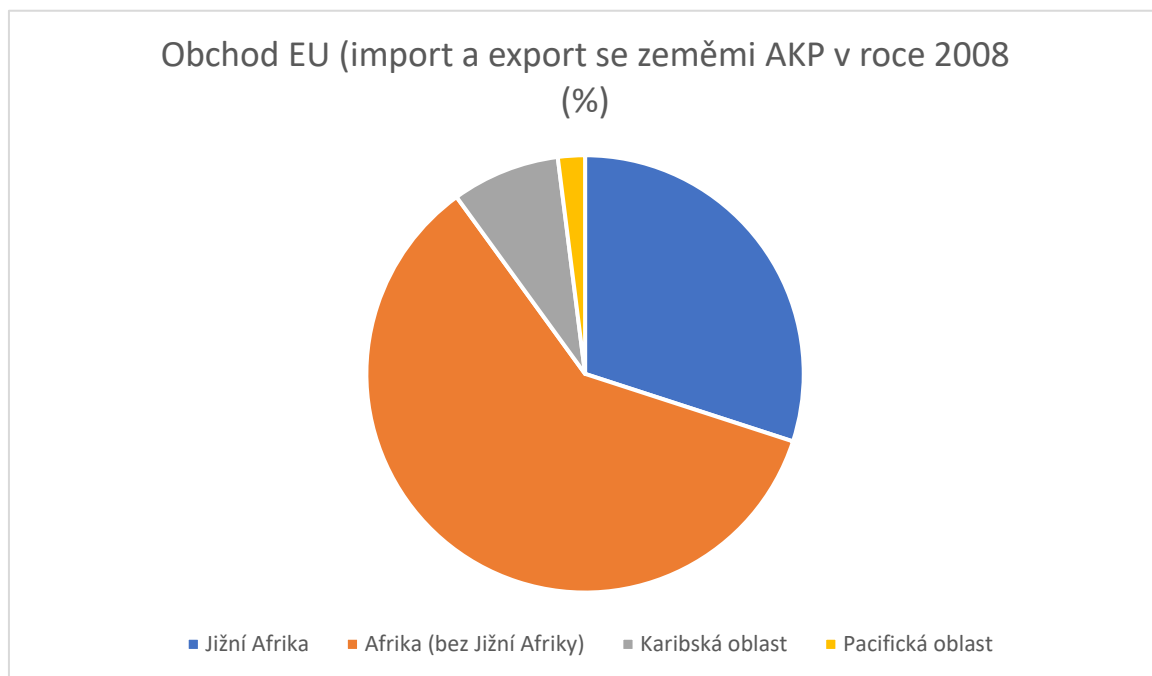
07 – káva, čaj, kakao, koření a výrobky z nich

09 – různé jedné výrobky

- 11 – nápoje
- 23 – surová guma, vč. syntetické a regenerované
- 26 – textilní vlákna (jiná než vlněné topy a jiná česaná vlna) a jejich odpad (nevyrábí se z nití nebo textilií)
- 28 – kovové rudy a kovový šrot
- 33 – ropa, ropné produkty a související materiály
- 34 – plyn (přírodní nebo vyráběný)
- 42 – rostlinné tuky a oleje, surové, rafinované nebo frakcionované
- 52 – anorganické chemikálie
- 54 – léčiva a farmaceutické výrobky
- 65 – textilní příze, textilie, konfekční výrobky a jiné související výrobky
- 66 – nekovové minerály
- 72 – stroje specializované pro konkrétní průmyslová odvětví
- 74 – obecné průmyslové stroje a zařízení a strojní součásti
- 77 – elektrické stroje, přístroje a zařízení; a jejich elektrické části
- 78 – silniční vozidla
- 79 – ostatní dopravní prostředky
- 84 – oděvy a oděvní doplňky
- 97 – nepeněžitě zláto (kromě zlata, rud a koncentrátů)
- 99 – důvěrný obchod

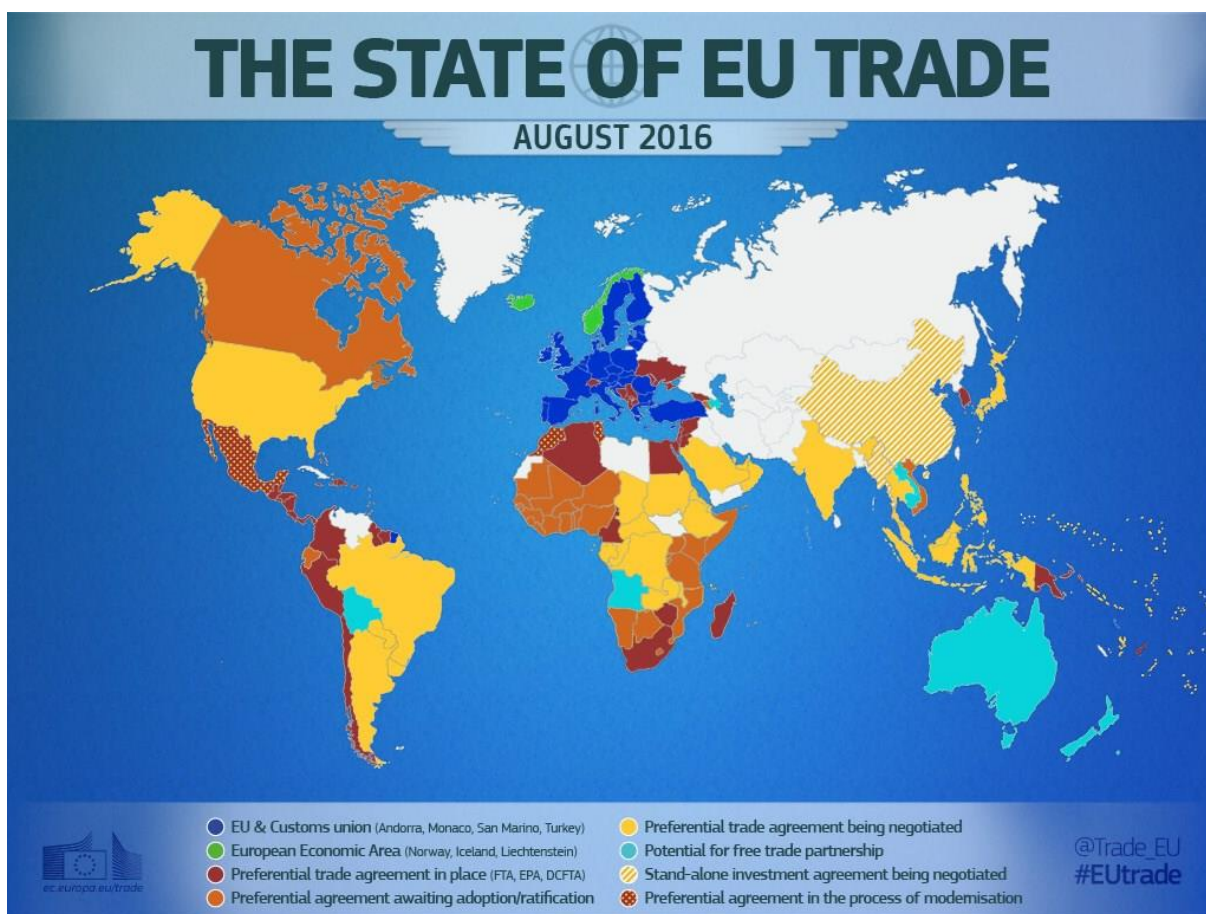
Zdroj: EUROSTAT: Statistics in Focus, 5/2012 [cit. 12. 12. 2021]. Dostupné online.

Příloha č. 15: Obchod EU (import a export) se zeměmi AKP v roce 2008

Zdroj: EUROSTAT: Statistic in Focus, 85/2009 [cit. 12. 12. 2020]. Dostupné online.

Příloha č. 16: Mapa obchodních dohod

Zdroj: Dostupné online z: <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/eu-trade-map/>. [cit. 25. 3. 2021]

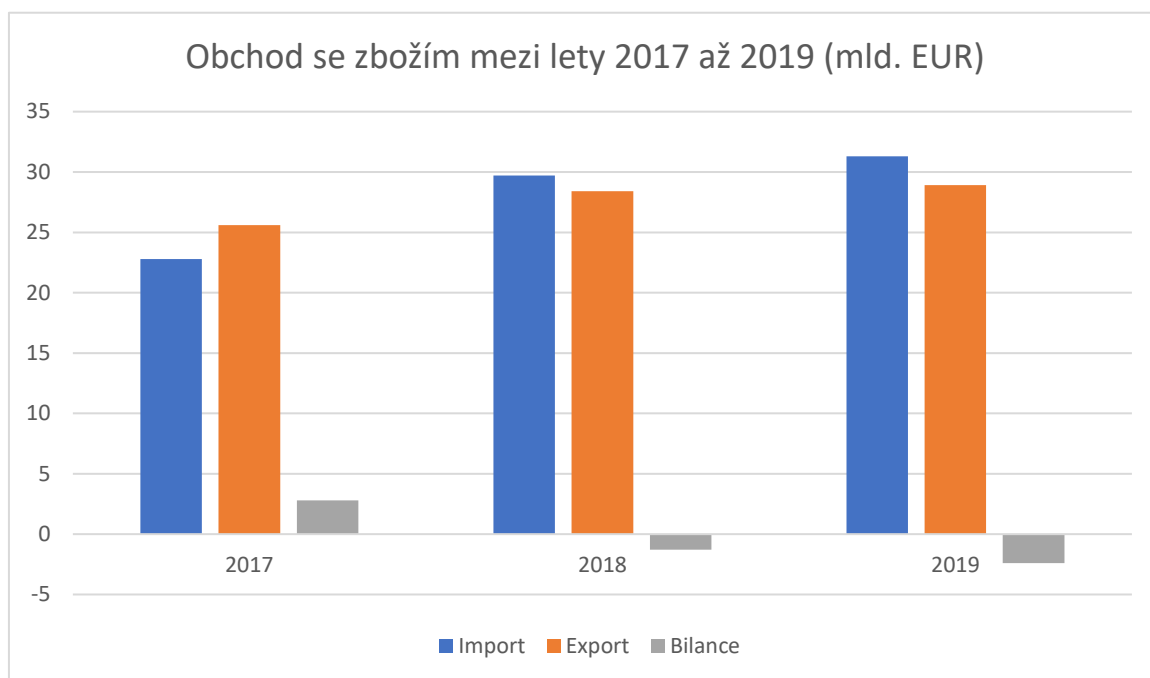
**Příloha č. 17: Obchodní dopady dohod o hospodářském partnerství
na dovoz do EU ze zemědělské oblasti**

Stát	Vč. citlivých produktů		Kromě citlivých produktů	
	Zemědělský dovoz z EU	Celkový zemědělský dovoz	Zemědělský dovoz z EU	Celkový zemědělský dovoz
Benin	13,1	9,1	9,9	6,8
Burkina Faso	14,4	4,5	9,6	3,0
Pobřeží slonoviny	11,7	6,2	7,1	3,8
Ghana	19,5	6,4	13,2	4,3
Mali	4,3	2,2	2,4	1,2
Niger	17,1	3,9	12,5	2,9
Nigerie	20,4	9,8	13,8	6,6
Senegal	11,5	4,9	7,8	3,4
Togo	14,9	5,4	6,8	2,5

Zdroj: Dostupné online z:

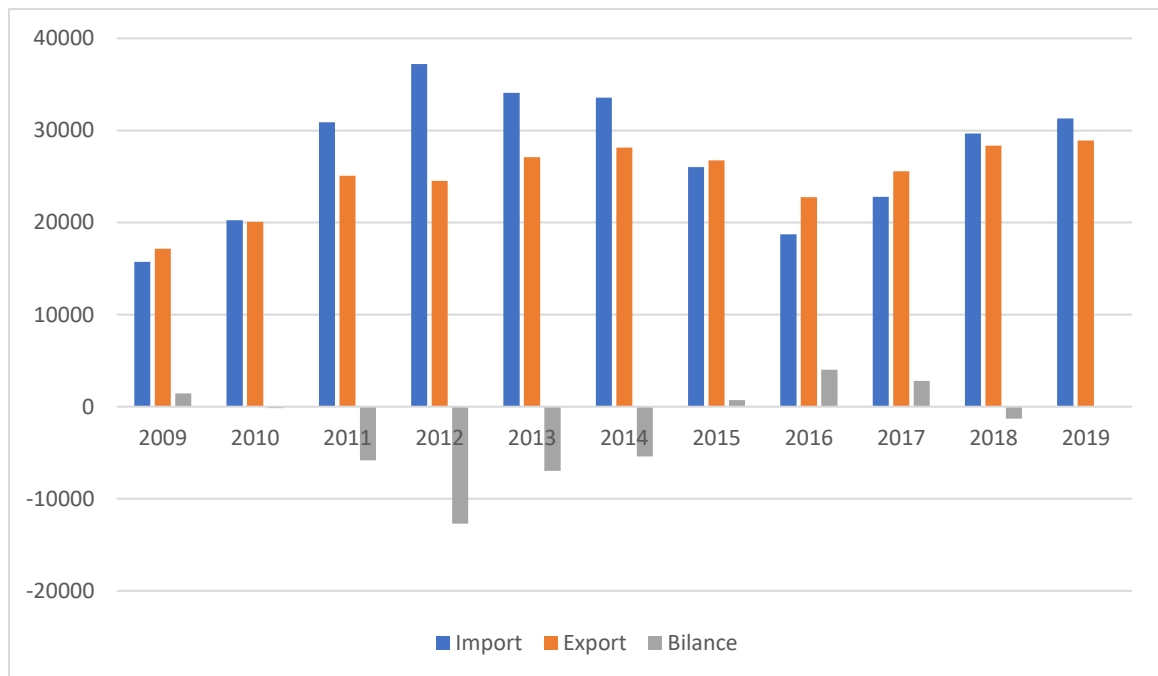
https://www.researchgate.net/publication/5199925_The_Impact_of_Economic_Partnership_Agreements_on_AC_P_Agriculture_Imports_and_Welfare [cit. 3. 3. 2021].

Příloha č. 18: Obchod se zbožím mezi lety 2017 až 2019

Zdroj: EUROPEAN COMMISSION: *West Africa* [cit. 21. 3. 2021]. Dostupné online.

Příloha č. 19: Obchodní toky a bilance EU (roční údaje za období 2009–2019)

Zdroj: Sustainability Impact Assessment (SIA) of the EU-ACP Economic Partnership Agreements. West Africa: Agro-industry [cit. 1. 2. 2021]. Dostupné online.

Příloha č. 20: Import a export mezi EU a západní Afrikou v roce 2019

Produkt	Hodnota v mil. EUR	%
Zemědělské produkty	5548	17,7
Rybolov	938	3,0
Průmyslové výrobky	24829	79,3
Celkem	31315	100

Import mezi EU a západní Afrikou v roce 2019; zdroj: EUROPEAN COMMISSION: *West Africa* [cit. 21. 3. 2021]. Dostupné online.

Produkt	Hodnota v mil. EUR	%
Zemědělské produkty	4123	14,3
Rybolov	315	1,1
Průmyslové výrobky	24470	84,6
Celkem	28908	100

Export mezi EU a západní Afrikou v roce 2019; zdroj: EUROPEAN COMMISSION: *West Africa*, [cit. 21. 3. 2021]. Dostupné online.

Příloha č. 21: Dopad přistoupení Nigérie k EPAs

	Export Nigérie do EU (tis. EUR)	EU MFN sazba (%)	EU GSP sazba (%)
Mražené krevety	42082	12	4,2
Kávová zrna	300	0	0
Pražená kávová zrna	2	7,5	2,6
Kakaové body	399747	0	0
Kakaové máslo	60668	7,7	4,2
Kakaová pasta	8131	9,6	6,1
Čokoláda	0	8,3	4,8
Omáčky, směs koření	485	7,7	4,2
Ovčí kůže	46810	0	0
Kůže	12634	6,5	6,5
Kožené opasky	0	5	1,5
Bavlněná příze	15	4	3,2

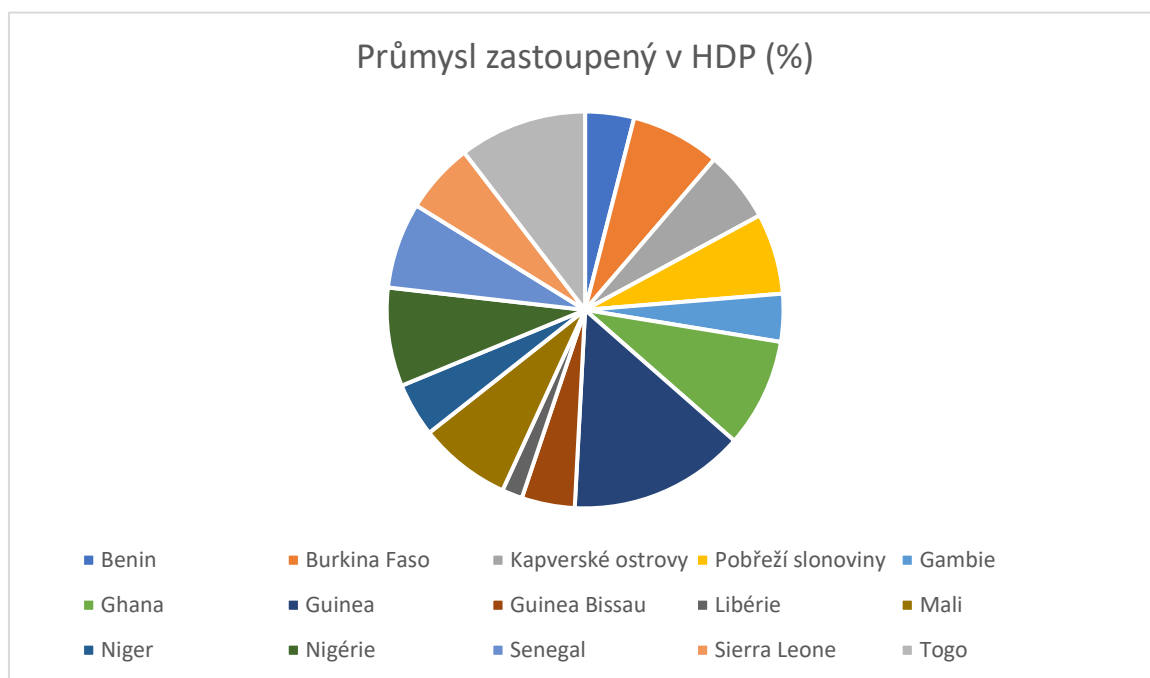
Zdroj: Sustainability Impact Assessment (SIA) of the EU-ACP Economic Partnership Agreements. West Africa: Agro-industry [cit. 1. 2. 2021]. Dostupné online.

Příloha č. 22: Přehled toku průmyslových výrobků v období let 2016 až 2019 podle skupiny SITC (mld. EUR)

Produkty	Import				Export			
	2016	2017	2018	2019	2016	2017	2018	2019
Železo a ocel	1	2	6	3	196	261	280	232
Chemikálie	238	265	27	64	2933	3114	2813	3216
Z toho léčiva	0	0	1	0	1440	1514	1275	1658
Ostatní polotovary	304	305	281	240	1405	1677	1480	1404
Stroje a dopravní prostředky	315	486	261	439	5900	6083	6452	7062
Kancelářské a telekomunikační zařízení	17	13	9	10	712	704	741	818
<i>Elektronické zpracování dat a kancelářské vybavení</i>	3	2	2	3	276	295	340	382
<i>Telekomunikační zařízení</i>	13	10	7	6	416	371	380	401
<i>Integrované obvody a elektronické součástky</i>	1	0	0	1	21	38	20	34
Přepravní zařízení	255	437	214	377	2057	2046	2071	2445
<i>Z toho automobilové výrobky</i>	5	3	2	3	1092	1186	1213	1331
Ostatní stroje	43	36	38	52	3113	3283	3609	3781
<i>Stroje na výrobu energie</i>	16	8	7	16	437	314	363	517
<i>Neelektrické stroje</i>	22	24	26	33	2072	2294	2574	2562
<i>Elektrické stroje</i>	5	3	4	4	604	675	672	702
Celkem	897	1094	613	789	11751	12446	12413	13369

Zdroj: EUROSTAT: Statistic in Focus, 5/2012 [cit. 12. 12. 2020]. Dostupné online.

Příloha č. 23: Vyjádření průmyslu v HDP členských států ECOWAS (2013)

Zdroj: EUROSTAT: Statistic in Focus, 5/2012 [cit. 12. 12. 2021]. Dostupné online.

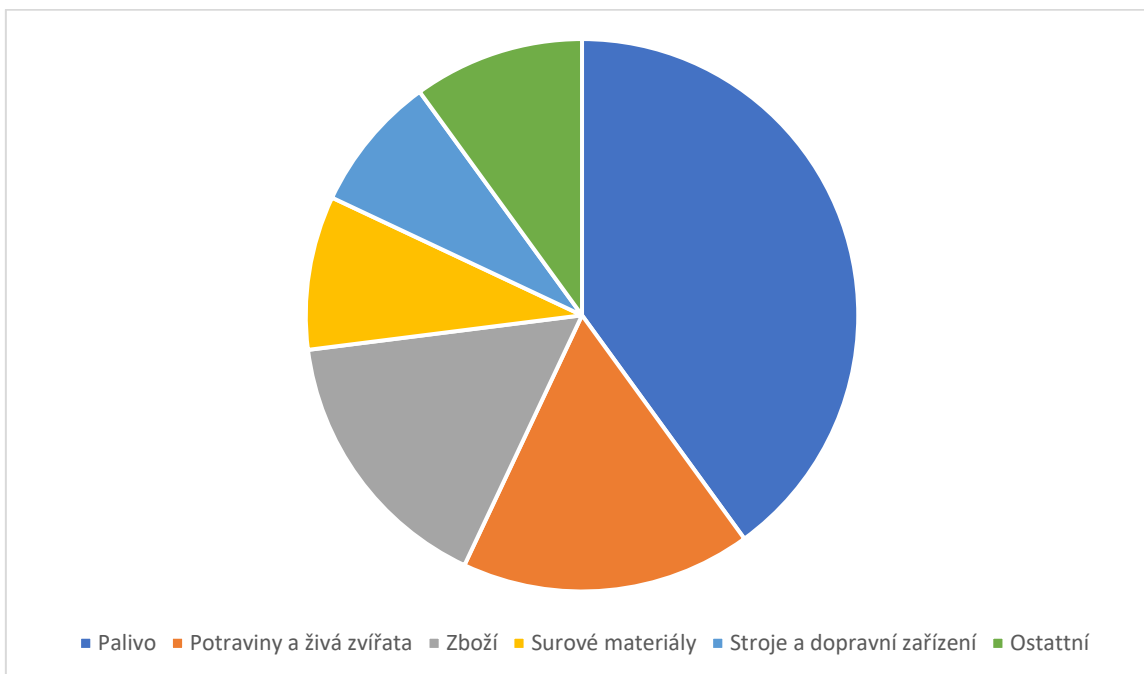
Příloha č. 24: Podíl osobní letecké dopravy mimo EU podle regionů a subregionů světa

	2006				První polovina 2007		
	Počet cestujících (tis.)	Růst (%)	Podíl v regionu (%)	% v mimo-EU dopravě	Počet letů (tis.)	Počet cestujících (tis.)	Počet letů (tis.)
Evropa	76363	4,3			892	37241	444
Evropské země (bývalé SSSR)	11922	8,6	16	5	150	6049	79
Ostatní evropské země	64441	3,6	84	26	742	31192	365
Afrika	41035	5,1			314	20559	160
Centrální Afrika	732	3,8	2	0	6	365	3
Východní Afrika	2309	12,6	6	1	12	1128	6
Severní Afrika	27768	5,0	68	11	234	13867	120
Jižní Afrika	6018	3,4	15	2	33	3091	17
Západní Afrika	4207	4,7	10	2	30	2109	15
Amerika	77544	2,1			405	37658	206
Centrální Amerika a Karibik	11162	2,6	14	4	82	5551	45
Severní Amerika	56913	1,6	73	23	280	27341	139

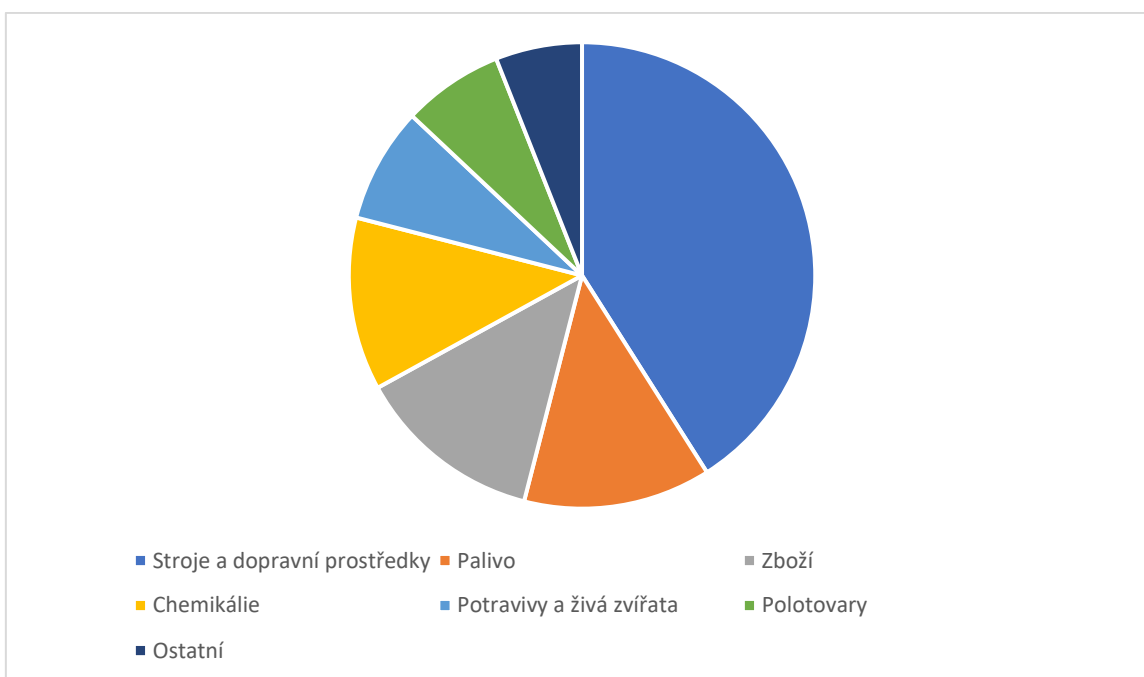
Jižní Amerika	9468	4,5	12	4	43	4767	22
Asie	52188	9,2			284	26859	144
Asijské republiky (bývalá SSSR)	1232	1,8	2	0	13	598	6
Vzdálený východ	24914	6,5	48	10	102	12511	52
Indie	7205	21,5	14	3	37	3878	19
Blízký a střední východ	18837	9,1	36	8	132	9872	66
Austrálie	1871	-0,8			1	883	0
Austrálie, Antarktida	1871	-0,8	100	1	1	883	0
Celkem	250187	5,0			1930	123476	972

Zdroj: EUROSTAT: Statistic in Focus, 52/2008 [cit. 12. 2. 2021]. Dostupné online.

Příloha č. 25: Dovoz a vývoz do/z EU do/ze zemí AKP v roce 2010

Dovoz zboží z EU ze zemí AKP v roce 2010; zdroj: EUROSTAT: Statistic in Focus, 20/2011 [cit. 12. 12. 2020]. Dostupné online.

Export zboží ze zemí AKP do EU v roce 2010; zdroj: EUROSTAT: Statistic in Focus, 20/2011 [cit. 12. 12. 2020]. Dostupné online.

Příloha č. 26: Dovoz do zemí AKP z EU v roce 2009 a 2010 – deset nejvýznamnějších produktů

Produkt	Hodnota (mil. EUR)	Celkový podíl	
		Podíl (%)	Kumulovaný podíl (%)
Ropa a ropné produkty	16 680	31,0	31,0
Káva, čaj, kakao, koření	4 824	9,0	40,0
Plyn	3 346	6,2	46,2
Nekovové minerály	2 963	5,5	51,8
Zelenina a ovoce	2 481	4,6	56,4
Rudy a kovový šrot	2 164	4,0	60,4
Uhlí, koks a brikety	2 054	3,8	64,2
Neželezné kovy	1 887	3,5	67,7
Ryby, korýši, měkkýši	1 741	3,2	71,0
Ostatní dopravní prostředky	1 381	2,6	73,6

Import do zemí AKP v roce 2009; zdroj: EUROSTAT: Statistic in Focus, 52/2010 [cit. 12. 12. 2020]. Dostupné online.

Produkt	Hodnota (mil. EUR)	Celkový podíl	
		Podíl (%)	Kumulovaný podíl (%)
Ropa a ropné produkty	20 056	31,0	31,0
Káva, čaj, kakao, koření	5 490	8,5	39,5
Plyn	4 548	7,0	46,5
Nekovové minerály	4 144	6,4	52,9
Neželezné kovy	3 619	5,6	58,5
Rudy a kovový šrot	3 170	4,9	63,4
Zelenina a ovoce	2 797	4,3	67,7
Ryby, korýši, měkkýši	1 799	2,8	70,5
Železo a ocel	1 751	2,7	73,2
Průmyslové stroje	1 384	2,1	75,3

Import do zemí AKP v roce 2010; zdroj: EUROSTAT: Statistic in Focus, 20/2011 [cit. 12. 12. 2020]. Dostupné online.

Příloha č. 27: Vývoz ze zemí AKP do EU v roce 2009 a 2010 – deset nejvýznamnějších produktů

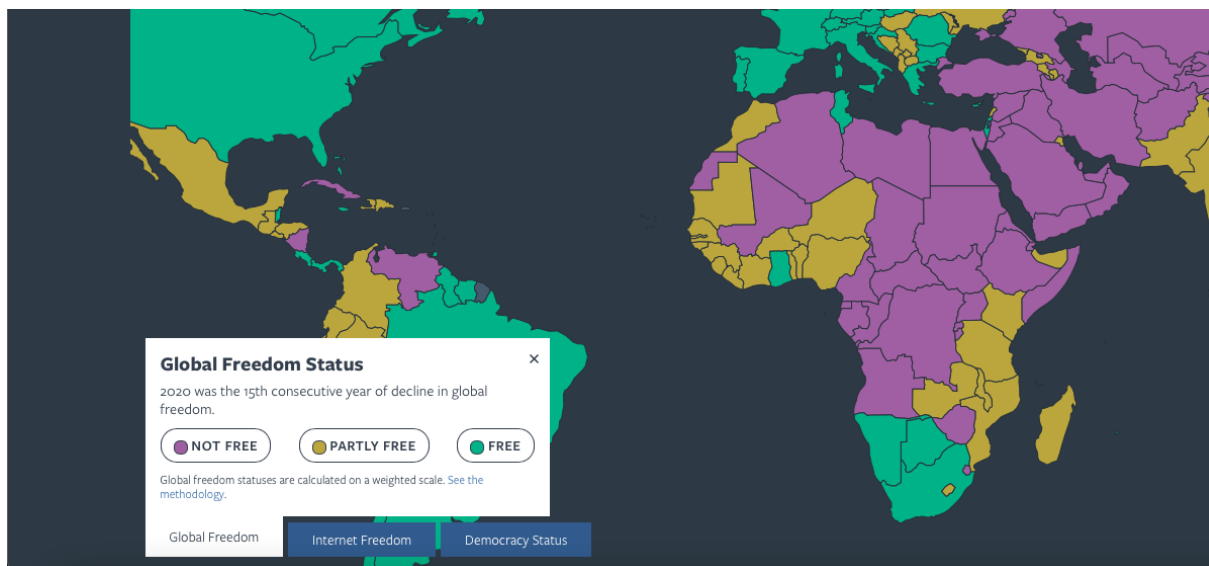
Produkt	Hodnota (mil. EUR)	Celkový podíl	
		Podíl (%)	Kumulovaný podíl (%)
Ropa a ropné produkty	5 759	31,0	31,0
Silniční vozidla	4 973	9,0	40,0
Průmyslové stroje	4 176	6,2	46,2
Specializované stroje	3 550	5,5	51,8
Elektrické stroje a zařízení	2 884	4,6	56,4
Stroje na výrobu energie	2 585	4,0	60,4
Zdravotní a farmaceutické výrobky	2 468	3,8	64,2
Další dopravní zařízení	2 437	3,5	67,7
Telekomunikační a zvukové vybavení	2 177	3,2	71,0
Kovy	1 927	2,6	73,6

Vývoz ze zemí AKP do EU v roce 2009; zdroj: EUROSTAT: Statistic in Focus, 52/2010 [cit. 12. 12. 2020]. Dostupné online.

Produkt	Hodnota (mil. EUR)	Celkový podíl	
		Podíl (%)	Kumulovaný podíl (%)
Ropa a ropné produkty	8 540	12,5	12,5
Silniční vozidla	6 373	9,3	21,7
Průmyslové stroje	4 719	6,9	28,6
Specializované stroje	3 776	5,5	34,1
Další dopravní zařízení	3 175	4,6	38,8
Zdravotní a farmaceutické výrobky	3 037	4,4	43,2
Elektrické stroje a zařízení	3 000	4,4	47,6
Stroje na výrobu energie	2 609	3,8	51,4
Kovy	2 355	3,4	54,8
Telekomunikační a zvukové vybavení	2 190	3,2	58,0

Vývoz ze zemí AKP do EU v roce 2010; zdroj: EUROSTAT: Statistic in Focus, 20/2011 [cit. 12. 12. 2020]. Dostupné online.

Příloha č. 28: Mapa Freedom House – Global Freedom Status

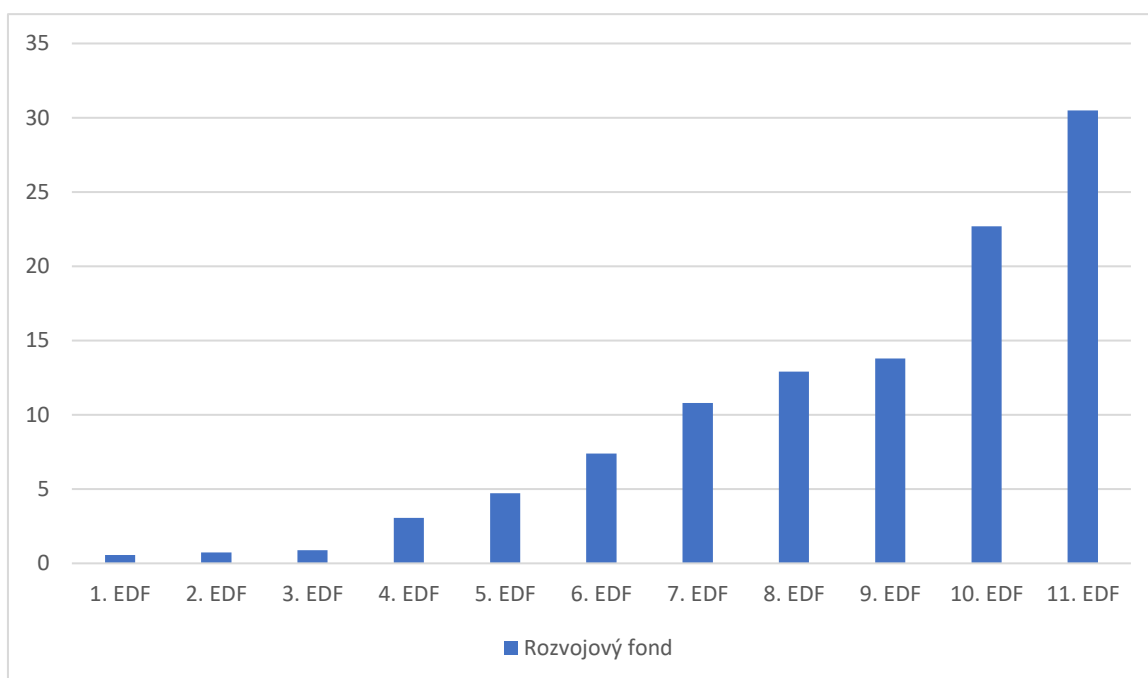

Zdroj: Freedom House [cit. 15. 3. 2021]. Dostupné online.

Seznam grafů

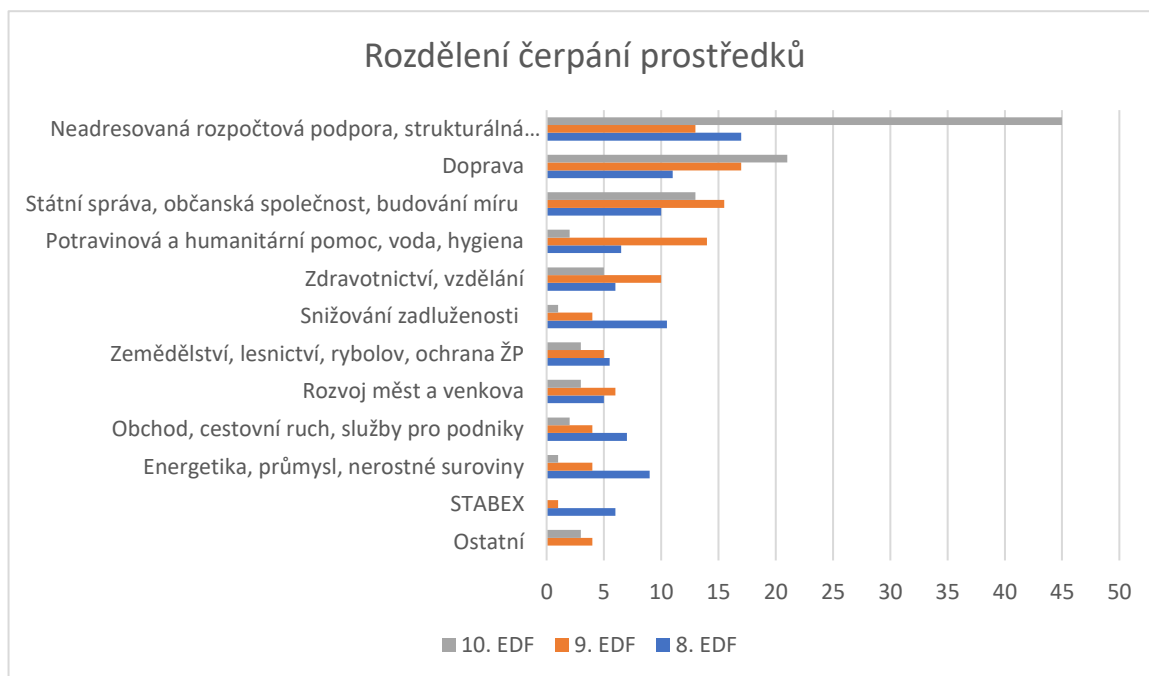
Graf č. 1	Vývoz a dovoz mezi EU a regionem AKP v letech 1999–200959
Graf č. 2	Vývoj exportu a importu do/ze zemí AKP vč. Jihoafrické republiky v letech 2000–200961
Graf č. 3	Import EU do zemí AKP v roce 200963
Graf č. 4	Export EU ze zemí AKP v roce 200964
Graf č. 5	Obchod mezi EU a regionem AKP v letech 2009 a 200966
Graf č. 6	Komoditní struktura importu EU v roce 200968
Graf č. 7	Komoditní struktura exportu EU v roce 200969
Graf č. 8	Struktura dovozu a vývozu71
Graf č. 9	Obchod mezi EU a regiony AKP v letech 2001 a 200876
Graf. 10	Export a import ze strany EU do ECOWAS80
Graf č. 11	Vývoz zboží z EU do ECOWAS podle skupin produktů SITC v roce 201082
Graf č. 12	Dovoz zboží z EU do ECOWAS podle skupin produktů SITC v roce 201083
Graf č. 13	Vývoz ryb z ECOWAS na evropský trh91
Graf č. 14	Množství cestujících přilétajících do jednotlivých oblastí Afriky94
Graf č. 15	Růst osobní dopravy mimo EU v letech 2005 až 200695
Graf č. 16	Finanční prostředky z EDF (ERF) určené pro státy AKP168
Graf č. 17	Rozdělení čerpaných prostředků z EDF podle druhu výdajů169

Graf č. 16: Finanční prostředky z EDF (ERF) určené pro státy AKP

Zdroj: vlastní zpracování na základě jednotlivých rozvojových smluv.

Graf č. 17: Rozdělení čerpaných prostředků z EDF podle druhu výdajů

Zdroj: *Výroční zpráva o financování ERF, 2009* [cit. 12. 2. 2021]. Dostupné online.

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá vývojem a fungováním dohody o hospodářské spolupráci mezi západní Afrikou a Evropskou unií. Hlavním cíle práce bylo zjištění, zda dohoda o hospodářské spolupráci přispěla k rozvoji ekonomik států západní Afriky a jaké jsou hlavní důvody spolupráce těchto dvou oblastí. V této práci byla věnována pozornost obchodní spolupráci se zaměřením na export a import s přihlédnutím na oblast zemědělství, průmyslových výrobků, rybolovu a cestovního ruchu.

Ke zkoumání byla použita teorie soft power od amerického politologa Josepha S. Nyeho, která předkládá možnosti rozšiřování vlivu EU bez použití hard power. Ve zkoumaném případě se jedná o obchodní část této teorie, která je aplikována na vztah mezi Unií a západní Afrikou. Na základě interpretativní případové studie, jsem zjistila minimální nárůst a lepší vztahů s africkým regionem v reálném fungování obchodu, ale velký nárůst obchodních dohod, které vztahy upravují v teoretické rovině.

V rámci zkoumání jsem došla k závěru, že dohoda o hospodářské spolupráci se v současné době nachází stále v procesu dojednávání z důvodu negociace Nigérie. Dohodu provází velké obavy ze ztráty suverenity v oblasti zemědělství a průmyslových výrobků. Dále je zde obava ze zaplavení afrického trhu „levným zbožím z Evropy“. Výsledná dohoda se západní Afrikou bude kombinací kompromisů ohledně požadavků EU a západní Afriky, jež v důsledku povede k vyrovnání vztahů, kdy se již nebude jednat o vztah plátce a příjemce, ale bude vytvořeno rovnocenné partnerství.

Klíčové slova: dohoda o hospodářském partnerství, EPAs, EU, západní Afrika, soft power, vnější obchodní politika, rozvojová politika, zemědělství, průmysl, rybolov, cestovní ruch

Abstract

This diploma thesis deals with the development and functioning of the agreement on economic cooperation between West Africa and the European Union. The main goal of the diploma thesis was to determine whether the agreement on economic cooperation has contributed to the development of the economies of West African countries and what are the main reasons for cooperation between the two areas. In this diploma thesis, attention was paid to business cooperation with a focus on exports and imports, taking into account the field of agriculture, industrial products, fisheries and tourism.

The theory of soft power from the American political scientist Joseph S. Nye was used for the research, which presents the possibilities of expanding the influence of the EU without the use of hard power. In the case under study, this is the business part of this theory, which is applied to the relationship between the Union and West Africa. Based on an interpretative case study, I found a minimal increase and improved relations with the African region in the real functioning of trade, but a large increase in the trade agreements that regulate relations on a theoretical level.

In the course of my examination, I have concluded that the Economic Cooperation Agreement is currently still in the process of being negotiated due to the negotiation of Nigeria. The agreement is accompanied by strong concerns about the loss of sovereignty and industrial products. There is also the fear of flooding the African market with „cheap goods from Europe“. The resulting agreement with West Africa will be a combination of compromises on the requirements of the EU and West Africa, which will in turn lead to a settlement of relations, where it will no longer be a payer-payer relationship, but an equal partnership will be established.

Key words: Economic Partnership Agreement, EPAs, EU, West Africa, soft power, external trade policy, development policy, agriculture, industry, fisheries, tourism